

Zwá mateya na
masolo ya **Biblia**

Buku oyo ezali ya koteka te. Ebimisami mpo na koteya bato Biblia na mokili mobimba, mpe mbongo mpo na kosala mosala yango eutaka na makabo oyo bato bapesaka na bolingo na bango moko.

Mpo na kopesa makabo, kende na donate.jw.org.

Soki liyebisi ezali te, mikapo ya Makomami euti na *Biblia—Libongoli ya Mokili ya Sika*.

Zwá mateya na masolo ya *Biblia*
Lessons You Can Learn From the Bible
Enyatami na 02/2024

Lingala (*lfb-LI*)

© 2017

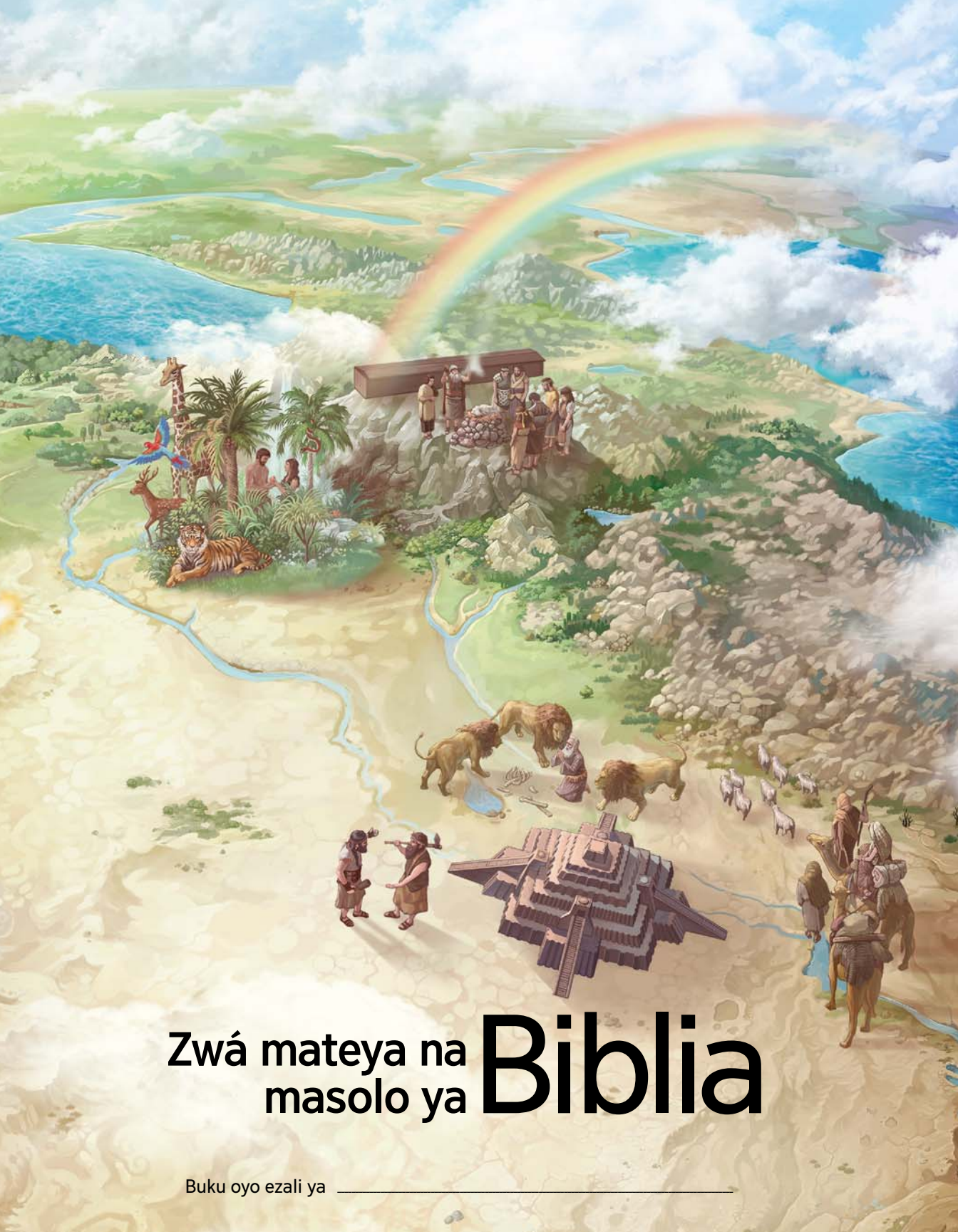
Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania

Babimisi

Printed by Watch Tower Bible and Tract Society of South Africa NPC
1 Robert Broom Drive East, Rangeview,
Krugersdorp, 1739, R.S.A.

Made in the Republic of South Africa
Enyatami na Afrika ya Sudi

Zwá mateya na masolo ya **Biblia**

Buku oyo ezali ya _____

Bandeko ya bolingo:

Biso basaleli ya Yehova tolingaka Liloba na ye, Biblia. Tondimaka ete ezali na masolo ya solo, na batoli ya malamuni mpo na bomoi, mpe ezali eloko oyo emonisi polele ete Yehova alingaka bato. (Nzembo 119:105; Luka 1:3; 1 Yoane 4:19) Tolingaka mpenza kosalisa basusu báyeba mateya kitoko oyo ezali na Biblia. Yango wana, tozali na esengo ya kobimisa buku oyo: “Zwá mateya na masolo ya Biblia.” Tólobela yango mwa moke.

Buku oyo ebongisami mingimingi mpo na bana. Kasi, tokoki mpe kosalela yango mpo na kosalisa mikóló oyo balingi koyeba masolo mingi ya Biblia. Lokola Biblia ezali mpo na moto nyonso, na ntembe te, biso nyonso tokozwa matomba soki totaleli lisusu mateya na yango, oyo ekoki kosalisa biso tózala mpenza na esengo.

Buku oyo elobeli masolo oyo ezali na Biblia, banda ntango moto akelamaki. Tosali makasi mpo masolo yango ya Biblia ebima polele, ezala mikuse, mpe elandana na molongo ndenge esalemaki.

Kasi, buku yango ezali kaka ya masolo te. Makomi mpe bililingi ebongisami na ndenge oyo ekosalisa moto amona lokola azali wana mpe amitya mpenza na esika ya bato oyo balobeli.

Buku oyo ekosalisa biso tómona ete Biblia elobeli bato oyo batosaki Yehova mpe oyo batosaki ye te. Mpe ekotinda biso tózwa mateya na bandakisa na bango. (Baroma 15:4; 1 Bakorinti 10:6) Buku yango ezali na biteni 14. Na ebandeli ya eteni mokomoko, bamonisi na mokuse mwa mateya oyo tokoki kozwa.

Soki ozali moboti, bokoki kotánga lisolo moko na mwana na yo mpe kolobela elilingi na yango. Na nsima, bokoki kotánga baverse oyo esimbi lisolo yango. Salisá mwana ayokanisa makambo oyo botáangi na Biblia ná lisolo ya buku. Tokoki mpe kosala bongo mpo na kosalisa moto oyo azali mokóló ayeba na mokuse nsango oyo ezali na Biblia.

Tozali na elikya ete buku oyo ekosalisa bato nyonso ya mitema sembo, ezala bana to mikóló, báyebe masolo oyo ezali na Liloba ya Nzambe mpe básalela mateya na yango na bomoi na bango. Na ndenge yango, bango mpe bakokota na libota na ye mpo na kosambela ye.

Bandeko na bino,

*Lisangani ya Mikóló-Bakambi
ya Batatoli ya Yehova*

Makambo oyo ezali na kati

1	Bozalisi	6
	1 Nzambe asalaki likoló ná mabele	8
	2 Nzambe asalaki mobali ná mwasi ya liboso	10
2	Banda na Adama tii na Mpela	12
	3 Adama ná Eva batosaki Nzambe te	14
	4 Nkanda etindaki ye aboma	16
	5 Masuwa ya Noa	18
	6 Bato mwambe bakoti na mokili moko ya sika	20
3	Banda na Mpema tii na Yakobo	22
	7 Ndako molai ya Babele	24
	8 Abrahamana ná Sara batosaki Nzambe	26
	9 Nsukansuka babotaki mwana!	28
	10 Kanisá mwasi ya Lota	30
	11 Kondima na ye emekamaki	32
	12 Yakobo azwaki libula	34
	13 Yakobo ná Esau bayokani	36
4	Banda na Yozefe tii na Mbu Motane	38
	14 Moombo oyo atosaki Nzambe	40
	15 Yehova abosanaki Yozefe te	42
	16 Yobo azalaki nani?	44
	17 Moize aponaki kosambela Yehova	46
	18 Mwa nzete oyo ezalaki kopela moto	48
	19 Malózi misato ya liboso	50
	20 Malózi motoba oyo elandaki	52
	21 Bolózi ya zomi	54
	22 Likamwisi na Mbu Motane	56

5	Na esobe	58
	23 Bapesaki Yehova elaka	60
	24 Bakokisaki elaka na bango te	62
	25 Tabernakle mpo na losambo	64
	26 Banóngi zomi na mibale	66
	27 Batombokelaki Yehova	68
	28 Mpunda ya Balaama elobi	70
6	Basambisi	72
	29 Yehova aponaki Yosua	74
	30 Rahaba abombaki banóngi	76
	31 Yosua ná bato ya Gibeone	78
	32 Mokambi ya sika mpe basi mibale ya mpiko	80
	33 Ruta ná Naomi	82
	34 Gideone alongaki bato ya Midiane	84
	35 Hana asengi Nzambe mwana mobali	86
	36 Elaka ya Yefeta	88
	37 Yehova asololi na Samwele	90
	38 Yehova akómisaki Samsone makasi	92
7	Davidi ná Saulo	94
	39 Mokonzi ya liboso na Yisraele	96
	40 Davidi ná Goliate	98
	41 Davidi ná Saulo	100
	42 Yonatane: Mobali ya mpiko mpe ya sembo	102
	43 Mokonzi Davidi asali lisumu	104
8	Banda na Salomo tii na Eliya	106
	44 Batongeli Yehova tempelo	108
	45 Bokonzi ekabwani	110
	46 Momekano na Ngomba Karamele	112
	47 Yehova apesaki Eliya makasi	114
	48 Mwana ya mwasi moko oyo mobali akufá azongi na bomoi	116
	49 Mwasi ya mokonzi moko azwi etumbu	118
	50 Yehova abundeli Yehoshafate	120

9

Banda na Elisha tii na Yosiya 122

51 Elombe ya etumba ná mwana moko ya mwasi	124
52 Limpinga ya baanzelu ya Yehova	126
53 Mpiko ya Yehoyada	128
54 Yehova amoniselaki Yona motema molai	130
55 Anzeli ya Yehova abatelaki Hizikiya	132
56 Yosiya alingaki Mibeko ya Nzambe	134

10

Banda na Yirimia tii na Nehemia 136

57 Yehova atindi Yirimia asakola	138
58 Yerusaleme ebebisami	140
59 Bana mibali minei oyo batosaki Yehova	142
60 Bokonzi oyo ekoumela libela na libela	144
61 Baboyaki kogumbama	146
62 Nzete monene oyo ezalaki elilingi ya bokonzi moko	148
63 Makomi na efelo	150
64 Danyeke na libulu ya bankosi	152
65 Estere abikisi bandeko na ye	154
66 Ezera ateyaki Mibeko ya Nzambe	156
67 Bifelo ya Yerusaleme	158

11

Yoane Mobatisi ná Yesu 160

68 Elizabeti aboti mwana	162
69 Anzeli Gabriele ayei epai ya Maria	164
70 Baanzelu bayebisi ete Yesu abotami	166
71 Yehova abatelaki Yesu	168
72 Elenge Yesu	170
73 Yoane abongisi nzela	172

12

Mosala ya Yesu 174

74 Yesu akómi Masiya	176
75 Zabolo ameki Yesu	178
76 Yesu apetoli tempelo	180
77 Mwasi moko na liziba ya mai	182
78 Yesu asakoli nsango ya Bokonzi	184
79 Yesu asali makamwisi ebele	186
80 Yesu aponi bantoma zomi na mibale	188
81 Lisolo Likoló ya Ngomba	190
82 Yesu ateyi bayekoli na ye ndenge ya kobondela	192
83 Yesu aleisi bankóto ya bato	194
84 Yesu atamboli likoló ya mai	196
85 Yesu abikisi moto mokolo ya Sabata	198
86 Yesu asekwisi Lazare	200

13

Poso ya nsuka ya Yesu na mabele 202

87 Elekeli ya nsuka ya Yesu	204
88 Bakangi Yesu	206
89 Petro awangani Yesu	208
90 Yesu akufi na Golgota	210
91 Yesu asekwisi	212
92 Yesu abimeli mibali oyo bazalaki koboma mbisi	214
93 Yesu azongi na likoló	216

14

Bokristo epalangani 218

94 Bayekoli bazwi elimo santu	220
95 Eloko moko te ekokaki kopekisa bango	222
96 Yesu aponi Saulo	224
97 Korneyi azwi elimo santu	226
98 Bokristo ekoti na bikólo ebele	228
99 Mokengeli moko ya boloko akómi mondimi	230
100 Paulo ná Timote	232
101 Batindi ntoma Paulo na Roma	234
102 Emoniseli epai ya Yoane	236
103 “Bokonzi na yo eya”	238

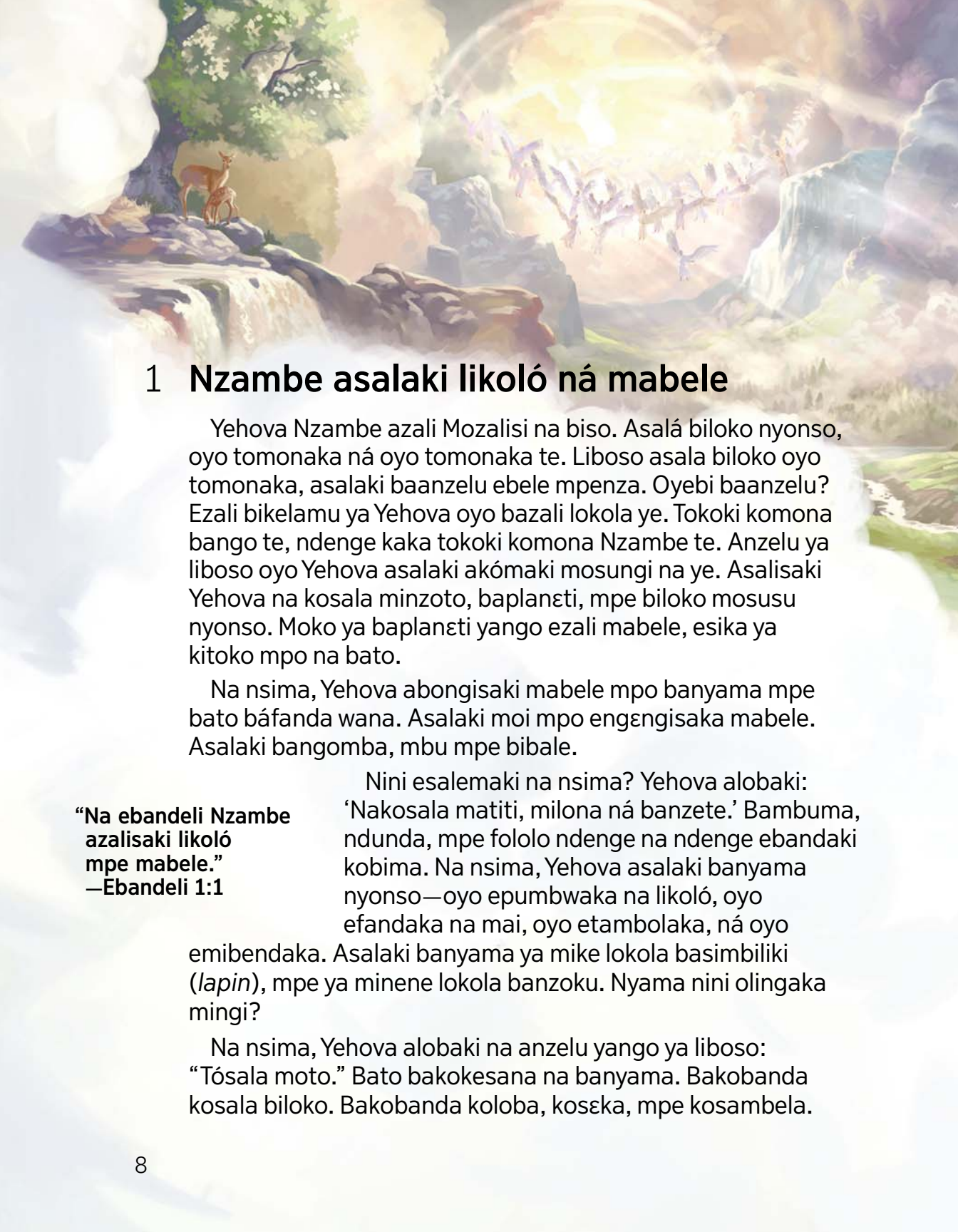
1

Biblia elobeli libosoliboso ndenge Nzambe asalaki biloko nyonso. Lisolo yango ya ebandeli emonisaka biso biloko kitoko oyo Yehova asalaki na likoló mpe na mabele. Soki ozali moboti, salisá mwana na yo amona ete Nzambe asalá biloko ndenge na ndenge ya kokamwa. Monisá ye ete ntango Nzambe akelaki bato, apesaki bango mayele mingi koleka banyama: akelaki moto na likoki ya koloba, kokanisa, kosala biloko, koyemba, mpe kobondela. Salisá mwana amona mpenza ete Yehova azali na nguya, bwanya mpe alingaka mpenza biloko nyonso oyo akelá, ata mpe mokomoko na biso.

LITEYA

- Yehova ná Mwana na ye basalaki mabele mpo na biso
- Yehova nde abandisá libota: asalaki mwasi ná mobali mpe apesaki bango likoki ya kobota bana
- Mokano ya Yehova ezali ete bato bázala na bomoi libela na libela na kimya mpe na bomoko

1 Nzambe asalaki likoló ná mabele

Yehova Nzambe azali Mozalisi na biso. Asalá biloko nyonso, oyo tomonaka ná oyo tomonaka te. Liboso asala biloko oyo tomonaka, asalaki baanzelu ebele mpenza. Oyebi baanzelu? Ezali bikelamu ya Yehova oyo bazali lokola ye. Tokoki komona bango te, ndenge kaka tokoki komona Nzambe te. Anzelu ya liboso oyo Yehova asalaki akómaki mosungi na ye. Asalisaki Yehova na kosala minzoto, baplaneti, mpe biloko mosusu nyonso. Moko ya baplaneti yango ezali mabele, esika ya kitoko mpo na bato.

Na nsima, Yehova abongisaki mabele mpo banyama mpe bato báfanda wana. Asalaki moi mpo engengisaka mabele. Asalaki bangomba, mbu mpe bibale.

**“Na ebandeli Nzambe azalisaki likoló mpe mabele.”
—Ebandeli 1:1**

Nini esalemaki na nsima? Yehova alobaki: ‘Nakosala matiti, milona ná banzete.’ Bambuma, ndunda, mpe fololo ndenge na ndenge ebandaki kobima. Na nsima, Yehova asalaki banyama nyonso—oyo epumbwaka na likoló, oyo efandaka na mai, oyo etambolaka, ná oyo emibendaka. Asalaki banyama ya mike lokola basimbiliki (*lapin*), mpe ya minene lokola banzoku. Nyama nini olingaka mingi?

Na nsima, Yehova alobaki na anzelu yango ya liboso: “Tósala moto.” Bato bakokesana na banyama. Bakobanda kosala biloko. Bakobanda koloba, koseka, mpe kosambela.

Bakobatela mabele mpe
banyama. Moto ya liboso
oyo Nzambe asalaki
ezalaki nani?
Tokolobela ye.

Mituna: Yehova Nzambe azali
nani? Yehova asalaki biloko nini?

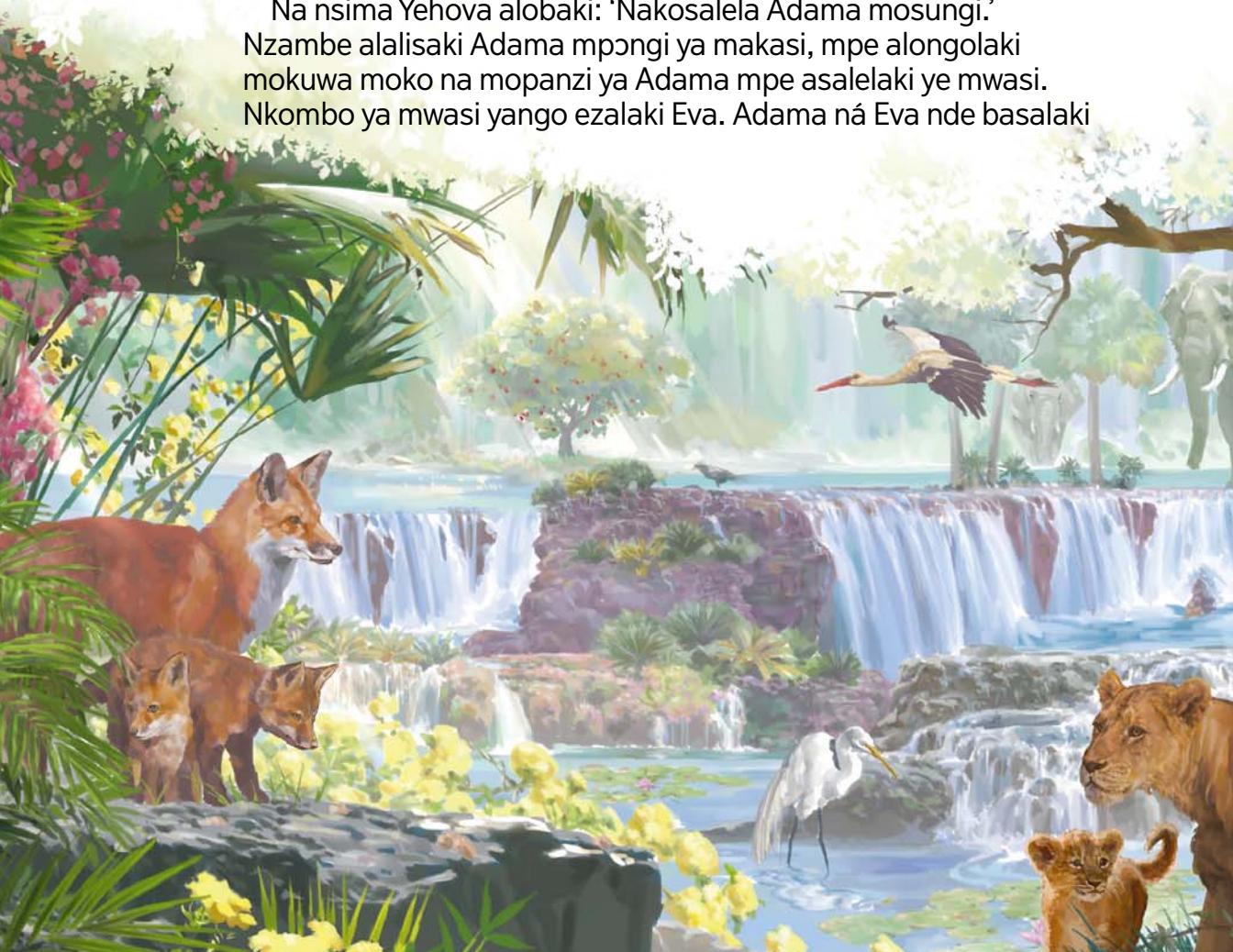
Ebandeli 1:1-26; Masese 8:30, 31;
Yirimia 10:12; Bakolose 1:15-17

2 Nzambe asalaki mobali ná mwasi ya liboso

Yehova alonaki elanga na esika moko babengaki Edene. Elanga yango etondaki na fololo, banzete, ná banyama. Na nsima, Nzambe azwaki putulu ya mabele mpe asalaki na yango Adama, mobali ya liboso, mpe apemaki na kati ya zolo na ye. Oyebi likambo esalemaki? Adama akómaki moto ya bomoi! Yehova apesaki Adama mokumba ya kobatela elanga, mpe ayebisaki ye apesa banyama nyonso nkombo.

Yehova apesaki Adama mobeko moko ya ntina mingi. Ayebisaki ye: ‘Okoki kolya mbuma ya nzete nyonso longola kaka mbuma ya nzete moko. Soki olei mbuma ya nzete yango okokufa.’

Na nsima Yehova alobaki: ‘Nakosalela Adama mosungi.’ Nzambe alalisaki Adama mpongi ya makasi, mpe alongolaki mokuwa moko na mopanzi ya Adama mpe asalelaki ye mwasi. Nkombo ya mwasi yango ezalaki Eva. Adama ná Eva nde basalaki

libota ya liboso. Adama ayokaki ndenge nini mpo na mwasi na ye?
Asepelaki mingi, mpe alobaki: ‘Talá eloko Yehova asali na mokuwa
na ngai. Aaa! Azali moto lokola ngai.’

Yehova ayebisaki Adama ná Eva bábota bana, mpe bátondisa
mabele. Alingaki básala elongo mpo na kokómisa mabele
mobimba paradiso, esika ya kitoko, kaka lokola elanga ya Edene.
Kasi makambo esalemaki bongo te. Mpo na nini? Tokoyeba yango
na mokapo elandi.

Mituna: Mokumba nini Yehova apesaki Adama? Nini esengelaki kokoméla
Adama ná Eva soki balei mbuma ya nzete oyo Nzambe alobaki bálya te?

Ebandeli 1:27-31; 2:7-9, 15-23; Nzembo 115:16; Matai 19:4-6

**“Moto oyo azalisaki bango na ebandeli
asalaki bango mobali ná mwasi.”
—Matai 19:4**

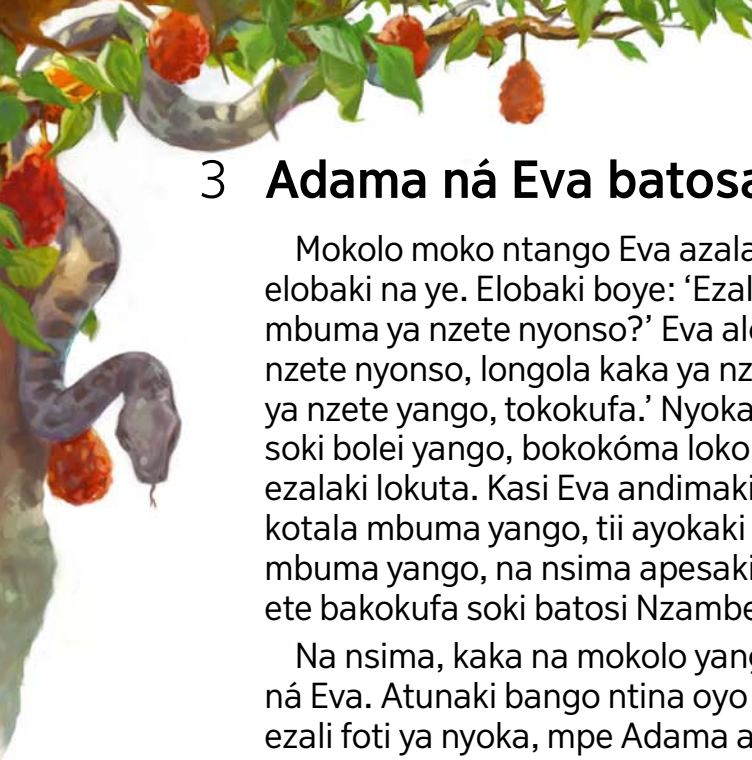
2

Mpo na nini Yehova anokisaki mbula makasi mpo na kobebisa mokili ya ntango ya kala? Na ebandeli mpenza ya mokili, etumba moko ebandaki: etumba kati na mabe ná malamumu. Bato mosusu, na ndakisa Adama, Eva, mpe mwana na bango Kaina, baponaki mabe. Mwa bato mosusu, na ndakisa Abele ná Noa, baponaki malamumu. Bato mingi bakómaki kosala mabe mpenza; yango wana Yehova abebisaki mokili wana ya mabe. Eteni oyo ekosalisa biso tóyeba ete Yehova amonaka ngámbo oyo toponi mpe ete akotika ata moke te ete mabe elonga malamumu.

LITEYA

- Tosengeli kozala bato ya kimya, kasi ya mobulu te lokola Zabolo ná baninga na ye
- Soki tozali koyoka Nzambe mpe kotosa ye, lokola Noa, tokozala na bomoi ya esengo libela na libela
- Yehova amonaka makambo nyonso oyo esalemaka. Makambo ya malamumu epesaka ye esengo, makambo ya mabe epesaka ye mawa

3 Adama ná Eva batosaki Nzambe te

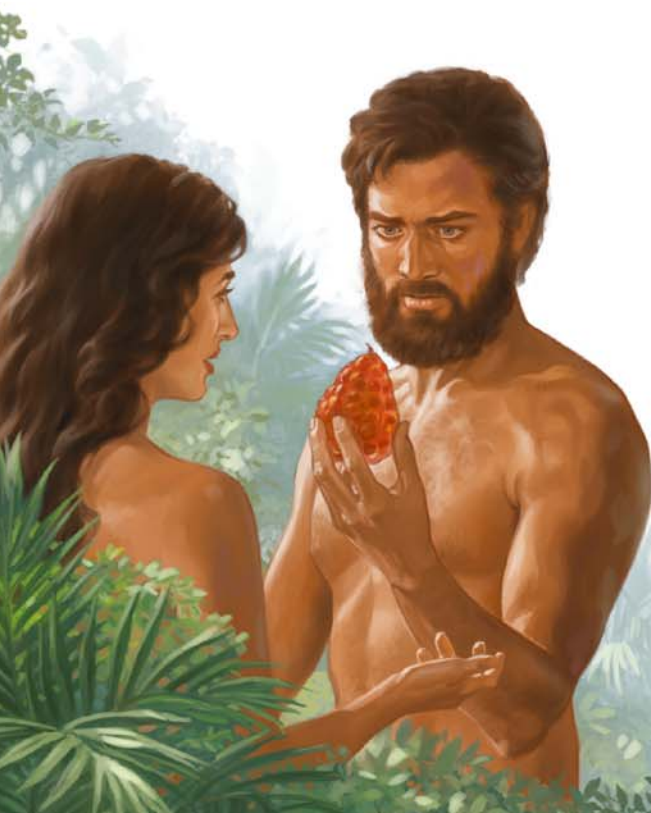
Mokolo moko ntango Eva azalaki kaka ye moko, nyoka moko elobaki na ye. Elobaki boye: ‘Ezali solo ete Nzambe aboyi bólya mbuma ya nzete nyonso?’ Eva alobaki: ‘Tokoki kolya mbuma ya nzete nyonso, longola kaka ya nzete moko. Soki tolei mbuma ya nzete yango, tokokufa.’ Nyoka ebakisaki: ‘Bokokufa te. Kutu soki bolei yango, bokokóma lokola Nzambe.’ Ezalaki solo? Te, ezalaki lokuta. Kasi Eva andimaki likambo yango. Abandaki kotala mbuma yango, tii ayokaki mposa na yango. Alyaki mbuma yango, na nsima apesaki mpe Adama. Adama ayebaki ete bakokufa soki batosi Nzambe te. Kasi alyaki yango kaka.

Na nsima, kaka na mokolo yango, Yehova alobaki na Adama ná Eva. Atunaki bango ntina oyo batosaki ye te. Eva alobaki ete ezali foti ya nyoka, mpe Adama alobaki ete ezali foti ya Eva. Lokola Adama ná Eva batosaki Yehova te, abenganaki bango na elanga. Mpo bázunga lisusu kuna te, Yehova atyaki baanzelu ná mopanga moko ya moto na nzela ya kokota na elanga.

Yehova alobaki ete moto oyo akosaki mpe Eva akozwa etumbu. Ezalaki mpenza nyoka te nde esololaki na Eva. Yehova asalaki nyoka na likoki ya koloba te. Ezalaki anzelu moko ya mabe nde alobaki na nzela ya nyoka. Asalaki bongo mpo na kokosa Eva. Anzelu yango abengami Satana Zabolo. Na mikolo ezali koya, Yehova akoboma Satana mpo akosa lisusu bato te.

Mituna: Mpo na nini Eva alyaki mbuma?
Lokola Adama ná Eva batosaki Yehova te, nini ekómelaki bango? Satana Zabolo azali nani?

Ebandeli 3:1-24; Yoane 8:44; 1 Yoane 3:8;
Emoniseli 12:9

“Zabolo . . . azalaki mobomi-bato ntango
abandaki, mpe akangamaki makasi te na
solo, mpo solo ezali na kati na ye te.”
—Yoane 8:44

4 Nkanda etindaki ye aboma

Nsima ya kobima na elanga ya Edene, Adama ná Eva babotaki bana ebele. Mwana na bango ya liboso Kaina, akómaki mosali ya bilanga, mpe oyo ya mibale Abele, akómaki mobateli ya mpate.

Mokolo moko, Kaina ná Abele bapesaki Nzambe makabo. Oyebi soki likabo ezali nini? Likabo ezali eloko oyo bakabeli moto. Yehova asepelaki na likabo ya Abele, kasi asepelaki na oyo ya Kaina te. Epesaki Kaina nkanda makasi. Yehova akebisaki Kaina; alobaki na ye ete nkanda ekoki kotinda ye asala mabe. Kasi Kaina ayokaki te.

Na nsima, alobaki na Abele ete: ‘Yaká tókende na bilanga.’ Ntango bazalaki kuna na bilanga kaka bango

mibale, Kaina abetaki ndeko na ye mpe abomaki ye. Yehova asalaki nini? Yehova apesaki Kaina etumbu; abenganaki ye mosika na bato ya libota na ye. Akokaki kozonga lisusu te.

**“Liboso yokaná yo na ndeko na yo, mpe na nsima, ntango okozonga, pesá likabo na yo.”
—Matai 5:24**

Lisolo yango eteyi biso nini? Tokoki kobanda koyoka nkanda soki makambo esalemi te ndenge tokanisaki. Soki nkanda na motema na biso ebandi kokóma makasi—to soki moto akebisi biso mpo amoni ete tokómi na nkanda—tosengeli kosala noki tólongola yango liboso etinda biso tósala mabe.

Lokola Abele alingaki Yehova mpe asalaki makambo ya malam, Yehova abosani ye te. Akozongisa ye na bomoi ntango akokómisa mabele paradiso.

Mituna: Bana mibale ya liboso oyo Adama ná Eva babotaki ezalaki banani? Mpo na nini Kaina abomaki leki na ye Abele?

Ebandeli 4:1-12; Baebre 11:4; 1 Yoane 3:11, 12

5 Masuwa ya Noa

Nsima ya bambula, bato bakómaki ebele na mabele. Mingi na bango bazalaki bato mabe. Ata baanzelu mosusu na likoló bakómaki mabe. Batikaki bisika na bango na likoló mpe bakitaki na mabele. Oyebi mpo na nini basalaki bongo? Mpo bálata nzoto ya mosuni mpe bábala basi.

Baanzelu yango ná basi oyo bazwaki babotaki bana mibali. Bana yango bazalaki bato ya makasi mingi mpe bakómaki bato ya nko. Bazalaki konyokola bato. Yehova akokaki kotika makambo ezala kaka ndenge wana te. Azwaki mokano ya kotinda Mpela (konokisa mbula makasi) mpo na koboma bato mabe.

Kasi ezalaki na moto moko ya malamumu. Azalaki kolina Yehova. Nkombo na ye ezalaki Noa. Azalaki na mwasi ná bana mibali misato: Seme, Kame, ná Yafete, mpe bana yango nyonso misato babalaki. Yehova ayebisaki Noa atonga masuwa moko ya monene mpo ye ná libota na ye bábika na Mpela. Masuwa yango ezalaki sanduku moko ya monene oyo ekoki kotepatepa na mai. Yehova ayebisaki mpe Noa akotisa banyama na masuwa mpo na kobikisa mpe yango.

Noa abandaki mbala moko kotonga masuwa. Noa ná libota na ye basalaki mosala yango mbula soki 50. Batongaki masuwa yango kaka ndenge Yehova ayebisaki bango. Noa azalaki mpe koyebisa bato ete Mpela ekoya. Kasi moto moko te ayokelaki ye.

Nsukansuka, ntango ya kokota na masuwa ekokaki. Tótala likambo oyo esalemaki.

Mituna: Mpo na nini Yehova azwaki mokano ya kotinda Mpela? Malako nini Yehova apesaki Noa?

Ebandeli 6:1-22; Matai 24:37-41; 2 Petro 2:5; Yuda 6

6 Bato mwambe bakoti na mokili moko ya sika

Noa, libota na ye, ná banyama bakotaki na masuwa. Yehova akangaki porte na yango, mpe mbula ebandaki kobeta. Mbula ebetaki makasi mpe masuwa ebandaki kotepatepa. Nsukansuka, mabele mobimba etondaki na mai. Na libándá ya masuwa, bato mabe nyonso bakufaki. Kasi Noa ná libota na ye bazalaki na likama te na kati ya masuwa. Kanisá esengo oyo bayokaki mpo batosaki Yehova!

Mbula ebetaki mikolo 40 butu moi; na nsima esilaki. Mokemoke, mai ebandaki kokauka. Nsukansuka, masuwa etelemaki na bangomba. Kasi mai ezalaki naino mingi na mokili; na yango, Noa ná libota na ye bakokaki kobima mbala moko te na masuwa.

**“Noa akotaki na masuwa;
mpe [bato] batyaki likebi
te tii mpela eyaki mpe
ekombolaki bango nyonso.”
—Matai 24:38, 39**

Kendekende, mai ekaukaki. Noa ná libota na ye bafandaki na kati ya masuwa koleka mbula mobimba. Na nsima, Yehova ayebisaki bango bábima na masuwa, mpe bamonaki lokola mokili ekómi mokili ya sika. Bapesaki Yehova

matondi mingi ndenge abikisaki bango, mpe bapesaki ye makabo ya kotumba.

Yehova andimaki makabo yango. Alakaki ete akoboma lisusu mokili na mpela te. Mpo na elaka yango, apesaki elembo moko, abimisaki monama ya liboso na mapata. Osí omoná monama?

Na nsima, Yehova ayebisaki Noa ná libota na ye bábota bana mpe bátondisa mabele.

Mituna: Nini esalemaki ntango Yehova akangaki porte ya masuwa?
Soki tomoni monama tosengeli kokanisa nini?

Ebandeli 7:1–9:17

3

Bambula nsima ya Mpela, Biblia elobeli mwa bato oyo basalelaki Yehova. Kati na bango ezalaki Abrahama, oyo abengamaki moninga ya Yehova. Mpo na nini abengamaki moninga ya Yehova? Soki ozali moboti, salisá mwana na yo amona ete Yehova atyelaka ye mpenza likebi mpe alingaka kosalisa ye. Lokola Abrahama mpe bato mosusu ya sembo, na ndakisa Lota mpe Yakobo, tokoki kosenga Yehova asalisa biso. Tokoki kondima ete Yehova akosala likambo nyonso oyo alaki.

LITEYA

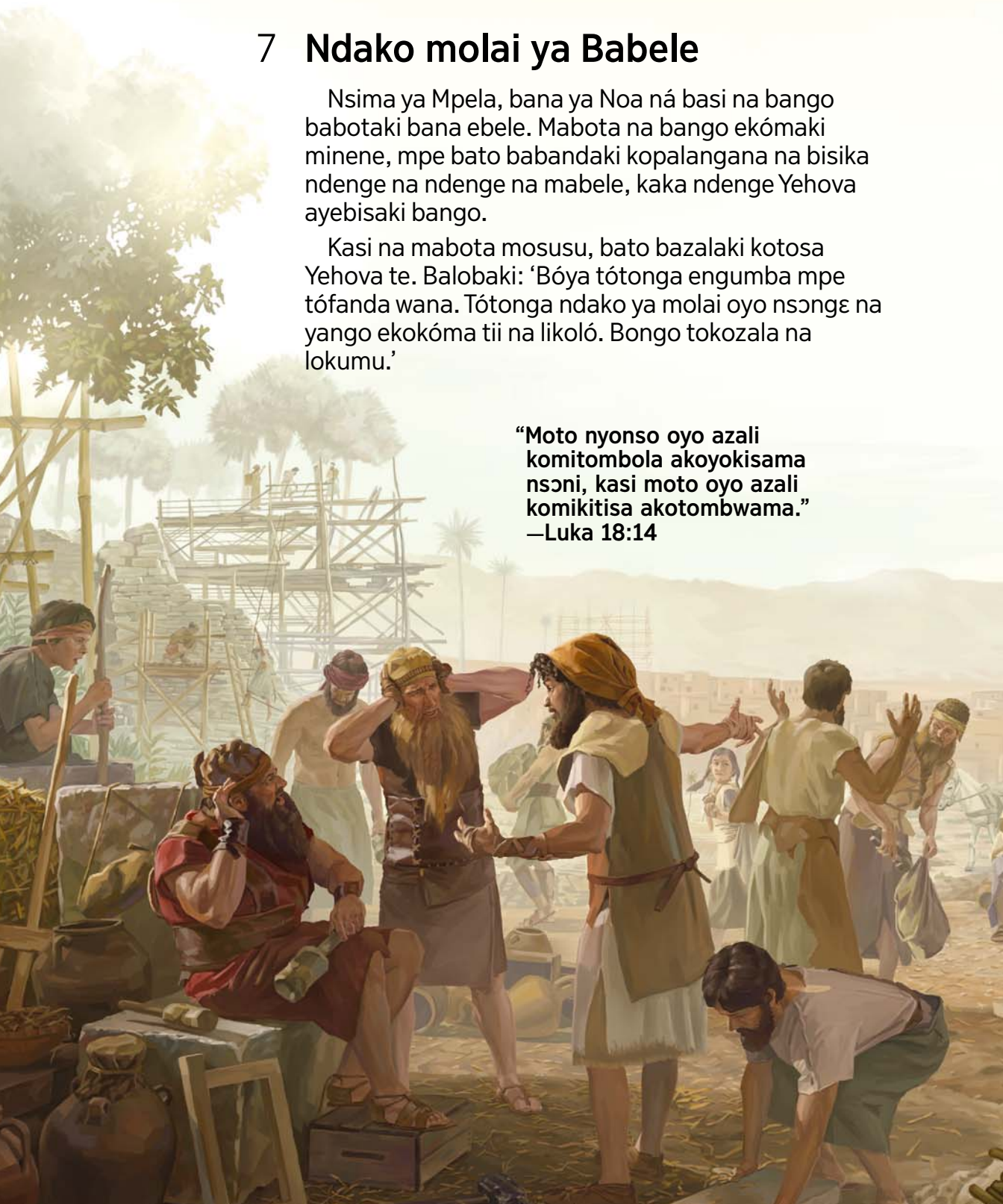
- Saláká likambo nyonso oyo Yehova asengi, ata soki ezali petee te
- Kozala moninga ya Nzambe eleki nyonso
- Yehova alingaka ete tólimbisaka basusu mpe tósilisaka matata kozanga kouwela

7 Ndako molai ya Babele

Nsima ya Mpela, bana ya Noa ná basi na bango babotaki bana ebele. Mabota na bango ekómaki minene, mpe bato babandaki kopalangana na bisika ndenge na ndenge na mabele, kaka ndenge Yehova ayebisaki bango.

Kasi na mabota mosusu, bato bazalaki kotosa Yehova te. Balobaki: ‘Bóya tótonga engumba mpe tófanda wana. Tótonga ndako ya molai oyo nsonge na yango ekokóma tii na likoló. Bongo tokozala na lokumu.’

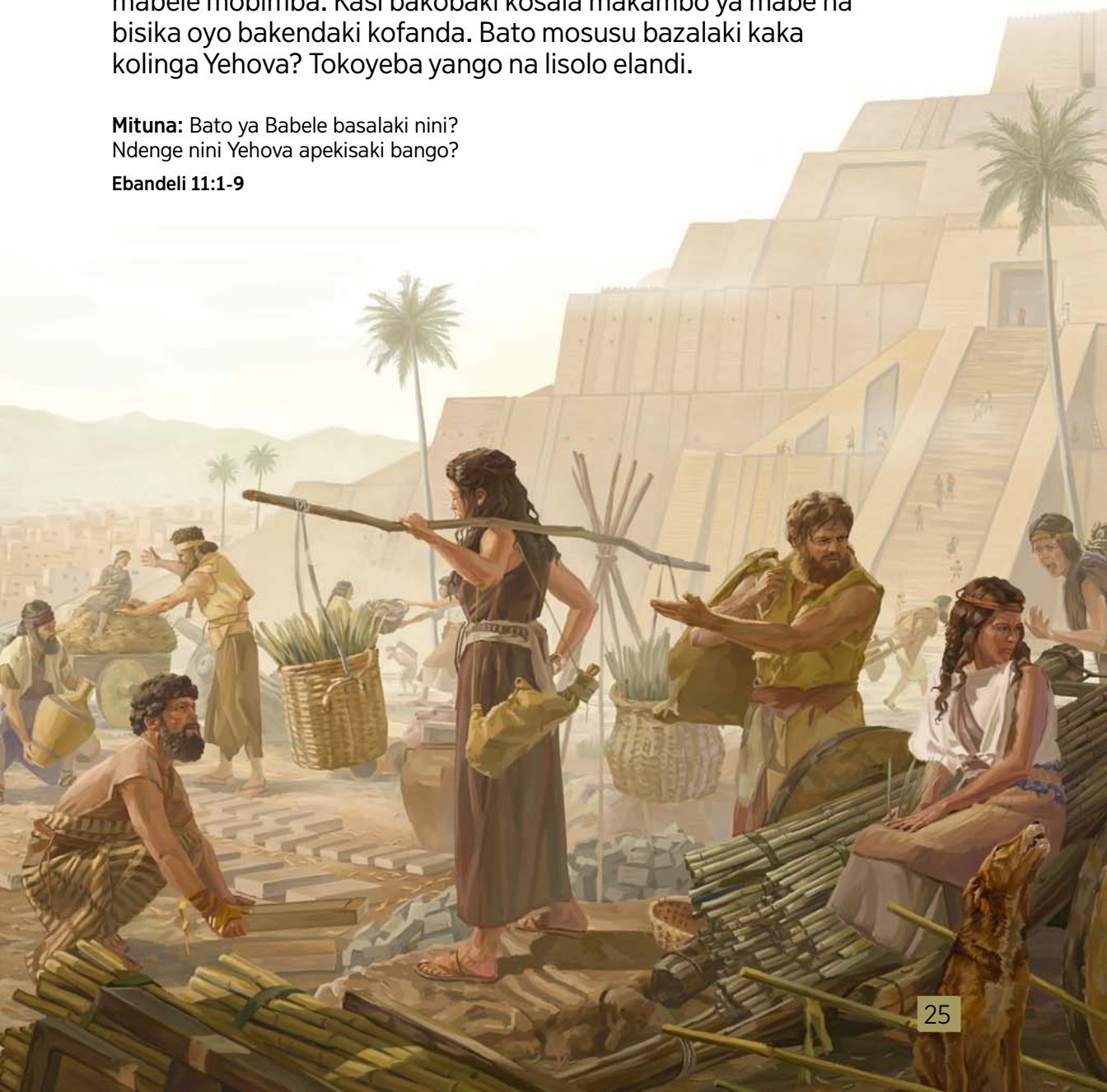
**“Moto nyonso oyo azali komitombola akoyokisama nsóni, kasi moto oyo azali komikitisa akotombwama.”
—Luka 18:14**

Kasi Yehova asepelaki te na likambo oyo bato wana bazalaki kosala, yango wana apekisaki bango. Asalaki yango ndenge nini? Na mbala moko, asalaki ete bábanda koloba minzoko ekeseni. Lokola bazalaki lisusu koyokana te, batikaki kotonga. Engumba oyo bazalaki kotonga ekómaki kobengama Babele, oyo elimboli “Mobulungano.” Bato bapanzanaki mpe bakómaki kofanda na mabele mobimba. Kasi bakobaki kosala makambo ya mabe na bisika oyo bakendaki kofanda. Bato mosusu bazalaki kaka kolinga Yehova? Tokoyeba yango na lisolo elandi.

Mituna: Bato ya Babele basalaki nini?
Ndenge nini Yehova apekisaki bango?

Ebandeli 11:1-9

8 Abrahama ná Sara batosaki Nzambe

Mosika mingi te na Babelé, ezalaki na mboka moko na nkombo Ure, epai bato bazalaki kosambela banzambe ebele, kasi Yehova te. Nzokande ezalaki na mobali moko na Ure oyo azalaki kosambela kaka Yehova. Nkombo na ye ezalaki Abrahama.

Yehova alobaki na Abrahama: ‘Tiká mboka na yo mpe bandeko na yo, mpe kende na mokili oyo nakolakisa yo.’ Na nsima Nzambe apesaki ye elaka oyo: ‘Okokóma ekólo moko monene, mpe nakosalela bato ebele ya mokili mobimba makambo ya malamú mpo na yo.’

Abrahama ayebaki te epai Yehova azalaki kotinda ye, kasi atyelaki ye motema. Bongo Abrahama, mwasi na ye Sara, tata

na ye Tera, ná Lota mwana ya ndeko na ye bakangaki biloko na bango mpe babandaki mobembo ya molai mpenza, mpo na kotosa Nzambe.

Abrahama azalaki na mbula 75 ntango ye ná libota na ye bakómaki na mokili oyo Yehova alingaki bámona. Nkombo ya mokili yango ezalaki Kanana. Kuna, Nzambe alobaki na Abrahama mpe apesaki ye elaka oyo: ‘Mokili nyonso oyo ozali komona, nakopesa yango bana na yo.’ Nzokande, Abrahama ná Sara bakómaki mikóló mpenza kasi bazalaki na mwana te. Sikoyo ndenge nini Yehova akokokisa elaka yango?

Mituna: Yehova asengaki Abrahama asala nini?
Yehova apesaki Abrahama elaka nini?

Ebandeli 11:29–12:9; Misala 7:2–4; Bagalatia 3:6; Baebre 11:8

**“Na kondima Abrahama . . . atosaki na ndenge akendaki na esika oyo asengelaki kozwa yango libula; mpe akendaki, atako ayebaki te epai wapi azalaki kokende.”
—Baebre 11:8**

9 Nsukansuka babotaki mwana!

Abrahama ná Sara baumelaki na libala bambula ebele mpenza. Batikaki ndako na bango ya kitoko na engumba Ure mpe bakómaki kofanda na hema. Kasi Sara azalaki komilelalela te, mpo atyelaki Yehova motema.

Lokola Sara azalaki mpenza na mposa ya mwana, ayebisaki Abrahama ete: ‘Soki mosaleli na ngai Agare aboti na yo mwana, nakoki kozwa ye lokola mwana na ngai.’ Nsima ya mikolo, Agare abotaki mwana mobali. Nkombo na ye ezalaki Yishimaele.

Bambula ebele na nsima, ntango Abrahama akómaki na mbula 99 mpe Sara na mbula 89, bapaya misato bayaki epai na bango. Abrahama asengaki bango bápema na nse ya nzete moko, mpe balyaki elongo. Bapaya yango ezalaki banani? Ezalaki baanzelu! Bayebisaki Abrahama ete: ‘Na mbula ekoya na ntango lokola oyo, mwasi na yo akobota mwana mobali.’ Sara azalaki koyoka bango na kati ya hema. Asekaki na motema mpe alobaki: ‘Ngai nakobota mpenza awa nakómi mpaka boye?’

Na mbula oyo elandaki, Sara abotaki mwana mobali, kaka ndenge anzelu ya Yehova alobaki. Abrahama apesaki ye nkombo Yisaka, oyo elimboli “Koseka.”

**“Na kondima mpe Sara azwaki nguya ya kokumba zemi ya momboto, . . . mpo atalelaki moto oyo apesaki elaka ete azali sembo.”
—Baebre 11:11**

Ntango Yisaka akómaki na mbula soki mitano, Sara amonaki ete Yishimaele azalaki kotyola ye. Sara alingaki kobatela mwana na ye; asololaki na Abrahama mpe asengaki ye abengana Agare ná Yishimaele. Na ebandeli, Abrahama alingaki te. Kasi Yehova ayebisaki Abrahama ete: ‘Yokelá Sara. Nakobatela Yishimaele. Kasi nakokokisa bilaka na ngai nde na nzela ya Yisaka.’

Mituna: Sara ayokaki baanzelu bazali koyebisa Abrahama nini? Ndenge nini Yehova abatelaki Yisaka?

Ebandeli 16:1-4, 15, 16; 17:25-27; 18:1-15; 21:1-14;
Baebre 11:11

10 Kanisá mwasi ya Lota

Lota azalaki kofanda na mokili ya Kanana elongo na Abrahama, ndeko ya tata na ye. Na nsima, Abrahama ná Lota bakómaki na bibwélé ebele, mpe esika ezalaki kokoka lisusu te mpo na bango mibale. Abrahama ayebisaki Lota: ‘Tokoki lisusu kofanda esika moko te. Yo poná nzela oyo olingi kokende, mpe ngai nakokende nzela mosusu.’ Abrahama azalaki mpenza koluka liboso bolamu ya basusu!

Lota amonaki mokili moko kitoko pembeni ya engumba Sodoma. Ezalaki na mai mpe matiti ebele. Na yango, aponaki esika yango mpe amemaki libota na ye kuna.

Bato ya Sodoma mpe ya Gomora, engumba oyo ezalaki pene ya Sodoma, bazalaki mabe mpenza. Bazalaki mabe mingi mpenza, yango wana Yehova amonaki malamú abebisa bingumba yango. Kasi lokola Nzambe alingaki kobatela Lota ná libota na ye, atindaki baanzelu mibale bákende koyebisa bango ete: ‘Bósala noki! Bóbima na engumba oyo! Yehova alingi kobebisa yango.’

Lota abimaki mbala moko te. Azalaki kouwela. Na yango baanzelu basimbaki ye, ná mwasi na ye, ná bana na ye mibale ya basi mpe babimisaki bango nokinoki na engumba, mpe balobaki na bango ete: ‘Bókima mbangu! Bóbikisa bomoi na bino, mpe bótala nsima te. Soki botali nsima, bokokufa!’

Ntango bakómaki na engumba Zoare, Yehova anókisaki mbula ya moko mpe ya sufulu na Sodoma mpe Gomora. Bingumba yango

**“Bókanisa mwasi ya Lota.”
—Luka 17:32**

mibale ebebisamaki nyonso. Lokola mwasi ya Lota atosaki Yehova te mpe atalaki nsima, akómaki likonzí ya mungwa! Kasi Lota ná bana na ye ya basi babikaki mpo batosaki Yehova. Na ntembe te ezalaki mawa mpenza ndenge mwasi ya Lota atosaki te. Kasi bango basepelaki mpo balandaki malako ya Yehova.

Mituna: Mpo na nini Yehova abebisaki Sodoma ná Gomora?
Mpo na nini mwasi ya Lota akómaki likonzí ya mungwa?

Ebandeli 13:1-13; 19:1-26; Luka 17:28, 29, 32; 2 Petro 2:6-9

11 Kondima na ye emekamaki

Abrahama ateyaki mwana na ye Yisaka kolinga Yehova mpe kotyela bilaka na Ye nyonso motema. Kasi ntango Yisaka akómaki na mbula soki 25, Yehova asengaki Abrahama likambo moko ya mpasi mpenza. Likambo nini?

Nzambe ayebisaki Abrahama: ‘Nabondeli yo, zwá mwana na yo ya mobali kaka moko mpe pesá ye mbeka na ngomba moko na mokili ya Moria.’ Abrahama ayebaki te ntina oyo Yehova asengaki ye asala bongo. Kasi atosaki.

Na ntongontongo ya mokolo oyo elandaki, Abrahama azwaki Yisaka ná basaleli na ye mibale mpe bakendaki na Moria. Nsima ya mikolo misato, bamonaki bangomba ya mokili yango na mosika. Abrahama ayebisaki basaleli na ye bázela, mpo ye ná Yisaka bakei kopesa mbeka. Abrahama apesaki Yisaka nkoni amema, mpe ye moko asimbaki mbeli. Yisaka atunaki tata na ye: ‘Wapi nyama oyo tokopesa mbeka?’ Abrahama ayanolaki: ‘Mwana, Yehova akopesa yango.’

Ntango bakómaki na ngomba yango, batongaki etumbelo. Na nsima Abrahama akangaki Yisaka maboko ná makolo na nsinga mpe alalisaki ye likoló ya etumbelo.

Abrahama atombolaki mbeli. Na ntango yango, anzelu ya Yehova abelelaki na likoló: ‘Abrahama! Kosala mwana mabe te! Sikoyo nayebe ete ozali na kondima epai ya Nzambe mpo ondimi kopesa mwana na yo mbeka.’

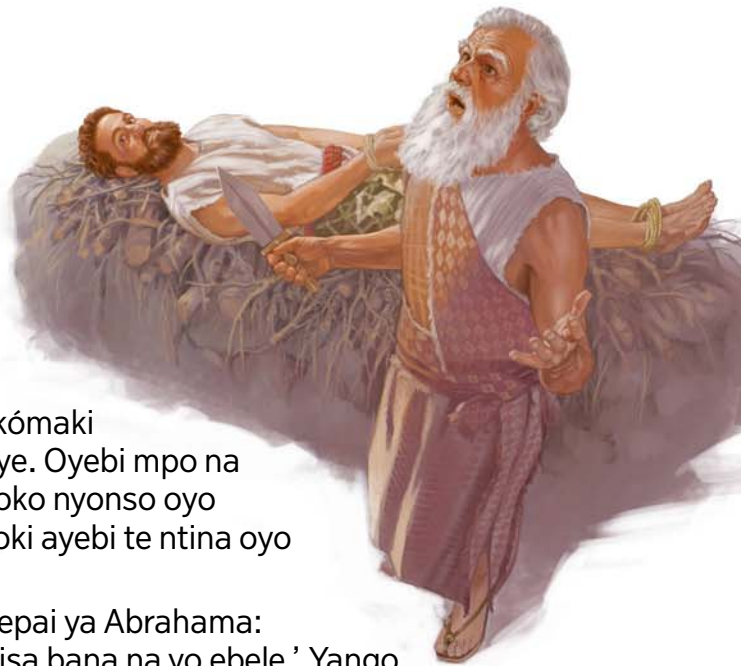
Na nsima, Abrahama amonaki mpate-mobali moko oyo maseke na yango ekangamaki na mwa banzete. Afungolaki Yisaka nsinga nokinoki mpe na esika na ye, apesaki mpate-mobali wana mbeka.

Banda mokolo wana, Yehova akómaki kobenga Abrahama moninga na ye. Oyebi mpo na nini? Abrahama azalaki kosala eloko nyonso oyo Yehova azalaki kosenga ye, ata soki ayebi te ntina oyo Yehova asengi yango.

Yehova azongelaki elaka na ye epai ya Abrahama: ‘Nakopambola yo, mpe nakokómisa bana na yo ebele.’ Yango elingi koloba ete Yehova akopambola bato nyonso ya malamumu na nzela ya libota ya Abrahama.

Mituna: Ndenge nini Abrahama amonisaki ete azalaki kotyela Yehova motema? Elaka nini Yehova apesaki Abrahama?

Ebandeli 22:1-18; Baebre 11:17-19; Yakobo 2:21-23

“Nzambe alingaki mokili mingi, yango wana apesaki Mwana na ye se moko oyo abotamaki, mpo moto nyonso oyo azali kondimela ye abomama te kasi azwa bomoi ya seko.”
—Yoane 3:16

12 Yakobo azwaki libula

Yisaka azalaki na mbula 40 ntango abalaki Rebeka. Alingaki ye mingi. Na nsima, babotaki mapasa ya mibali.

Ya liboso nkombo na ye ezalaki Esau, mpe oyo ya mibale Yakobo. Esau azalaki kolinga kotambola libándá, mpe azalaki mobomi-nyama. Kasi Yakobo azalaki kolinga kofanda na ndako.

Na ntango wana, mwana ya liboso azalaki kozwa mabele mpe mbongo ya libota soki tata akufi. Bazalaki kobenga biloko yango libula. Na libota ya Yisaka, longola makambo wana, lokumu ya kozwa mokumba na kokokisama ya bilaka oyo Yehova apesaki Abrahama ezalaki mpe libula. Esau azalaki mpenza kokipe bilaka yango te, kasi Yakobo ayebaki ete ezali na ntina mingi.

Mokolo moko Esau azongaki ndako azalaki ya kolemba makasi mpo alekisaki mokolo mobimba na koluka banyama. Ayokaki nsolo ya biloko kitoko oyo Yakobo azalaki kolamba, mpe alobaki: 'Nazali na nzala makasi! Pesá ngai mwa ndambo ya supu ya motane wana!' Yakobo alobaki: 'Nakopesa yo, kasi liboso pesá ngai elaka ete nakoki kozwa libula na yo.' Esau alobaki: 'Nazali na ntina ya libula te! Zwá yango. Nalingi nde kolya.' Okanisi ete likambo oyo Esau asalaki ezalaki ya mayele? Te. Esau akabaki eloko ya ntina mingi kaka mpo na mwa saani ya supu ya lantiye.

Ntango Yisaka akómaki mobange, ekómaki ntango ya kopesa mwana na ye ya liboso lipamboli. Kasi Rebeka asalisaki Yakobo, leki ya Esau, azwa lipamboli yango. Ntango Esau ayebaki likambo yango, ayokaki nkanda makasi mpe akanaki koboma lipasa na ye. Yisaka ná Rebeka balingaki kobatela Yakobo, yango wana bayebisaki ye: ‘Kende kofanda epai ya Labana, ndeko ya mama na yo, tii nkanda ya Esau ekokita.’ Yakobo ayokaki toli ya baboti na ye mpe akimaki mpo na kobatela bomoi na ye.

Mituna: Esau azalaki moto ya ndenge nini? Yakobo azalaki moto ya ndenge nini? Mpo na nini Yakobo azwaki lipamboli na esika ya Esau?

Ebandeli 25:20-34; 27:1-28:5; Baebre 12:16, 17

“Litomba nini moto azali na yango na kozwa mokili mobimba mpe kobungisa molimo [bomoi] na ye? Eloko nini, kutu, moto akoki kopesa na esika ya molimo [bomoi] na ye?”—Marko 8:36, 37

13 Yakobo ná Esau bayokani

Yehova apesaki Yakobo elaka ete akobatela ye kaka ndenge abatelaki Abrahamama ná Yisaka. Yakobo akendaki kofanda na mboka babengi Harane; abalaki kuna, abotaki bana ebele, mpe akómaki na bozwi mingi.

Na nsima, Yehova alobaki na Yakobo: ‘Zongá na mokili ya batata na yo.’ Yakobo ná libota na ye babandaki mobembo molai mpo na kozonga. Na nzela, bato bayaki koyebisa Yakobo ete: ‘Ndeko na yo Esau azali koya, elongo na mibali 400!’ Yakobo azalaki kobanga ete Esau asala ye ná libota na ye mabe. Abondelaki Yehova: ‘Bikisá ngai na loboko ya ndeko na ngai.’ Mokolo oyo elandaki, Yakobo atindelaki Esau bampate, bantaba, bangombe, bakamela, mpe bampunda ebele.

Na butu, ntango Yakobo azalaki ye moko, amonaki anzelu! Anzelu yango abandaki kobunda na ye. Babundaki tii na ntongo. Yakobo ayokaki mpasi, kasi atikaki te. Anzelu alobaki na ye: ‘Tiká ngai nakende.’ Kasi Yakobo alobaki: ‘Nakotika yo kaka soki opamboli ngai.’

Nsukansuka anzelu yango apambolaki Yakobo. Sikoyo Yakobo ayebaki ete Yehova akotika te ete Esau asala ye mabe.

Na ntongo, ntango Yakobo atalaki na mosika, amonaki Esau ná mibali 400. Yakobo akendaki liboso ya libota na ye, mpe afukamaki mbala nsambo liboso ya ndeko na ye. Esau ayaki

**“Bókoba kolinga banguna na bino
mpe kobondela mpo na baoyo bazali
konyokola bino; mpo bémonisa ete
bozali bana ya Tata na bino oyo azali
na likoló.”—Matai 5:44, 45**

mbangu epai ya Yakobo mpe ayambaki ye. Babandaki kolela mpe bayokanaki. Okanisi ete Yehova ayokaki ndenge nini na milende oyo Yakobo asalaki mpo na koyokana na ndeko na ye?

Na nsima, Esau azongaki epai na ye, Yakobo mpe akendaki epai na ye. Yakobo azalaki na bana mibali 12. Nkombo na bango yango oyo: Rubene, Simeone, Levi, Yuda, Dani, Nafatali, Gade, Ashere, Isakare, Zebulone, Yozefe, ná Benyamina. Na bana yango, Yehova asalelaki Yozefe mpo na kobikisa bato na Ye. Oyebi ndenge asalaki yango? Tokolobela yango.

Mituna: Mpo na nini Yakobo azwaki lipamboli?
Asalaki nini mpo ayokana na ndeko na ye?

Ebandeli 28:13-15; 31:3, 17, 18; 32:1-29; 33:1-18; 35:23-26

4

Eteni oyo elobeli Yozefe, Yobo, Moize, mpe Bayisraele. Bango nyonso bayikaki mpiko, atako Zabolo anyokolaki bango. Bakoselaki bamosusu kati na bango makambo, bamosusu bakotaki boloko, bamosusu bakómaki baombo, basusu kutu babomamaki. Kasi, na nyonso wana, Yehova abatelaki bango. Soki ozali moboti, salisá mwana amona ndenge basaleli wana ya Yehova banyokwamaki, kasi bazalaki kaka na kondima.

Yehova atindaki Malúzi Zomi na Ezipito mpo na komonisa ete aleki banzambe na yango nyonso na nguya. Monisá polele ndenge Yehova abatelaki bato na ye na ntango ya kala mpe ndenge abatelaka bato na ye lelo.

LITEYA

- Yozefe aboyaki pite mpo alingaki Yehova
- Yobo atikaki te ete minyoko ya makasi ekabola ye na Yehova
- Ezala na esika nini, Moize abosanaki te ete azali mosaleli ya Nzambe

14 Moombo oyo atosaki Nzambe

Yozefe azalaki moko ya bana oyo Yakobo abotaki na nsuka. Bayaya na ye bamonaki ete tata na bango azalaki kolinga ye mingi. Bayokaki ndenge nini? Bayokelaki ye zuwa mpe bakómaki koyina ye. Mokolo moko, Yozefe alótaki bandótó ya kokamwa mpe ayebisaki yango bayaya na ye. Mpo na bango, bandótó yango elimbolaki ete mokolo mosusu bakogumbamela Yozefe. Bayinaki ye lisusu mingi!

Mokolo moko, bayaya ya Yozefe bazalaki kobatela bibwélé pene na engumba Shekeme. Yakobo atindaki Yozefe akende kotala bango. Ntango bamonaki ye na mosika, balobanaki ete:

‘Talá molóti-ndótó azali koya. Tóboma ye!’ Bakangaki ye mpe babwakaki ye na libulu moko molai. Kasi, yaya na ye moko na nkombo Yuda alobaki: ‘Tóboma ye te! Tótéka ye lokola moombo.’ Na yango, batekaki Yozefe na shekele ya palata 20 epai ya bato ya mombongo ya Midiane, oyo bazalaki kokende na Ezipito.

Bayaya ya Yozefe bazindisaki kazaka na ye na makila ya ntaba, batindelaki yango tata na bango, mpe balobaki: ‘Oyo kazaka ya mwana na yo te?’ Yakobo akanisaki ete nyama moko ya mabe ebomaki Yozefe. Ayokaki mpasi mingi. Moto te alongaki kobondisa ye.

Na Ezipito, Yozefe atekamaki moombo epai ya mokonzi moko monene na nkombo Potifare. Kasi Yehova azalaki na Yozefe. Potifare amonaki ete Yozefe azalaki mosali ya malamú mpe ete azali moto ya kotyela motema. Eumelaki te, akómaki mokonzi ya biloko nyonso ya Potifare.

Mwasi ya Potifare amonaki ete Yozefe azali mobali kitoko mpe makasi. Mokolo na mokolo azalaki kosenga Yozefe básangisa nzoto. Yozefe asalaki nini? Aboyaki mpe alobaki: ‘Te! Ezali mabe. Nkolo na ngai atyelaka ngai motema, mpe yo ozali mwasi na ye. Soki nasangisi na yo nzoto, nakosala lisumu na miso ya Nzambe!’

Mokolo moko mwasi ya Potifare alukaki Yozefe asangisa na ye nzoto na makasi. Akangaki ye na bilamba, kasi Yozefe akimaki. Ntango Potifare ayaki na ndako, mwasi yango ayebisaki Potifare ete Yozefe alukaki kolala na ye. Ezalaki lokuta. Potifare asilikaki makasi, mpe abwakaki Yozefe na boloko. Kasi Yehova abosanaki Yozefe te.

Mituna: Bayaya ya Yozefe basalaki ye nini?
Mpo na nini Potifare abwakaki Yozefe na boloko?

Ebandeli 37:1–36; 39:1–23; Misala 7:9

“Yango wana, bómikitisa na nse ya loboko ya nguya ya Nzambe, mpo atombola bino na ntango oyo ekoki.”—1 Petro 5:6

15 Yehova abosanaki Yozefe te

Ntango Yozefe azalaki na boloko, Farao, mokonzi ya Ezipito, alitaki bandeto mpe moto moko te alongaki kolimbola yango. Mosaleli moko ya Farao ayebisaki ye ete Yozefe akoki kolimbola yango. Na mbala moko, Farao atindaki bakende kozwa Yozefe.

Farao atunaki ye: ‘Okoki kolimbola bandeto na ngai?’ Yozefe ayebisaki ye: ‘Ezipito ekozala na bilei ebele mbula nsambo, mpe na nsima mbula nsambo ya nzala. Pona moto moko ya bwanya oyo akobomba bilei mpo bato na yo bakufa nzala te.’ Farao alobaki: ‘Naponi yo! Okozala moto ya mibale oyo aleki na nguya na Ezipito!’ Ndenge nini Yozefe ayebaki ndimbola ya bandeto ya Farao? Yehova nde asalisaki ye.

Na bambula nsambo oyo elandaki, Yozefe abombaki bilei. Na nsima, nzala ekotaki na mabele mobimba, kaka ndenge Yozefe alobaki. Bato ya bisika nyonso bazalaki koya kosomba bilei epai ya Yozefe. Tata na ye Yakobo ayokaki ete bilei ezali na Ezipito; na yango atindaki bana na ye ya mibali 10 bakende kuna kosomba mwa biloko.

Bana ya Yakobo bayaki epai ya Yozefe, mpe Yozefe ayebaki mbala moko ete bazali bandeko na ye. Kasi bango bayebaki ye te. Bagumbamelaki ye, kaka ndenge alitaki na ndeto ntango azalaki elenge. Yozefe alingaki koyeba soki bandeko na ye bazalaki kaka koyina ye. Ayebisaki bango: ‘Bozali banongi. Bolingi koyeba bisika ya mokili na biso oyo ebatelami malamumu te.’ Balobaki: ‘Te! Tozali bandeko 12, touti na Kanana. Ndeko na biso

moko akufá, mpe ya nsuka azali elongo na tata na biso.’ Yozefe alobaki: ‘Bóya na ndeko na bino ya nsuka epai na ngai, mpe nakondimela bino.’ Na yango bazongaki epai ya tata na bango.

“Soki bozali kolimbisa bato mabunga na bango te, Tata na bino akolimbisa mpe mabunga na bino te.”—Matai 6:15

Ntango bilei esilaki lisusu, Yakobo atindaki bana na ye bákende lisusu na Ezipito. Na mbala oyo, bamemaki Benyamina, leki na bango ya nsuka. Mpo na komeka bandeko na ye, Yozefe atyaki kɔɔ na ye ya palata na saki ya bilei ya Benyamina, na nsima alobaki ete bandeko na ye bayibi yango. Ntango basaleli ya Yozefe bakutaki kɔɔ yango na saki ya Benyamina, bandeko na ye bakamwaki makasi. Babondelaki Yozefe apesa bango etumbu na esika ya Benyamina.

Na yango, Yozefe amonaki ete bandeko na ye babongwaná. Akokaki lisusu kokanga motema te. Abandaki kolela mpe alobaki: ‘Nazali ndeko na bino Yozefe. Tata na ngai azali kaka na bomoi?’ Bandeko na ye batikalaki monɔko polele. Ayebisaki bango: ‘Bóyoka mpasi te mpo na makambo oyo bosalaki ngai. Nzambe atindaki ngai awa mpo na kobatela bomoi na bino. Sikoyo bókende noki mpe bóya na tata na ngai awa.’

Bakendaki koyebisa tata na bango nsango wana ya malamumu mpe bamemaki ye na Ezipito. Nsima ya bambula mingi, nsukansuka Yozefe ná tata na ye bamonanaki lisusu.

Mituna: Ndenge nini Yehova asalisaki Yozefe?

Ndenge nini Yozefe amonisaki ete alimbisi bandeko na ye?

Ebandeli 40:1–45:28; 46:1-7, 26-34; Nzembo 105:17-19; Misala 7:9-15

16 Yobo azalaki nani?

Na mokili ya Uze, ezalaki na mobali moko oyo azalaki kosambela Yehova. Nkombo na ye ezalaki Yobo. Azalaki na bozwi mingi mpe na libota moko monene. Azalaki na boboto, mpe azalaki kosalisa babola, basi oyo mibali bakufá, mpe bana etike. Kasi lokola Yobo azalaki kosala makambo ya malamumu, azangaki nde mikakatano?

Yobo ayebaki te ete Satana Zabolo azalaki kotala ye. Yehova alobaki na Satana: 'Omoni mosaleli na ngai Yobo? Moto moko te na mabele azali lokola ye. Ayokelaka ngai mpe asalaka makambo ya malamumu.' Satana ayanolaki: 'Ya solo Yobo atosaka yo. Obatelaka ye mpe opambolaka ye. Opesi ye mabele mpe banyama. Soki obotoli nyonso wana, akotika kosambela yo.' Yehova alobaki na ye: 'Kende komeka Yobo. Kasi koboma ye te.' Mpo na nini Yehova atikaki Satana ameka Yobo? Atyaki motema ete Yobo akotikala sembo.

Mpo na komeka Yobo, Satana abimiselaki ye mpasi ndenge na ndenge. Ya liboso, atindaki bato oyo bazalaki kobengama Basabea báyiba bangombe mpe bampunda nyonso ya Yobo. Na nsima, moto ezikisaki bampate nyonso ya Yobo. Bato mosusu oyo bazalaki kobenga Bakaladea bayibaki bakamela na ye nyonso. Basaleli oyo bazalaki kokengela banyama yango babomamaki. Nsima na yango, likambo ya mabe koleka esalemaki. Bana nyonso

ya Yobo bakufaki ntango ndako oyo bazalaki kosala feti ekweaki. Yobo ayokaki mpasi mingi, kasi atikaki kosambela Yehova te.

Lokola Satana alingaki ete Yobo anyokwama lisusu mingi, abwakelaki ye maladi mabe ya babibo

na nzoto mobimba. Ezalaki kosala Yobo mpasi makasi. Yobo ayebaki te ntina oyo makambo wana nyonso ezalaki kokómela ye. Atako bongo, akobaki kosambela Yehova. Nzambe amonaki nyonso wana, mpe asepelaki na ye mingi.

Na nsima, Satana atindaki mibali misato bámeke Yobo. Bayebisaki ye: ‘Osalaki lisumu mpe ozali kobomba yango. Nzambe azali kopesa yo etumbu.’ Yobo alobaki: ‘Nasali likambo ya mabe te.’ Kasi na nsima, Yobo akómaki kokanisa ete Yehova nde azalaki kobimisela ye mpasi wana, mpe alobaki ete Nzambe asaleli ye makambo na bosembo te.

Elenge mobali moko na nkombo Elihu afandaki nyɛɛ mpe ayokaki lisolo na bango mobimba. Na nsima alobaki: ‘Makambo nyonso oyo bolobi ezali bongo te. Yehova azali monene koleka ndenge oyo tokoki kokanisa. Akoki kosala likambo ya mabe te. Amonaka makambo nyonso mpe asalisaka bato oyo bazali na mikakatano.’

Na nsima, Yehova asololaki na Yobo. Alobaki na ye: ‘Ozalaki wapi ntango nasalaki likoló ná mabele? Mpo na nini olobi ete nazali sembo te? Olobi, kasi oyebi te ntina oyo makambo esalemaka.’ Yobo andimaki libunga na ye mpe alobaki: ‘Nalobaki mabe. Nayokaki nsango na yo, kasi sikoyo nayebi yo malamumu. Okoki kosala makambo nyonso. Limbisá ngai mpo na makambo oyo nalobaki.’

Ntango komekama ya Yobo esilaki, Yehova abikisaki ye na maladi mpe apesaki ye biloko ebele koleka oyo azalaki na yango liboso. Yobo azalaki na bomoi ya molai mpe ya esengo. Yehova apambolaki Yobo mpo atosaki ye ata ntango ezalaki mpasi. Okozala lokola Yobo mpe okokoba kosambela Yehova, ata na ntango ya mpasi?

Mituna: Ndenge nini Satana amekaki Yobo?
Ndenge nini Yehova apambolaki Yobo?

Yobo 1:1–3:26; 4:7; 32:1–5; 34:5, 21; 35:2; 36:15, 26; 38:1–7; 40:8; 42:1–17

**“Boyoká nsango ya koyika mpiko ya Yobo mpe bomoná ndenge Yehova asukisaki makambo na ye.”
—Yakobo 5:11**

17 Moize aponaki kosambela Yehova

Na Ezipito, bana ya Yakobo bazalaki kobengama Bayisraele. Nsima ya liwa ya Yakobo mpe ya Yozefe, Farao mosusu akómaki koyangela. Abangaki mpo Bayisraele bazalaki se kokóma makasi koleka Baezipito. Na yango, akómisaki Bayisraele baombo. Atindaki bango básala babriki mpe apesaki bango mosala makasi ya bilanga. Kasi, wana Baezipito bazalaki kosalisa bango misala makasi na nko, Bayisraele mpe bazalaki se kokóma ebele. Lokola Farao alingaki bongo te, apesaki mitindo ete báboma bana nyonso ya mibali oyo Bayisraele bakobota. Kanisá ndenge Bayisraele bazalaki kobanga!

Moyisraele moko ya mwasi na nkombo Yokebede abotaki mwana mobali moko kitoko. Mpo na kobatela ye, atyaki ye na kitunga mpe abombaki ye na matiti pembeni ya Ebale Nile. Miriame, ndeko mwasi ya mwana yango, atelemaki pembeni wana mpo na kotala makambo oyo ekosalema.

Mwana mwasi ya Farao ayaki kosukola na ebale mpe amonaki kitunga yango. Ntango afungolaki yango, amonaki mwana azali kolela,

mpe ayokelaki ye mawa. Miriame atunaki ye: “Nakende koluka mwasi moko oyo akoki komelisela yo mwana yango mabele?” Ntango mwana mwasi ya Farao andimaki, Miriame akendaki kobenga mama na bango, Yokebede. Mwana mwasi ya Farao alobaki na ye: ‘Zwá mwana oyo, meliselá ngai ye mabele, mpe nakofuta yo.’

Ntango mwana yango akolaki, Yokebede amemaki ye epai ya mwana mwasi ya Farao, oyo apesaki ye nkombo Moize mpe abokolaki ye lokola mwana na ye moko. Moize akolaki lokola mwana ya mokonzi mpe akokaki kozwa eloko nyonso oyo alingi. Kasi Moize abosanaki Yehova te. Ayebaki ete azalaki nde Moyisraele, kasi Moezipito te. Mpe aponaki kosalela Yehova.

Ntango akómaki na mbula 40, Moize alingaki kosalisa bandeko na ye. Ntango amonaki Moezipito moko azali kobeta moombo moko ya Yisraele, abetaki Moezipito yango makasi, abomaki ye, mpe akundaki ye na zelo. Ntango Farao ayokaki likambo yango, alukaki koboma Moize. Moize akimaki na mokili ya Midiane. Kuna, Yehova abatelaki ye.

Mituna: Makambo nini bazalaki kosala Bayisraele na Ezipito? Mpo na nini Moize akimaki Ezipito?

Ebandeli 49:33; Kobima 1:1-14, 22; 2:1-15;
Misala 7:17-29; Baebre 11:23-27

“Na kondima Moize . . . aboyaki kobengama mwana ya mwana mwasi ya Farao, aponaki konyokwama elongo na bato ya Nzambe.”—Baebre 11:24, 25

18 Mwa nzete oyo ezalaki kopela môtô

Moize afandaki na Midiane mbula 40. Abalaki, mpe abotaki bana. Mokolo moko ntango azalaki kobatela bampate pene na Ngomba Sinai, amonaki likambo moko ya kokamwa. Nzete moko ya nzube ezalaki kopela môtô, kasi ezalaki kozika te! Ntango Moize apusanaki mpo na kotala, ayokaki mongongo moko ebimi na nzete yango, elobi: ‘Moize! Kopusana awa te. Longolá basandale na yo mpo esika otelemi ezali mabele mosantu.’ Yehova nde azalaki koloba na nzela ya anzelu.

Moize abangaki, mpe azipaki elongi na ye. Mongongo yango elobaki: ‘Namoni mpasi ya Bayisraele. Nakobikisa bango na maboko ya Baezipito mpe nakomema bango na mokili moko ya malamumu. Yo nde okobimisa bato na ngai na Ezipito.’ Na ntembe te, Moize akamwaki mpenza!

“Bómitungisa te mpo na ndenge oyo bokoloba to makambo oyo bokoloba; mpo bakopesa bino oyo bokoloba kaka na ngonga wana.”
—Matai 10:19

Moize atunaki: ‘Soki bato yango batuni nani nde atindi yo nakoloba nini?’ Nzambe ayanolaki: ‘Yebisá bango ete Yehova, Nzambe ya Abrahamu, Nzambe ya Yisaka, mpe Nzambe ya Yakobo nde atindi ngai.’ Moize alobaki lisusu: ‘Bongo soki bato yango bandimeli ngai te?’ Yehova apesaki Moize elembo mpo na komonisa ye ete akosalisa ye. Ayebisaki ye abwaka nzete oyo asimiliki na mabele. Ntango abwakaki yango, ekómaki nyoka!

Ntango Moize asimiliki nyoka yango na mokila, ezingaki nzete. Yehova alobaki: ‘Ntango okosala likamwisi oyo, ekomonisa ete ngai nde natindi yo.’

Moize alobaki: ‘Nalobaka malamumu te.’ Yehova alakaki ye: ‘Nakoyebisa yo makambo oyo okoloba, mpe nakotinda ndeko na yo Arona mpo asalisa yo.’ Lokola Moize ayebaki ete Yehova azali na ye, azwaki mwasi ná bana na ye mpe bazongaki na Ezipito.

Mituna: Moize amonaki nini ntango azalaki kobatela bampate? Yehova alingaki ete Moize asala nini?

Kobima 3:1–4:20; Misala 7:30–36

19 Malozi misato ya liboso

Bayisraele bazalaki baombo mpe bazalaki kosala misala ya makasi. Yehova atindaki Moize ná Arona báye bisa Farao ete: 'Tiká bato na ngai bákende kosambela ngai na esobe.' Na lolendo nyonso, Farao ayanolaki: 'Nakolanda makambo Yehova alobi te, mpe nakotika Bayisraele bákende te.' Na nsima, Farao abakiselaki bango mosala. Yehova alingaki kopesa Farao liteya. Oyebi ndenge asalaki yango? Atindaki Malozi Zomi na Ezipito. Yehova ayebisaki Moize: 'Farao azali koyokela ngai te. Na ntongo, akozala na Ebale Nile. Kende kuna koyebisa ye ete lokola aboyi kotika bato na ngai bákende, mai nyonso ya Nile ekokóma makila.' Moize atosaki mpe akendaki epai ya Farao. Farao amonaki ndenge Arona abetaki nzete na ye na Ebale Nile, mpe ekómaki makila. Ebale yango ekómaki kobimisa nsolo mabe, mbisi ekufaki, mpe bato bakokaki lisusu komela mai ya Nile te. Kasi, Farao azalaki kaka koboya kotika Bayisraele bákende.

“Nakosala ete bango báyebe loboko na ngai mpe nguya na ngai, mpe bakoyeba mpenza ete nkombo na ngai ezali Yehova.”—Yirimia 16:21

Mikolo nsambo na nsima, Yehova atindaki lisusu Moize epai ya Farao mpo ayebisa ye: ‘Soki otiki bato na ngai bákende te, Ezipito ekotonda na mbemba (magorodo).’ Arona atombolaki nzete na ye mpe mbemba ebandaki kotonda na mokili. Bato bazalaki komona mbemba na bandako na bango, na bambeto na bango, mpe na basaani na bango. Mbemba ezalaki bisika nyonso! Farao asengaki Moize abondela Yehova alongola bolózi yango. Farao alakaki ete akotika Bayisraele bákende. Na yango, Yehova alongolaki bolózi yango, mpe bato ya Ezipito basangisaki mbemba oyo ekufaki, mabokemaboke. Mboka ekómaki nsolo mabe. Kasi, Farao atikaki Bayisraele bákende te.

Na nsima, Yehova alobaki na Moize: ‘Arona abeta nzete na ye na mabele, mpe zelo ekokóma ngungi.’ Na mbala moko, ngungi etondaki na bisika nyonso. Kutu, basaleli mosusu ya Farao bayebisaki ye: ‘Bolózi oyo euti epai ya Nzambe.’ Kasi, Farao aboyaki kaka kotika Bayisraele.

Mituna: Malózi misato ya liboso ezalaki nini?
Mpo na nini Yehova atindaki malózi yango?

Kobima 5:1-18; 7:8–8:19; Nehemia 9:9, 10

20 Malozi motoba oyo elandaki

Moize ná Arona bakendaki koyebisa Farao maloba ya Nzambe: ‘Soki oboyi kotika bato na ngai bákende, nakotinda mapokopoko na mokili ya Ezipito.’ Mapokopoko (nzingi ya minene) etondaki na bandako ya Baezipito, ezala bazwi to babola. Mboka etondaki na mapokopoko. Kasi na mokili ya Goshene, esika Bayisraele bazalaki kofanda, mapokopoko ekómaki te. Kobanda na bolózi wana ya minei, malozi ekómaki kozwa kaka Baezipito. Farao asengaki Moize: ‘Bondelá Yehova alongola mapokopoko oyo. Bato na yo bakoki kokende.’ Kasi ntango Yehova alongolaki mapokopoko, Farao abongolaki makanisi na ye. Farao azwaki liteya?

Yehova alobaki: ‘Soki Farao aboyi kotika bato na ngai bákende, banyama nyonso ya Baezipito ekobela mpe ekokufa.’ Mokolo oyo elandaki, banyama ebandaki kokufa. Kasi banyama ya Bayisraele ekufaki te. Atako bongo, Farao azalaki kaka motó makasi, mpe atikaki bango te.

Na nsima Yehova ayebisaki Moize akende lisusu epai ya Farao mpe abwaka putulu ya milinga oyo euti na mombonda na likoló.

Putulu yango epanzanaki na mokili mobimba ya Ezipito mpe ezalaki kokwela bato. Putulu yango ekómaki babibó na nzoto ya Baezipito ná banyama na bango mpe ezalaki kosala mpasi makasi. Atako bongo, Farao aboyaki kotika Bayisraele.

Yehova atindaki lisusu Moize amemela Farao nsango oyo: ‘Oboyi kaka kotika bato na ngai

“Bokomona lisusu bokeseni kati na moyengebene ná moto mabe, kati na moto oyo asalelaka Nzambe ná moto oyo asaleli ye te.”—Malaki 3:18

bákende? Lobi, nakonokisa mbula ya mabanga na Ezipito.’ Mokolo oyo elandaki, Yehova anokisaki mbula ya mabanga; atindaki nkake mpe moto. Mbula ya ndenge wana enokaki naino te na Ezipito. Banzete mpe milona nyonso ebebaki, longola kaka na Goshene. Farao alobaki na Moize: ‘Bondelá Yehova asilisa mbula oyo! Bongo bókende.’ Kasi, ntango kaka mbula ya mabanga esilaki, Farao abongolaki makanisi.

Na yango, Moize alobaki: ‘Sikoyo mayoyo ekolya milona oyo mbula ya mabanga etikaki.’ Mayoyo ebele elyaki eloko nyonso oyo etikalaki na bilanga mpe na banzete. Farao abondelaki Moize: ‘Bondelá Yehova alongola mayoyo oyo.’ Kasi ata ntango Yehova alongolaki mayoyo, Farao azalaki kaka motema makasi.

Yehova alobaki na Moize: ‘Sembolá loboko na yo na likoló.’ Na mbala moko likoló ekómaki molili makasi. Na boumeli ya mikolo misato, Baezipito bakokaki komona moto te, eloko mpe te. Kaka Bayisraele nde bazalaki na pole.

Farao alobaki na Moize: ‘Yo ná bato na yo bokoki kokende. Bótika kaka banyama na bino.’ Moize alobaki: ‘Tokokende ná banyama na biso mpo tópesa yango Nzambe na biso mbeka.’ Farao asilikaki makasi. Agangaki: ‘Longwá na miso na ngai! Soki namoni yo lisusu, nakoboma yo.’

Mituna: Malozi nini Yehova atindaki na nsima?

Na ndenge nini malozi yango ekesanaki na malozi misato ya liboso?

Kobima 8:20–10:29

21 Bolbozi ya zomi

Moize ayebisaki Farao ete akoluka lisusu komona ye te. Kasi liboso akende, alobaki na Farao: ‘Na midi ya butu, mwana nyonso ya liboso na Ezipito akokufa, kobanda na mwana na yo tii na bana ya baombo.’

Yehova ayebisaki Bayisraele básala molulu moko ya ntina mingi. Alobaki: ‘Bóboma mpate to ntaba ya mobali oyo ezali na mbula moko, mpe bópakola ndambo ya makila na yango na libaya ya likoló oyo esimbaka makonzí ya porte. Bótumba mosuni, mpe bólya yango ná bagato ezangá levire. Bólata libela, ná sandale na makolo, mpo bókoka kokende mbala moko. Na butu oyo nakosikola bino.’ Kanisá esengo makasi oyo Bayisraele bazalaki na yango!

Na midi ya butu, anzelu ya Yehova alekaki na ndako nyonso ya Ezipito. Na bandako oyo makila ezalaki te na makonzí ya porte, mwana ya liboso abomamaki. Kasi anzelu yango asalaki eloko te na bandako oyo bapakolaki makila. Na mabota nyonso ya Baezipito, ezala ya babola to ya bazwi, bana ya liboso bakufaki. Kasi mwana moko te ya Bayisraele akufaki.

Ata mwana ya Farao mpe akufaki. Farao akokaki lisusu kokanga motema te. Na mbala moko alobaki na Moize ná Arona: ‘Bótelema. Bólongwa awa. Bókende mpe bósambela Nzambe na bino. Bózwa banyama na bino mpe bókende!’

**“Natiki yo ozala mpo na ntina oyo mpenza: mpo na nzela na yo nalakisa nguya na ngai, mpe mpo nkombo na ngai esakolama na mabele mobimba.”
—Baroma 9:17**

Wana sanza ezalaki mobimba mpenza, Bayisraele babimaki na Ezipito na kolanda mabota mpe bituluka na bango. Ezalaki na mibali 600 000, mpe basi ná bana ebele mpenza. Bato mosusu mpe bakendaki elongo na bango mpo bákóma mpe kosambela Yehova. Nsukansuka, Bayisraele balongwaki na boombo!

Mpo na kokanisa ndenge Yehova abikisaki bango, bakómaki kosala molulu wana ya ntina mingi mbula na mbula. Bazalaki kobenga yango Elekeli.

Mituna: Bolzi ya zomi ezalaki nini?

Bayisraele basengelaki kosala nini mpo bolzi yango ezwa bango te?

Kobima 11:1–12:42; 13:3–10

22 Likamwisi na Mbu Motane

Ntango kaka Farao ayokaki ete Bayisraele balongwe na Ezipito, amonaki ete esengelaki te atika bango bákende. Ayebisaki basoda na ye: ‘Bóbongisa makalo nyonso ya etumba mpe tólanda bango! Esengelaki te tótika bango bákende.’ Farao ná bato na ye babandaki kolanda Bayisraele.

Yehova azalaki kokamba bato na ye, na likonzí ya lipata na moi mpe na likonzí ya mato na butu. Amemaki bango na Mbu Motane mpe ayebisaki bango bátya kaa wana.

Na ntango yango, Bayisraele bamonaki Farao ná basoda na ye bazali kolanda bango. Bayisraele bazalaki na katikati, liboso na bango mbu, nsima na bango basoda ya Ezipito. Babelelaki epai ya Moize: ‘Tokokufa! Ebongaki otika biso na Ezipito.’ Kasi Moize alobaki: ‘Bóbanga te. Bózela mpe bómona ndenge Yehova akobikisa biso.’ Moize atyelaki mpenza Yehova motema!

Yehova ayebisaki Bayisraele bálongola kaa. Na butu wana, Yehova atyaki likonzí ya lipata kati na Baezipito mpe Bayisraele. Baezipito bazalaki na molili. Kasi Bayisraele bazalaki na pole.

Yehova alobaki na Moize asembola loboko na ye likoló ya mbu. Bongo Yehova atindaki mopepe ya makasi butu mobimba. Mbu ekabwanaki na biteni mibale, mpe nzela efungwamaki na

katikati. Ebele ya Bayisraele wana batambolaki likoló ya zelo, na katikati ya bifelo ya mai.

Basoda ya Farao balandaki Bayisraele esika bakatisaki mbu na makolo. Yehova akotisaki mobulungano na kati ya basoda yango. Bapine ya makalo na bango ebandaki kolongwa. Basoda yango bagangaki: ‘Tólongwa awa! Yehova azali kobundela bango.’

Yehova ayebisaki Moize: ‘Sembolá loboko na yo likoló ya mbu.’ Na mbala moko, bifelo ya mai ekwelaki basoda ya Ezipito. Farao ná bato na ye nyonso bakufaki. Ata moko te abikaki.

Na ngámbo mosusu ya mbu, ebele ya bato bayembelaki Nzambe mpo na kokumisa ye: ‘Tóyembela Yehova, mpo atombwami likoló mingi mpenza. Abwaki mpunda ná motambwisi na yango na mbu.’ Ntango bato bazalaki koyemba, basi bazalaki kobina mpe kobeta mbonda ya mike. Bato nyonso basepelaki ndenge balongwaki na boombo.

Mituna: Likambo nini esalemaki na Mbu Motane?
Ndenge nini Yehova abikisaki Bayisraele?

Kobima 13:21–15:21; Nehemia 9:9-11; Nzembo 106:9-12; 136:11-15; Baebre 11:29

“Mpo tózala na mpiko mpenza mpe tóloba: ‘Yehova azali mosungi na ngai; nakobanga te. Moto akoki kosala ngai nini?’”—Baebre 13:6

5

Sanza mibale nsima ya kokatisa Mbu Motane, Bayisraele bakómaki na Ngomba Sinai. Kuna, Yehova asalaki kondimana na Yisraele mpo ezala ekólo na ye. Abatelaki bango mpe apesaki bango nyonso oyo esengeli: mana mpo na kolya, bilamba oyo ekufaki te, mpe esika ya kimya mpo na kofanda. Soki ozali moboti, salisá mwana na yo amona ntina oyo Yehova apesaki Bayisraele Mibeko, tabernakle, mpe bonganga-nzambe. Monisá ntina ya kokokisa maloba na biso, ya kozala ntango nyonso na komikitisa, mpe ya kotikala sembo epai ya Yehova.

LITEYA

- Soki olaki Yehova likambo, osengeli kosala yango
- Lolendo, moimi, mpe botomboki ememaka mpasi
- Yehova azalaki na motema molai epai ya Bayisraele mpe abatelaki bango, ata ntango bazalaki sembo te

23 Bapesaki Yehova elaka

Sanza soki mibale nsima ya kolongwa na Ezipito, Bayisraele bakómaki na Ngomba Sinai mpe batyaki kaa wana. Yehova abengaki Moize amata na ngomba mpe alobaki na ye: ‘Nabikisaki Bayisraele. Soki batosi ngai mpe batosi mibeko na ngai, bakokóma bato na ngai mpenza.’ Moize akitaki mpe ayebisaki Bayisraele makambo Yehova alobaki. Bango balobaki nini? Balobaki ete: ‘Tokosala makambo nyonso oyo Yehova alobi.’

Moize amataki lisusu na ngomba. Kuna, Yehova alobaki: ‘Nsimba ya mikolo misato, nakoloba na bino. Yebisá bato ete bámeke komata na Ngomba Sinai te.’ Moize akitaki mpe ayebisaki Bayisraele bámilengela mpo na koyoka makambo oyo Yehova akoloba.

Mikolo misato na nsima, Bayisraele bamonaki mikalikali mpe lipata ya moindo na ngomba. Bayokaki mpe lokito makasi ya nkake mpe lokito ya liseke. Na nsima, Yehova akitaki na

“Osengeli kolinga Yehova Nzambe na yo na motema na yo mobimba mpe na molimo na yo mobimba mpe na makanisi na yo nyonso.”—Matai 22:37

ngomba na kati ya mato. Bayisraele babangaki makasi mpe babandaki kolenga. Ngomba mobimba eninganaki makasi mpe etondaki na milinga. Lokito ya liseke ezalaki se kokóma makasi. Na nsima, Nzambe alobaki:

‘Nazali Yehova. Bosengeli kosambela banzambe mosusu te.’

Na nsima, Moize azongaki na ngomba, mpe Yehova apesaki ye mibeko mpo bato báyebe ndenge basengeli kosambela Ye mpe ndenge basengeli komitambwisa. Moize akomaki mibeko yango mpe atángelaki yango Bayisraele. Balakaki ete: ‘Tokosala makambo nyonso oyo Yehova alobi.’ Ya solo, bapesaki Nzambe elaka. Kasi batosaki yango?

Mituna: Nini esalemaki na Ngomba Sinai? Bayisraele balakaki Yehova nini?

Kobima 19:1–20:21; 24:1–8; Kolimbola Mibeko 7:6–9; Nehemia 9:13, 14

24 Bakokisaki elaka na bango te

Yehova alobaki na Moize: ‘Matá epai na ngai na ngomba. Nakokoma mibeko na ngai na bitanda ya mabanga mpe nakopesa yo yango.’ Moize amataki na ngomba mpe afandaki kuna mikolo 40. Ntango azalaki kuna, Yehova akomaki Mibeko Zomi na bitanda mibale ya mabanga mpe apesaki yango Moize.

Nsima ya mwa mikolo, Bayisraele bakanisaki ete Moize asundoli bango.

Balobaki na Arona: ‘Tolingi moto moko akamba biso. Salelá biso nzambe!’ Arona alobaki: ‘Bópesa ngai wolo na bino.’ Anyangwisaki wolo yango mpe asalaki ekeko ya mwana-ngombɛ. Bato balobaki: ‘Mwana-ngombɛ oyo nde Nzambe oyo abimisaki biso na Ezipito!’ Babandaki kosambela mwana-ngombɛ yango mpe basalaki feti. Basalaki malamu? Te, mpo bato yango balakaki ete bakosambela kaka Yehova. Kasi bakokisaki elaka na bango te.

“Ntango nyonso oyo osaleli Nzambe elako, kokakatana te mpo na kokokisa yango, mpo asepelaka na bazoba te. Elako oyo osali, kokisá yango.”
—Mosakoli 5:4

Yehova amonaki likambo oyo ezalaki kosalema mpe ayebisaki Moize: ‘Kitá epai ya bato. Batosi ngai te mpe bazali kosambela nzambe ya lokuta.’ Moize akitaki na ngomba, asimbi bitanda mibale.

Ntango akómaki pene na kaa, ayokaki bato bazali koyemba. Na nsima, amonaki bango bazali kobina mpe kogumbamela mwana-ngombɛ. Moize asilikaki makasi. Abwakaki bitanda yango mibale na mabele, mpe ebukanaki. Na mbala moko, apanzaki ekeko yango. Na nsima, atunaki Arona: ‘Ndenge nini bato bandimisi yo osala likambo ya mabe boye?’ Arona alobaki: ‘Kosilika te. Yo moko oyebi bato oyo. Balingaki nasalela bango nzambe, yango wana natyaki wolo na bango na mɔtɔ mpe ebimisaki mwana-ngombɛ!’ Arona asengelaki kosala bongo te. Moize azongaki na ngomba mpe asengaki Yehova alimbisa bato.

Yehova alimbisaki baoyo bandimaki kotosa ye. Ezalaki na ntina mpenza Bayisraele bálanda litambwisi ya Moize!

Mituna: Bayisraele basalaki nini ntango Moize azalaki te?
Moize asalaki nini ntango azongaki?

Kobima 24:12-18; 32:1-30

25 Tabernakle mpo na losambo

Ntango Moize azalaki na Ngomba Sinai, Yehova ayebisaki ye atonga hema moko oyo ekesanaki na misusu. Babengaki yango tabernakle, epai Bayisraele bakokaki kosambela Ye. Bakobanda komema tabernakle yango esika nyonso oyo bakokende.

Yehova alobaki: ‘Yebisá bato bápesa biloko oyo bazali na yango, mpo na kotonga tabernakle.’ Bayisraele bapesaki wolo, palata, motako, mabanga ya ntalo, biloko ya matoi, mpɛtɛ, mpe bongo na bongo. Bapesaki mpe lenɛ, lini, mposo ya nyama, mpe biloko mosusu ebele. Bazalaki kopesa biloko ebele mpenza tii Moize ayebisaki bango: ‘Ekoki! Bópesa lisusu te.’

Basi ná mibali oyo bayebi mosala malamú bapesaki maboko mpo na kotonga tabernakle. Yehova apesaki bango bwanya mpo básala yango. Bamosusu basalaki nsinga, batongaki bilamba, to basalaki mayemi na nsinga. Bamosusu babongisaki mabanga, basalaki misala na wolo, to na mabaya.

Batongaki tabernakle kaka ndenge Yehova ayebisaki bango. Basalaki rido moko ya kitoko mpo na kokabola tabernakle na biteni mibale: Esika Mosantu mpe Esika oyo Eleki Bosantu. Na Esika oyo Eleki Bosantu, batyaki sanduku ya kondimana, oyo esalemaki na

nzete ya akasia mpe wolo. Na Esika Mosantu, batyaki eteɛmiselo ya miinda oyo basalá na wolo, mesa, mpe etumbelo ya mpaka ya malasi. Na lopango na yango ezalaki na saani moko monene oyo basalá na motako mpe etumbelo moko monene. Sanduku ya kondimana ezalaki kokundwela Bayisraele elaka na bango ya kotosa Yehova. Oyebi soki kondimana ezali nini? Ezali elaka moko ya ndenge mosusu.

Yehova aponaki Arona ná bana na ye básalaka na tabernakle lokola banganga-nzambe. Basengelaki kobatela yango mpe kopesa Yehova mbeka kuna. Kaka Arona nde akokaki kokota na Esika oyo Eleki Bosantu mpo azalaki nganga-nzambe monene. Azalaki kokota kuna mbala moko na mbula mpo na kopesa mbeka mpo na masumu na ye moko, ya bato ya libota na ye, mpe ya ekólo mobimba ya Yisraele.

Bayisraele basilisaki kotonga tabernakle mbula moko nsima ya kobima na Ezipito. Sikoyo bazwaki esika ya kosambela Yehova.

Yehova amonisaki ete aseveli na tabernakle yango mpe asalaki ete lipata moko emonana likoló na yango. Soki lipata efandi kaka likoló ya tabernakle, Bayisraele bazalaki kotikala kaka esika bazali. Kasi soki lipata etombwani, elongwe na tabernakle, bazalaki koyeba ete basengeli kolongwa na esika wana. Bazalaki komema tabernakle bitenibiteni mpe kolanda lipata.

Mituna: Yehova ayebisaki Moize atonga nini?
Mikumba nini Yehova apesaki Arona ná bana na ye?

Kobima 25:1-9; 31:1-11; 40:33-38; Baebre 9:1-7

“Bongo nayokaki mongongo moko ya makasi euti na kiti ya bokonzi elobi ete: ‘Talá! Hema ya Nzambe ezali esika moko na bato, mpe akofanda na bango mpe bakozala bato na ye. Mpe Nzambe ye moko akozala na bango.’—Emoniseli 21:3

26 Banongi zomi na mibale

Bayisraele balongwaki na Ngomba Sinai, bakatisaki esobe ya Parane, mpe bakómaki na esika babengi Kadeshe. Kuna, Yehova ayebisaki Moize: ‘Tindá mibali 12, mobali moko na libota mokomoko, mpo bákende kotala Kanana, mokili oyo nakopesa Bayisraele.’ Na yango, Moize aponaki mibali 12 mpe alobaki na

bango: ‘Bókende na Kanana mpe bótala soki mabele na yango ebotaka malamumu. Bótala soki bato na yango bazali makasi to te, soki bafandaka na bahema to na bingumba.’ Banongi yango 12, kati na bango Yosua ná Kalebe, bakendaki na Kanana.

Nsima ya mikolo 40, mibali yango bazongaki, bayaki na bambuma ya figi, ya grenade, mpe ya vinyo. Banongi yango bapesaki nsango oyo: ‘Mokili yango ezali malamumu, kasi bato na yango bazali makasi mpe bingumba na bango ezali na bifelo ya milai.’ Na nsima, Kalebe alobaki: ‘Tokolonga bango. Tókende kaka sikoyo!’ Oyebi mpo na nini Kalebe alobaki bongo? Mpo ye ná Yosua batyelaki Yehova motema. Kasi banongi mosusu zomi balobaki: ‘Te! Bato yango bazali bingambe, bilombe! Tomimonaki lokola makonko (mabanki) liboso na bango.’

Bayisraele balembaki nzoto. Babandaki komilelalela mpe kolobana: ‘Tópona mokambi mosusu mpe tózonga na Ezipito.

Mpo na nini tókende kuna mpo báboma biso?’ Yosua ná Kalebe balobaki: ‘Bótosa Yehova, mpe bóbanga te. Yehova akobatela biso.’ Kasi Bayisraele bayokaki te. Balingaki kutu koboma Yosua ná Kalebe!

Yehova asalaki nini? Alobaki na Moize: ‘Nasali makambo mingi mpo na Bayisraele, kasi bazali kaka kotosa ngai te. Bakotikala na esobe mbula 40, mpe bakokufa wana. Kaka bana na bango mpe Yosua ná Kalebe nde bakokota na mokili oyo nalakaki kopesa bango.’

Mituna: Nini esalemaki ntango banongi 12 bautaki na Kanana?

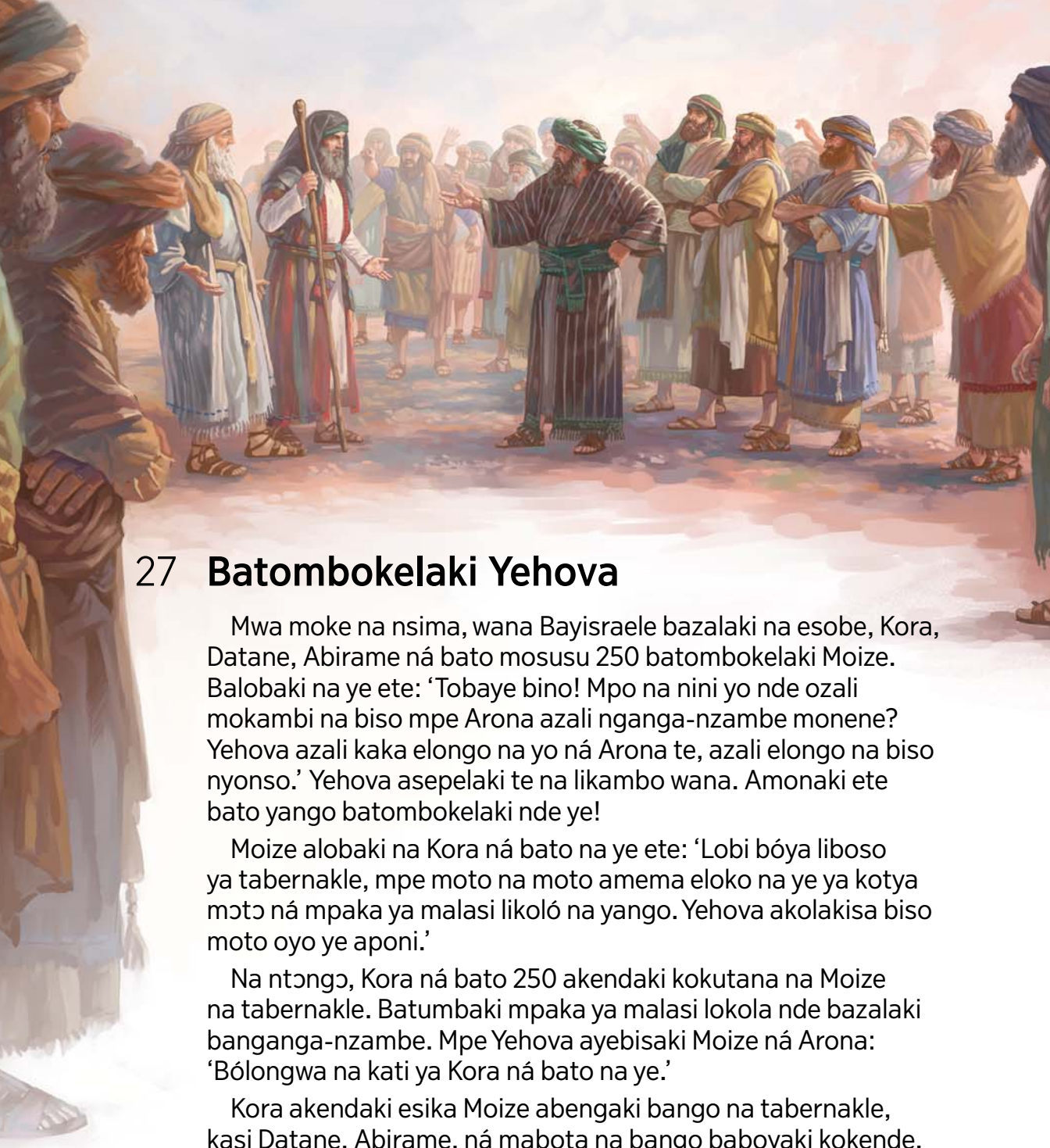
Ndenge nini Yosua ná Kalebe bamonisaki ete batyelaki Yehova motema?

Mitángo 13:1–14:38; Kolimbola Mibeko 1:22-33;

Nzembo 78:22; Baebre 3:17-19

“Mpo na nini bozali kobangabanga, bino bato ya kondima moke?”—Matai 8:26

27 Batombokelaki Yehova

Mwa moke na nsima, wana Bayisraele bazalaki na esobe, Kora, Datane, Abirame ná bato mosusu 250 batombokelaki Moize. Balobaki na ye ete: ‘Tobaye bino! Mpo na nini yo nde ozali mokambi na biso mpe Arona azali nganga-nzambe monene? Yehova azali kaka elongo na yo ná Arona te, azali elongo na biso nyonso.’ Yehova asepelaki te na likambo wana. Amonaki ete bato yango batombokelaki nde ye!

Moize alobaki na Kora ná bato na ye ete: ‘Lobi bóya liboso ya tabernakle, mpe moto na moto amema eloko na ye ya kotya mto ná mpaka ya malasi likoló na yango. Yehova akolakisa biso moto oyo ye aponi.’

Na ntongo, Kora ná bato 250 akendaki kokutana na Moize na tabernakle. Batumbaki mpaka ya malasi lokola nde bazalaki banganga-nzambe. Mpe Yehova ayebisaki Moize ná Arona: ‘Bólongwa na kati ya Kora ná bato na ye.’

Kora akendaki esika Moize abengaki bango na tabernakle, kasi Datane, Abirame, ná mabota na bango baboyaki kokende. Yehova ayebisaki Bayisraele bálongwa pene na hema ya Kora, ya

Datane, mpe ya Abirame. Bayisraele balongwaki mbala moko. Datane, Abirame, ná mabota na bango batelemaki na libándá ya bahema na bango. Na mbala moko mabele ekabwanaki mpe emelaki bango! Na tabernakle, moto eutaki na likoló mpe etumbaki Kora ná bato na ye 250.

“Bótosaka baoyo bazali kokamba bino mpe bómikitisaka liboso na bango.”—Baebre 13:17

Na nsima, Yehova alobaki na Moize: ‘Zwá lingenda ya nkumu ya libota mokomoko, mpe komá nkombo ya mokomoko likoló ya lingenda na ye. Na lingenda ya libota ya Levi, komá nkombo ya Arona. Tyá yango na kati ya tabernakle, mpe lingenda ya moto oyo naponi ekobimisa fololo.’

Mokolo oyo elandaki, Moize abimisaki mangenda yango mpe alakisaki bankumu. Lingenda ya Arona nde ebimisaki fololo mpe ebotaki mbuma ya amande oyo eteli. Na yango, Yehova amonisaki ete aponaki Arona azala nganga-nzambe monene.

Mituna: Mpo na nini Kora ná bato na ye batombokelaki Moize? Ndenge nini toyebi ete Yehova aponaki Arona azala nganga-nzambe monene?

Mitángo 16:1–17:13; 26:9–11; Nzembo 106:16–18

28 Mpunda ya Balaama elobi

Bayisraele basili kouvemela mbula soki 40 na esobe. Babotolaki bingumba mingi ya makasi. Sikoyo, lokola batyaki kaa na bango na mokili patatalu ya Moabe, na esti ya Ebale Yordani, ekómaki ntango ya kokota na Mokili ya Ndaka. Balake, mokonzi ya Moabe, abangaki ete Bayisraele bakobotola ye mokili na ye. Na yango, abengaki mobali moko na nkombo Balaama aya na Moabe kolakela Bayisraele mabe.

Kasi Yehova ayebisaki Balaama: ‘Kolakela Bayisraele mabe te.’ Na yango, Balaama aboyaki kokende. Mokonzi Balake abengaki ye lisusu mpe alobaki na ye ete akopesa ye eloko nyonso oyo alingi. Balaama aboyaki kaka. Na nsima, Nzambe alobaki: ‘Kende, kasi okoloba kaka makambo oyo nakoyebisa yo.’

**“Bókeba na motindo
nyonso ya bilulela, mpo
ata soki moto azali na
biloko mingi, biloko na
ye ekopesa ye bomoi
te.”—Luka 12:15**

Balaama amataki na mpunda na ye mpe akendaki na sudi, na Moabe. Akanaki kolakela Bayisraele mabe, atako Yehova apekisaki ye. Anzeli ya Yehova abimelaki ye na nzela mbala misato. Balaama azalaki komona anzeli te, kasi mpunda na ye ezalaki komona. Mbala ya liboso, mpunda elongwaki na nzela mpe ekotaki na esobe. Mbala ya mibale, mpunda

emifinaki na efelo moko ya mabanga, mpe efinaki lokolo ya Balaama na efelo yango. Na mbala ya misato, mpunda yango elalaki na nse, na katikati ya nzela. Mbala nyonso wana, Balaama azalaki kobeta mpunda yango fimbo.

Na nsima, Yehova alobisaki mpunda yango. Mpunda etunaki Balaama: ‘Mpo na nini ozali kobetabeta ngai?’ Balaama alobaki: ‘Osaleli ngai nko. Soki nazalaki na mopanga mbele nabomi yo.’ Mpunda ezongiselaki ye: ‘Otambolaka na ngai banda bambula mingi. Nasilá kosala yo boye?’

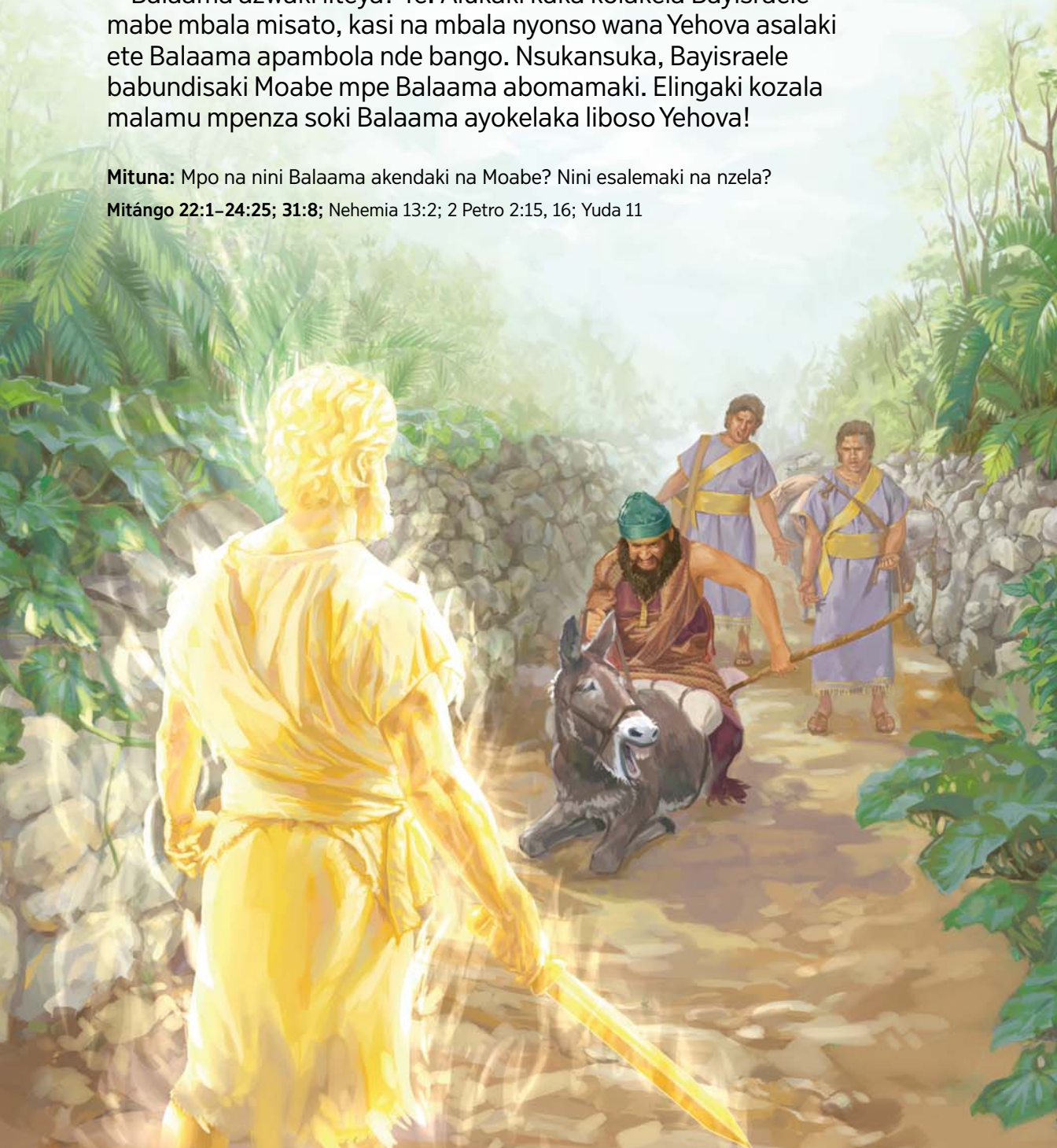
Na yango, Yehova atikaki Balaama amona anzeli. Anzeli alobaki: ‘Yehova apekisaki yo kolakela Bayisraele mabe.’ Balaama alobaki: ‘Nasali mabe. Nakozonga epai na ngai.’ Kasi

anzelu alobaki: ‘Kende na Moabe, kasi okoloba kaka makambo oyo Yehova ayebisi yo.’

Balaama azwaki liteya? Te. Alukaki kaka kolakela Bayisraele mabe mbala misato, kasi na mbala nyonso wana Yehova asalaki ete Balaama apambola nde bango. Nsukansuka, Bayisraele babundisaki Moabe mpe Balaama abomamaki. Elingaki kozala malamụ mpenza soki Balaama ayokelaka liboso Yehova!

Mituna: Mpo na nini Balaama akendaki na Moabe? Nini esalemaki na nzela?

Mitango 22:1–24:25; 31:8; Nehemia 13:2; 2 Petro 2:15, 16; Yuda 11

6

Nsukansuka, ntango Bayisraele bakómaki na Mokili ya Ndaka, tabernakle ekómaki esika ya losambo ya solo. Banganga-nzambe bazalaki koteya Mibeko, mpe basambisi bazalaki kokamba ekólo. Eteni oyo emonisi ete makambo oyo moto moko aponi kosala ekoki mpenza kobongola bomoi ya bato mosusu. Moyisraele mokomoko azalaki na mokumba epai ya Yehova mpe ya mozalani na ye. Monisá ndenge Debora, Naomi, Yosua, Hana, mwana mwasi ya Yefeta, mpe Samwele bazalaki ndakisa malamumu mpo na basusu. Monisá ete ata bato mosusu oyo bazalaki Bayisraele te, lokola Rahaba, Ruta, Yaele, mpe bato ya Gibeone, baponaki kozala na ngámbo ya Bayisraele mpo bayebaki ete Nzambe azalaki elongo na bango.

LITEYA

- Yehova asalelaki basambisi mpo na kobikisa bato na ye na ndenge ya likamwisi
- Bato ya sembo, ezala bilenge to mikóló, bazwaki mbano mpo batyelaki Yehova motema mobimba
- Nzambe aponaka bilongi te; andimaka bato ya bikólo nyonso oyo balingaka ye mpe basalaka oyo ezali sembo

29 Yehova aponaki Yosua

Nsima ya kotambwisa ekólo Yisraele bambula mingi, Moize akómaki na nsuka ya bomoi na ye. Yehova alobaki na ye: ‘Okokotisa Bayisraele na Mokili ya Ndaka te. Kasi nakolakisa yo mokili yango.’ Na nsima, Moize asengaki Yehova apona mokambi ya sika mpo na bato. Yehova alobaki na ye: ‘Kende epai ya Yosua, mpe yebisá ye ete naponi ye.’

Moize ayebisaki bato ya ekólo ete etikali moke akufa, mpe ete Yehova aponi Yosua mpo akotisa bango na Mokili ya Ndaka. Moize alobaki na Yosua: ‘Kobanga te. Yehova akosalisa yo.’ Mwa moke na nsima, Moize amataki na nsonge ya Ngomba Nebo, mpe kuna Yehova alakisaki ye mokili oyo alakaki Abrahama, Yisaka, mpe Yakobo. Moize azalaki na mbula 120 ntango akufaki.

Yehova alobaki na Yosua: ‘Katisá Ebale Yordani, mpe kotá na Kanana. Nakosalisa yo kaka ndenge nasalisaki Moize. Osengeli kotánga Mibeko na ngai mokolo na mokolo. Kobanga te. Zalá na mpiko. Kende mpe salá makambo oyo natindi yo osala.’

Yosua atindaki bato mibale bákende kononga engumba Yeriko. Na lisolo oyo elandi, tokolobela

makambo oyo elekaki kuna. Ntango bazongaki, bayebisaki bato ete ezali ntango ya malamuni ya kokota na Kanana. Mokolo oyo elandaki, Yosua ayebisaki bato bálongola kaa. Na nsima, alobaki na banganga-nzambe oyo bazalaki komema sanduku ya kondimana ete báleka liboso mpe bákota na Ebale Yordani. Ebale yango etondaki mpenza. Kasi ntango kaka makolo ya banganga-nzambe ekotaki

na mai, ebale etelemaki mpe mai ebandaki kokauka! Banganga-nzambe batambolaki tii na katikati ya ebale mpe batelemaki kaka wana, kino Yisraele mobimba ekatisaki na ngámbo mosusu. Boye likamwisi yango etindaki bango bákanisa lisusu makambo Yehova asalaki na Mbu Motane!

“Yehova akokamba yo mpenza ntango nyonso mpe akotondisa molimo na yo ata na mokili oyo ezikaziká.”—Yisaya 58:11

Nsukansuka, nsima ya bambula nyonso wana, Bayisraele bakotaki na Mokili ya Ndaka. Batongaki bandako mpe bingumba. Basalaki bilanga mpe kolona vinyo ná nzete ya mbuma. Mokili yango etondaki na miliki mpe na mafuta ya nzoi.

Mituna: Nani akómaki mokambi ya Bayisraele nsima ya liwa ya Moize? Nini esalemaki na Ebale Yordani?

Mitángo 27:12-23; Kolimbola Mibeko 31:1-8; 34:1-12; Yosua 1:1-3:17

30 Rahaba abombaki banongi

Ntango Bayisraele oyo Yosua atindaki bakómaki na engumba Yeriko, bafandaki na ndako ya mwasi moko na nkombo Rahaba. Ntango mokonzi ya Yeriko ayokaki yango, atindaki basoda na ndako ya Rahaba. Rahaba abombaki banongi yango mibale na nsamba mpe atindaki basoda na nzela mosusu. Alobaki na banongi ete: ‘Nakosalisa bino mpo nayebi ete Yehova azali na ngámbo na bino mpe ete bokozwa mokili oyo. Nabondeli bino, bópesa ngai elaka ete bokobikisa libota na ngai.’

Mibali yango bayebisaki Rahaba ete: ‘Tolaki yo ete moto moko te oyo akozala na kati ya ndako na yo akozwa likama.’ Balobaki na ye lisusu ete: ‘Tyá nsinga ya motane na lininisa (*fenêtre*), mpe yo na libota na yo bokobika.’

Rahaba akitisaki bato yango na nsinga moko na lininisa. Bakendaki na bangomba mpe babombanaki kuna mikolo misato, mpe bazongaki epai ya Yosua. Na nsima, Bayisraele bakatisaki Ebale Yordani mpe bamibongisaki mpo na kozwa

An artistic illustration depicting the biblical story of the fall of Jericho. A massive stone wall, built with reddish-brown bricks, is shown crumbling and falling away from the right side of the frame. Debris, including stones and wooden planks, is scattered in the air and on the ground. In the background, a hazy landscape features rolling hills and several palm trees under a warm, golden light, suggesting a sunrise or sunset. The overall scene conveys a sense of divine power and the destruction of a fortified city.

“Ndenge moko mpe Rahaba . . . atángamaki moyengebene mpo na misala na ye, nsima ya koyamba malamú bamemi-nsango mpe kotika bango bákende na nzela mosusu, boye te?”—Yakobo 2:25

mokili yango. Yeriko ezalaki engumba ya liboso oyo bazwaki. Yehova ayebisaki bango bátambola zingazinga na yango mbala moko na mokolo, na boumeli ya mikolo motoba. Na mokolo ya nsambo, batambolaki zingazinga ya engumba yango mbala nsambo. Na nsima banganga-nzambe babetaki kelelo, mpe basoda bagangaki na mongongo makasi mpenza. Bifelo ya Yeriko ekweaki! Kasi, ndako ya Rahaba oyo ekangamaki na efelo yango ekweaki te. Rahaba ná bato ya libota na ye babikaki mpo Rahaba atyelaki Yehova motema.

Mituna: Mpo na nini Rahaba asalisaki banongi? Ndenge nini Bayisraele bakweisaki Yeriko? Nini ekómelaki Rahaba ná libota na ye?

Yosua 2:1-24; 6:1-27; Baebre 11:30, 31; Yakobo 2:24-26

31 Yosua ná bato ya Gibeone

Bato ya bikólo mosusu ya Kanana bayokaki nsango ya makambo oyo esalemaki na Yeriko. Bakonzi na bango bayokanaki básangana mpo na kobundisa Bayisraele. Kasi bato ya Gibeone basalelaki mayele mosusu. Balataki bilamba ebebabebá, bayaki epai ya Yosua, mpe balobaki na ye ete: ‘Touti na mokili moko mosika. Toyoki nsango ya Yehova mpe nyonso oyo asalelaki bino na Ezipito mpe na Moabe. Pesá biso elaka ete okobundisa biso te, mpe tokokóma basaleli na yo.’

Yosua andimelaki bango mpe alakaki ete akobundisa bango te. Nsima ya mikolo misato, eyebanaki ete mokili na bango ezalaki mosika te. Bazalaki kaka bato ya Kanana. Yosua atunaki bato ya Gibeone: ‘Mpo na nini bokosaki biso?’ Balobaki: ‘Tozalaki kobanga! Toyebi ete Yehova Nzambe na bino azali kobundela bino. Bóboma biso te.’ Yosua atosaki maloba na ye mpe atikaki bango na bomoi.

Eumelaki te, bakonzi mitano ya Kanana mpe basoda na bango bayaki kobundisa bato ya Gibeone. Yosua ná basoda na ye

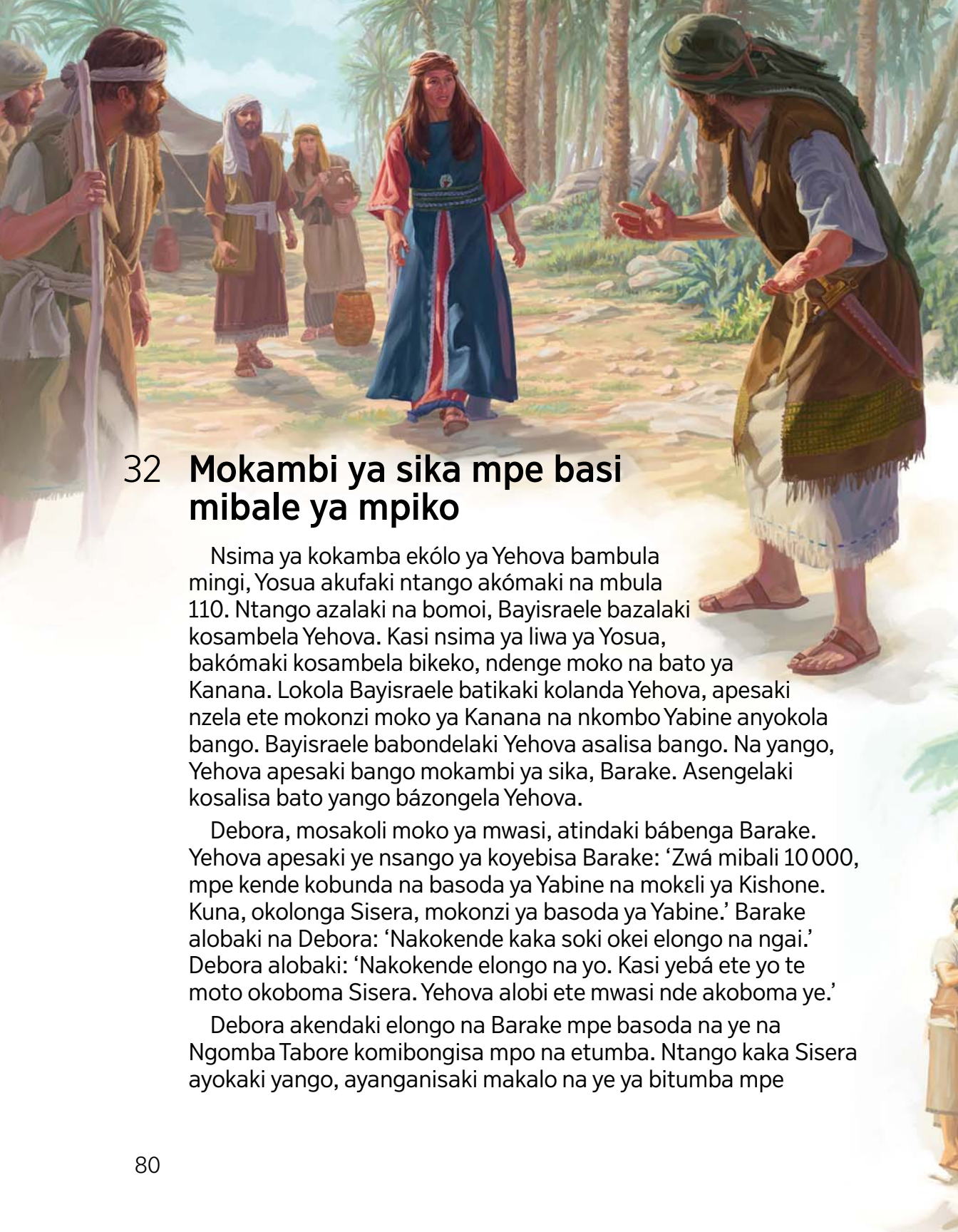
batambolaki butubutu mpo na kobikisa bango. Etumba ebandaki na ntongontongo mpenza. Bato ya Kanana babandaki kokima bipai na bipai. Bisika nyonso oyo bakimaki, Yehova akweiselaki bango mabanga ya minene. Na nsima, Yosua asengaki Yehova atelemisa moi. Mpo na nini asengaki Yehova atelemisa moi nzokande likambo yango esalemaki naino liboso te? Mpo Yosua atyelaki Yehova motema. Moi elalaki te mokolo wana tii Bayisraele basilisaki kolonga bakonzi ya Kanana ná basoda na bango.

“Tiká liloba na bino Εε ezala Εε, Te na bino, Te; mpo maloba oyo ebakisami likoló na oyo wana euti na moto mabe.”—Matai 5:37

Mituna: Bato ya Gibeone basalaki nini mpo na komibatela? Ndenge nini Yehova asalisaki Bayisraele?

Yosua 9:1–10:15

32 Mokambi ya sika mpe basi mibale ya mpiko

Nsima ya kokamba ekólo ya Yehova bambula mingi, Yosua akufaki ntango akómaki na mbula 110. Ntango azalaki na bomoi, Bayisraele bazalaki kosambela Yehova. Kasi nsima ya liwa ya Yosua, bakómaki kosambela bikeko, ndenge moko na bato ya Kanana. Lokola Bayisraele batikaki kolanda Yehova, apesaki nzela ete mokonzi moko ya Kanana na nkombo Yabine anyokola bango. Bayisraele babondelaki Yehova asalisa bango. Na yango, Yehova apesaki bango mokambi ya sika, Barake. Asengelaki kosalisa bato yango bázungela Yehova.

Debora, mosakoli moko ya mwasi, atindaki bábenga Barake. Yehova apesaki ye nsango ya koyebisa Barake: ‘Zwá mibali 10 000, mpe kende kobunda na basoda ya Yabine na mokeli ya Kishone. Kuna, okolonga Sisera, mokonzi ya basoda ya Yabine.’ Barake alobaki na Debora: ‘Nakokende kaka soki okei elongo na ngai.’ Debora alobaki: ‘Nakokende elongo na yo. Kasi yebá ete yo te moto okoboma Sisera. Yehova alobi ete mwasi nde akoboma ye.’

Debora akendaki elongo na Barake mpe basoda na ye na Ngomba Tabore komibongisa mpo na etumba. Ntango kaka Sisera ayokaki yango, ayanganisaki makalo na ye ya bitumba mpe

basoda na ye na lobwaku. Debora alobaki na Barake: ‘Lelo ezali mokolo Yehova akosalisa yo olonga.’ Barake ná bato na ye 10 000 bakitaki na ngomba mpo na kobunda na basoda ya Sisera oyo bazalaki na bibundeli ya makasi mpenza.

Na nsima, Yehova atondisaki mai na mokeli ya Kishone. Makalo ya Sisera ekangamaki na pɔtɔpɔtɔ. Sisera asundolaki likalo na ye mpe akimaki na makolo. Barake mpe basoda na ye balongaki basoda ya Sisera, kasi Sisera akimaki! Akendaki kobombana na hema ya mwasi moko na nkombo Yaele. Yaele apesaki ye miliki amela mpe azipaki ye bolangiti. Elombe yango alalaki mpo alɛmbaki. Na nsima, Yaele apusanaki na malɛmbɛ pene na ye mpe atɔbolaki ye pike ya hema na motó mpe akufaki.

Ntango Barake ayaki koluka Sisera, Yaele abimaki na hema na ye mpe alobaki: ‘Kɔtá. Nakolakisa yo moto oyo ozali koluka.’ Barake akɔtaki mpe amonaki Sisera alali ebembe. Barake ná Debora basanzolaki Yehova na loyembo mpo asalisaki Bayisraele bálonga banguna na bango. Na nsima, Yisraele efandaki na kimya mbula 40.

“Basi oyo bazali koyebisa nsango malamumu bazali limpinga moko monene.”

—Nzembo 68:11

Mituna: Ndenge nini Debora asalisaki Bayisraele?
Ndenge nini Yaele amonisaki ete azali mwasi ya mpiko?

Basambisi 4:1–5:31

33 Ruta ná Naomi

Na eleko moko ya nzala makasi na Yisraele, mwasi moko na nkombo Naomi, ná mobali na ye mpe bana na bango mibale ya mibali, bakendaki kofanda na mokili ya Moabe. Na nsima, mobali ya Naomi akufaki. Bana na ye babalaki Ruta ná Orpa, basi ya Moabe. Kasi na nsima, bana ya Naomi mpe bakufaki.

Ntango Naomi ayokaki ete nzala esili na Yisraele, azwaki ekateli ya kozonga kuna na mboka na ye. Ruta ná Orpa babandaki kozonga elongo na ye; kasi na nzela Naomi ayebisaki bango: ‘Bozalaki basi ya malamumu mpo na bana na ngai mpe babokilo ya malamumu. Nalingi bóbala lisusu. Bózonga na Moabe.’ Ruta ná Orpa balobaki: ‘Tolingi yo! Tokotika yo te.’ Naomi akobaki koloba na bango bázunga. Nsukansuka, Orpa azongaki, kasi Ruta aboyaki kozonga. Naomi alobaki na ye: ‘Orpa azali kozonga epai ya bato na ye mpe banzambe na ye. Zongá elongo na ye mpe kende na

ndako ya mama na yo.’ Kasi Ruta alobaki: ‘Nakotika yo te. Bato na yo bakozala bato na ngai, mpe Nzambe na yo akozala Nzambe na ngai.’ Okanisi ete Naomi ayokaki ndenge nini ntango Ruta alobaki bongo?

Ruta ná Naomi bakómaki na Yisraele na ebandeli ya eleko ya kobuka mbuma ya orje. Mokolo moko, Ruta akendaki kolokota mbuma na elanga ya mobali moko na nkombo Boaze, oyo azalaki mwana ya Rahaba. Boaze ayokaki ete Ruta azali moto ya Moabe mpe afandaki malamumu na Naomi. Ayebisaki bato na ye ya mosala

bátikelaka Ruta mwa mbuma mosusu na elanga mpo alokotaka yango.

Na mpokwa, Naomi atunaki Ruta: ‘Lelo osalaki na elanga ya nani?’ Ruta alobaki: ‘Na elanga ya mobali moko na nkombo Boaze.’ Naomi ayebisaki ye: ‘Boaze azali ndeko ya mobali na ngai. Saláká na elanga na ye elongo na bilenge basi mosusu. Okozala malamuku.’

**“Moninga mosusu akangamaka makasi koleka ndeko.”
—Masese 18:24**

Ruta asalaki kaka na elanga ya Boaze tii eleko ya kobuka mbuma esilaki. Boaze amonaki ete Ruta azalaki makasi na mosala mpe mwasi malamuku mpenza. Na ntango wana, soki mobali moko akufi kasi abotaki te, ndeko na ye asengelaki kobala mwasi oyo mobali yango atiki. Na yango, Boaze abalaki Ruta. Babotaki mwana mobali mpe bapesaki ye nkombo Obede, oyo na nsima akómaki nkoko ya Mokonzi Davidi. Banninga ya Naomi basepelaki. Balobaki na ye: ‘Liboso, Yehova apesaki yo Ruta, oyo alingaki yo mingi, mpe sikoyo apesi yo nkoko ya mobali. Yehova akumisama!’

Mituna: Ndenge nini Ruta amonisaki ete alingaki Naomi? Ndenge nini Yehova abatelaki Ruta ná Naomi?

Ruta 1:1–4:22; Matai 1:5

34 Gideone alongaki bato ya Midiane

Na nsima, Bayisraele bapesaki lisusu Yehova mokongo mpe babandaki kosambela banzambe ya lokuta. Na boumeli ya mbula nsambo, bato ya Midiane bazalaki koyiba banyama ya Bayisraele mpe kobebisa bilanga na bango. Mpo na kokima bato ya Midiane, Bayisraele bazalaki kobombana na mibenga (madusu na kati ya mabanga minene) mpe na bangomba. Babondelaki Yehova abikisa bango. Na yango, Yehova atindaki anzelu epai ya elenge mobali moko na nkombo Gideone. Anzelu yango alobaki na ye: ‘Yehova aponi yo ozala mobundi ya nguya.’ Gideone atunaki: ‘Ndenge nini nakobikisa Yisraele? Nazali moto mpamba.’

Ndenge nini Gideone ayebaki ete Yehova mpenza nde aponaki ye? Atyaki nsuki ya mpate na mabele mpe alobaki na Yehova: ‘Na ntongo, soki mamwe ekweli kaka nsuki oyo, kasi mabele etikali ya kokauka, nakoyeba ete olingi ngai nde nabikisa Yisraele.’ Na ntongo, mamwe ekwelaki kaka nsuki yango mpe mabele etikalaki ya kokauka! Kasi, Gideone asengaki lisusu ete na ntongo ya mokolo oyo elandi, nsuki ya mpate etikala ya kokauka mpe mamwe epolisa mabele. Ntango likambo yango esalemaki, Gideone andimaki ete Yehova aponaki ye. Asangisaki basoda na ye mpo na kobundisa bato ya Midiane.

Yehova ayebisaki Gideone: ‘Nakosalisa Yisraele elonga. Kasi lokola ozali na basoda mingi, bokoki kokanisa ete bolongi etumba na makasi na bino moko. Yebisá moto nyonso oyo azali kobanga azonga epai na ye.’ Basoda 22 000 bazongaki, kasi batikalaki basoda 10 000. Na nsima, Yehova alobaki: ‘Basoda baleki kaka mingi. Kitá na bango na mai mpe yebisá bango bámela mai. Zwá elongo na yo kaka baoyo bakozala ekenge ntango bazali komela mai.’ Kaka mibali 300 nde bazalaki ekenge ntango bazalaki komela mai. Yehova alakaki ete mibali wana nde bakolonga basoda 135 000 ya Midiane.

**“Mpo nguya oyo eleki makasi ezala ya Nzambe kasi oyo euti na biso moko te.”
—2 Bakorinti 4:7**

Na butu wana, Yehova ayebisaki Gideone: ‘Ntango ekoki mpo na kobundisa bato ya Midiane!’ Gideone apesaki bato na ye maseke mpe bilokó ya minene ná bisungi ya moko na kati na yango. Ayebisaki bango: ‘Bótala ngai, mpe bósala kaka ndenge nakosala.’ Gideone ayulaki liseke, abukaki elokó na ye, asimbaki esungi ya moko na loboko mpe agangaki: ‘Mopanga ya Yehova mpe ya Gideone!’ Mibali nyonso 300 basalaki kaka bongo. Basoda ya Midiane bayokaki nsomo mpe bakimaki bipai na bipai. Na mobulu wana, babandaki kobomana bango na bango. Na mbala oyo mpe, Yehova asalisaki Bayisraele bálonga banguna na bango.

Mituna: Ndenge nini Yehova amonisaki Gibeone ete aponi ye? Mpo na nini basoda ya Gibeone bazalaki kaka 300?

Basambisi 6:1-16, 6:36-7:25; 8:28

35 Hana asengi Nzambe mwana mobali

Moyisraele moko na nkombo Elekana azalaki na basi mibale: Hana ná Penina. Kasi azalaki kolinga Hana mingi. Penina azalaki kotyola Hana ntango nyonso mpo azalaki na bana te, kasi ye azalaki na bana ebele. Mbula na mbula, Elekana azalaki komema libota na ye na tabernakle ya Shilo mpo na kosambela. Mokolo moko, ntango bazalaki kuna, amonaki mwasi na ye ya motema

Hana mawamawa. Alobaki na ye: 'Kolela te, Hana. Ngai nazali. Nalingaka yo mingi.'

Na nsima, Hana akendaki kobondela kaka ye moko. Azalaki kolela na libondeli ntango azalaki kosenga Yehova asalisa ye. Apesaki elaka oyo: 'Yehova, soki opesi ngai mwana mobali, nakopesa yo ye, mpe akosalela yo bomoi na ye mobimba.'

Ntango Nganga-nzambe monene Eli amonaki Hana azali kolela na mongongo ya nse, akanisaki ete alangwe masanga. Hana alobaki na ye: 'Te, nkolo na ngai, nalangwe masanga te. Nazali na likambo moko ya mpasi mpe nazali koyebisa yango Yehova.' Eli amonaki ete akaniselaki mwasi yango mabe mpe alobaki na ye: 'Nzambe apesa yo eloko oyo olingi.' Motema ya Hana ekitaki mpe akendaki. Mbula mobimba ekokaki te, Hana abotaki mwana mobali mpe apesaki ye nkombo Samwele. Kanisá esengo oyo Hana ayokaki!

“Bókoba kosenga, mpe bakopesa bino; bókoba koluka, mpe bokomona.”—Matai 7:7

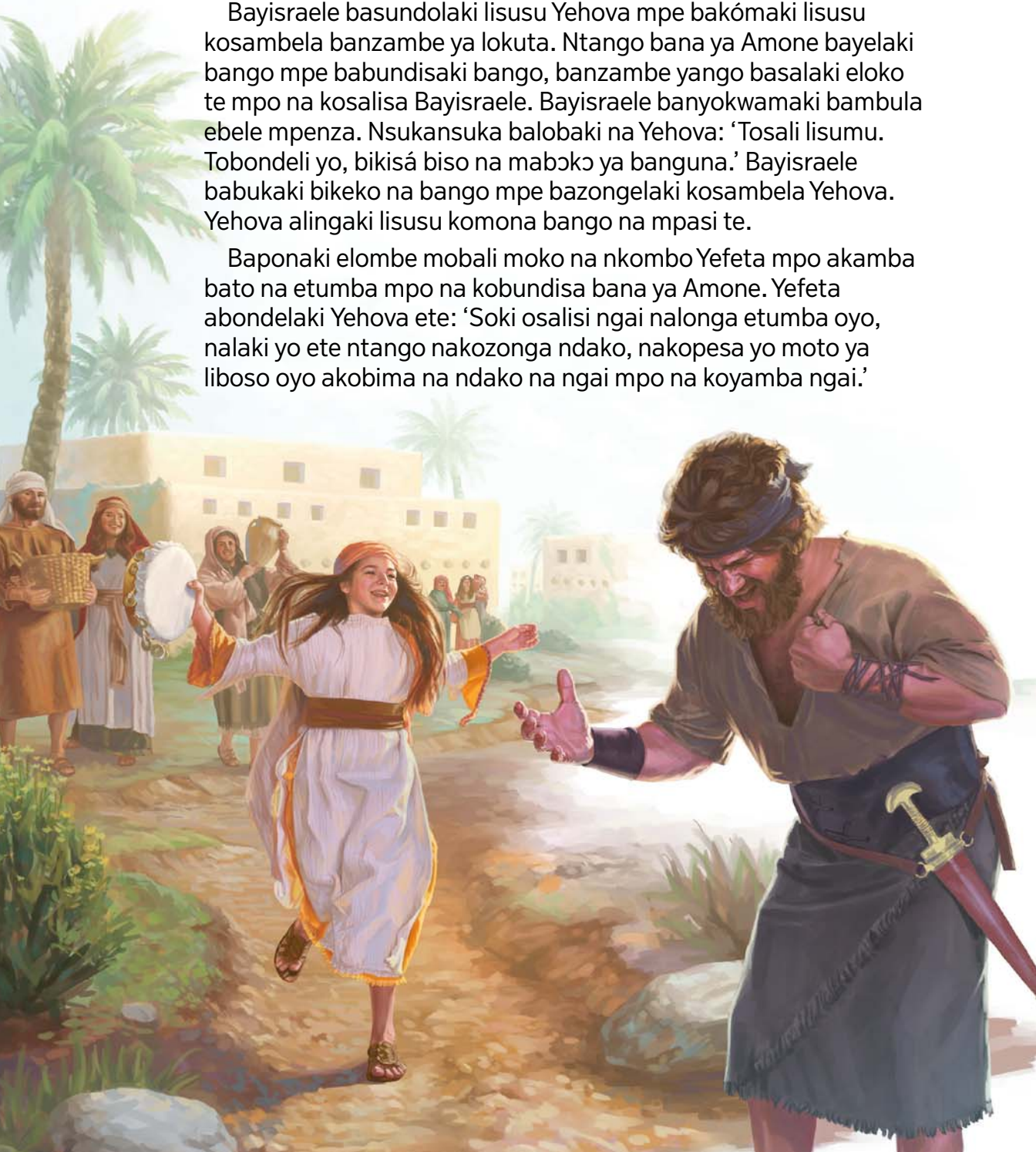
Hana abosanaki elaka na ye epai ya Yehova te. Ntango kaka alongolaki Samwele na mabele, akendaki kotika ye na tabernakle. Alobaki na Eli: ‘Oyo nde mwana mobali oyo nasengaki na libondeli. Napesi ye mobimba epai ya Yehova.’ Elekana ná Hana bazalaki kokende kotala Samwele mbula na mbula mpe komemela ye kazaka ya sika ezingá maboko. Yehova apesaki Hana bana mosusu misato ya mibali mpe mibale ya basi.

Mituna: Mpo na nini Hana azalaki mawamawa? Ndenge nini Yehova apambolaki ye?
1 Samwele 1:1–2:11, 18–21

36 Elaka ya Yefeta

Bayisraele basundolaki lisusu Yehova mpe bakómaki lisusu kosambela banzambe ya lokuta. Ntango bana ya Amone bayelaki bango mpe babundisaki bango, banzambe yango basalaki eloko te mpo na kosalisa Bayisraele. Bayisraele banyokwamaki bambula ebele mpenza. Nsukansuka balobaki na Yehova: ‘Tosali lisumu. Tobondeli yo, bikisá biso na maboko ya banguna.’ Bayisraele babukaki bikeko na bango mpe bazongelaki kosambela Yehova. Yehova alingaki lisusu komona bango na mpasi te.

Baponaki elombe mobali moko na nkombo Yefeta mpo akamba bato na etumba mpo na kobundisa bana ya Amone. Yefeta abondelaki Yehova ete: ‘Soki osalisi ngai nalonga etumba oyo, nalaki yo ete ntango nakozonga ndako, nakopesa yo moto ya liboso oyo akobima na ndako na ngai mpo na koyamba ngai.’

Yehova ayokaki libondeli ya Yefeta mpe asalisaki ye alonga etumba yango.

Ntango Yefeta azongaki na ndako, moto ya liboso oyo abimaki mpo na koyamba ye ezalaki mwana na ye ya mwasi, mwana kaka moko oyo azalaki na ye. Mwana yango azalaki kobina mpe kobeta mbonda ya moke. Yefeta asalaki nini? Akanisaki elaka na ye mpe alobaki: ‘Ee mwana na ngai! Opesi ngai mpasi mingi. Napesaki Yehova elaka. Mpo na kotosa yango, nasengeli kotinda yo okende kosala na tabernakle na Shilo.’ Kasi, mwana na ye alobaki: ‘Tata, soki opesaki Yehova elaka, tosá yango. Kasi nasengi yo kaka sanza mibale nakende kofanda na bangomba ngai ná baninga na ngai ya basi. Na nsima nakokende na Shilo.’ Mwana ya Yefeta asalaki na tabernakle na bosembo bomoi na ye mobimba. Mbula na mbula, baninga na ye bazalaki kokende kotala ye na Shilo.

Mituna: Elaka nini Yefeta apesaki?

Mwana ya Yefeta alobaki nini ntango ayokaki elaka ya tata na ye?

Basambisi 10:6–11:11; 11:29–40; 1 Samwele 12:10, 11

“Moto oyo alingi mwana mobali to mwana mwasi koleka ngai abongi na ngai te.”—Matai 10:37

37 Yehova asololi na Samwele

Nganga-nzambe monene Eli azalaki na bana mibale ya mibali oyo bazalaki banganga-nzambe na tabernakle. Nkombo na bango Hofini ná Finehase. Bazalaki kotosa mibeko ya Yehova te, mpe bazalaki mpenza konyokola bato. Ntango Bayisraele bazalaki komema bambeka mpo na Yehova, Hofini ná Finehase bazalaki kozwa misuni ya malamumu mpo na bango moko. Eli ayokaki likambo bana na ye bazalaki kosala, kasi asalaki eloko te. Yehova atikaki makambo yango kaka bongo?

Hofini ná Finehase bazalaki mikóló koleka Samwele, kasi Samwele alandaki ndakisa na bango te. Yehova asepelaki na ye. Mokolo moko na butu ntango Samwele alalaki, ayokaki moto azali kobenga ye. Atelelaki, akendaki mbangu epai ya Eli mpe alobaki: 'Ngai oyo!' Kasi Eli alobaki: 'Nabengi yo te. Zongá kolala.' Samwele azongaki kolala. Na nsima, babengaki ye lisusu. Ntango Samwele ayokaki mongongo yango mbala ya misato, Eli ayaki koyeba ete Yehova nde azali kobenga Samwele. Alobaki na Samwele ete soki ayoki lisusu mongongo yango, aloba ete: 'Lobá, Yehova. Mosaleli na yo azali koyoka.'

Samwele azongaki kolala. Na nsima, ayokaki lisusu babengi ye: 'Samwele! Samwele!' Alobaki: 'Lobá, mpo mosaleli na yo azali

koyoka.’ Yehova alobaki na ye: ‘Yebisá Eli ete nakopesa ye ná libota na ye etumbu. Ayebi ete bana na ye bazali kosala makambo ya mabe na tabernakle na ngai, kasi azali kosala eloko te.’ Na ntongo, Samwele afungolaki baporte ya tabernakle, lokola momesano. Abangaki koyebisa nganga-nzambe monene Eli makambo Yehova alobaki. Kasi Eli abengaki ye mpe atunaki ye: ‘Mwana, Yehova ayebisaki yo nini? Yebisá ngai makambo nyonso.’ Na yango Samwele ayebisaki Eli makambo nyonso.

Wana Samwele azalaki kokola, Yehova akobaki kozala elongo na ye. Yisraele mobimba eyebaki ete Yehova aponi Samwele azala mosakoli mpe mosambisi.

Mituna: Na ndenge nini Samwele akesanaki na Hofini ná Finehase?
Nsango nini Yehova ayebisaki Samwele?

1 Samwele 2:12-17, 22-26; 3:1-21; 7:6

**“Kanisá Mozalisi na
yo Monene na mikolo
ya bolenge na yo.”
—Mosakoli 12:1**

38 Yehova akómisaki Samsone makasi

Bayisraele ebele bazongelaki kosambela bikeko; na yango Yehova atikaki Bafilistia báyangela mboka na bango. Kasi Bayisraele mosusu bazalaki kaka kolinga Yehova. Moko na bango nkombo na ye ezalaki Manoa. Ye ná mwasi na ye bazalaki na mwana te. Mokolo moko Yehova atindaki anzelu epai ya mwasi ya Manoa. Anzelu alobaki na ye: ‘Okobota mwana mobali. Akobikisa Yisraele na maboko ya Bafilistia. Akozala Monaziri.’ Oyebi soki Banaziri ezalaki banani? Ezalaki bato oyo Yehova aponaki mpo na kosalela ye. Bazalaki kokata nsuki na bango te.

Nsima ya mikolo, mwana ya Manoa abotamaki, mpe apesaki ye nkombo Samsone. Ntango Samsone akolaki, Yehova akómisaki ye makasi mingi. Abomaki kutu nkosi na maboko.

**“Na makambo nyonso nazali na makasi na lisalisi ya moto oyo apesaka ngai nguya.”
—Bafilipi 4:13**

Mokolo moko, Samsone abomaki Bafilistia 30 kaka ye moko. Bafilistia bayinaki ye mpe bakómaki koluka mayele ya koboma ye.

Mokolo moko oyo Samsone alalaki na Gaza, Bafilistia bakendaki kozela ye na porte ya engumba mpo ntango akobima na ntongo báboma ye. Kasi na katikati ya butu, Samsone

alamukaki, akendaki na porte ya engumba mpe apikolaki yango. Amemaki yango na mapeka tii na likoló ya ngomba moko pene na Hebrone!

Na nsima, Bafilistia bakendaki epai ya mwasi na ye Delila, mpe balobaki na ye: ‘Tokopesa yo palata ebele soki oyebi ntina oyo Samsone azali na makasi mingi. Tolingi kokanga ye mpo tótya ye na boloko.’ Lokola Delila alingaki mbongo, andimaki. Liboso, Samsone aboyaki koyebisa ye ntina oyo azali na makasi mingi. Kasi Delila atungisaki ye tii nsukansuka ayebisaki ye esika makasi na ye eutaka. Alobaki: ‘Bakatá ngai naino nsuki te mpo nazali Monaziri. Soki bakati ngai nsuki, makasi na ngai ekosila.’ Samsone asalaki mabe mpenza ndenge ayebisaki sekele na ye!

Delila akendaki mbala moko koyebisa Bafilistia ete: ‘Nayebi sekele na ye!’ Alalisaki Samsone na makolo na ye, mpe abengaki moto moko akata ye nsuki. Na nsima, Delila abelelaki: ‘Samsone, Bafilistia bayei!’ Ntango Samsone alamukaki, azalaki lisusu na makasi te. Bafilistia bakangaki ye, batobolaki ye miso, mpe batyaki ye na boloko.

Mokolo moko, ntango ebele ya Bafilistia basanganaki na tempelo ya nzambe na bango Dagone bazalaki koganga: ‘Nzambe na biso apesi biso Samsone! Bóbimisa ye awa! Tósakana na ye.’ Babimisaki ye, batelemisaki ye na katikati ya makonzí mibale, mpe bazalaki kotyola ye. Samsone abelelaki: ‘Ee Yehova, pesá ngai lisusu makasi.’ Na ntango wana, nsuki ya Samsone ekómaki lisusu milai. Atindikaki makonzí ya tempelo na makasi na ye nyonso. Ndako yango mobimba ebukanaki, ebomaki bato nyonso oyo bazalaki na kati; Samsone mpe akufaki.

Mituna: Mpo na nini Samsone azalaki na makasi mingi? Nini ekómelaki ye ntango ayebisaki Delila ntina oyo azalaki na makasi mingi?

Basambisi 13:1–16:31

7

Eteni oyo elobeli lisolo ya bomoi ya Mokonzi Saulo mpe Mokonzi Davidi, na boumeli ya mbula soki 80. Na ebandeli, Saulo azalaki na komikitisa mpe azalaki kobanga Nzambe, kasi eumelaki te, abongwanaki mpe aboyaki kolanda litambwisi ya Yehova. Yehova aboyaki ye, mpe na nsima, ayebisaki Samwele atya Davidi mafuta mpo akokóma mokonzi na Yisraele. Saulo ayokelaki Davidi zuwa mpe alukaki mbala ebele koboma ye, kasi ata mokolo moko te Davidi azongisaki mabe na mabe. Yonatane, mwana ya Saulo, ayebaki ete Yehova aponaki nde Davidi; na yango, azalaki sembo epai ya Davidi. Davidi asalaki masumu minene, kasi ata mbala moko te aboyaki etumbu ya Yehova. Soki ozali moboti, salisá mwana na yo amona ntina ya kolanda ntango nyonso bibongiseli oyo Nzambe atyá.

LITEYA

- Kotosa na motema moko ezali eloko ya ntina mingi oyo tokoki kopesa Yehova
- Kozongisaka mabe na mabe te; esengeli kozela Yehova abongisa makambo
- Soki tosali lisumu ya monene, tólukaka te kobomba yango

39 Mokonzi ya liboso na Yisraele

Yehova apesaki Bayisraele basambisi mpo bātambwisa bango, kasi bango balingaki bázala na mokonzi. Balobaki na Samwele: ‘Bikólo nyonso oyo ezali penepene na biso ezali na bakonzi. Bisó mpe tolingi tózala na mokonzi.’ Samwele amonaki likambo yango mabe mpe abondelaki Yehova mpo na yango. Yehova alobaki na ye: ‘Bato baboyi yo te. Baboyi nde ngai. Yebisá bango ete bakozwa mokonzi, kasi mokonzi yango akosenga bango makambo ebele.’ Atako bongo, bato balobaki: ‘Etali biso te. Tolingi mokonzi!’

Yehova ayebisaki Samwele ete Saulo nde akozala mokonzi na bango. Ntango Saulo akendaki kotala Samwele na Rama, Samwele atyaki ye mafuta na motó mpo azala mokonzi.

Na nsima, Samwele asangisaki Bayisraele nyonso mpo alakisa bango mokonzi na bango ya sika. Kasi, Saulo azalaki komonana te. Mpo na nini? Mpo abombanaki na kati ya biloko. Nsukansuka ntango bamonaki ye, babimisaki ye mpe batelemisaki ye na katikati ya bato. Azalaki molai koleka bato nyonso mpe azalaki kitoko mingi mpenza. Samwele alobaki: ‘Bótala moto oyo Yehova aponi.’ Bato babelelaki: ‘Mokonzi aumela na bomoi!’

Na ebandeli, Mokonzi Saulo azalaki koyokela Samwele mpe kotosa Yehova. Kasi na nsima abongwanaki. Na ndakisa, mokonzi azalaki na ndingisa ya kotumba mbeka te. Mokolo moko, Samwele ayebisaki Saulo azela ye tii akoya, kasi aumelaki mpo na koya. Na yango, Saulo amonaki malamumu ye moko atumba mbeka. Samwele asalaki nini ntango ayaki? Ayebisaki ye: ‘Osengelaki te kobuka mobeko ya Yehova.’ Saulo azwaki liteya na libunga oyo asalaki? Te.

Na nsima, ntango Saulo akendaki kobunda na Baamaleke, Samwele ayebisaki ye aboma bato nyonso. Kasi Saulo amonaki malamumu atika Mokonzi Agage na bomoi. Yehova alobaki na Samwele: ‘Saulo atiki ngai, mpe azali koyokela ngai te.’

**“Kotosa eleki mbeka.”
—1 Samwele 15:22**

Samwele ayokaki mawa mingi, mpe ayebisaki Saulo: ‘Lokola otiki kotosa Yehova, akopona mokonzi mosusu.’ Ntango Samwele abalukaki mpo akende, Saulo akangaki nsonge ya kazaka na ye mpe epasukaki. Samwele alobaki na Saulo: ‘Yehova abotoli yo bokonzi.’ Yehova akopesa bokonzi yango na moto oyo akolinga ye mpe akotosa ye.

Mituna: Bayisraele basengaki nini? Mpo na nini Yehova abotolaki Saulo bokonzi?
1 Samwele 8:1-22; 9:1, 2, 15-17; 10:8, 20-24; 13:1-14; 15:1-35

40 Davidi ná Goliate

Yehova ayebisaki Samwele:
‘Kende na ndako ya Yese. Mwana
na ye moko akokóma mokonzi ya
Yisraele.’ Samwele akendaki na
ndako ya Yese. Ntango amonaki
mwana ya liboso, alobaki na nse
ya motema: ‘Na ntembe te mwana
yango ye oyo.’ Kasi Yehova ayebisaki Samwele ete ezali ye te.
Yehova alobaki: ‘Natalaka motema ya moto, kaka te ndenge oyo
azali komonana libándá.’

Yese abimisaki bana na ye mosusu motoba
liboso ya Samwele. Kasi Samwele alobaki:
‘Yehova aponi ata moko na bango te. Ozali na
bana mosusu ya mibali te?’ Yese alobaki:
‘Nazali na mwana mosusu, mwana ya nsuka,
nkombo na ye Davidi. Akendaki kokengela
bampate na ngai.’ Ntango Davidi ayaki na
ndako, Yehova ayebisaki Samwele: ‘Ye nde
naponi!’ Samwele atyaki Davidi mafuta na
motó mpo akokóma mokonzi ya Yisraele.

Mwa moke na nsima, Bayisraele bakendaki
kobunda na Bafilistia; engambe mobali moko
na nkombo Goliate azalaki kobundela
Bafilistia. Mokolo na mokolo, Goliate azalaki
kotyola Bayisraele. Azalaki kobelesa: ‘Bótinda
mobali moko oyo akobunda na ngai. Soki
alongi, tokokóma baombo na bino. Kasi soki
ngai nalongi, bokokóma baombo na biso.’

Davidi akendaki na kaa ya basoda ya
Yisraele mpo na komemela bandeko na ye
bilei. Ayokaki matumoli ya Goliate mpe
alobaki: ‘Nakobunda na ye!’ Mokonzi Saulo
alobaki: ‘Ozali naino mwana moke.’ Davidi
ayanolaki: ‘Yehova akosalisa ngai.’

Saulo apesaki Davidi molato na ye ya etumba, kasi Davidi alobaki: ‘Nakokoka kobunda na yango te.’ Davidi azwaki kaka bilingongo na ye (*Lance-pierres*) mpe akendaki na mokeli. Aponaki mabanga mitano ya seliseli mpe atyaki yango na saki. Na nsima, Davidi apusanaki pene na Goliath. Engambe yango agangaki: ‘Yaká awa, mwana. Nakopesa bandéke ya likoló mpe banyama ya zamba mosuni na yo.’ Davidi abangaki te. Azongiselaki ye na mongongo makasi: ‘Oyei na mopanga mpe na likonga, kasi ngai naye na nkombo ya Yehova. Ozali kobundisa biso te; ozali kobundisa nde Nzambe. Moto nyonso akomona ete Yehova azali na nguya oyo eleki mopanga to likonga. Akopesa bino nyonso na maboko na biso.’

Davidi atyaki libanga moko na bilingongo na ye mpe abalusaki yango na makasi na ye nyonso. Na lisalisi ya Yehova, libanga yango ekendaki kokota na elongi ya Goliath. Engambe yango akweyaki na mabele mpe akufaki. Na nsima, Bafilistia bakimaki mpo na kobikisa bomoi na bango. Otyelaka Yehova motema lokola Davidi?

Mituna: Yehova aponaki nani mpo akóma mokonzi nsima ya Saulo? Ndenge nini Davidi abomaki Goliath?

1 Samwele 16:1-13; 17:1-54

**“Mpo na bato ekoki kosalema te, kasi ezali bongo te mpo na Nzambe, mpo makambo nyonso ekoki kosalema mpo na Nzambe.”
—Marko 10:27**

41 Davidi ná Saulo

Ntango Davidi abomaki Goliath, Mokonzi Saulo atyaki ye mokambi ya basoda na ye. Davidi alongaki bitumba ebele, mpe ayebanaki mingi mpenza. Soki Davidi auti etumba, basi bazalaki kobina mpe koyemba ete: ‘Saulo abomaki bankóto, Davidi abomi bankóto zomi!’ Saulo akómaki koyokela Davidi zuwa mpe alingaki koboma ye.

Davidi ayebaki kobeta nzenze malamu. Mokolo moko ntango azalaki kobetela Saulo nzenze, Saulo abwakelaki ye likonga. Davidi akimaki yango mpe likonga ekotaki na efelo. Na nsima, Saulo alukaki lisusu koboma Davidi mbala ebele. Nsukansuka, Davidi akimaki mpe akendaki kobombana na esobe.

Saulo azwaki basoda 3000 mpo bákende kolukaluka Davidi. Mokolo moko, Saulo akotaki na mobenga (lidusu moko na kati ya libanga ya monene) esika Davidi ná bato na ye mpe babombanaki. Bato ya Davidi

“Soki likoki ezali, soki etaleli kaka bino, bózála na kimya na bato nyonso. Bandeko ya bolingo, moto oyo asali bino mabe, bózongisela ye mabe te kasi bótikela nde nkanda esika.”—Baroma 12:18, 19

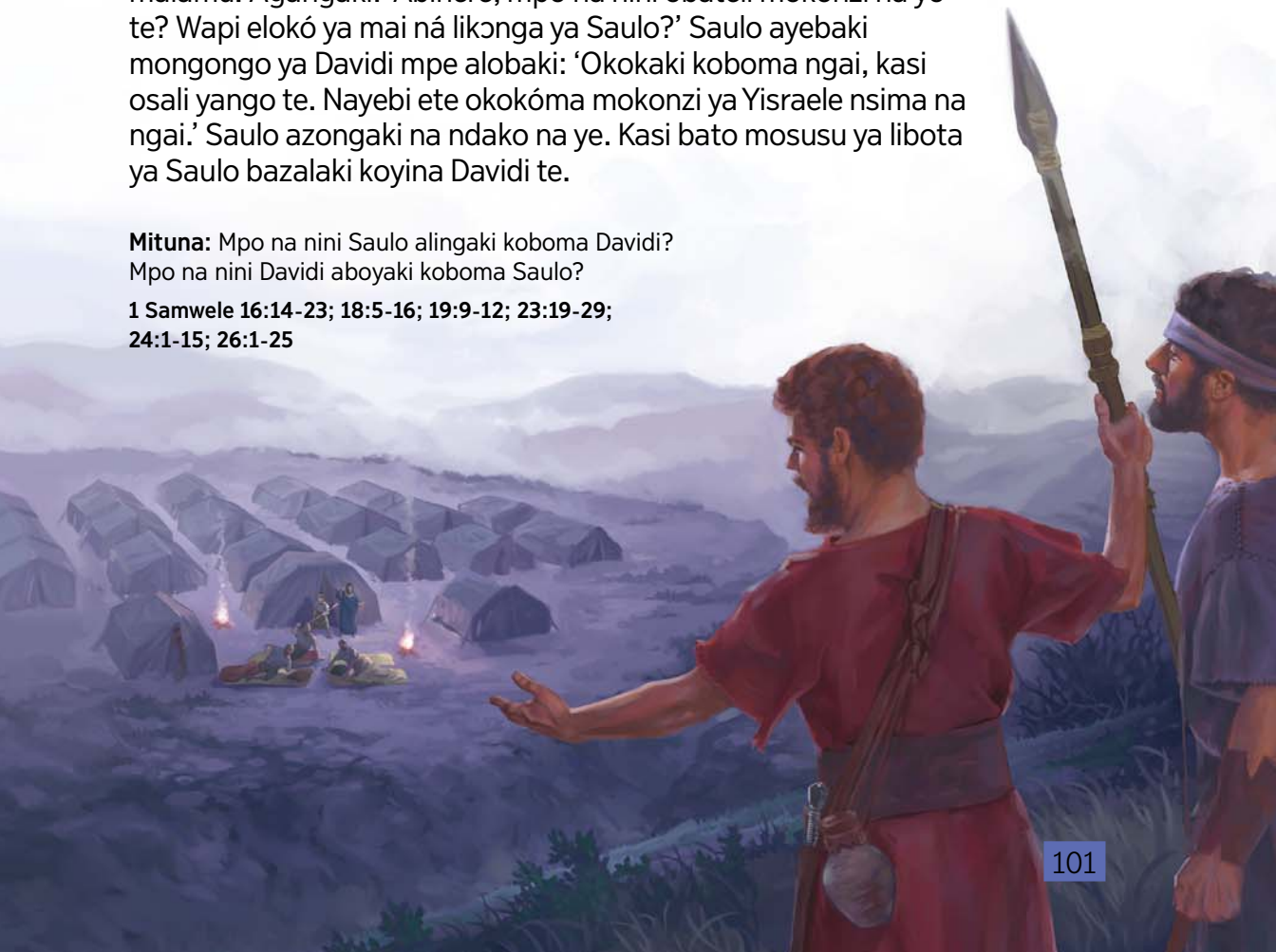
bayebisaki ye na litoi ete: ‘Ntango ya koboma Saulo yango oyo.’ Davidi apusanaki malɛmbɛ esika Saulo azalaki mpe akataki eteni ya kazaka ya mokonzi yango. Saulo ayebaki te. Na nsima, Davidi ayokaki mabe mpenza mpo azangaki limemya epai ya mokonzi oyo Yehova atyaki mafuta. Aboyaki bato na ye básala Saulo mabe. Davidi abelelaki kutu Saulo ete akokaki koboma ye ntango azwaki libaku ya kosala yango. Saulo atikaki koyina Davidi?

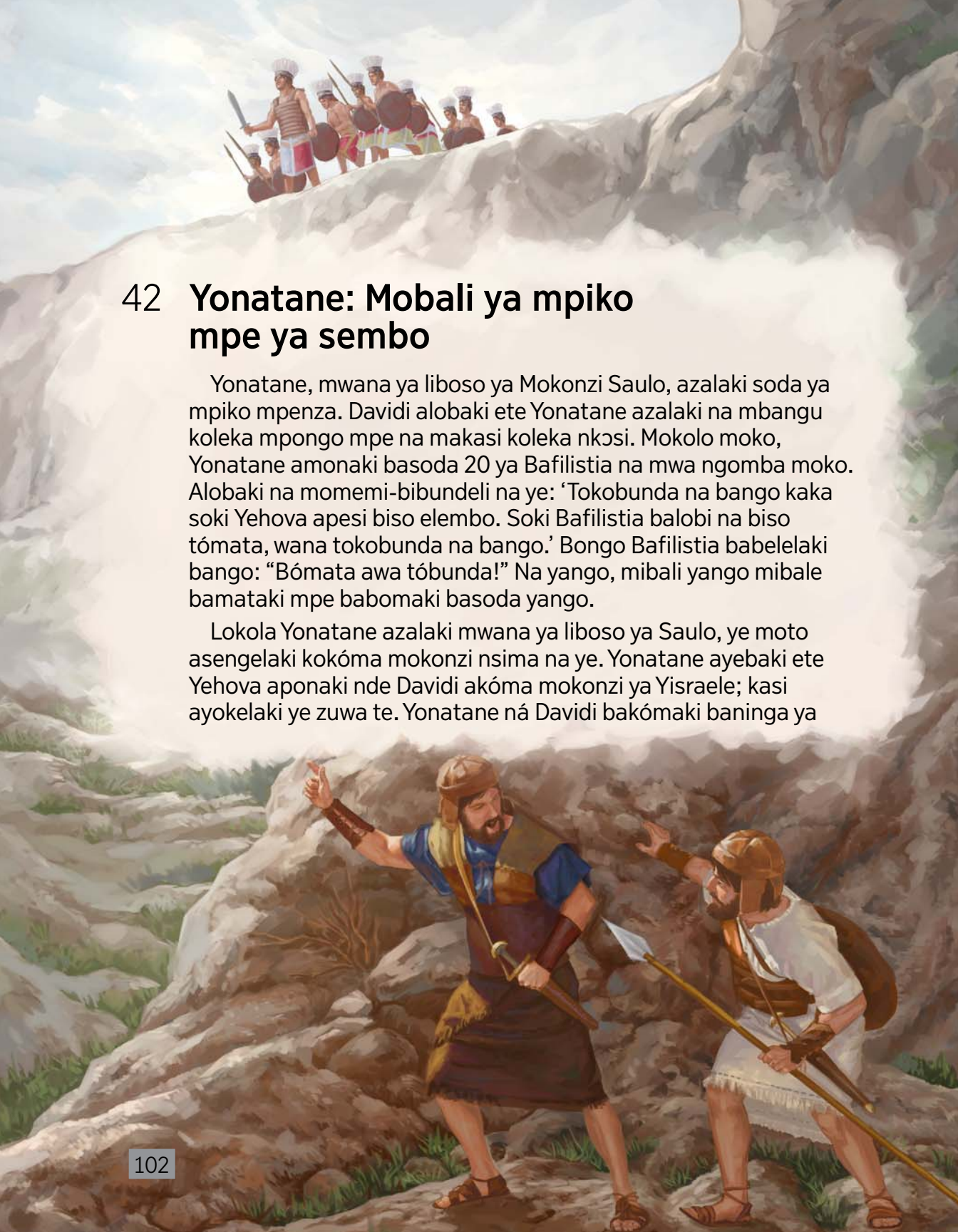
Te, akobaki kaka kolukaluka Davidi mpo na koboma ye. Mokolo moko na butu, Davidi ná mwana ya ndeko na ye, Abishai, bakotaki na mayele na kaa ya Saulo. Ata Abinere, mokɛngeli ya mokonzi, alalaki mpongi. Abishai alobaki: ‘Libaku yango oyo! Tiká naboma ye.’ Davidi ayebisaki ye: ‘Yehova ye moko akokata likambo ya Saulo. Tózwa kaka likonga mpe elokó na ye ya mai tókende.’

Davidi amataki na ngomba moko mpo amona kaa ya Saulo malamu. Agangaki: ‘Abinere, mpo na nini obateli mokonzi na yo te? Wapi elokó ya mai ná likonga ya Saulo?’ Saulo ayebaki mongongo ya Davidi mpe alobaki: ‘Okokaki koboma ngai, kasi osali yango te. Nayebi ete okokóma mokonzi ya Yísraele nsima na ngai.’ Saulo azongaki na ndako na ye. Kasi bato mosusu ya libota ya Saulo bazalaki koyina Davidi te.

Mituna: Mpo na nini Saulo alingaki koboma Davidi?
Mpo na nini Davidi aboyaki koboma Saulo?

**1 Samwele 16:14-23; 18:5-16; 19:9-12; 23:19-29;
24:1-15; 26:1-25**

An illustration depicting a biblical scene. At the top, a group of soldiers in ancient attire, including helmets and carrying shields and spears, stand on a high, rocky cliff. Below them, a large, bright, ethereal light emanates from a cave-like opening in the rock face. In the foreground, two men are shown in a rocky, mountainous landscape. One man, wearing a blue tunic and a brown skirt, has his right arm raised in a gesture of surprise or warning. The other man, wearing a white tunic and a brown skirt, is also gesturing with his right arm. Both are holding long spears. The background shows more rocky terrain under a cloudy sky.

42 Yonatane: Mobali ya mpiko mpe ya sembo

Yonatane, mwana ya liboso ya Mokonzi Saulo, azalaki soda ya mpiko mpenza. Davidi alobaki ete Yonatane azalaki na mbangu koleka mpongo mpe na makasi koleka nkosi. Mokolo moko, Yonatane amonaki basoda 20 ya Bafilistia na mwa ngomba moko. Alobaki na momemi-bibundeli na ye: ‘Tokobunda na bango kaka soki Yehova apesi biso elembo. Soki Bafilistia balobi na biso tómata, wana tokobunda na bango.’ Bongo Bafilistia babelelaki bango: “Bómata awa tóbunda!” Na yango, mibali yango mibale bamataki mpe babomaki basoda yango.

Lokola Yonatane azalaki mwana ya liboso ya Saulo, ye moto asengelaki kokóma mokonzi nsima na ye. Yonatane ayebaki ete Yehova aponaki nde Davidi akóma mokonzi ya Yisraele; kasi ayokelaki ye zuwa te. Yonatane ná Davidi bakómaki baninga ya

motema. Bayokanaki ete bakobatelana mpe bakosalisana. Yonatane apesaki Davidi kazaka, mopanga, litimbo, mpe mokaba na ye mpo na komonisa ete bakómi baninga ya motema.

Ntango Davidi azalaki kokima Saulo, Yonatane akendaki epai na ye mpe ayebisaki ye: ‘Zalá makasi mpe na mpiko. Yehova aponi yo ozala mokonzi. Ata tata na ngai ayebi yango.’ Okolinga kozala na moninga malamu lokola Yonatane?

Mbala ebele, Yonatane atyaki bomoi na ye na likama mpo na kosalisa moninga na ye. Ayebaki ete Mokonzi Saulo alingaki koboma Davidi, yango wana alobaki na tata na ye: ‘Soki obomi Davidi, okosala lisumu mpo asali yo mabe te.’ Saulo ayokelaki Yonatane nkanda makasi. Mwa bambula na nsima, Saulo ná Yonatane bakufaki na etumba.

Nsima ya liwa ya Yonatane, Davidi alukaki Mefiboshete, mwana ya Yonatane. Ntango Davidi amonaki Mefiboshete, ayebisaki ye boye: ‘Lokola tata na yo azalaki moninga na ngai ya motema, ntango nyonso oyo okozala na bomoi, nakosalisa yo. Okofanda na ndako na ngai mpe okolya na mesa na ngai.’ Davidi abosanaki moninga na ye Yonatane ata moke te.

Mituna: Ndenge nini Yonatane amonisaki ete azali mobali ya mpiko? Ndenge nini Yonatane amonisaki ete azali sembo?

1 Samwele 14:1-23; 18:1-4; 19:1-6;
20:32-42; 23:16-18; 31:1-7;
2 Samwele 1:23; 9:1-13

“Bólinganaka ndenge ngai nalingi bino. Ata moto moko te azali na bolingo koleka oyo, ete moto akaba molimo [bomoi] na ye mpo na baninga na ye.”—Yoane 15:12, 13

43 Mokonzi Davidi asali lisumu

Ntango Saulo akufaki, Davidi akómaki mokonzi. Azalaki na mbula 30. Nsima ya mwa bambula, mokolo moko na butu ntango atelemaki na veranda ya etaze ya ndako na ye, amonaki mwasi moko ya kitoko. Davidi atunaki, mpe bayebisaki ye ete mwasi yango nkombo na ye Bate-sheba mpe ete mobali na ye Uria azali soda. Davidi abengisaki Bate-sheba na ndako na ye. Basangisaki nzoto mpe azwaki zemi. Davidi alukaki kobomba mabe oyo asalaki. Ayebisaki mokonzi ya basoda atya Uria na molongo ya liboso na etumba mpe basoda nyonso bálongwa pene na ye. Ntango Uria akufaki na etumba wana, Davidi abalaki Bate-sheba.

Kasi Yehova amonaki makambo nyonso wana ya mabe. Asalaki nini? Atindaki mosakoli Natane epai ya Davidi. Natane alobaki na ye: 'Moto moko ya bozwi azalaki na mpate ebele, mpe mobola moko azalaki kaka na mwana-mpate moko ya moke mpe alingaki yango mingi mpenza. Moto ya bozwi azwaki mwana-mpate kaka moko ya mobola wana.' Davidi asilikaki makasi mpe alobaki: 'Mozwi wana asengeli kokufa!' Natane alobaki na ye ete: 'Moto wana ya bozwi nde yo!' Davidi ayokaki mpasi na motema, mpe ayebisaki

Natane ete: 'Nasaleli Yehova lisumu.' Lisumu yango ememelaki Davidi ná libota na ye mikakatano mingi mpenza. Yehova apesaki ye etumbu, kasi atikaki ye na bomoi mpo andimaki mabe na ye mpe azalaki na komikitisa.

Davidi alingaki kotongela Yehova tempelo, kasi Yehova aponaki nde mwana na ye Salomo mpo atonga yango. Davidi abandaki

kobongisela Salomo biloko ya kotonga tempelo mpe alobaki: ‘Tempelo ya Yehova esengeli kozala kitoko mpenza. Salomo azali naino elenge, kasi nakobongisa biloko nyonso mpo na kosalisa ye.’ Davidi apesaki mbongo na ye ebele mpo na kotonga tempelo. Alukaki bato oyo bayebi mosala malamumu. Asangisaki wolo ná palata, mpe asengaki báyela ye nzete ya sɛdrɛ ya Tire mpe ya Sidone. Liboso Davidi akufa, apesaki Salomo plan ya tempelo yango. Alobaki na ye: ‘Yehova ayebisaki ngai nakomela yo makambo oyo. Yehova akosalisa yo. Kobanga te. Zálá makasi mpe salá mosala.’

Mituna: Lisumu nini Davidi asalaki?
Davidi asalaki nini mpo na kosalisa mwana na ye Salomo?

2 Samwele 5:3, 4, 10; 7:1-16; 8:1-14; 11:1-12:14;
1 Ntango 22:1-19; 28:11-21; Nzembo 51:1-19

**“Ye oyo azali kozipa makambo na ye oyo ebuki mibeko akolonga te, kasi ye oyo ayamboli mpe atiki yango akoyokelama mawa.”
—Masese 28:13**

8

Yehova apambolaki Salomo; apesaki ye bwanya mingi mpe lokumu monene ya kotonga tempelo. Kasi mokemoke Salomo atikaki Yehova. Soki ozali moboti, salisá mwana na yo amona ndenge basambeli ya lokuta bakabolaki Salomo na Nzambe. Bokonzi na ye ekabwanaki, mpe bakonzi ya mabe bamemaki ekólo na lipéngwi mpe na losambo ya bikeko. Na ntango wana, banyokolaki mpe babomaki ebele ya basakoli ya sembo ya Yehova. Yezabele, mwasi ya mokonzi, akotisaki bokonzi ya nórdi na lipéngwi makasi. Ezalaki eleko moko ya mpasi mpenza na Yisraele. Kasi Bayisraele mingi bazalaki kaka sembo epai ya Yehova, na ndakisa Mokonzi Yehoshafate mpe mosakoli Eliya.

LITEYA

- Salelá Yehova na bosembo, ata soki libota mpe baninga na yo basalelaka ye te
- Soki otiki Yehova, makambo nyonso ekobeba; kasi soki okangami na ye, akopambola yo
- Mbala mingi soki tomoni ete tosuki, Yehova akomonisa nguya na ye na ndenge oyo tokoki kokanisa te

44 Batongeli Yehova tempelo

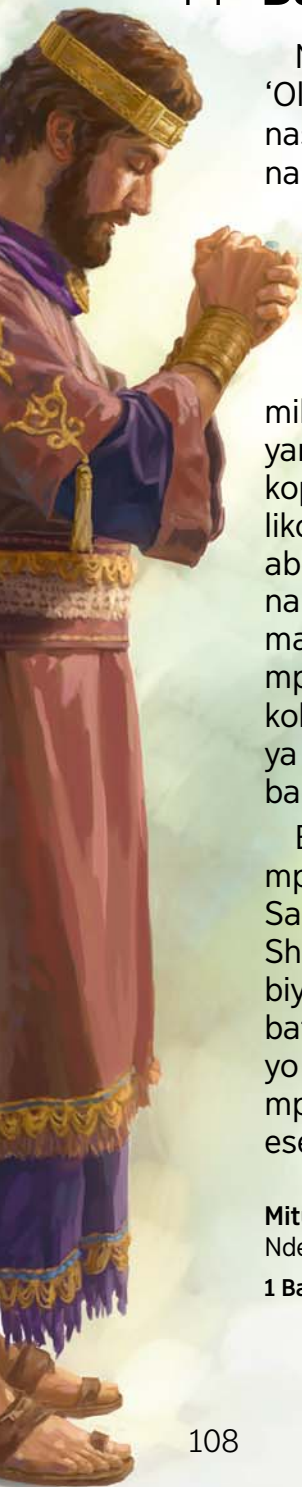
Ntango Salomo akómaki mokonzi ya Yisraele, Yehova atunaki ye: ‘Olingi napesa yo nini?’ Salomo alobaki: ‘Nazali elenge, nayebi te nasala nini. Nabondeli yo, pesá ngai bwanya mpo nabatela bato na yo.’ Yehova alobaki: ‘Lokola osengi ozala moto ya bwanya, nakokómisa yo moto oyo aleki na bwanya na mokili mobimba. Nakopesa yo mpe bomengo mingi. Lisusu soki otosi ngai, okozala na bomoi molai mpenza.’

Salomo abandaki kotonga tempelo. Asalelaki wolo, palata, mabaya, ná mabanga oyo elekaki kitoko. Ebele ya basi ná mibali oyo bayebaki mosala basalaki mosala ya kotonga tempelo yango. Nsima ya mbula nsambo, tempelo esilaki mpe esengelaki kopesa yango Yehova. Batyaki etumbelo mpe makabo ya kotumba likoló na yango. Salomo afukamaki liboso ya etumbelo yango mpe abondelaki: ‘Ee Yehova, monene mpe kitoko ya tempelo oyo ekoki na yo te, kasi tobondeli yo ondima losambo na biso mpe mabondeli na biso.’ Yehova akanisaki nini mpo na tempelo yango mpe libondeli ya Salomo? Ntango kaka Salomo asilisaki kobondela, moto ekitaki mpe etumbaki makabo oyo ezalaki likoló ya etumbelo. Yehova andimaki tempelo yango. Ntango Bayisraele bamonaki bongo, basepelaki mingi.

Bwanya ya Mokonzi Salomo eyebanaki na Yisraele mobimba mpe na bamboka mosusu ya mosika. Bato bazalaki koya epai ya Salomo mpo akatela bango makambo. Ata mokonzi-mwasi ya Sheba ayaki komeka ye na mituna ya makasi. Ntango ayokaki biyano oyo Salomo apesaki, alobaki: ‘Nandimaki te makambo oyo bato bayebisaki ngai mpo na yo, kasi sikoyo namoni ete bwanya na yo eleki mpenza oyo balobaki. Nzambe na yo, Yehova, apamboli yo mpenza.’ Bomoi ezalaki malamumu na Yisraele mpe bato bazalaki na esengo. Kasi mwa moke na nsima, makambo ebongwanaki.

Mituna: Mpo na nini Yehova apesaki Salomo bwanya mingi mpenza?
Ndenge nini Yehova amonisaki ete andimi tempelo?

1 Bakonzi 2:12; 3:4-28; 4:29-5:18; 6:37, 38; 7:15-8:66; 10:1-13; 2 Ntango 7:1; 9:22

**“Talá! moto oyo aleki
Salomo azali awa.”
—Matai 12:42**

45 Bokonzi ekabwani

Ntango nyonso oyo Salomo azalaki kosambela Yehova, Yisraele ezalaki na kimya. Kasi Salomo abalaki basi ebele ya bikólo mosusu, mpe basi yango bazalaki kosambela bikeko. Mokemoke, Salomo akómaki kosambela bikeko. Yehova ayokaki nkanda. Ayebisaki Salomo: ‘Yisraele ekolongwa na libota na yo mpe ekokabwana na ndambo mibale. Nakopesa moko ya basaleli na yo ndambo ya monene, mpe libota na yo ekoyangela kaka ndambo ya moke.’

Yehova amonisaki ekateli na ye polele na ndenge mosusu. Mokolo moko, mosaleli moko ya Salomo na nkombo Yeroboame azalaki kosala mobembo mpe akutanaki na mosakoli Ahiya na nzela. Ahiya apasolaki elamba na ye na biteni 12 mpe alobaki na Yeroboame: ‘Yehova akolongola bokonzi ya Yisraele na libota ya Salomo mpe akokabola yango na ndambo mibale. Zwá biteni zomi oyo mpo yo okozala mokonzi ya mabota zomi.’ Mokonzi Salomo ayokaki likambo yango, mpe alingaki koboma Yeroboame. Na yango, Yeroboame akimaki na Ezipito. Na nsima, Salomo akufaki mpe mwana na ye Rehoboame akómaki mokonzi. Sikoyo, Yeroboame amonaki ete akoki kozonga na Yisraele.

Mikóló ya Yisraele bayebisaki Rehoboame ete: ‘Soki osaleli bato makambo ya malamú, bakozala sembo epai na yo.’ Kasi baninga

ya Rehoboame oyo bazalaki bilenge lokola ye balobaki: ‘Osengeli kozala makambo makasi! Salisá bango misala ya makasi koleka!’ Rehoboame alandaki toli ya baninga na ye bilenge. Azalaki konyokola bato, mpe bato batombokaki. Batyaki Yeroboame mokonzi ya mabota zomi, oyo ekómaki kobengama bokonzi ya Yisraele. Mabota mibale ekómaki kobengama bokonzi ya Yuda, mpe bato na yango batikalaki sembo epai ya Rehoboame. Na yango, mabota 12 ya Yisraele ekabwanaki.

Yeroboame aboyaki bato bákendaka kosambela na Yerusaleme, mpo Rehoboame nde azalaki koyangela yango. Oyebi mpo na nini? Yeroboame azalaki kobanga ete bato bábalukela ye mpe bázongela Rehoboame. Na yango, asalaki bana-ngombé mibale ya wolo mpe alobaki na bato ete: ‘Yerusaleme eleki mosika mingi. Bokoki kosambela awa.’ Bato babandaki kosambela bana-ngombé ya wolo mpe babosanaki lisusu Yehova.

Mituna: Mpo na nini Yisraele ekabwanaki?
Makambo nini ya mabe Mokonzi Rehoboame ná Mokonzi Yeroboame basalaki?

1 Bakonzi 11:1-13, 26-43; 12:1-33

“Bókangana te na ekanganeli ya mabe esika moko na bato oyo bazali bandimi te. Mpo boninga nini ezali na kati ya boyengebene mpe kobuka mibeko? . . . To eloko nini moto ya sembo azali na yango elongo na moto oyo azali mondimi te?”
—2 Bakorinti 6:14, 15

46 Momekano na Ngomba Karamele

Bokonzi ya mabota zomi ya Yisraele ezalaki na bakonzi mingi ya mabe, kasi Ahaba nde alekaki mabe. Abalaki mwasi moko mabe mpenza oyo azalaki kosambela Baala. Nkombo ya mwasi yango Yezabele. Ahaba ná Yezabele batondisaki mboka na losambo ya Baala mpe babomaki basakoli ya Yehova. Yehova asalaki nini? Atindaki mosakoli Eliya apesa Ahaba nsango moko.

Eliya alobaki na Mokonzi Ahaba ete mpo na mabe na ye, mbula ekonoka lisusu na Yisraele te. Na boumeli ya mbula misato ná ndambo, milona ebimaki te mpe bato bakufaki nzala. Na nsima, Yehova atindaki lisusu Eliya epai ya Ahaba. Mokonzi alobaki na ye: ‘Ozali kotya mobulu! Nyonso oyo ezali foti na yo.’ Eliya azongiselaki ye: ‘Ngai te moto napekisi mbula enoka. Yo nde oluki yango mpo ozali kosambela Baala. Tokosala momekano moko. Yanganisá bato ná basakoli ya Baala na nsonge ya Ngomba Karamele.’

Bato bayanganaki na ngomba yango. Eliya alobaki: ‘Bókanisa nani bokopona. Soki Yehova azali Nzambe ya solo, bólanda ye. Soki ezali nde Baala, bólanda ye. Tósala momekano moko. Basakoli 450 ya Baala bábongisa mbeka mpe bábelela nzambe na bango; ngai mpe nakobongisa mbeka mpe nakobelela Yehova. Nzambe oyo akotinda moto ye nde Nzambe ya solo.’ Bato bandimaki.

Basakoli ya Baala babongisaki mbeka. Babelelaki nzambe na bango mokolo mobimba: ‘Ee Baala, yanolá biso!’ Lokola Baala azalaki koyanola te, Eliya abandaki koseka ye. Alobaki: ‘Bóbelela na makasi na bino nyonso. Ntango mosusu alali, mpe esengeli moto alamusa ye.’ Basakoli ya Baala bazalaki kaka kobelela tii mpokwa ekómaki. Kasi Baala ayanolaki kaka te.

Sikoyo, Eliya atyaki mbeka na ye na etumbelo mpe asopelaki yango mai ebele. Na nsima abondelaki: ‘Ee Yehova, nabondeli yo, salá mpo bato báyebe ete ozali Nzambe ya solo.’ Na mbala moko, Yehova akitisaki moto mpe etumbaki mbeka. Bato bagangaki: ‘Yehova azali Nzambe ya solo!’ Eliya alobaki: ‘Bótika ata mosakoli moko te ya Baala akima!’ Na mokolo yango, basakoli nyonso 450 ya Baala babomamaki.

Ntango mwa lipata moko ya moke ebimaki likoló, Eliya alobaki na Ahaba: ‘Mopepe makasi ezali koya. Kangisá likalo na yo, mpe zongá ndako.’ Likoló eyindaki makasi, mopepe ebandaki, mpe mbula ya makasi ebandaki konoka. Nsukansuka, elanga esilaki. Ahaba azalaki kotambwisa likalo na ye na mbangu makasi. Na lisalisi ya Yehova, Eliya apotaki mbangu koleka likalo yango! Kasi mikakatano ya Eliya esilaki? Tókolobela yango.

**“Báyeba ete yo, oyo nkombo na yo ezali Yehova, yo moko nde Oyo-Aleki-Likoló na mabele mobimba.”
—Nzembo 83:18**

Mituna: Momekano nini esalemaki na Ngomba Karamele? Ndenge nini Yehova ayanolaki libondeli ya Eliya?

1 Bakonzi 16:29-33; 17:1; 18:1, 2, 17-46; Yakobo 5:16-18

47 Yehova apesaki Eliya makasi

Ntango Yezabele ayokaki makambo oyo ekómelaki basakoli ya Baala, asilikaki makasi. Atindelaki Eliya nsango oyo: ‘Lobi, okokufa lokola basakoli ya Baala.’ Eliya abangaki makasi mpe akimaki na esobe. Abondelaki Nzambe ete: ‘Yehova, nakokoka lisusu te. Nakufa na ngai kaka.’ Eliya alambaki mpe alalaki na nse ya nzete moko.

Anzulu moko alamwisaki ye mpe alobaki na ye na boboto ete: ‘Telémá, lyá.’ Eliya amonaki limpa moko likoló ya mabanga oyo ezalaki na moko mpe elokó ya mai. Alyaki, amelaki mai mpe alalaki lisusu. Anzulu alamwisaki ye lisusu mpe alobaki: ‘Lyá. Osengeli kozwa makasi mpo na mobembo na yo.’ Na yango, Eliya alyaki lisusu. Na nsima, asalaki mobembo mikolo 40 butu moi, tii na Ngomba Horebe. Kuna, akotaki na kati ya mobenga moko mpo na kolala. Kasi Yehova asololaki na ye. Atunaki ye: ‘Eliya, ozali kosala nini awa?’ Eliya azongisaki: ‘Bayisraele batosi te elaka oyo bapesaki yo. Babebisi bitumbelo na yo mpe babomi basakoli na yo. Sikoyo, bazali koluka koboma mpe ngai.’

Yehova alobaki na ye: ‘Kende mpe telémá likoló ya ngomba.’ Liboso, mopepe moko ya makasi elekaki wana. Ya mibale, mabele eninganaki. Na nsima, moko epelaki. Na nsuka, Eliya ayokaki mongongo moko ya kimya, ya nse. Azipaki elongi na kazaka na ye mpe abimaki libándá ya mobenga. Yehova atunaki ye ntina oyo akimaki. Eliya alobaki: ‘Natikali kaka ngai moko.’ Kasi Yehova ayebisaki ye: ‘Otikali yo moko te. Ezali na bato 7000 na Yisraele oyo bazali kaka kosambela ngai. Kende mpe tyá Elisha mosakoli na esika na yo.’ Na mbala moko, Eliya akendaki mpe asalaki ndenge Yehova ayebisaki ye. Yehova akoki mpe kosalisa yo soki olingi kosala makambo oyo asengi? Eε, akosalisa yo. Tólobela likambo moko oyo esalemaki ntango mbula ezalaki konoka te.

Mituna: Mpo na nini Eliya akimaki? Yehova ayebisaki Eliya nini?

1 Bakonzi 19:1-18; Baroma 11:2-4

A man with a long white beard, wearing a white robe and a fur-trimmed cloak, stands on a rocky path. He is pointing his right hand towards the left. The background features steep, rocky cliffs and a bright, hazy sky. The foreground is filled with dark, leafless branches and some green grass.

“Bómitungisa ata na
likambo moko te, kasi na
makambo nyonso na
libondeli mpe na lilombo
ná matɔndi, kosenga na
bino eyebana epai ya
Nzambe.”—Bafilipi 4:6

48 **Mwana ya mwasi moko oyo mobali akufá azongi na bomoi**

Na ntango ya elanga makasi, Yehova alobaki na Eliya: ‘Kende na Zarefate. Kuna, mwasi moko oyo mobali akufá akopesa yo bilei.’ Na porte ya engumba yango, Eliya amonaki mwasi moko ya mobola oyo mobali akufá azali kolokota nkoni. Asengaki ye mai ya komela. Ntango azalaki kokende kozwela ye mai, Eliya ayebisaki ye: ‘Nabondeli yo, yelá ngai mpe mwa limpa.’ Kasi mwasi yango azongisaki: ‘Nazali na limpa ya kopesa yo te. Nazali kaka na mwa farini mpe mwa mafuta moke mpo na kosala mwa eloko ya kolya mpo na ngai ná mwana na ngai.’ Eliya ayebisaki ye: ‘Yehova alobi ete soki osaleli ngai mwa limpa, farini ná mafuta na yo ekosila te tii ntango mbula ekobeta lisusu.’

Mwasi yango oyo mobali akufá akendaki na ndako mpe asalelaki mosakoli ya Yehova limpa. Kaka ndenge Yehova alobaki, mwasi yango ná mwana na ye bazangaki bilei te ntango nyonso oyo elanga eumelaki. Elokó na ye ya farini ná ya mafuta ezalaki kaka ya kotonda.

“Bótala malamumalamu bayanganga, mpamba te elonaka te mpe ebukaka te, mpe ezali na esika ya kobomba bilei te mpe na ndako ya kobomba biloko te, kasi atako bongo Nzambe aleisaka yango. Bino boleki bandeke na motuya mosika te?”—Luka 12:24

Na nsima, likambo moko ya mawa esalemaki. Mwana ya mwasi yango abelaki mpe akufaki. Mwasi yango asengaki Eliya asalisa ye. Eliya azwaki mwana yango mpe amemaki ye na shambre moko ya likoló. Alalisaki ye na mbeto mpe abondelaki: ‘Yehova, nabondeli yo, zongisá mwana oyo na bomoi.’ Oyebi mpo na nini likambo oyo Yehova asalaki ekamwisaki? Ndenge totángaka na Biblia, naino moto moko te azongisamaki na bomoi liboso na ye. Lisusu, mwasi wana ná mwana na ye bazalaki Bayisraele te.

Mwana yango azongaki na bomoi mpe abandaki kopema! Eliya alobaki na mama yango: ‘Talá! Mwana na yo azali na bomoi.’ Asepelaki mingi mpe alobaki na Eliya: ‘Ozali mpenza moto ya Nzambe. Mpo olobaka kaka makambo oyo Yehova ayebisaka yo oloba.’

Mituna: Ndenge nini mwasi ya Zarefate oyo mobali akufá amonisaki ete atyeli Yehova motema? Ndenge nini toyebi ete Eliya azalaki mpenza mosakoli ya Nzambe?

1 Bakonzi 17:8-24; Luka 4:25, 26

49 Mwasi ya mokonzi moko azwi etumbu

Longwa na lininisa ya ndako na ye na Yizireele, Mokonzi Ahaba azalaki komona elanga ya vinyo ya mobali moko na nkombo Nabote. Ahaba alulaki elanga yango, mpe alingaki Nabote atekela ye yango. Kasi Nabote aboyaki mpo Mibeko ya Yehova epekisaki koteka mabele bankoko batiká. Ahaba asepelaki na Nabote mpo asalaki oyo ezali malamu? Te. Ayokaki nkanda makasi. Akómaki mawamawa, aboyaki kolongwa na mbeto mpe aboyaki kolya.

Yezabele, mwasi na ye ya motema mabe, ayebisaki ye: ‘Ozali mokonzi ya Yisraele. Okoki kozwa eloko nyonso olingi. Nakozwela yo mabele wana.’ Akomelaki mikóló ya engumba mikanda; ayebisaki bango bákosela Nabote makambo ete alakeli Nzambe mabe mpe bámbamba ye mabanga akufa. Mikóló yango basalaki ndenge Yezabele ayebisaki bango, mpe na nsima Yezabele alobaki na Ahaba: ‘Nabote akufi. Elanga ya vinyo ekómi ya yo.’

Longola Nabote, Yezabele abomaki mpe bato mosusu oyo basalaki eloko te. Abomaki bato mingi oyo bazalaki kolinga Yehova. Azalaki kosambela bikeko mpe asalaki makambo mosusu ya mabe. Yehova amonaki nyonso oyo Yezabele azalaki kosala. Asalaki ye nini?

Ntango Ahaba akufaki, mwana na ye ya mobali Yehorame akómaki mokonzi. Yehova atindaki mobali moko na nkombo Yehu apesa Yezabele ná libota na ye etumbu.

Yehu amemaki likalo na ye tii na Yizireele, esika Yezabele azalaki kofanda. Yehorame ayaki na likalo mpo na kokutana na Yehu mpe atunaki ye: ‘Kimya ezali kati na biso?’ Yehu alobaki: ‘Kimya ekozala te, mpo mama na yo Yezabele azali kosala makambo ya mabe.’ Yehorame alukaki kobalusa likalo na ye mpo akima. Kasi Yehu abetaki ye likula, mpe akufaki.

**“Libula ezwamaka na
lokoso na ebandeli,
kasi nsuka na yango
ekopambolama te.”
—Masese 20:21**

Na nsima, Yehu akendaki na ndako ya Yezabele. Ntango Yezabele ayokaki ete Yehu azali koya, asalaki monzɛɛ, abongisaki nsuki, mpe afandaki na lininisa na likoló mpo na kozela. Ntango Yehu akómaki, apesaki Yezabele mbote na lityo. Abelelaki basali ya Yezabele oyo bazalaki na ye ete: “Bóbwaka ye na nse!” Batindikaki Yezabele na lininisa, akweaki na mabele mpe akufaki.

Nsima na yango, Yehu abomaki bana 70 ya Ahaba mpe alongolaki losambo ya Baala na mboka. Omoni? Yehova ayebaka makambo nyonso mpe na ntango oyo ebongi, apesaka bato oyo basalaka mabe etumbu!

Mituna: Yezabele asalaki nini mpo na kozwa elanga ya vinyo ya Nabote? Mpo na nini Yehova apesaki Yezabele etumbu?

1 Bakonzi 21:1-29; 2 Bakonzi 9:1-10:30

50 Yehova abundeli Yehoshafate

Yehoshafate, mokonzi ya Yuda, abebisaki bitumbelo ya Baala mpe alongolaki bikeko na mboka. Alingaki ete bato báyebe mibeko ya Yehova. Na yango, atindaki bankumu mpe Balevi na Yuda mobimba mpo báteya bato mibeko ya Yehova.

Bikólo ya pembenipembeni ezalaki kobanga kobundisa Yuda mpo bayebaki ete Yehova azalaki elongo na bato na ye. Bamemelaki kutu Mokonzi Yehoshafate makabo. Kasi na nsima, bana ya Moabe, bana ya Amone mpe bato ya mokili ya Seire bayaki kobundisa Yuda. Yehoshafate ayebaki ete asengeli koluka lisalisi ya Yehova. Asengaki mibali nyonso, basi mpe bana báya na Yerusaleme. Liboso na bango nyonso, abondelaki: ‘Yehova, soki osalisi biso te, tokolonga te. Tobondeli yo, yebisá biso nini tósala.’

Yehova ayanolaki bango: ‘Bóbanga te. Nakosalisa bino. Bótelema, bóningana te, mpe bómona ndenge nakobikisa bino.’ Ndenge nini Yehova abikisaki bango?

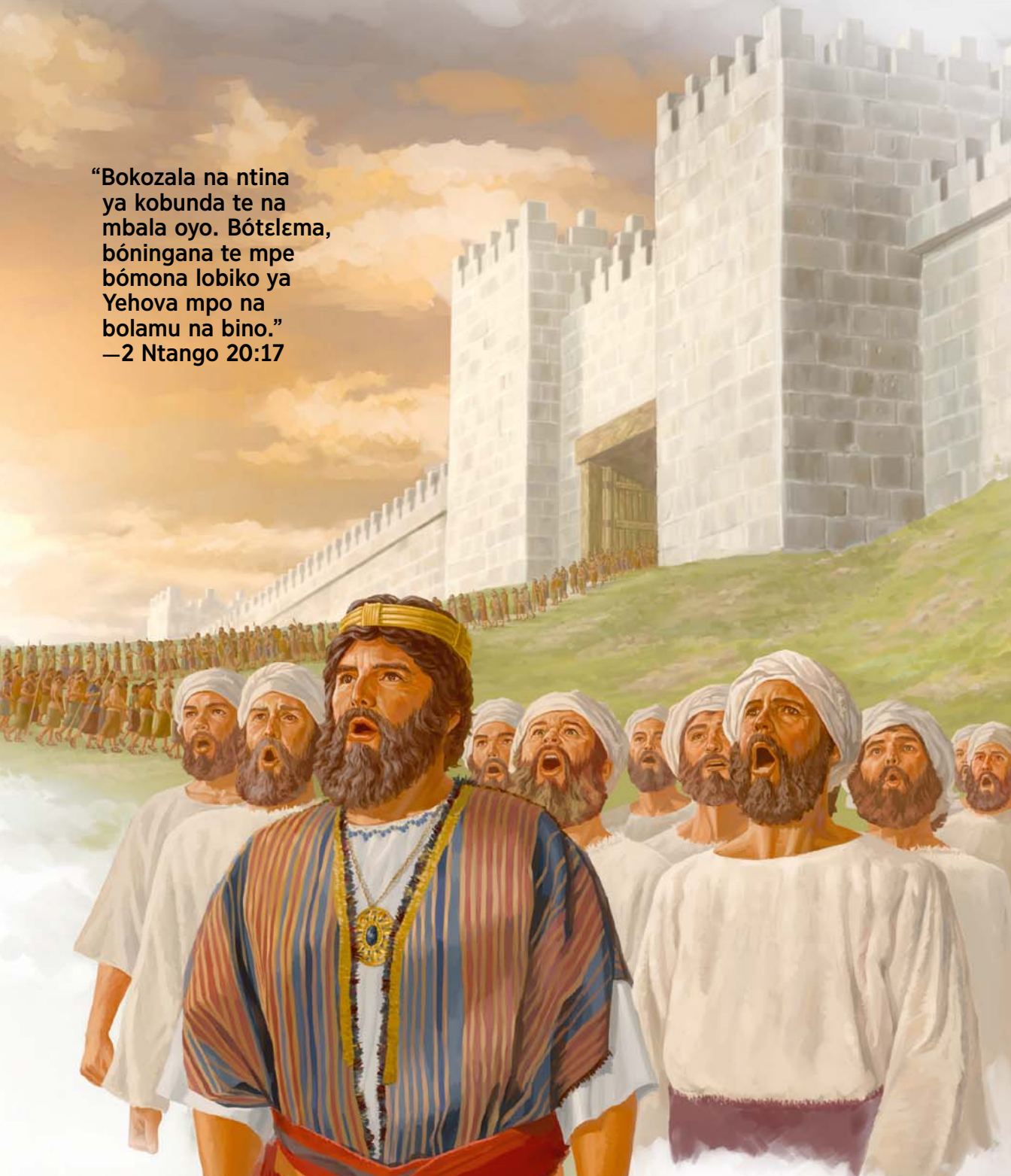
Na ntongo ya mokolo elandaki, Yehoshafate aponaki bayembi mpe ayebisaki bango bátambola liboso ya limpinga ya basoda. Balongwaki na Yerusaleme tii na esika ya etumba oyo babengi Tekoa.

Wana bayembi bazalaki kosanzola Yehova na esengo mpe na mongongo makasi, Yehova abundelaki bato na ye. Akotisaki mobulungano makasi kati na bana ya Amone ná bana ya Moabe; babandaki kobomana bango na bango, mpe ata moto moko te abikaki. Kasi Yehova abatelaki bato ya Yuda, basoda ná banganga-nzambe. Bikólo nyonso ya pembenipembeni eyokaki makambo oyo Yehova asalaki, mpe bayebaki ete Yehova azalaki kaka kobundela bato na ye. Ndenge nini Yehova abikisaka bato na ye? Na ndenge mingi. Mpo abikisa bato na ye, azalaka na mposa ya lisalisi ya moto te.

Mituna: Yehoshafate azalaki mokonzi ya ndenge nini?
Ndenge nini Yehova abatelaki Yuda?

2 Ntango 17:1-19; 20:1-30

**“Bokozala na ntina
ya kobunda te na
mbala oyo. Bótelema,
bóningana te mpe
bómona lobiko ya
Yehova mpo na
bolamu na bino.”
—2 Ntango 20:17**

9

Eteni oyo elobeli bilenge, basakoli, mpe bakanzi oyo bazalaki na kondima makasi epai ya Yehova. Na ekólo Siri, mwana mwasi moko Moyisraele azalaki na kondima ete mosakoli ya Yehova akobikisa Naamane. Mosakoli Elisha atyelaki Yehova motema mobimba ete akobatela ye na maboko ya banguna. Nganga-nzambe monene Yehoyada atyaki bomoi na ye na likama na ndenge abatelaki elenge Yehoashe mpo nkoko na ye ya mwasi Atalia oyo azalaki motema mabe aboma ye te. Mokonzi Hizikiya atyaki motema ete Yehova akobikisa Yerusaleme, mpe amitikaki te na maboko ya bato ya Asiri. Mokonzi Yosiya alongolaki losambo ya bikeko na ekólo, abongisaki tempelo, mpe azongisaki bato ya ekólo na ye na losambo ya peto.

LITEYA

- Ata soki ozali mwana moke, okoki koloba makambo ya Yehova
- Soki tosali oyo ezali malamumu, Yehova alaki ete akozala elongo na biso
- Ndenge moko na Yona, landáká malako ya Yehova mpe komilelalela te soki makambo esalemi te ndenge okanisaki

51 Elombe ya etumba ná mwana moko ya mwasi

Na mokili ya Siri, ezalaki na mwana mwasi moko ya Yisraele. Basoda ya Siri bakabolaki ye na libota na ye, bamemaki ye na Siri, mpe akómaki mosali ya mwasi ya mokonzi moko ya basoda na nkombo Naamane. Mwana yango azalaki kosambela Yehova, atako bato oyo azalaki kofanda na bango bazalaki kosambela Yehova te.

Naamane azalaki na maladi moko mabe ya loposo, mpe azalaki koyoka mpasi ntango nyonso. Mwana mwasi yango alingaki mpenza kosalisa ye. Na yango, ayebisaki mwasi ya Naamane: ‘Nayebi moto oyo akoki kosalisa mobali na yo. Na Yisraele, ezali na mosakoli moko ya Yehova nkombo na ye Elisha. Akoki kobikisa mobali na yo.’

Mwasi ya Naamane ayebisaki mobali na ye likambo oyo mwana mwasi yango alobaki. Naamane azalaki kondima kosala nyonso oyo ekoki kobikisa ye; yango wana akendaki na ndako ya Elisha na Yisraele. Naamane akanisaki ete Elisha akoyamba ye lokola mokonzi. Kasi, Elisha ye moko asololaki na Naamane te;

atindaki mosaleli na ye ayamba
Naamane mpe ayebisa ye: ‘Kende
na Ebale Yordani mpe sukolá kuna
mbala nsambo. Soki osali bongo,
okobika.’

Naamane asepelaki ata moke te.
Alobaki: ‘Nakanisaki ete mosakoli
yango akobelesa Nzambe na ye mpe
akolekisa loboko na ye epai na epai
esika maladi ezali mpo na kobikisa
ngai. Sikoyo azali kotinda ngai na
ebale wana ya Yisraele. Tozali na bibale
ya malamumu koleka na Siri. Nakoki
kokende ata kuna te?’ Naamane
asilikaki, mpe alongwaki na lopango
ya Elisha.

Basali ya Naamane basalisaki ye akanisa malamumu.
Balobaki na ye: ‘Okondima kosala nyonso mpo obika,
boye te? Likambo oyo mosakoli ayebisi yo osala ezali mpasi
te. Mpo na nini osali yango kaka te?’ Naamane ayokelaki bango.
Akendaki na Ebale Yordani mpe amizindisaki na mai mbala nsambo.
Na mbala ya nsambo, ntango Naamane abimaki na mai, maladi na
ye esilaki. Asepelaki mingi, mpe azongaki kopesa Elisha matondi.
Naamane alobaki: ‘Sikoyo nayebi ete Yehova azali Nzambe ya solo.’
Kanisá ndenge mwana mwasi ya Yisraele
ayokaki ntango Naamane azongaki na ndako,
abiki!

Mituna: Okanisi ete ezalaki petee mpo na mwana mwasi
ya Yisraele asolola na mwasi ya Naamane?
Okanisi nini esalisaki ye azala na mpiko?

2 Bakonzi 5:1-19; Luka 4:27

**“Osali ete monoko ya
bana mpe ya bana oyo
bazali komela mabele
esanzola yo.”
—Matai 21:16**

52 Limpinga ya baanzelu ya Yehova

Bene-hadade, mokonzi ya Siri, azalaki kaka kobundisa Yisraele. Kasi, mosakoli Elisha azalaki ntango nyonso koyebisa mokonzi ya Yisraele ete akeba; yango ezalaki kosalisa mokonzi akwea na likama te. Bene-hadade azwaki mokano ya kokanga Elisha. Ayokaki ete Elisha azalaki na engumba Dotane, mpe atindaki basoda ya Siri kuna mpo bákanga ye.

Basoda ya Siri bakómaki na Dotane na butu. Na ntongo, ntango mosaleli ya Elisha abimaki libándá, amonaki ebele ya basoda bazingi engumba. Ayokaki nsomo mpe agangaki: ‘Elisha, tósala nini?’ Elisha ayebisaki ye: ‘Baoyo bazali na biso bazali mingi koleka baoyo bazali na bango.’ Na mbala moko, Yehova asalaki ete mosaleli ya Elisha amona ndenge bangomba nyonso zingazinga ya engumba etondaki na bampunda mpe makalo ya bitumba ya moto.

Ntango basoda ya Siri balingaki kokanga Elisha, Elisha abondelaki: ‘Yehova, nabondeli yo, bomá bango miso.’ Na mbala moko, basoda yango bayebaki te esika bazali, atako bazalaki komona. Elisha ayebisaki bango: ‘Boyei na engumba mosusu.

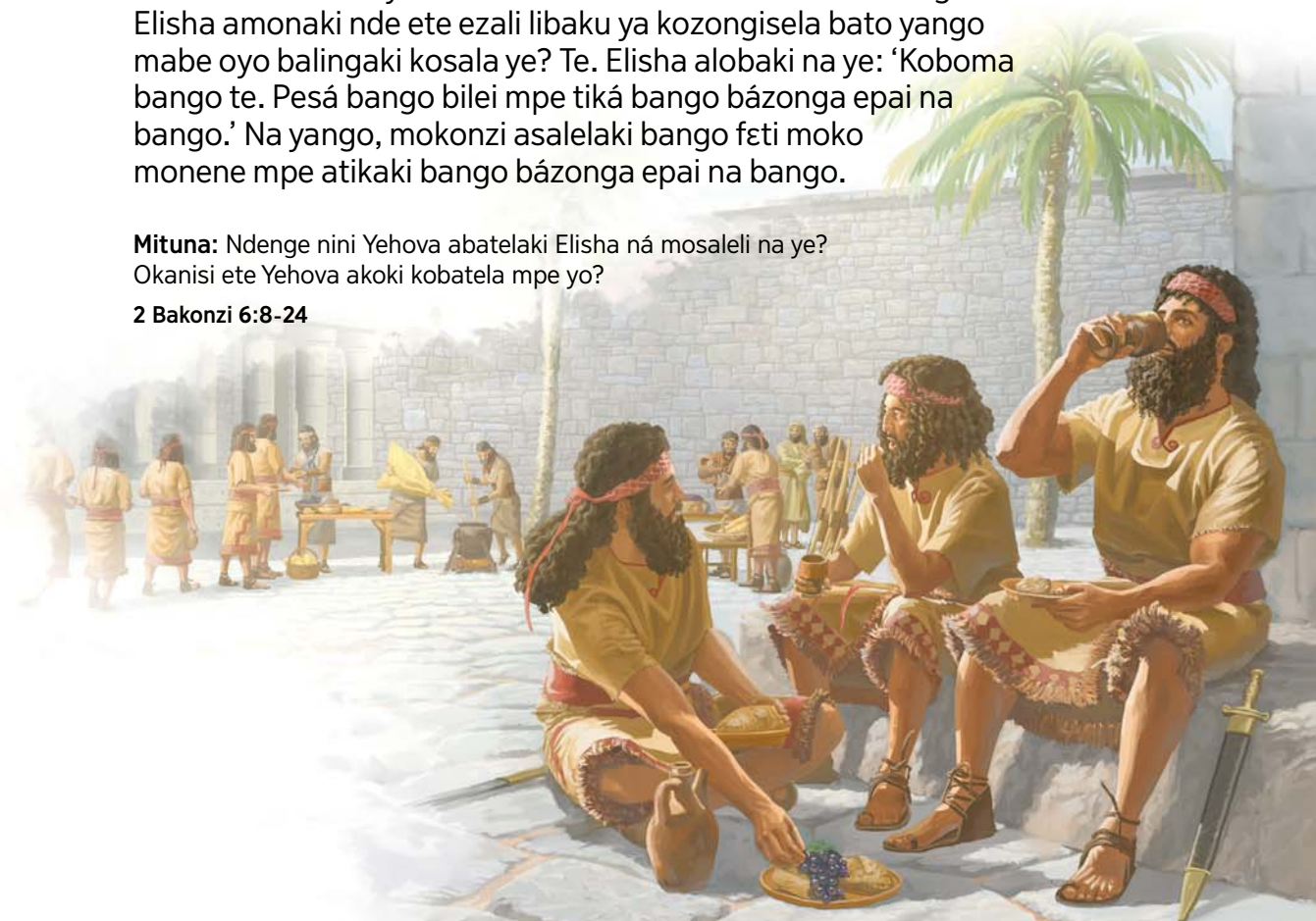
“Kotya motema oyo totyelaka ye yango oyo: ete, ezala eloko nini biso tokosenga na boyokani na mokano na ye, akoyoka biso.”—1 Yoane 5:14

Bólanda ngai, nakomema bino epai ya moto oyo bozali koluka.’ Balandaki Elisha tii na Samaria, esika mokonzi ya Yisraele azalaki kofanda.

Na ntango yango nde basoda ya Siri bayaki koyeba esika bazalaki. Mokonzi ya Yisraele atunaki Elisha: ‘Naboma bango?’ Elisha amonaki nde ete ezali libaku ya kozongisela bato yango mabe oyo balingaki kosala ye? Te. Elisha alobaki na ye: ‘Koboma bango te. Pesá bango bilei mpe tiká bango bázonga epai na bango.’ Na yango, mokonzi asalelaki bango feti moko monene mpe atikaki bango bázonga epai na bango.

Mituna: Ndenge nini Yehova abatelaki Elisha ná mosaleli na ye? Okanisi ete Yehova akoki kobatela mpe yo?

2 Bakonzi 6:8-24

53 Mpiko ya Yehoyada

Yezabele azalaki na mwana moko ya mwasi na nkombo Atalia; mwana yango ya mwasi azalaki motema mabe kaka lokola mama na ye. Atalia azalaki mwasi ya mokonzi ya Yuda. Ntango mokonzi akufaki, mwana na bango akómaki mokonzi. Kasi ntango mwana yango mpe akufaki, Atalia amikómisaki mokonzi ya Yuda. Na nsima, alukaki kosilisa libota ya bokonzi; abandaki koboma moto nyonso oyo akokaki kokóma mokonzi, ata mpe bankoko na ye moko. Bato nyonso bazalaki kobanga ye.

Nganga-nzambe monene Yehoyada ná mwasi na ye Yehosheba bayebaki ete makambo Atalia azalaki kosala ezalaki mabe mpenza. Batyaki bomoi na bango na likama na ndenge babombaki nkoko na ye moko oyo autaki kobotama; nkombo na ye ezalaki Yehoashe. Babokolaki ye na kati ya tempelo.

Ntango mwana yango akómaki na mbula nsambo, Yehoyada ayanganisaki bankumu nyonso ná Balevi mpe ayebisaki bango: ‘Bókengela porte ya tempelo mpe bókotisa moto moko te.’ Na nsima Yehoyada akómisaki Yehoashe mokonzi ya Yuda mpe alatisaki ye motole na motó. Bato ya Yuda bagangaki: “Mokonzi azala na bomoi!”

Mokonzi-mwasi Atalia ayokaki koganga ya ebele ya bato mpe ayaki mbangu na tempelo. Ntango amonaki mokonzi ya sika, agangaki: “Likita mabe! Likita mabe!” Bankumu bakangaki mokonzi-mwasi yango ya motema mabe, bamemaki ye libándá, mpe babomaki ye. Mabe oyo bato ya ekólo bakómaki kosala mpo na ye esukaki boni?

Yehoyada asalisaki bato ya ekólo básala kondimana na Yehova, mpe balakaki ete bakosambela kaka Ye. Yehoyada atindaki bango bábebisa

**“Bóbanga te baoyo bakoki koboma
nzoto kasi bakoki koboma molimo
te; nzokande bóbanga nde moto
oyo akoki koboma ná molimo ná
nzoto na Gehena.”—Matai 10:28**

tempelo ya Baala mpe bábuka bikeko na ye. Atyaki banganga-nzambe mpe Balevi básala mosala na tempelo mpo bato bázongela kosambela kuna. Atyaki bakengeli na porte ya tempelo mpo moto moko te ya mbindo akota kuna. Na nsima, Yehoyada ná bankumu bamemaki Yehoashe na ndako ya mokonzi mpe bafandisaki ye na kiti ya bokonzi. Bato ya Yuda basepelaki. Bakokaki sikoyo kosalela Yehova na bonsomi lokola Atalia mwasi ya motema mabe akufaki mpe losambo ya Baala elongwaki. Mpiko ya Yehoyada esalisaki bato mingi mpenza!

Mituna: Ndenge nini Yehoyada amonisaki mpiko?
Okanisi ete Yehova akoki mpe kosalisa yo ozala na mpiko?

2 Bakonzi 11:1–12:12; 2 Ntango 21:1-6; 22:10-12; 23:1–24:16

54 Yehova amoniselaki Yona motema molai

Na Ninive, engumba moko ya Asiri, bato bazalaki kosala makambo ya mabe mpenza. Yehova atindaki mosakoli na ye Yona akende koyebisa bato ya Ninive bátika makambo ya mabe. Kasi Yona akendaki esika mosusu. Amataki na masuwa moko oyo ezalaki kokende na Tarasisi mpo na kokima mosika mpenza.

Ntango bazalaki na masuwa na kati ya mbu, mopepe makasi eyaki, mpe bato ya masuwa babangaki. Babondelaki banzambe na bango mpe batunaki: ‘Likambo oyo euti wapi?’ Nsukansuka, Yona ayebisaki bango: ‘Ezali mpo na ngai. Nazali kokima kosala likambo oyo Yehova asengaki ngai. Soki bobwaki ngai na mbu, mopepe yango ekosila.’ Bato ya masuwa yango baboyaki kobwaka Yona na mbu, kasi atyaki bango mbamba. Nsukansuka ntango babwakaki ye na mbu, mopepe yango esilaki.

Yona akanisaki ete akokufa. Wana azalaki kozinda se kozinda na mbu, abondelaki Yehova. Yehova atindaki mbisi moko ya monene. Emelaki Yona, kasi ebomaki ye te. Na kati ya libumu ya mbisi yango, Yona abondelaki mpe alakaki ete: ‘Nakoboya lisusu kotosa yo te.’ Yehova abatelaki Yona na libumu ya mbisi mikolo misato mpe na nsima atindaki mbisi esanza Yona na mokili.

Yona akokende lisusu na Ninive te lokola Yehova abikisaki ye? Akokende. Yehova ayebisaki ye lisusu akende kuna. Na mbala oyo, Yona atosaki. Akendaki kuna mpe ayebisaki bato yango ya

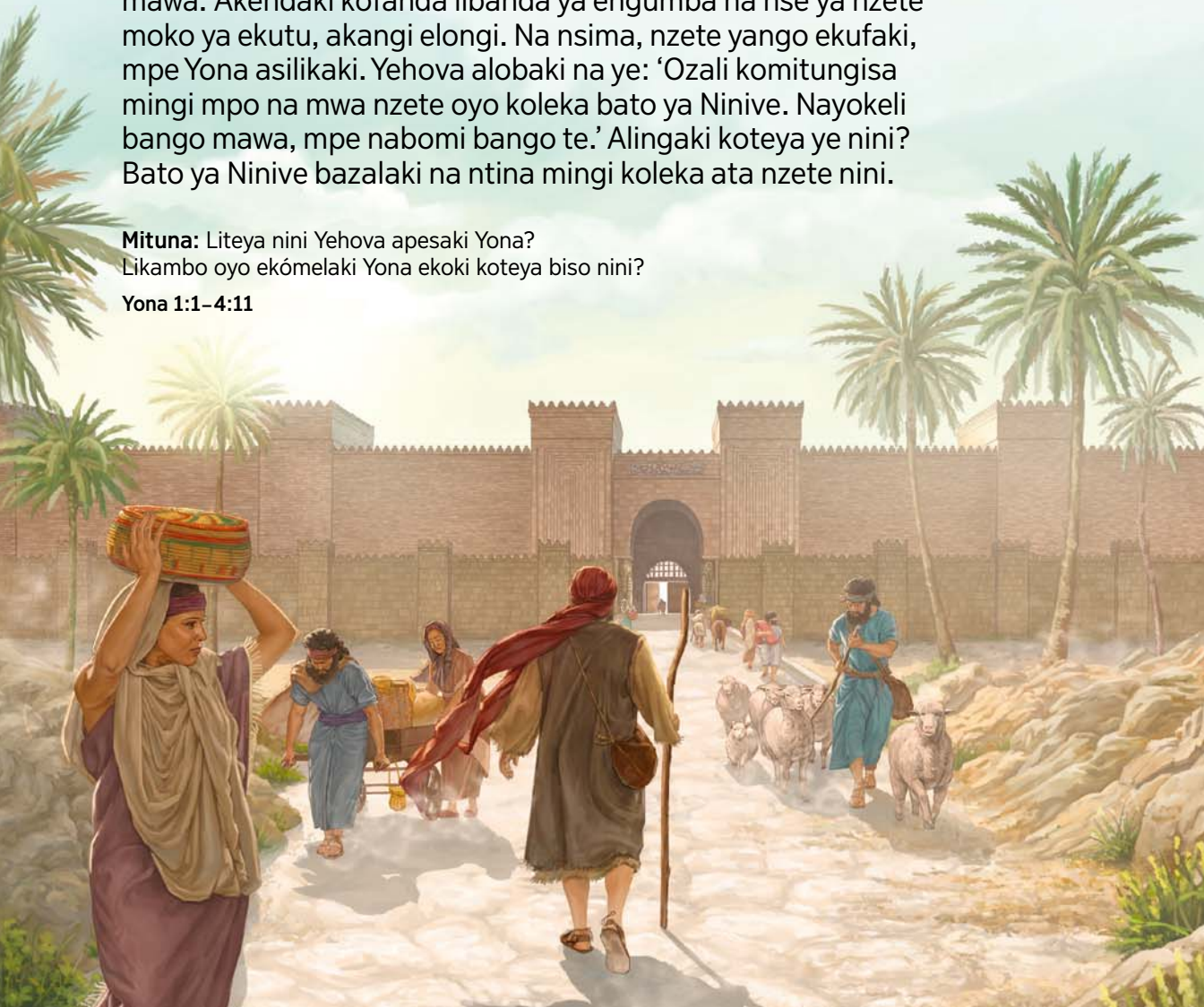
mabe ete: ‘Etikali mikolo 40, Ninive ekobebisama.’ Na nsima, likambo moko ya kokamwa esalemaki; bato ya Ninive bayokaki mpe batikaki makambo ya mabe. Mokonzi ya Ninive ayebisaki bato: ‘Bóbelela Nzambe, mpe bóbongola motema. Mbala mosusu akoboma biso te.’ Ntango Yehova amonaki ete bato yango babongoli motema, abebisaki lisusu Ninive te.

Yona asilikaki mpo Yehova abebisaki engumba yango te. Kanisá naino: Yehova amoniselaki Yona motema molai mpe ayokelaki ye mawa, kasi Yona aboyaki koyokela bato ya Ninive mawa. Akendaki kofanda libándá ya engumba na nse ya nzete moko ya ekutu, akangi elongi. Na nsima, nzete yango ekufaki, mpe Yona asilikaki. Yehova alobaki na ye: ‘Ozali komitungisa mingi mpo na mwa nzete oyo koleka bato ya Ninive. Nayokeli bango mawa, mpe nabomi bango te.’ Alingaki koteya ye nini? Bato ya Ninive bazalaki na ntina mingi koleka ata nzete nini.

Mituna: Liteya nini Yehova apesaki Yona?
Likambo oyo ekómelaki Yona ekoki koteya biso nini?

Yona 1:1–4:11

“Yehova . . . azali nde komonisela bino motema molai mpo alingi moto ata moko te abomama kasi alingi nde bato nyonso bábongola motema.”—2 Petro 3:9

55 Anzeli ya Yehova abatelaki Hizikiya

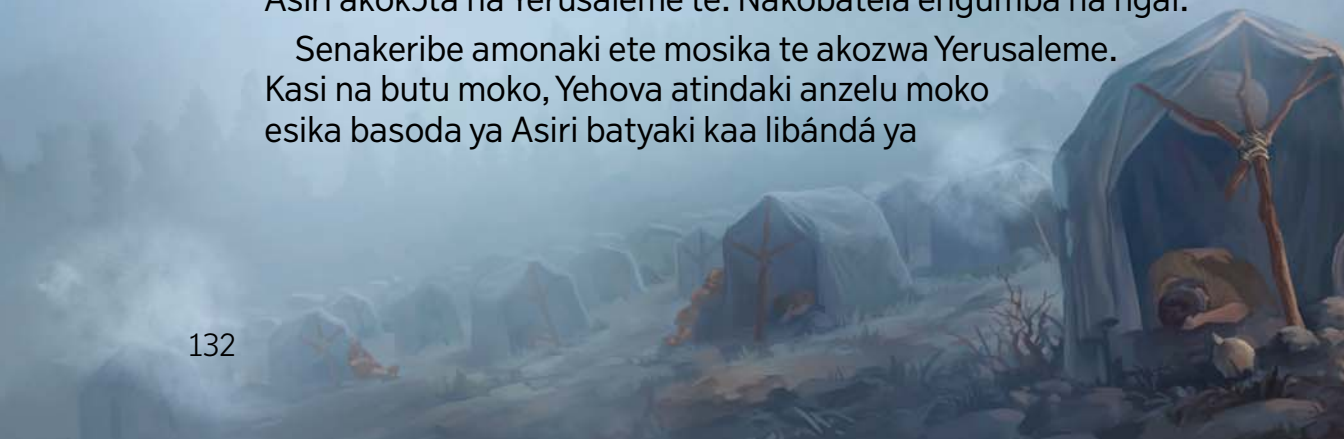
Ekólo Asiri esilaki kozwa bokonzi oyo ezalaki koyangela mabota zomi ya Yisraele. Kasi sikoyo Senakeribe, mokonzi ya Asiri, alingaki mpe kozwa bokonzi ya Yuda, ekólo ya mabota mibale. Abandaki kozwa engumba mokomoko ya Yuda. Kasi, engumba oyo alingaki mingi koleka ezalaki Yerusaleme. Senakeribe ayebaki te ete Yehova azalaki kobatela Yerusaleme.

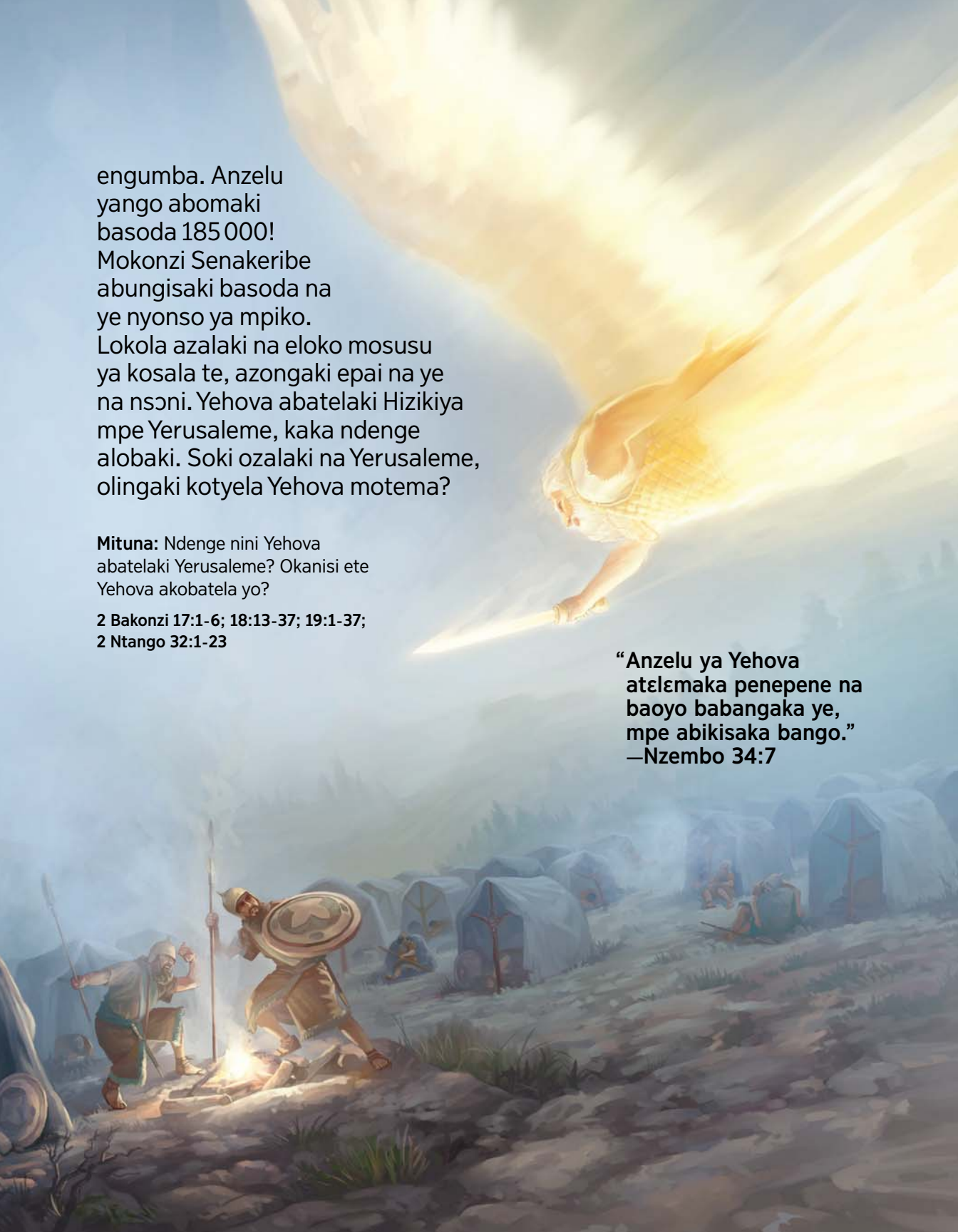
Hizikiya, mokonzi ya Yuda, apesaki Senakeribe mbongo mingi mpo atika Yerusaleme. Atako Senakeribe azwaki mbongo yango, atindaki kaka basoda na ye bábundisa Yerusaleme. Bato ya Yerusaleme bakómaki kobanga mpo basoda ya Asiri bazalaki se kopusana. Hizikiya ayebisaki bango: ‘Bóbanga te. Basoda ya Asiri bazali makasi, kasi Yehova akokómisa biso makasi koleka bango.’

Senakeribe atindaki momemi-nsango na ye, Rabashake, na Yerusaleme mpo na koseka bato ya engumba yango. Rabashake atɛɛmaki libándá ya engumba mpe agangaki: ‘Yehova akoki kosalisa bino te. Hizikiya akosa bino te. Nzambe moko te akobikisa bino na loboko na biso.’

Hizikiya atunaki Yehova soki asala nini. Yehova ayanolaki: ‘Maloba ya Rabashake ebangisa bino te. Senakeribe akozwa Yerusaleme te.’ Na nsima, Senakeribe atindelaki Hizikiya mikanda. Mikanda yango elobaki: ‘Bómitika na maboko na ngai. Yehova akobikisa bino te.’ Hizikiya abondelaki ete: ‘Ee Yehova, bikisá biso mpo bato nyonso báyebe ete ozali Nzambe ya solo kaka moko.’ Yehova ayebisaki ye: ‘Mokonzi ya Asiri akokota na Yerusaleme te. Nakobatela engumba na ngai.’

Senakeribe amonaki ete mosika te akozwa Yerusaleme. Kasi na butu moko, Yehova atindaki anzeli moko esika basoda ya Asiri batyaki kaa libándá ya

engumba. Anzelu
yango abomaki
basoda 185 000!
Mokonzi Senakeribe
abungisaki basoda na
ye nyonso ya mpiko.
Lokola azalaki na eloko mosusu
ya kosala te, azongaki epai na ye
na nsɔni. Yehova abatelaki Hizikiya
mpe Yerusaleme, kaka ndenge
alobaki. Soki ozalaki na Yerusaleme,
olingaki kotyela Yehova motema?

Mituna: Ndenge nini Yehova
abatelaki Yerusaleme? Okanisi ete
Yehova akobatela yo?

2 Bakonzi 17:1-6; 18:13-37; 19:1-37;
2 Ntango 32:1-23

“Anzelu ya Yehova
atelemaka penepene na
baoyo babangaka ye,
mpe abikisaka bango.”
—Nzembo 34:7

56 Yosiya alingaki Mibeko ya Nzambe

Yosiya akómaki mokonzi ya Yuda ntango azalaki na mbula mwambe. Na mikolo yango, bato bazalaki kosala misala ya maji mpe kosambela bikeko. Ntango Yosiya azalaki na mbula 16, alukaki koyeba ndenge malamuni ya kosambela Yehova. Ntango akómaki na mbula 20, abandaki kobebisa bikeko mpe bitumbelo na mokili na ye mobimba. Ntango akómaki na mbula 26, azwaki bibongiseli mpo na kobongisa tempelo ya Yehova.

Na tempelo, nganga-nzambe monene Hilikiya amonaki rulo ya Mibeko ya Yehova: mbala mosusu rulo mpenza oyo Moize akomaki. Shafane, sekretère ya mokonzi, amemelaki Yosiya rulo yango mpe abandaki kotángá Mibeko na mongongo makasi. Wana Yosiya azalaki koyoka, amonaki ete bato bazalaki lisusu kotosa Yehova te esalaki bambula mingi. Mokonzi Yosiya alobaki na Hilikiya: ‘Yehova asilikeli biso makasi. Kende kosolola na ye. Yehova akoyebisa biso makambo tosengeli kosala.’ Yehova ayanolaki na nzela ya mosakoli Huluda ete: ‘Bato ya Yuda batiki ngai. Bakozwa etumbu kasi na ntango ya boyangeli ya Yosiya te, mpo ye amikitisi.’

Ntango Mokonzi Yosiya ayokaki nsango yango, akendaki na tempelo mpe ayanganisaki bato nyonso ya Yuda. Na nsima, atángelaki ekólo mobimba Mibeko ya Yehova na mongongo makasi. Yosiya ná bato ya ekólo balakaki Yehova ete bakotosa ye na motema mobimba.

**“Liloba na yo ezali mwinda
na lokolo na ngai, mpe
pole na nzela na ngai.”
—Nzembo 119:105**

Yuda esalaki feti ya Elekeli te bambula mingi. Kasi ntango Yosiya atángaki na Mibeko ete molulu yango esengeli kosalema mbula na mbula, ayebisaki bato ya ekólo ete: ‘Tokosala Elekeli mpo na Yehova.’ Yosiya abongisaki bambeka ebele mpe atyaki bayembi na tempelo. Na nsima, ekólo yango esalaki Elekeli, mpe feti ya bagato ezangá levire, oyo eumelaki mikolo nsambo. Elekeli ya bongo esalemá naino te banda na mikolo ya Samwele. Yosiya alingaki mpenza Mibeko ya Nzambe. Yo mpe osepelaka koyekola makambo ya Yehova?

Mituna: Mokonzi Yosiya asalaki nini ntango ayokaki Mibeko ya Nzambe? Ndenge nini Yehova atalelaki Yosiya?

2 Bakonzi 21:26; 22:1–23:30; 2 Ntango 34:1–35:25

10

Yehova azali Mokonzi ya nyonso. Azali na makambo nyonso na maboko mpe likambo moko te elekelaka ye. Na ndakisa, abikisaki Yirimia na liwa. Abikisaki Shadrake, Meshake mpe Abedenego na litumbu ya moto mpe Danyeale na libulu ya bankosi. Yehova abatelaki Estere mpo akoka kobikisa ekólo na ye mobimba. Akotika te mabe ezala mpo na libela. Bisakweli ya ekeko monene mpe ya nzete monene emonisi ete mosika te Bokonzi ya Yehova ekolongola mabe nyonso mpe ekoyangela mabele.

LITEYA

- Bokonzi ya Yehova ezali na nguya koleka baguvernema nyonso ya bato
- Lokola Estere ná Danyele, tosengeli kokangama na makambo ya malam, ata soki tozali wapi
- Na ndakisa ya Yirimia ná Nehemia, tosengeli kotyela Yehova motema mobimba ata ntango tokómi na mpasi

57 Yehova atindi Yirimia asakola

Yehova aponaki Yirimia azala mosakoli ya bato ya Yuda. Ayebisaki ye akebisa bango mpo batika kosala makambo ya mabe. Kasi Yirimia alobaki: ‘Yehova, nazali kaka mwana. Nayebi ndenge ya koloba na bato yango te.’ Yehova ayebisaki ye: ‘Kobanga te. Nakoyebisa yo makambo oyo okoloba. Nakosalisa yo.’

Yehova ayebisaki Yirimia ayanganisa mikóló ya bato, abukabuka elokó ya mabele ya moyemi-mbeki liboso na bango, mpe aloba: ‘Yerusaleme ekobukama kaka boye.’ Ntango Yirimia asalaki ndenge Yehova alobaki, mikóló basilikaki makasi. Nganga-nzambe moko na nkombo Pashure abetaki Yirimia mpe akotisaki ye na bikanga-makolo basalá na libaya. Butu mobimba, Yirimia akokaki koningana te. Pashure abimisaki ye na ntongo. Yirimia alobaki: ‘Nakokoka lisusu boye te. Nakotika kosakola.’ Kasi, atikaki mpenza? Te. Ntango Yirimia akanisaki lisusu mwa moke, alobaki: ‘Nsango ya Yehova ezali kopela lokola moto na kati na ngai. Nakoki kotika kosakola te.’ Na yango, akobaki kokebisa bato.

Bambula elekaki mpe Yuda ezwaki mokonzi ya sika. Banganga-nzambe ná basakoli ya lokuta bazalaki kosepela na nsango ya Yirimia te. Bayebisaki bankumu: ‘Moto oyo abongi na liwa.’ Kasi Yirimia alobaki: ‘Soki bobomi ngai, bokoboma ngai kaka mpamba. Makambo oyo nazali koloba ezali ya Yehova, ezali ya ngai te.’ Ntango bankumu yango bayokaki bongo, balobaki: ‘Ebongi te koboma moto oyo.’

Yirimia akobaki kosakola, mpe bankumu bayokaki nkanda

makasi. Basengaki mokonzi aboma Yirimia. Mokonzi ayebisaki bango básala ye nyonso oyo balingi. Bazwaki Yirimia mpe babwakaki ye na libulu moko mozindo ya pɔtɔpɔtɔ, na elikya ete akokufa kuna. Yirimia abandaki kozinda na kati ya pɔtɔpɔtɔ yango.

Na nsima, kapita moko ya ndako ya mokonzi na nkombo Ebede-meleke ayaki koyebisa mokonzi ete: ‘Bankumu babwaki Yirimia na libulu! Soki totiki ye kuna, akokufa.’ Mokonzi ayebisaki Ebede-meleke akende elongo na mibali 30 kobimisa Yirimia na libulu yango. Omoni te ete tosengeli kolanda ndakisa ya Yirimia, oyo atikaki eloko moko te epekisa ye kosakola?

Mituna: Mpo na nini Yirimia atosaki Yehova, ata ntango azalaki elenge? Banani balukaki kopekisa Yirimia kosakola?

Yirimia 1:1-19; 19:1-11; 20:1-13; 25:8-11; 26:7-16; 38:1-13

“Bato nyonso bakoyina bino mpo na nkombo na ngai; kasi moto oyo akoyika mpiko tii na nsuka ye wana nde akobika.”—Matai 10:22

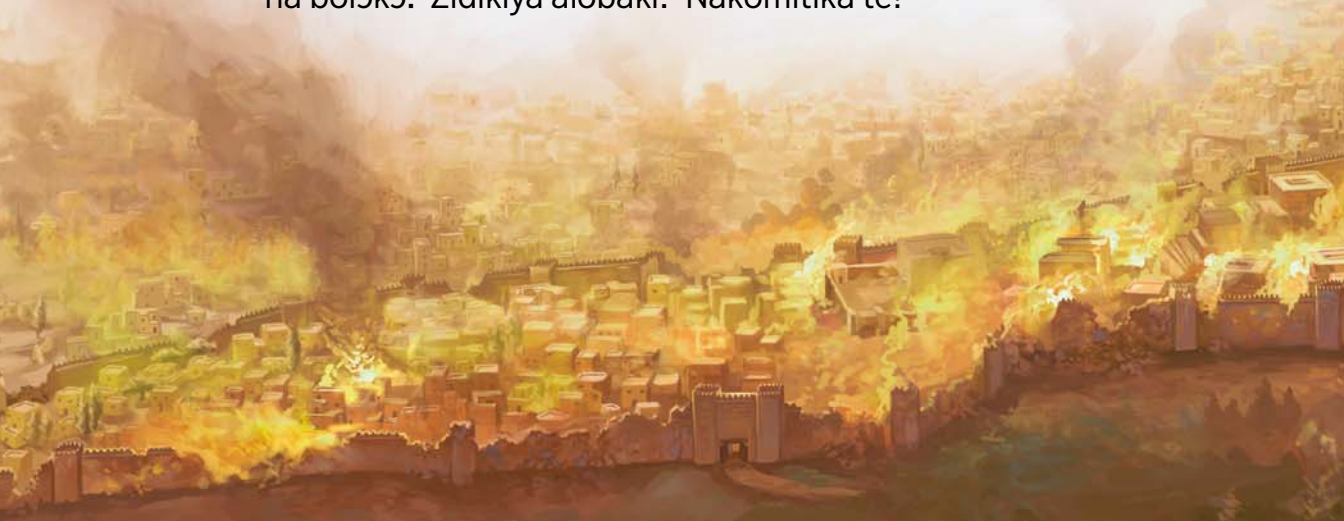
58 Yerusaleme ebebisami

Bato ya Yuda batikaki Yehova mbala na mbala mpo na kosambela banzambe ya lokuta. Na boumeli ya bambula ebele, Yehova alukaki kosalisa bango. Atindaki basakoli ndenge na ndenge mpo na kokebisa bango, kasi bayokaki te. Bazalaki kutu koseka basakoli yango. Yehova asalaki nini mpo na kosukisa losambo na bango ya bikeko?

Nebukadenezare, mokonzi ya Babilone, azalaki kozwa ekólo mokomoko. Mbala ya liboso oyo azwaki Yerusaleme, akangaki Mokonzi Yehoyakine, bankumu, bilombe ya bitumba ná bato ya misala ya maboko, mpe amemaki bango nyonso na Babilone. Azwaki mpe biloko nyonso ya motuya oyo ezalaki na tempelo ya Yehova. Na nsima, Nebukadenezare atyaki Zidikiya mokonzi ya Yuda.

Na ebandeli, Zidikiya azalaki kotosa Nebukadenezare. Kasi, bikólo ya pembenipembeni ná basakoli ya lokuta bayebisaki ye atombokela Babilone. Yirimia akebisaki ye: ‘Soki otomboki, bakoboma bato, mpe nzala ná maladi ekokota na Yuda.’

Nsima ya koyangela mbula mwambe, Zidikiya amonaki malamumu atombokela Babilone. Asengaki basoda ya Ezipito básalisa ye. Nebukadenezare atindaki basoda na ye bábundisa Yerusaleme, mpe batyaki kaa libándá ya engumba yango. Yirimia ayebisaki Zidikiya: ‘Yehova alobi ete soki omitiki na maboko ya Babilone, yo ná Yerusaleme bokobika. Soki omitiki te, bato ya Babilone bakotumba Yerusaleme mpe bakomema yo na boloko.’ Zidikiya alobaki: ‘Nakomitika te!’

“Yehova Nzambe, Mozwi-ya-Nguya-Nyonso, bikateli ya lisambisi na yo ezali solo mpe boyengebene.”—Emoniseli 16:7

Nsima ya mbula moko ná ndambo, basoda ya Babilone babukaki bifelo ya Yerusaleme mpe batyaki moko na engumba. Batumbaki tempelo, babomaki bato ebele, mpe bakangaki bankóto ya bato.

Zidikiya akimaki, kasi basoda ya Babilone balandaki ye. Bakangaki ye pene na Yeriko mpe bamemaki ye epai ya Nebukadenezare. Mokonzi ya Babilone atikaki Zidikiya amona ndenge bazalaki koboma bana na ye. Na nsima, atobolaki ye miso, atyaki ye na boloko, mpe kuna nde akufaki. Kasi Yehova alakaki bato ya Yuda ete: ‘Nsima ya mbula 70, nakozongisa bino na Yerusaleme.’

Nini ekómelaki bilenge oyo bamemamaki na boloko na Babilone? Batikalaki sembo epai ya Yehova? Tokolobela yango.

Mituna: Nebukadenezare azalaki nani?

Asalaki Yerusaleme nini? Zidikiya azalaki nani?

2 Bakonzi 24:1, 2, 8-20; 25:1-24; 2 Ntango 36:6-21;

Yirimia 27:12-14; 29:10, 11; 38:14-23; 39:1-9; Ezekiele 21:27

59 Bana mibali minei oyo batosaki Yehova

Ntango Nebukadenezare amemaki bankumu ya Yuda na Babilone, apesaki Ashepenaze mokumba ya kokamba bango. Nebukadenezare ayebisaki Ashepenaze apona na kati na bango bana mibali oyo bazalaki nzoto makasi mpe kitoko. Bana mibali yango basengelaki kolanda mateya mbula misato. Mateya yango esengelaki kobongisa bango mpo bákóma bato minene na Babilone. Bana yango basengelaki koyekola kotánga, kokoma mpe koloba monoko ya Akkadien, oyo ezalaki kolobama na Babilone. Basengelaki mpe kolya biloko oyo mokonzi ná bato ya ndako na ye bazalaki kolya. Danyelee, Hanania, Mishaele mpe Azaria bazalaki na kati ya bana yango. Ashepenaze apesaki bango bankombo ya Babilone: Beletes hazare, Shadrake,

Meshake, mpe Abedenego. Batikaki kosalela Yehova mpo na makambo oyo bateyaki bango?

**“Moto atyola bolenge na yo te. Nzokande, zalá ndakisa epai ya bato ya sembo na maloba, na etamboli, na bolingo, na kondima, [mpe] na bizaleli ya pëto.”
—1 Timote 4:12**

Bana yango minei baponaki kotosa Yehova. Bayebaki ete basengeli kolya bilei ya mokonzi te mpamba te na kotalela Mibeko ya Yehova, biloko yango mosusu ezalaki mbindo. Bayebisaki Ashepenaze ete: ‘Tobondeli yo, kopesa biso bilei ya mokonzi te.’ Ashepenaze ayebisaki bango: ‘Soki bolei yango te mpe mokonzi amoni ete bokómi lokola bato ya maladi, akoboma ngai!’

Likanisi moko eyelaki Danye. Alobaki na mokengeli na bango: ‘Nabondeli yo, pesá biso kaka ndunda ná mai mikolo zomi. Na nsima, talá biso ná bana oyo bazali kolya bilei ya mokonzi.’ Mokengeli andimaki.

Nsima ya mikolo zomi yango, Danye ná baninga na ye misato bamonanaki nzoto makasi koleka bana mosusu. Yehova asepelaki mpo bazalaki kotosa ye. Kutu, apesaki Danye mayele ya koyeba bimonaneli ná bandoto.

Ntango babilisaki koyekola, Ashepenaze akotisaki bana mibali yango epai ya Nebukadenezare. Mokonzi asololaki na bango mpe amonaki ete Danye, Hanania, Mishaele ná Azaria bazalaki mayele mpe ekenge koleka bana mosusu. Aponaki bango minei básala na ndako ya mokonzi. Mbala mingi, mokonzi azalaki kosenga bango toli na makambo ya minene. Yehova asalaki ete básala na mayele koleka bato nyonso ya mayele mpe bato ya maji ya mokonzi.

Atako bazalaki na mboka mopaya, Danye, Hanania, Mishaele, mpe Azaria babosanaki te ete bazalaki basaleli ya Yehova. Yo mpe okokanisa Yehova ntango nyonso, ata soki baboti na yo bazali wana te?

Mituna: Mpo na nini Danye ná baninga na ye misato batosaki Yehova? Ndenge nini Yehova asalisaki bango?

Danye 1:1-21

60 Bokonzi oyo ekoumela libela na libela

Na butu moko, mokonzi Nebukadenezare alotaki ndoto moko ya kokamwa. Etungisaki ye mingi mpe mpongi ekimaki ye. Abengaki bato na ye ya maji mpe ayebisaki bango: 'Bópesa ngai ndimbola ya ndoto na ngai.' Bango balobaki: 'Ee mokonzi, yebisá biso ndoto yango.' Kasi Nebukadenezare alobaki na bango: 'Te! Bino nde bóyebisa ngai ndoto yango, soki te nakoboma bino.' Balobaki lisusu na ye: 'Yebisá biso ndoto yango, mpe tokopesa yo ndimbola na yango.' Alobaki: 'Bolingi kokosa ngai. Bóyebisa ngai ndoto yango!' Bayebisaki ye: 'Moto moko te na mabele akoki kosala yango. Likambo oyo osengi ekoki kosalema te.'

Nebukadenezare asilikaki makasi mpe asengaki báboma bato nyonso ya bwanya na mokili na ye. Elingi koloba báboma mpe Danyeale, Shadrake, Meshake mpe Abedenego. Danyeale ayebisaki mokonzi apesa ye mwa ntango. Na nsima, ye ná baninga na ye babondelaki Yehova mpe basengaki ye asalisa bango. Yehova asalaki nini?

Na emonaneli moko, Yehova alakisaki Danyeale ndoto ya Nebukadenezare mpe apesaki ye ndimbola na yango. Mokolo elandaki, Danyeale akendaki epai ya mosaleli ya mokonzi mpe alobaki: 'Koboma moto ya bwanya ata moko te. Nakoki kolimbwela mokonzi ndoto na ye.' Mosaleli ya mokonzi akotisaki Danyeale epai ya Nebukadenezare. Danyeale ayebisaki mokonzi: 'Nzambe amonisi yo makambo oyo ekosalema na mikolo ezali koya. Na ndoto na yo, omonaki ekeko moko monene oyo ezalaki na motó ya wolo, ntolo ná maboko ya palata, libumu ná bibelo ya motako, makolo ya ebende, mpe makaka na yango ezalaki ya ebende esangani na mabele ya lima. Na nsima, libanga moko elongwaki na ngomba moko mpe ebetaki makaka ya ekeko yango. Ekeko yango ebukanaki, ekómaki putulu mpe mopepe ememaki yango. Libanga yango ekómaki ngomba moko monene, mpe etondaki na mabele.'

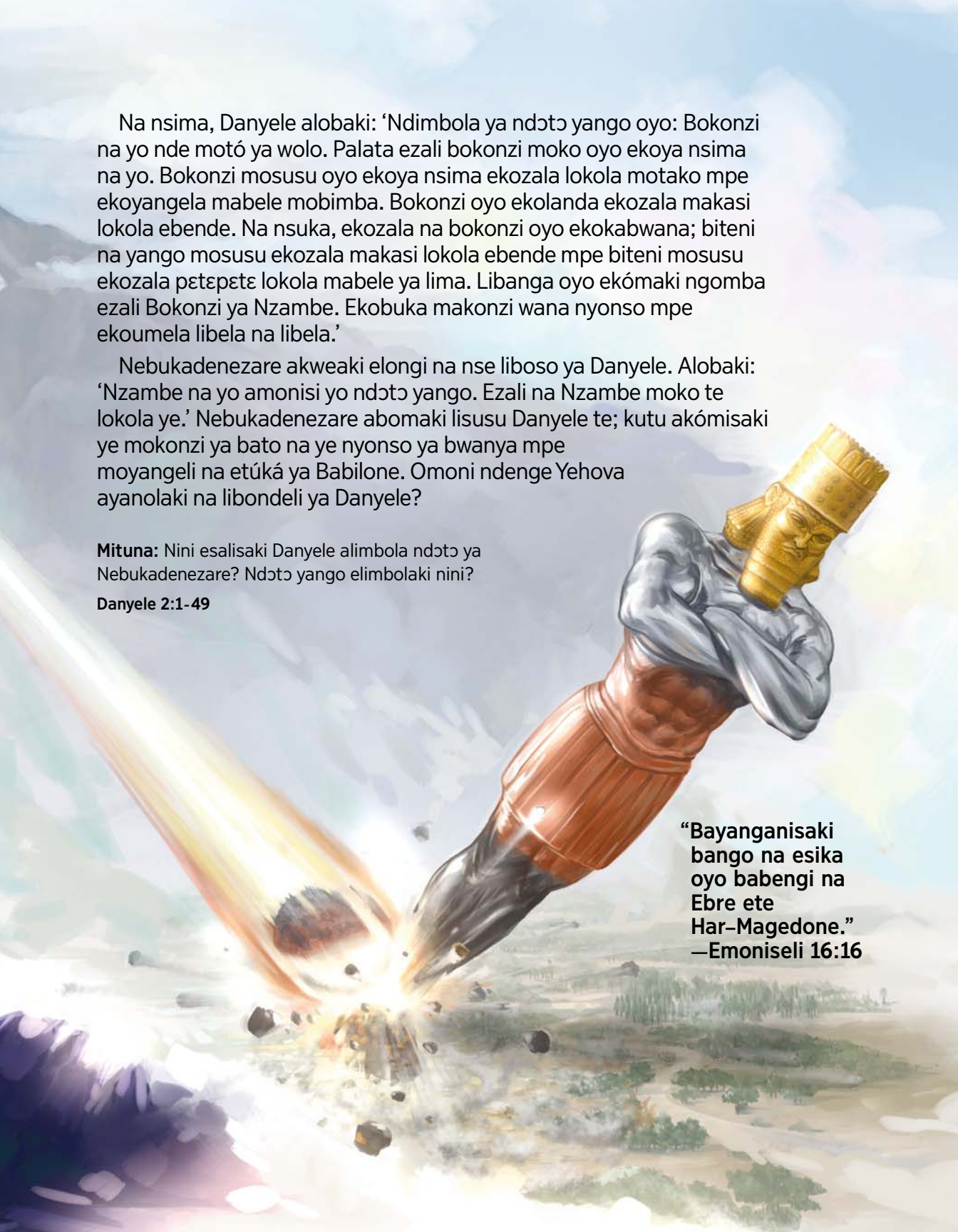

Na nsima, Danyeale alobaki: ‘Ndimbola ya ndoto yango oyo: Bokonzi na yo nde motó ya wolo. Palata ezali bokonzi moko oyo ekoya nsima na yo. Bokonzi mosusu oyo ekoya nsima ekozala lokola motako mpe ekoyangela mabele mobimba. Bokonzi oyo ekolanda ekozala makasi lokola ebende. Na nsuka, ekozala na bokonzi oyo ekokabwana; biteni na yango mosusu ekozala makasi lokola ebende mpe biteni mosusu ekozala petepete lokola mabele ya lima. Libanga oyo ekómaki ngomba ezali Bokonzi ya Nzambe. Ekobuka makonzi wana nyonso mpe ekoumela libela na libela.’

Nebukadenezare akweaki elongi na nse liboso ya Danyeale. Alobaki: ‘Nzambe na yo amonisi yo ndoto yango. Ezali na Nzambe moko te lokola ye.’ Nebukadenezare abomaki lisusu Danyeale te; kutu akómisaki ye mokonzi ya bato na ye nyonso ya bwanya mpe moyangeli na etúká ya Babilone. Omoni ndenge Yehova ayanolaki na libondeli ya Danyeale?

Mituna: Nini esalisaki Danyeale alimbola ndoto ya Nebukadenezare? Ndoto yango elimbolaki nini?

Danyeale 2:1-49

“Bayanganisaki
bango na esika
oyo babengi na
Ebre ete
Har-Magedone.”
—Emoniseli 16:16

61 Baboyaki kogumbama

Mwa moke nsima ya kolota ndoto ya ekeko, Mokonzi Nebukadenezare asalaki ekeko moko monene ya wolo. Atelamisaki yango na mokili patatalu ya Dura mpe abengaki bato minene ya mokili na kati na bango Shadrake, Meshake ná Abedenego, mpo báyangana liboso na yango. Mokonzi yango apesaki mobeko oyo: ‘Ntango bokoyoka lokito ya kelelo, ya nzenze, ya kornemize, bógumbamela ekeko yango! Moto nyonso oyo akogumbama te akobwakama na litumbu ya mɔto.’ Baebre misato wana bakogumbamela ekeko yango to bakosambela kaka Yehova?

Na nsima, mokonzi alobaki ete bábeta miziki. Bato nyonso bakweaki mpe basambelaki ekeko yango, longola kaka Shadrake, Meshake ná Abedenego. Bato mosusu bamonaki bango mpe bayebisaki mokonzi: ‘Baebre wana misato baboyi kosambela ekeko na yo.’ Nebukadenezare alobaki báya na bango mpe alobaki na bango: ‘Nazali kopesa bino libaku mosusu ya kosambela ekeko oyo. Soki boboyi, nakobwaka bino na litumbu ya mɔto. Nzambe moko te akokoka kobikisa bino na loboko na ngai.’ Bayanolaki:

‘Tozali na ntina ya libaku mosusu te. Nzambe na biso akoki kobikisa biso. Kasi soki bongo te, Ee mokonzi, tokosambela ekeko oyo te.’

**“Osengeli kosambela
nde Yehova Nzambe
na yo, mpe kaka ye
moko nde osengeli
kosalela mosala
mosantu.”**

—Matai 4:10

Nebukadenezare asilikaki makasi mpenza. Ayebisaki bato na ye: ‘Bóngalisa mɔto mbala nsambo koleka ndenge tomesaná kongalisa yango!’ Na nsima, alobaki na basoda na ye: ‘Bókanga mibali yango mpe bóbwaka bango kuna!’ Lokola litumbu yango ezalaki

na môtô makasi, ntango basoda yango bakómaki pene na yango bakufaki mbala moko. Baebre misato yango bakweaki na môtô. Kasi ntango Nebukadenezare atalaki na kati, amonaki mibali misato te, kasi nde mibali minei bazali kotambolatambola na kati ya litumbu yango ya môtô. Akómaki kobanga mpe atunaki basaleli na ye: ‘Tobwakaki mibali misato na môtô, boye te? Nazali komona mibali minei, mpe moko na bango azali lokola anzelu!’

Nebukadenezare akendaki pene ya litumbu mpe abelelaki: ‘Bóbima, basaleli ya Nzambe Oyo-Aleki-Likoló!’ Bato nyonso bakamwaki ndenge bamonaki Shadrake, Meshake ná Abedenego babimi na môtô, baziki te. Mposo na bango, nsuki na bango mpe bilamba na bango ezikaki te, mpe babimaki ata na nsolo ya môtô te.

Nebukadenezare alobaki: ‘Nzambe ya Shadrake, Meshake ná Abedenego azali monene. Atindi anzelu na ye mpe abikisi bango. Nzambe moko te azali lokola Nzambe na bango.’

Ndenge moko na Baebre wana misato, ozwi ekateli ya kotikala sembo epai ya Yehova ata na likambo nini?

Mituna: Shadrake, Meshake ná Abedenego baboyaki kosala nini?
Ndenge nini Yehova abikisaki bango?

Danyele 3:1-30

62 Nzete monene oyo ezalaki elilingi ya bokonzi moko

Nebukadenezare alɔtaki ndɔɔ moko ya kobangisa. Abengaki bato na ye ya bwanya mpo báyebisá ye ndimbola na yango. Kasi moko te akokaki kolimbwela ye ndɔɔ yango. Nsukansuka, mokonzi asololaki na Danyelee.

Nebukadenezare ayebisaki ye: ‘Na ndɔɔ na ngai, namonaki nzete moko. Ekómaki molai tii etutaki mapata. Bato nyonso na mabele mobimba bakokaki komona yango. Ezalaki na nkasa ya kitoko mpe mbuma ebele. Banyama ezalaki kofanda na nse ya elili na yango mpe bandéke ezalaki kotonga zumbu na bitape na yango. Na nsima anzelu moko akitaki. Abelelaki: “Bókata nzete yango mpe bitape na yango. Kasi bótika ekumu ná misisa na yango na mabele, mpe bókanga yango na bansinga ya ebende mpe ya motako. Motema ya nzete yango ebongwana, ezala lisusu ya moto te, ekoma ya nyama, mpe elekisa ntango nsambo. Bato nyonso basengeli koyeba ete Nzambe azali Mokonzi mpe apesaka bokonzi na moto nyonso oyo alingi.”’

Yehova asalisaki Danyelee ayeba ndimbola ya ndɔɔ yango. Ntango Danyelee ayebaki ndimbola ya ndɔɔ yango, akómaki kobanga. Alobaki: ‘Ee mokonzi, ebongaki ndɔɔ yango etala banguna na yo, kasi etali nde yo. Nzete monene oyo bakataki ezali yo. Okolongwa na bokonzi, mpe okolya matiti na zamba lokola nyama ya zamba. Kasi lokola anzelu alobaki bátika ekumu ná misisa ya nzete yango, okozonga lisusu mokonzi.’

Mbula moko na nsima, Nebukadenezare azalaki kotambolatambola likoló ya ndako na ye mpo na kotala kitoko ya Babilone. Alobaki: ‘Talá engumba kitoko oyo natongá. Nazali mpenza moto monene!’ Kaka ntango azalaki koloba bongo, mongongo moko eutaki na likoló elobaki: ‘Nebukadenezare! Sikoyo olongwe mokonzi.’

Na ntango yango, Nebukadenezare abelaki motó mpe akómaki lokola nyama ya zamba. Babenganaki ye na ndako na ye mpe akómaki kofanda na zamba elongo na banyama. Nsuki

na ye ekómaki milai lokola
nsala ya mpongo mpe
manzaka na ye lokola manzaka
na ndeke.

Nsima ya mbula nsambo, mayele
ya Nebukadenezare ezongaki mpe
Yehova atyaki ye mokonzi ya Babilone.
Na nsima, Nebukadenezare alobaki:
‘Nasanzoli Yehova, Mokonzi ya likoló.
Sikoyo nayebe ete Yehova azali Mokonzi.
Akitisaka bato ya lolendo, mpe akoki kopesa
bokonzi na moto nyonso oyo alingi kopesa.’

Mituna: Ndotó ya Nebukadenezare elimbolaki nini?
Nebukadenezare alobaki ete azwi liteya nini?

Danyele 4:1-37

“Lolendo ezalaka
liboso ya kokwea,
mpe elimo ya
komikumisa liboso
ya kobeta libaku.”
—Masese 16:18

63 Makomi na efelo

Na nsima, Beleshazare akómaki mokonzi ya Babilone. Mokolo moko, asalisaki fėti mpe abengaki ebele ya bato minene ya Babilone.

Asengaki basali na ye báya na bakopo ya wolo oyo Nebukadenezare azwaki na tempelo ya Yehova.

Beleshazare ná bapaya na ye bamelaki na bakopo yango mpe bakumisaki banzambe na bango. Na mbala moko, loboko ya moto ebimaki mpe ebandaki kokoma makambo moko boye na efelo ya ndako epai bazalaki kolya.

Beleshazare ayokaki nsomo. Abengaki bato na ye ya maji mpe alakaki bango: ‘Moto oyo akolimbwela ngai maloba oyo, nakokómisa ye moto ya misato oyo aleki monene na Babilone.’ Bato yango

bamekaki, kasi moko te alongaki kolimbola maloba yango. Na nsima, mokonzi-mwasi moko akotaki mpe alobaki: ‘Ezali na mobali moko na nkombo Danyele oyo azalaki kolimbwela Nebukadenezare makambo. Akoki kolimbwela yo maloba yango.’

Danyele akotaki epai ya mokonzi. Beleshazare alobaki na ye: ‘Soki otángeli ngai maloba oyo mpe olimboli yango, nakopesa yo nsinga ya monzele ya wolo ya nkingo mpe nakokómisa yo moto ya misato oyo aleki monene na Babilone.’ Danyele alobaki: ‘Nalingi makabo na yo te, kasi nakoyebisa yo ndimbola ya maloba oyo. Tata na yo Nebukadenezare azalaki na lolendo, mpe Yehova akitisaki ye. Oyebe makambo nyonso oyo ekómelaki ye, kasi ozangi limemya epai ya Yehova na ndenge omeli vinyo na bakopo ya wolo oyo eutaki na

tempelo na Ye. Yango wana, Nzambe akomi maloba oyo: Mene, Mene, Tekele, mpe Parasine. Maloba yango elimboli ete Bamede ná Baperse bakokweisa Babilone, mpe okozala lisusu mokonzi te.’

Ezalaki komonana lokola moto moko te akokaki kokweisa Babilone. Bifelo ya makasi mpe ebale moko mozindo ezalaki kobatela engumba yango. Kasi kaka na butu wana, Bamede ná Baperse bayaki kobundisa

**“Akwei! Babilone
Monene akwei,
mpe akómi esika
ya kofanda ya
bademo.”**

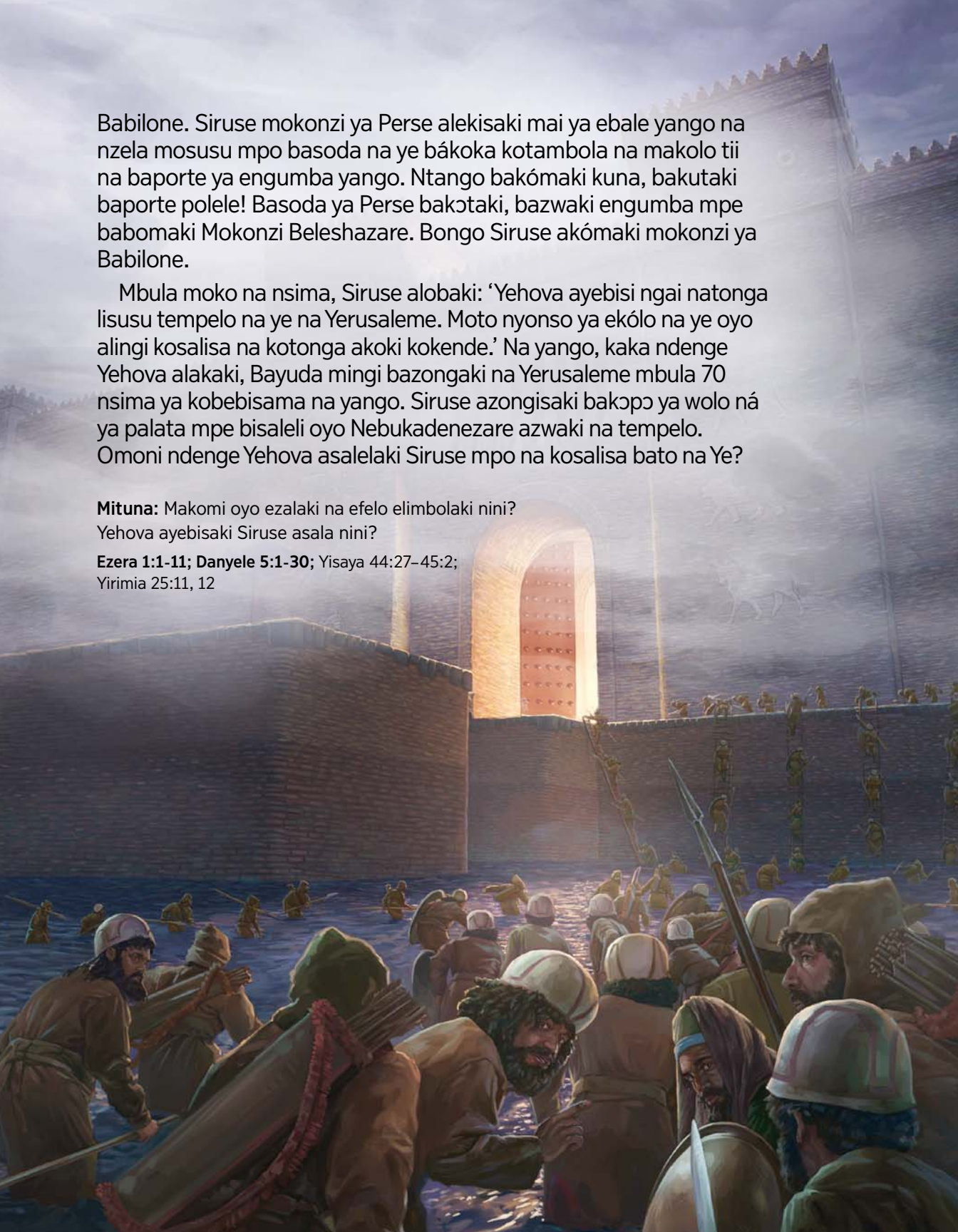
—Emoniseli 18:2

Babilone. Siruse mokonzi ya Perse alekisaki mai ya ebale yango na nzela mosusu mpo basoda na ye bákoka kotambola na makolo tii na baporte ya engumba yango. Ntango bakómaki kuna, bakutaki baporte polele! Basoda ya Perse bakótaki, bazwaki engumba mpe babomaki Mokonzi Beleshazare. Bongo Siruse akómaki mokonzi ya Babilone.

Mbula moko na nsima, Siruse alobaki: ‘Yehova ayebisi ngai natonga lisusu tempelo na ye na Yerusaleme. Moto nyonso ya ekólo na ye oyo alingi kosalisa na kotonga akoki kokende.’ Na yango, kaka ndenge Yehova alakaki, Bayuda mingi bazongaki na Yerusaleme mbula 70 nsima ya kobebisama na yango. Siruse azongisaki bakopo ya wolo ná ya palata mpe bisaleli oyo Nebukadenezare azwaki na tempelo. Omoni ndenge Yehova asalelaki Siruse mpo na kosalisa bato na Ye?

Mituna: Makomi oyo ezalaki na efelo elimbolaki nini?
Yehova ayebisaki Siruse asala nini?

Ezera 1:1-11; Danyele 5:1-30; Yisaya 44:27-45:2;
Yirimia 25:11, 12

64 Danyeale na libulu ya bankosi

Mokonzi mosusu ya Babilone ezalaki Dariuse Momedede. Dariuse amonaki ete Danyeale akeseni na bato nyonso. Atyaki ye akamba bato minene ya mokili na ye. Bato yango bayokelaki Danyeale zuwa mpe balingaki kolongola ye. Lokola bayebaki ete Danyeale azalaki kobondela Yehova mbala misato na mokolo, bayebisaki Dariuse ete: ‘Ee mokonzi, tyá mobeko ete moto nyonso abondela kaka yo. Moto oyo akotosa mobeko yango te asengeli kobwakama na libulu ya bankosi.’ Dariuse asepelaki na likanisi yango, mpe atyaki loboko na mobeko yango.

Ntango kaka Danyeale ayokaki mobeko yango ya sika, akendaki na ndako na ye. Afukamaki liboso ya lininisa oyo ezalaki polele mpe abondelaki Yehova. Mibali wana ya zuwa bakotelaki Danyeale na ndako mpe bakutaki ye azali kobondela. Bakendaki mbangu epai ya Mokonzi mpe balobaki: ‘Danyeale atosi yo te. Azali kobondela

Nzambe na ye mbala misato na mokolo.’ Dariuse azalaki kolinga Danyeale mpe alingaki te ete akufa.

Mokolo mobimba alukaki ndenge ya kobikisa ye.

Nzokande ata mokonzi akokaki te kobongola mobeko oyo ye moko atyaki loboko. Asengelaki kaka kotinda bato na ye babwaka Danyeale na libulu ya bankosi.

Na butu yango, Dariuse azwaki mpongi te mpo azalaki komitungisa mingi mpo na Danye. Na ntongo, akendaki mbangu na libulu yango mpe abelelaki Danye: ‘Nzambe na yo abikisi yo?’

Dariuse ayokaki moto alobi. Ezalaki Danye! Azongiselaki mokonzi: ‘Anzeli ya Yehova ahangaki monoko ya bankosi. Esali ngai mabe te.’ Dariuse asepelaki mingi! Atindaki babimisa Danye na libulu yango. Danye azalaki ata na mpota te na nzoto na ye. Na nsima, mokonzi apesaki mitindo: ‘Bóbwaka mibali oyo bafundaki Danye na libulu.’ Ntango babwakaki mibali yango, bankosi elyaki bango.

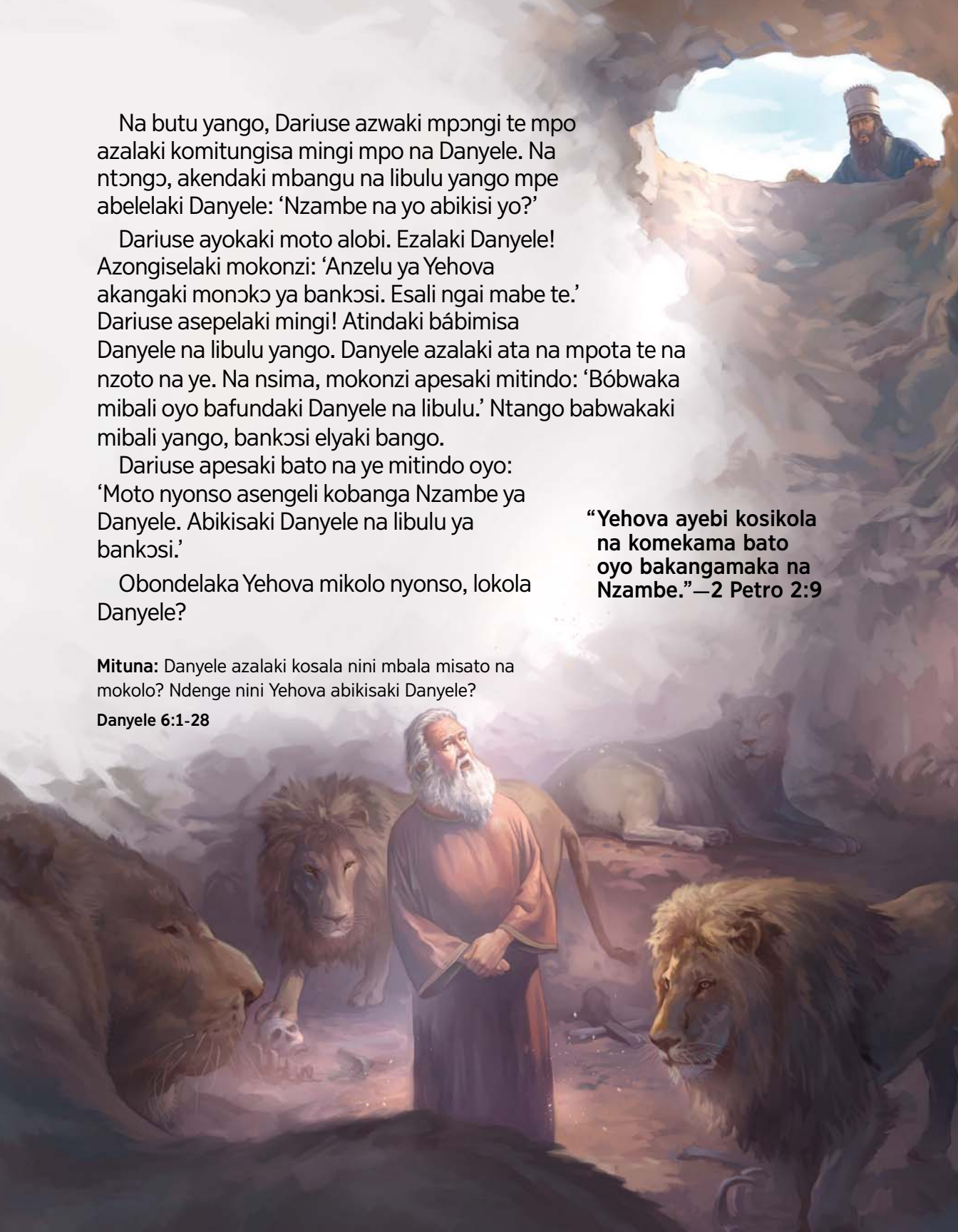
Dariuse apesaki bato na ye mitindo oyo: ‘Moto nyonso asengeli kobanga Nzambe ya Danye. Abikisaki Danye na libulu ya bankosi.’

Obondelaka Yehova mikolo nyonso, lokola Danye?

“Yehova ayebi kosikola na komekama bato oyo bakangamaka na Nzambe.”—2 Petro 2:9

Mituna: Danye azalaki kosala nini mbala misato na mokolo? Ndenge nini Yehova abikisaki Danye?

Danye 6:1-28

65 Estere abikisi bandeko na ye

Estere azalaki elenge mwasi moko Moyuda oyo azalaki kofanda na Shushane, engumba moko ya Perse. Bambula mingi liboso, Nebukadenezare alongolaki libota na bango na Yerusaleme mpe amemaki yango na boombo. Mordekai, ndeko na ye, oyo azalaki kosala epai ya Mokonzi Ahasueruse nde abokolaki ye.

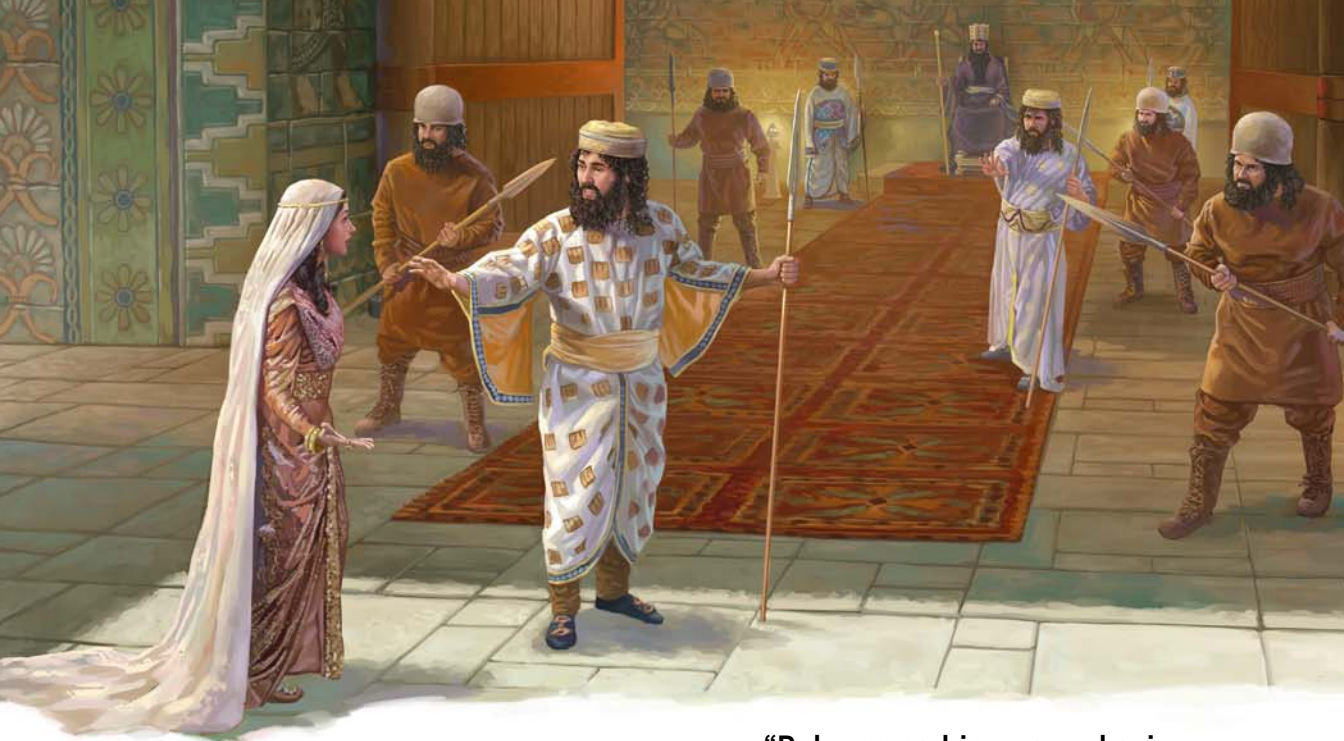
Mokonzi Ahasueruse alingaki kobala mwasi mosusu. Basaleli na ye bamemelaki ye basi ya kitoko koleka na mokili na ye. Estere mpe azalaki kati na bango. Mokonzi aponaki nde Estere na kati ya basi wana nyonso. Mordekai ayebisaki Estere aloba te ete azali Moyuda.

Hamane, mobali moko ya lolendo azalaki mokonzi ya bankumu nyonso. Alingaki ete bato nyonso bangumbamelaka ye. Lokola Mordekai aboyaki kosala yango, Hamane asilikaki makasi mpe alukaki koboma ye. Ntango Hamane ayebaki ete Mordekai azali Moyuda, asalaki myango mpo na koboma Bayuda nyonso ya mokili yango. Ayebisaki mokonzi: 'Bayuda bazali bato mabe; osengeli kolongola bango.' Ahasueruse alobaki: 'Salá nyonso oyo olingi kosala,' mpe apesaki ye bokonzi ya kotya mobeko. Hamane atyaki mobeko moko ete bato báboma Bayuda nyonso na mokolo ya 13 na sanza ya Adare (elingi koloba sanza ya 2 ná sanza ya 3). Yehova azalaki komona.

Estere ayebaki mobeko yango te. Na yango, Mordekai atindelaki ye mokanda yango mpe alobaki na ye ete: 'Kende kosolola na mokonzi.' Estere alobaki: 'Moto nyonso oyo akokota epai ya mokonzi soki abengami te akobomama. Mokonzi abengisi ngai te esali mikolo 30! Kasi nakokende. Soki asembleli ngai lingenda na ye, nakobika. Soki asemboli yango te, nakokufa.'

Estere akendeki na lopango ya mokonzi. Ntango mokonzi amonaki ye, asemblelaki ye lingenda. Estere akendaki epai na ye, mpe mokonzi atunaki ye: 'Estere, nasalela yo nini?' Alobaki: 'Nalingi kobengisa yo ná Hamane na feti.' Na feti yango, Estere

abengisaki bango lisusu na feti ya mibale. Na feti yango ya mibale, mokonzi atunaki lisusu Estere: ‘Nasalela yo nini?’ Alobaki: ‘Moto moko alingi koboma ngai ná bandeko na ngai. Nabondeli yo, bikisá biso.’ Mokonzi atunaki ye: ‘Nani alingi koboma bino?’ Estere alobaki: ‘Moto mabe yango ye oyo Hamane.’ Ahasueruse ayokaki nkanda makasi mpe atindaki báboma Hamane mbala moko.

Kasi moto moko te akokaki kolongola mobeko ya Hamane, ata mokonzi. Na yango, Ahasueruse atyaki Mordekai mokonzi ya bankumu mpe apesaki ye bokonzi ya kotya mobeko ya sika. Morkedai atyaki mobeko oyo epesaki Bayuda nzela bábunda soki bayei kobundisa bango. Na mokolo ya 13 na sanza ya Adare (elingi koloba sanza ya 2 ná sanza ya 3), Bayuda balongaki banguna na bango. Banda mokolo wana, Bayuda bazalaki kosala molulu ya bolongi yango mbula na mbula.

Mituna: Myango nini basalelaki Bayuda? Ndenge nini Estere amonisaki ete azali na kondima epai ya Yehova?

Estere 2:5-20; 3:1-5:8; 7:1-8:14; 9:1-28

“Bakomema bino na makasi liboso ya baguvernere mpe bakonzi mpo na ngai, mpo na kopesa bango mpe bikólo litatoli.”—Matai 10:18

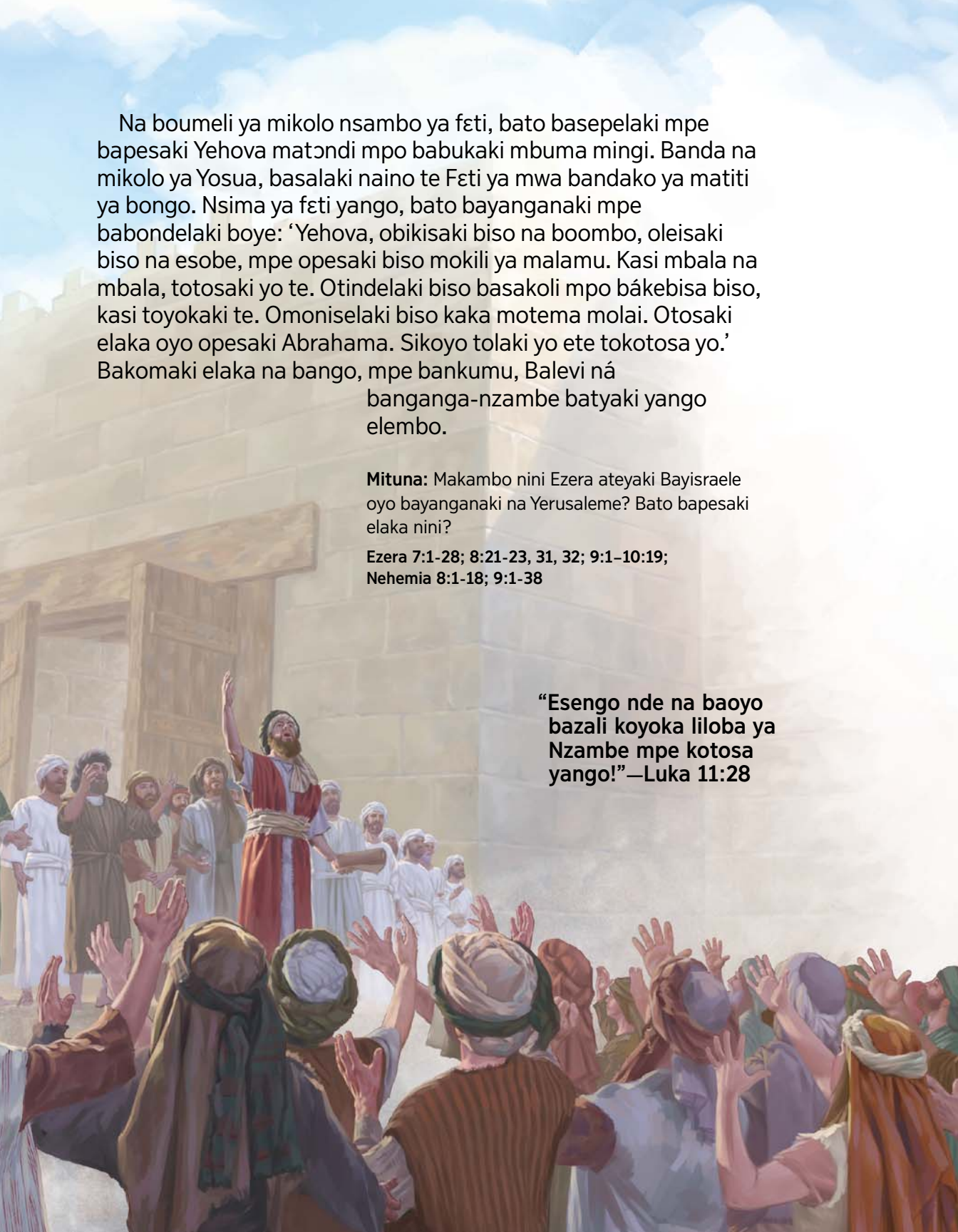
66 Ezera ateyaki Mibeko ya Nzambe

Eleki mbula soki 70 banda Bayisraele mingi bazongi na Yerusaleme, kasi bamosusu batikali kaka na bisika ndenge na ndenge ya boyangeli ya Perse. Moko na bango ezali Ezera, oyo azalaki koteya Mibeko ya Yehova. Ezera ayokaki ete bato na Yerusaleme bazali kotosa Mibeko ya Nzambe te, mpe amonaki malamumu akende kosalisa bango. Artazerezese, mokonzi ya Perse, alobaki na ye boye: 'Tiká ete Nzambe apesa yo bwanya mpo okoka koteya Mibeko na ye. Kende, mpe kamatá moto nyonso oyo akolinga kokende na yo.' Ezera akutanaki na bato nyonso oyo balingaki kozonga na Yerusaleme. Babondelaki Yehova abatela bango na mobembo molai oyo balingi kosala, mpe na nsima bakendaki.

Nsima ya sanza minei, bakómaki na Yerusaleme. Bankumu bayebisaki Ezera boye: 'Bayisraele bazali kotosa Yehova te mpe babali basi oyo basambelaka banzambe ya lokuta.' Ezera asalaki nini? Liboso ya bato nyonso, afukamaki na mabɔlongo mpe abondelaki boye: 'Yehova, osaleli biso makambo ebele, kasi biso tosaleli yo lisumu.' Atako bato babongolaki motema, bazalaki kaka kosala makambo ya mabe. Ezera aponaki bankulutu mpe basambisi mpo bátelela makambo yango. Nsima ya sanza misato, babenganaki baoyo bazalaki kosambela Yehova te.

Mbula zomi na mibale elekaki. Na ntango yango, bifelo oyo ezingaki Yerusaleme ezalaki kotongama. Yango wana, Ezera ayanganisaki bato nyonso na esika monene ya bato nyonso mpo na kotángela bango Mibeko ya Nzambe. Ntango Ezera afungolaki buku yango, bato batelemaki. Bakumisaki Yehova, mpe batombolaki maboko likoló mpo na komonisa ete bandimi. Na nsima, Ezera atángaki Mibeko, alimbolaki yango mpe bato bayokaki na likebi. Bandimaki ete bakendaki mosika na Yehova, mpe balelaki. Na mokolo oyo elandaki, Ezera atángelaki bango Mibeko mosusu. Bayebaki ete nsima ya mwa mikolo, basengelaki kosala Feti ya mwa bandako ya matiti. Na mbala moko, babandaki komibongisa mpo na feti yango.

Na boumeli ya mikolo nsambo ya feti, bato basepelaki mpe bapesaki Yehova matondi mpo babukaki mbuma mingi. Banda na mikolo ya Yosua, basalaki naino te Feti ya mwa bandako ya matiti ya bongo. Nsima ya feti yango, bato bayanganaki mpe babondelaki boye: ‘Yehova, obikisaki biso na boombo, oleisaki biso na esobe, mpe opesaki biso mokili ya malamumu. Kasi mbala na mbala, totosaki yo te. Otindelaki biso basakoli mpo bákebisa biso, kasi toyokaki te. Omoniselaki biso kaka motema molai. Otosaki elaka oyo opesaki Abrahama. Sikoyo tolaki yo ete tokotosa yo.’ Bakomaki elaka na bango, mpe bankumu, Balevi ná banganga-nzambe batyaki yango elembo.

Mituna: Makambo nini Ezera ateyaki Bayisraele oyo bayanganaki na Yerusaleme? Bato bapesaki elaka nini?

Ezera 7:1-28; 8:21-23, 31, 32; 9:1-10:19;
Nehemia 8:1-18; 9:1-38

“Esengo nde na baoyo bazali koyoka liloba ya Nzambe mpe kotosa yango!”—Luka 11:28

67 Bifelo ya Yerusaleme

Tózonga mwa bambula na nsima. Moyisraele moko na nkombo Nehemia, mosaleli ya Mokonzi Artazerezese, azalaki kofanda na Shushane, engumba moko ya Perse. Bandeko ya Nehemia bautaki na Yuda mpe bamemelaki ye nsango ya mabe, balobaki na ye ete: ‘Bato oyo bazongaki na Yerusaleme bazali na libateli te. Bifelo ya engumba mpe baporte na yango oyo bato ya Babilone babebisá etongamá lisusu te.’ Nehemia ayokaki mpasi na motema. Ayokaki mposa ya kokende na Yerusaleme mpo na kosalisa bango, mpe asambelaki Nzambe mpo mokonzi atika ye akende.

Na nsima, mokonzi amonaki ete Nehemia akómaki mawamawa. Alobaki na ye boye: ‘Namoná yo naino boye te. Likambo nini?’ Nehemia azongisaki ete: ‘Mpo na nini nayoka mawa te lokola Yerusaleme mboka na ngai ezali kaka mabe?’ Mokonzi atunaki ye: ‘Olingi nasalela yo nini? Na mbala moko, Nehemia abondelaki na motema. Mpe alobaki: ‘Nabondeli yo, tiká ngai nakende na Yerusaleme kotonga lisusu bifelo na yango.’ Mokonzi Artazerezese ayebisaki Nehemia ete akoki kokende, mpe mokonzi asalaki nyonso mpo mobembo molai oyo akosala eleka malamumu. Atyaki mpe Nehemia guverneré ya Yuda mpe apesaki ye mabaya mpo na kobongisa baporte.

Ntango Nehemia akómaki na Yerusaleme, atalaki malamumalamu bifelo ya engumba yango. Na nsima, ayanganisaki banganga-nzambe mpe bakambi mpe ayebisaki bango boye: ‘Ezali mawa. Tosengeli kobanda mosala.’ Bato bandimaki, mpe babandaki kotonga bifelo.

Kasi banguna mosusu ya Bayisraele babandaki kotyola bango mpe koloba ete: ‘Ata gambala ekoki kokweisa efelo oyo bozali kotonga.’ Bato oyo bazalaki kotonga balandaki kofinga wana te, bakobaki kaka kotonga. Efelo yango ekómaki molai mpe makasi.

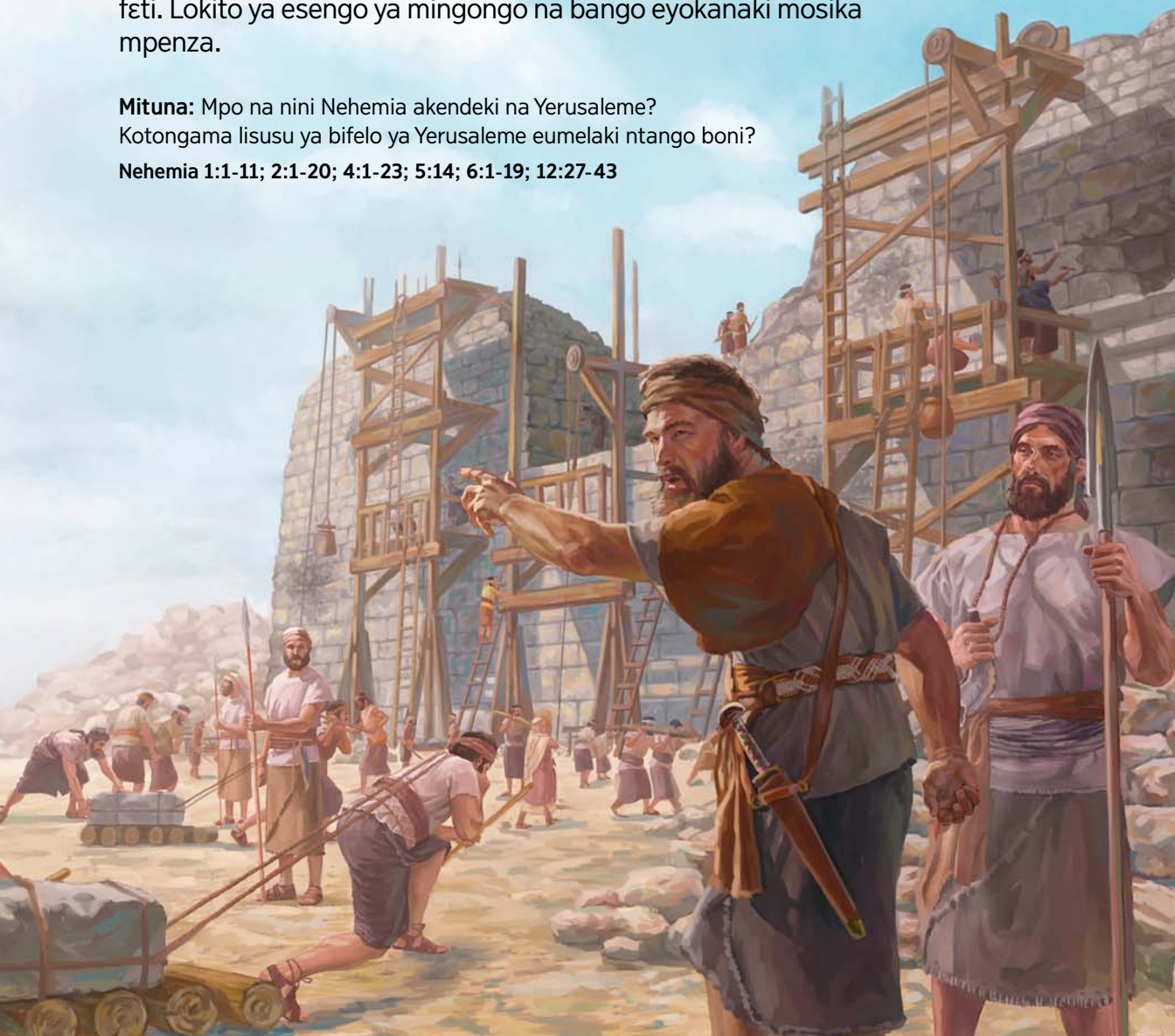
Banguna bazwaki mokano ya kouta bipai na bipai mpo na koya kobundisa Yerusaleme na mbalakaka. Ntango Bayuda bayokaki likambo yango, bakómaki kobanga. Kasi Nehemia alobaki na bango ete: ‘Bóbonga te. Yehova azali na biso.’ Atyaki basinzili mpo na kobatela bato oyo bazalaki kotonga, mpe banguna bakokaki kobundisa bango te.

Nsima ya mikolo 52, basilisaki kotonga bifelo mpe kosala baporte. Nehemia amemaki Balevi nyonso na Yerusaleme mpo na kosala molulu ya kofungola yango. Abongisaki bituluku ya bayembi mibale. Bamataki na bifelo na baeskalye oyo ezalaki na Porte ya Liziba mpe na nsima, etuluku na etuluku etambolaki ngambo na ngambo ya engumba. Babetaki kelelo, nzenze, sembele mpe bayembelaki Yehova. Ezera abimaki na etuluku moko, mpe Nehemia abimaki na etuluku mosusu, bayaki kokutana na tempelo. Bato nyonso—basi, mibali ná bana—bapesaki Yehova mbeka mpe basalaki feti. Lokito ya esengo ya mingongo na bango eyokanaki mosika mpenza.

**“Ebundeli nyonso oyo
ekosalema mpo na
kobunda na yo
ekolonga te.”
—Yisaya 54:17**

Mituna: Mpo na nini Nehemia akendeki na Yerusaleme?
Kotongama lisusu ya bifelo ya Yerusaleme eumelaki ntango boni?
Nehemia 1:1-11; 2:1-20; 4:1-23; 5:14; 6:1-19; 12:27-43

11

Eteni oyo ekolobela masolo oyo ezali na Makomami ya Grêki ya bokristo. Yesu abotamaki na libota ya bozwi te, libota yango ezalaki kofanda na mwa mboka moko ya moke. Tata na ye azalaki mosali-mabaya mpe bazalaki kosala elongo. Kasi Yesu nde asengelaki kobikisa bato ya mokili. Yehova aponaki ye azala Mokonzi na Bokonzi ya likoló. Soki ozali moboti, salisá mwana na yo amona ndenge Yehova aponaki na likebi libota oyo Yesu akobotama mpe akokola. Talá ndenge Yehova abatelaki Yesu mpo Erode aboma ye te, mpe ndenge oyo eloko moko te ekoki kopekisa kokokisama ya mokano ya Yehova. Talá ndenge Yehova apesaki Yoane mokumba ya kobongisela Yesu nzela. Bendá likebi ya mwana ete, ata ntango Yesu azalaki mwana moke, alingaki bwanya ya Yehova.

LITEYA

- Esengeli ntango nyonso kotosa bibongiseli ya Yehova
- Yesu, Mwana ya Nzambe oyo azali na nguya mingi, andimaki kobotama ndenge mwana nyonso abotamaka awa na mabele
- Na komikitisa nyonso, Yoane Mobatisi asalisaki bato bāmibongisa mpo na koya ya Masiya

68 Elizabeti aboti mwana

Mbula koleka 400 nsima ya kotonga lisusu bifelo ya Yerusaleme, nganga-nzambe moko na nkombo Zekaria ná mwasi na ye Elizabeti, bazalaki kofanda pene na Yerusaleme. Baumelaki mingi na libala na bango kasi babotaki te. Mokolo moko ntango Zekaria azalaki kotumba mpaka ya malasi na esika mosantu, anzelu Gabriele abimelaki ye. Zekaria alengaki, kasi anzelu yango alobaki na ye boye: ‘Kobanga te. Namemeli yo nsango malamuni oyo euti epai ya Yehova. Mwasi na yo Elizabeti akobota mwana mobali mpe nkombo na ye ekozala Yoane. Yehova aponi ye asala mosala moko ya ntina mpenza.’ Zekaria atunaki anzelu yango: ‘Ndenge nini nakondimela yo? Ngai ná mwasi na ngai tokómi mikóló mpenza, tokoki kobota te.’ Anzelu Gabriele alobaki na ye: ‘Nzambe atindi ngai napesa yo nsango oyo. Kasi lokola ondimeli ngai te, okoloba lisusu te tii mwana yango akobotama.’

Zekaria aumelaki na esika mosantu koleka ndenge baumelaka. Nsukansuka ntango abimaki, bato oyo bazalaki kozela libándá balingaki koyeba likambo nini ekómelaki ye. Kasi Zekaria akokaki koloba te. Akómaki kaka kosala bajeste na maboko. Bato bayaki koyeba ete Zekaria autaki kozwa nsango ya Nzambe.

Na nsima, Elizabeti azwaki zemi mpe abotaki mwana mobali, kaka ndenge anzelu alobaki. Bandeko mpe baninga na ye bayaki kotala mwana. Basepelaki mingi. Elizabeti alobaki ete: ‘Nkombo na ye ekozala Yoane.’ Bazongisaki: ‘Moto moko te na libota na bino azali na nkombo wana. Pesá ye nkombo ya tata na ye Zekaria.’ Kasi Zekaria akomaki na etanda moko ete: ‘Nkombo na ye Yoane.’ Kaka na ntango yango, Zekaria azongelaki koloba! Nsango ya mwana yango epalanganaki na Yudea mobimba, mpe bato bazalaki komituna: ‘Ntango mwana oyo akokola, akozala nani?’

Na nsima, Zekaria atondaki na elimo santu, mpe asakolaki: ‘Tiká Yehova akumisama. Alakaki Abrahamama

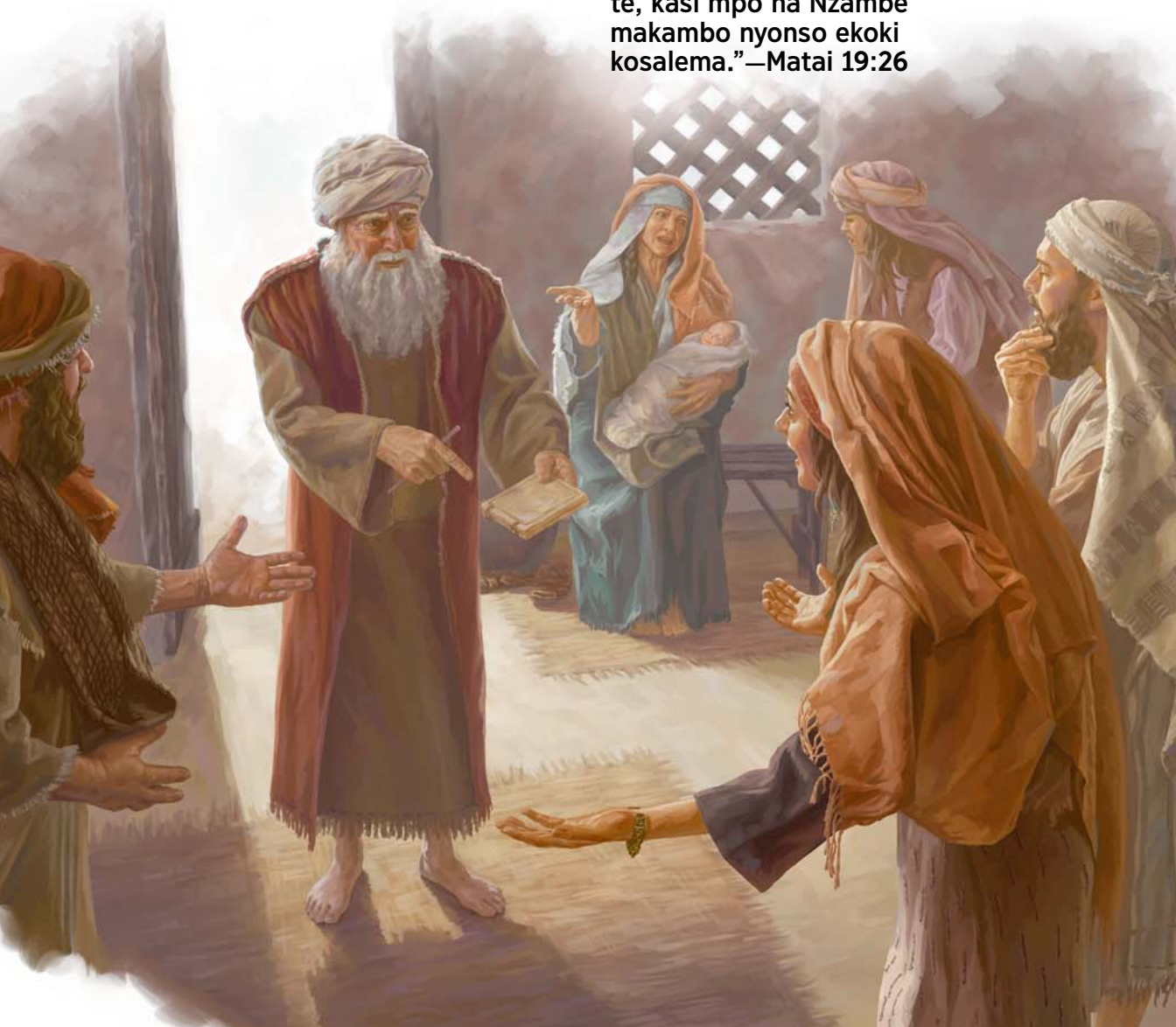
ete akotinda mobikisi, Masiya, mpo na kobikisa biso. Yoane akozala mosakoli, mpe akobongisela Masiya nzela.’

Likambo moko mpe ya kokamwa ekómelaki Maria, ndeko ya Elizabeti. Tokolobela yango na mokapo oyo elandi.

Mituna: Anzelu Gabriele ayebisaki Zekaria nini?
Mosala nini ya ntina mingi Yoane akosala?

Matai 11:7-14; Luka 1:5-25, 57-79; Yisaya 40:3; Malaki 3:1

“Mpo na bato ekoki kosalema te, kasi mpo na Nzambe makambo nyonso ekoki kosalema.”—Matai 19:26

69 Anzeli Gabriele ayei epai ya Maria

Elizabeti azalaki na ndeko moko ya mwasi na nkombo Maria, oyo azalaki naino elenge mpe azalaki kofanda na engumba Nazarete ya Galile. Maria ná Yozefe, mosali-mabaya, bayokanaki bábalana. Ntango Elizabeti azalaki na zemi ya sanza motoba, anzeli Gabriele abimelaki Maria. Alobaki na ye boye: ‘Mbote Maria. Yehova amoniseli yo boboto mingi.’ Kasi Maria akangaki ntina te ya likambo oyo anzeli Gabriele ayebisaki ye. Na nsima, anzeli yango ayebisaki ye: ‘Okozwa zemi mpe okobota mwana mobali, mpe okopesa ye nkombo Yesu. Akozala mokonzi. Bokonzi na ye ekoumela libela.’

Maria azongisaki: ‘Nayebi mibali te. Ndenge nini nakobota?’ Anzeli Gabriele ayebisaki ye ete: ‘Mpo na Yehova makambo nyonso ekoki kosalema. Elimo santu ekokitela yo, mpe okobota mwana mobali. Kutu ndeko na yo Elizabeti akómi na zemi.’ Na nsima Maria alobaki: ‘Nazali moombo ya Yehova. Tiká makambo esalema kaka ndenge olobi.’

“Eloko nyonso oyo Yehova asepelaki kosala asalá yango na likoló mpe na mabele.”—Nzembo 135:6

Maria akendaki kotala Elizabeti na engumba ya bangomba mike esika azalaki kofanda. Ntango Maria apesaki Elizabeti mbote, Elizabeti ayokaki mwana aningani makasi na libumu na ye. Lokola atondaki na elimo santu, alobaki boye: ‘Maria, Yehova apamboli yo. Nazwi libaku ya koyamba mama ya Nkolo na ngai.’ Maria azongisaki: ‘Nazali kokumisa Yehova na motema na ngai mobimba.’ Maria afandaki epai ya Elizabeti sanza misato, mpe na nsima azongaki epai na ye na Nazarete.

Ntango Yozefe ayokaki ete Maria azali na zemi, alingaki koboya ye. Kasi anzelu moko abimelaki ye na ndoto mpe alobaki na ye ete: ‘Kobanga kobala ye te. Asali likambo moko ya mabe te.’ Yozefe abalaki Maria, akendaki na ye na ndako na ye.

Mituna: Anzelu Gabriele ayebisaki Maria nini mpo na mwana na ye? Elizabeti ná Maria bayokaki ndenge nini mpo na makambo oyo ekómelaki bango.

Matai 1:18-25; Luka 1:26-56; Yisaya 7:14; 9:7; Danyele 2:44; Bagalatia 4:4

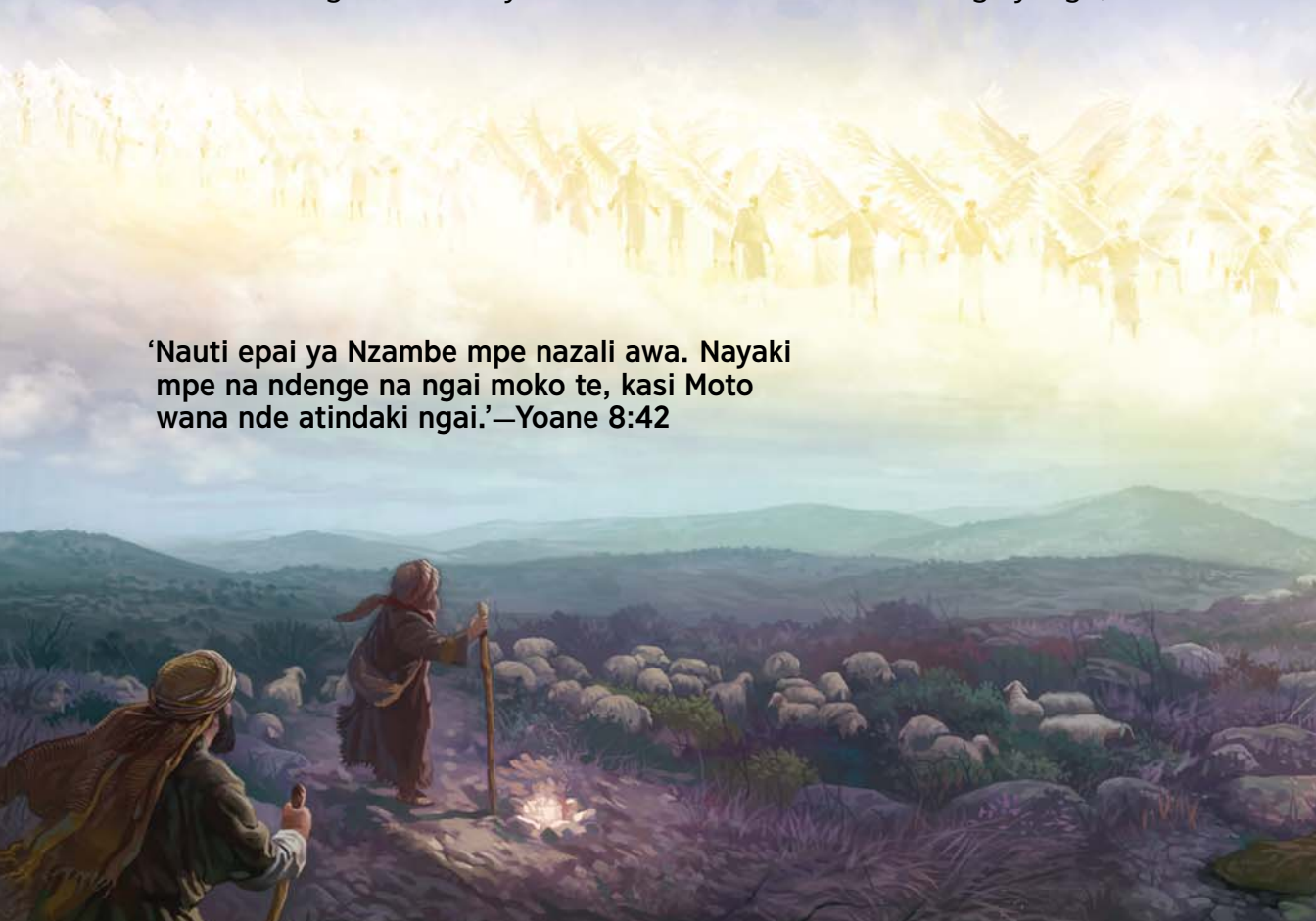
70 Baanzelu bayebisi ete Yesu abotami

Kaisala Augusto, mokonzi moko ya Roma, apesaki mitindo ete Moyuda nyonso azonga na mboka ya bankoko na ye mpo na kokomisa nkombo. Bongo Yozefe ná Maria bakendeki na Beteleme, epai bankoko ya Yozefe bautá. Kasi yango ezalaki ntango oyo Maria akómaki pene na kobota.

Ntango bakómaki na Beteleme, bazwaki esika ya kolala kaka na ndako ya bibwele. Wana nde esika Maria abotaki Yesu. Azipaki ye na bilamba ya pepeli mpe alalisaki ye esika banyama balyaka.

Na butu yango, babateli ya mpate moko boye bazalaki kobatela bibwele na bango na libándá pene na Beteleme. Na mbala moko, anzelu moko atelemaki liboso na bango mpe kongenga ya nkembo ya Yehova ezingaki bango. Babateli yango ya mpate balengaki, kasi anzelu alobaki na bango ete: ‘Bóbanga te. Nazali na nsango ya esengo. Lelo Masiya abotami na Beteleme.’ Na ntango yango,

‘Nauti epai ya Nzambe mpe nazali awa. Nayaki mpe na ndenge na ngai moko te, kasi Moto wana nde atindaki ngai.’—Yoane 8:42

baanzelu ebele babimaki na likoló mpe bazalaki koloba: ‘Nkembo na Nzambe na likoló, mpe kimya na mabele.’ Na nsima, baanzelu yango balimwaki. Babateli yango ya mpate basalaki nini?

Babateli yango ya mpate balobanaki ete: ‘Tókende na Beteleme kaka sikoyo.’ Bakendeki nokinoki mpe bakutaki Yozefe ná Maria ná mwana na bango na ndako ya bibwεε.

Moto nyonso oyo ayokaki likambo oyo anzelu alobaki na babateli ya mpate akamwaki. Maria akanisaki malamumalamu maloba ya anzelu oyo asololaki na ye mpe abosanaki yango ata moke te. Babateli yango ya mpate bazongelaki bibwεε na bango mpe bazalaki kopesa Yehova matondi mpo na makambo oyo bamonaki mpe oyo bayokaki.

Mituna: Ndenge nini baanzelu bayebisaki ete Yesu abotami?
Babateli ya mpate bakutaki banani na Beteleme?

Luka 2:1-20; Yisaya 9:6

71 Yehova abatelaki Yesu

Na esti ya mokili ya Yisraele ezalaki na bato oyo bazalaki kondima ete minzoto etambwisaka bango. Mokolo moko na butu, mibali moko oyo bazalaki kofanda na Esti bamonaki eloko moko ezali kongenga lokola monzoto ezali kotambola na likoló mpe balandaki yango. “Monzoto” yango ememaki bango na Yerusaleme. Mibali yango babandaki kotuna bato: ‘Mwana oyo akozala mokonzi ya Bayuda azali wapi? Toyei kofukamela ye.’

Ntango Erode, mokonzi ya Yerusaleme, ayokaki nsango ya mokonzi yango ya sika, abulunganaki mpenza. Atunaki banganga-nzambe bakonzi: ‘Mokonzi yango asengelaki kobotama wapi?’ Bayebisaki ye boye: ‘Basakoli balobaki ete akobotama na Beteleme.’ Erode abengaki bato yango oyo bautaki na Esti mpe ayebisaki bango: ‘Bókende na Beteleme koluka mwana yango. Bongo bózonga koyebisa ngai esika azali. Ngai mpe nalingi kofukamela ye.’ Nzokande azalaki kokosa.

“Monzoto” yango ebandaki kotambola lisusu. Mibali yango balandaki yango tii na Beteleme. “Monzoto” yango ekendaki kotelema likoló ya ndako moko boye, mpe mibali wana bakotaki na ndako yango. Bakutaki Yesu ná mama na ye Maria. Bafukamelaki mwana yango mpe bapesaki ye wolo, mpaka ya malasi, mpe mire. Yehova nde moto atindaki bato yango bákende koluka Yesu? Te.

Na butu yango, Yehova ayebisaki Yozefe na ndoto ete: ‘Erode alingi koboma Yesu. Kamatá mwasi na yo ná mwana mpe bókima na Ezipito. Bófanda kuna tii ntango nakoyebisa yo ete likama esili bongo bózonga.’ Na mbala moko, Yozefe ná libota na ye bakendaki na Ezipito.

Yehova ayebisaki bato yango oyo bautaki na Esti ete bázongela Erode te. Ntango Erode ayebaki ete bato yango bakoya lisusu te, ayokaki nkanda makasi mpenza. Lokola akokaki kozwa Yesu te, apesaki mitindo ete, na Beteleme, báboma bana nyonso ya mike ya mibali oyo bazalaki mbula moko na Yesu. Kasi Yesu abikaki, bamemaki ye mosika na Ezipito.

Na nsima, Erode akufaki. Yehova ayebisaki Yozefe ete: ‘Sikoyo likama ezali lisusu te, bokoki kozonga.’ Yozefe, Maria ná Yesu bazongaki na Yisraele, mpe bakendaki kofanda na engumba ya Nazarete.

Mituna: Mpo na nini Yesu azalaki na likama? Ndenge nini Yehova abatelaki ye?

Matai 2:1-23; Mika 5:2

“Liloba oyo ezali kobima
na monoko na ngai
ekozala ndenge wana
. . . , mpe ekolonga
mpenza na likambo
oyo natindaki yango.”
—Yisaya 55:11

72 Elenge Yesu

Maria ná Yozefe bazalaki kofanda na Nazarete, ná Yesu mpe bana na bango mosusu ya basi mpe ya mibali. Yozefe azalaki kosala mosala ya mabaya mpo na koleisa libota na ye, mpe ateyaki bango makambo ya Yehova mpe Mibeko na ye. Libota na bango ezalaki kokende na sinagoga ntango nyonso mpo na kosambela mpe bazalaki kokende na Yerusaleme mbula na mbula mpo na feti ya Elekeli.

Ntango Yesu akómaki na mbula 12, ye ná libota na bango bakendeke na Yerusaleme ndenge bamesanaki kosala. Mboka yango etondaki na bato oyo bayaki mpo na Elekeli. Na nsima ya feti yango, Maria ná Yozefe babandaki kozonga na Nazarete mpe bakanisaki ete Yesu azali kotambola elongo na bato mosusu. Kasi, ntango balukaki ye epai ya bandeko na bango, bamonaki ye te.

Bazongaki lisusu na Yerusaleme, mpe balukaki ye mikolo misato mobimba. Nsukansuka, bakendaki na tempelo. Bakutaki Yesu kuna; afandaki na katikati ya bateyi, azalaki koyoka bango

na likebi mpe kotuna bango mituna. Bateyi yango bakamwaki Yesu mingi mpenza mpe babandaki kotuna ye mituna. Mpe bazalaki kokamwa na biyano azalaki kopesa bango. Bamonaki ete ayebi mpenza Mibeko ya Yehova.

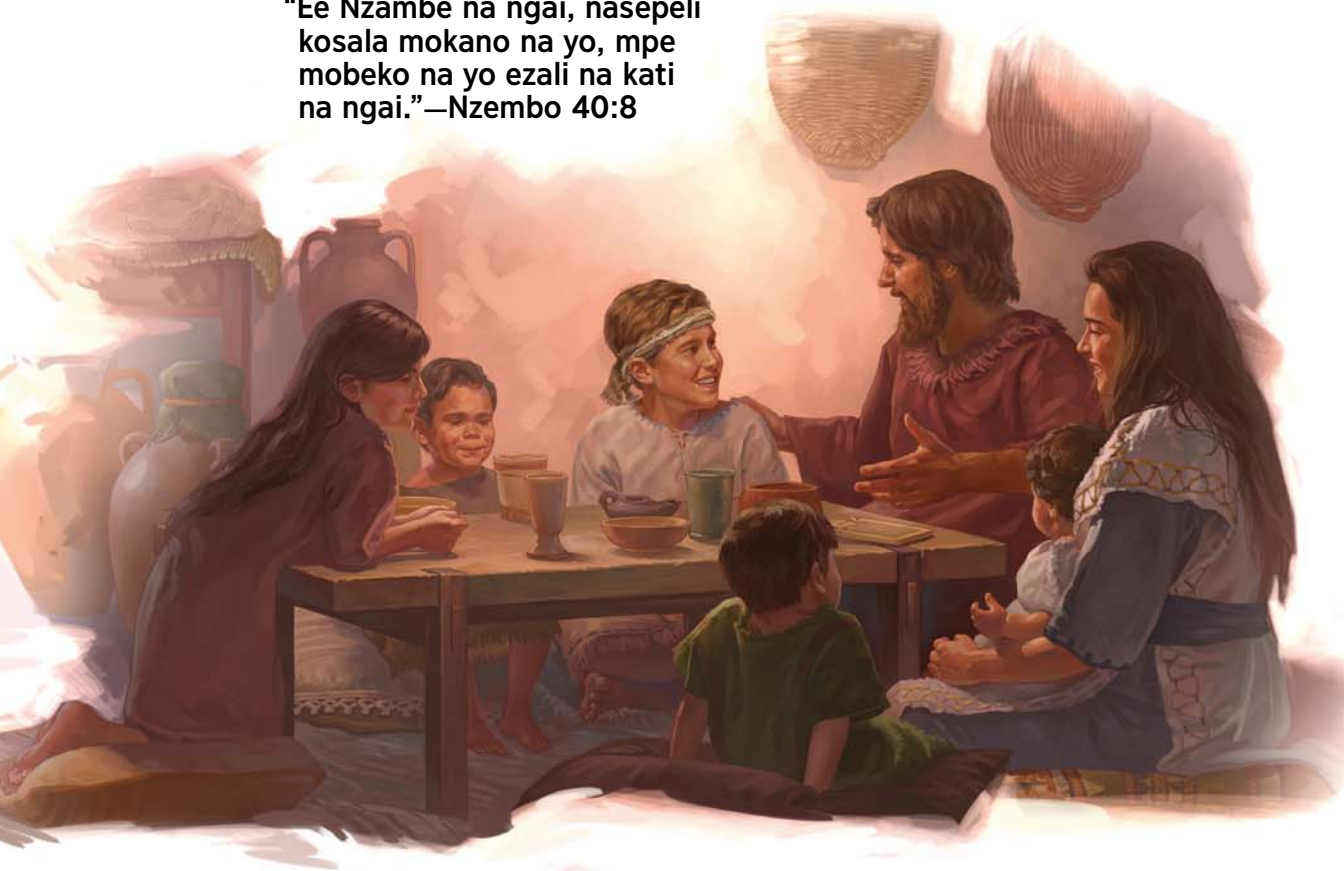
Maria ná Yozefe bamitungisaki mingi. Maria alobaki na Yesu ete: ‘Mwana, tolukiluki yo bipai nyonso! Ozalaki wapi?’ Yesu azongiselaki ye ete: ‘Boyebaki te ete nasengeli kozala awa na ndako ya Tata na ngai?’

Yesu azongaki na Nazarete elongo na baboti na ye. Yozefe alakisaki ye mosala ya mabaya. Ntango Yesu azalaki elenge, okanisi ete azalaki moto ya ndenge nini? Ntango Yesu azalaki kokola, akómaki na bwanya mpe bato ná Nzambe bazalaki kondima ye.

Mituna: Maria ná Yozefe bakutaki Yesu wapi? Mpo na nini azalaki kuna?

Matai 13:55, 56; Marko 6:3; Luka 2:40-52; 4:16; Kolimbola Mibeko 16:15, 16

“Ee Nzambe na ngai, nasepeli kosala mokano na yo, mpe mobeko na yo ezali na kati na ngai.”—Nzembo 40:8

73 Yoane abongisi nzela

Yoane, mwana ya Zekaria ná Elizabeti, akómaki mosakoli ntango akómaki mokóló. Yehova atindaki Yoane mpo na koteya bato ete Masiya azali koya. Kasi Yoane azalaki koteya na basinagoga to na bingumba te; azalaki nde kosakola na esobe. Bato ya Yerusaleme mpe ya Yudea mobimba bazalaki koya koyoka Yoane. Ateyaki bango ete mpo básepelisa Nzambe, basengeli kotika makambo ya mabe. Nsima ya koyoka Yoane, bato mingi babongolaki mitema, mpe Yoane abatisaki bango na Ebale ya Yordani.

Yoane azalaki na bomoi ya mindondo te. Azalaki kolata bilamba basalá na nsuki ya kamela mpe kolya mayoyo ná mafuta ya nzoi ya zamba. Bato bazalaki koluka koyeba Yoane. Ata bato ya lolendo lokola Bafarisai ná Basadukai bayaki mpo na kotala ye. Yoane ayebisaki bango: ‘Bótika makambo ya mabe mpe bóbongola mitema. Bókanisa te ete boleki bato mosusu kaka mpo bolobi ete bozali bana ya Abrahama. Yango elakisi te ete bozali bana ya Nzambe.’

Bato mingi bayaki epai ya Yoane mpe batunaki ye: ‘Tósala nini mpo tósepelisa Nzambe?’ Yoane alobaki na Bayuda yango: ‘Soki ozali na bilamba mibale, pesá moko na moto oyo azangi.’ Oyebi mpo na nini alobaki bongo? Alingaki bayekoli na ye báyebe ete mpo básepelisa Nzambe, basengeli kolinga basusu.

Yoane alobaki na bakongoli-mpako boye: ‘Bózala sembo mpe bóbubaka bato te.’ Alobaki na basoda ete: ‘Bóndimaka kanyaka te mpe bókosaka te.’

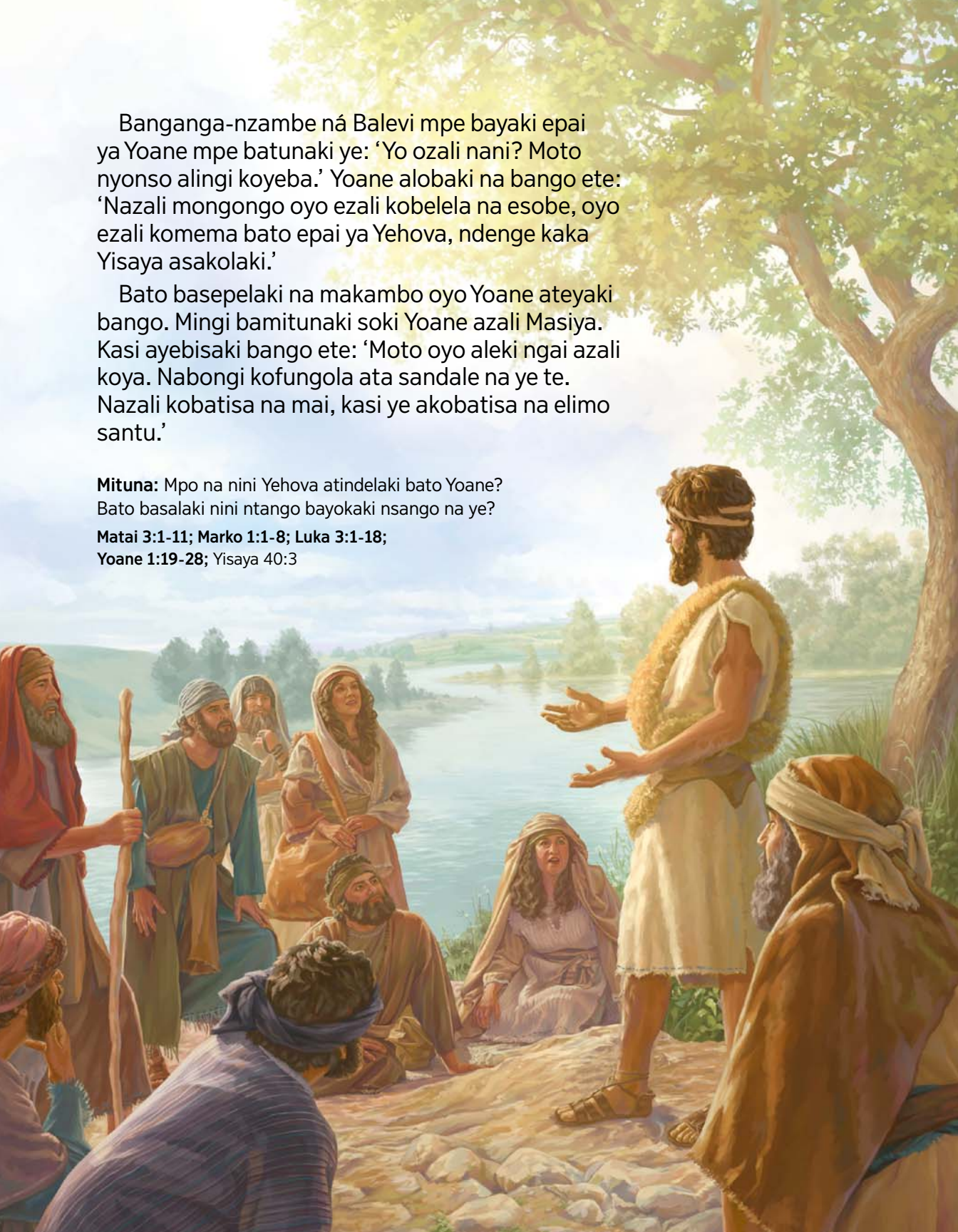
“Moto yango ayaki mpo na litatoli, ete apesa litatoli mpo na pole yango, mpo bato ya ndenge nyonso bándima na nzela na ye.”—Yoane 1:7

Banganga-nzambe ná Balevi mpe bayaki epai ya Yoane mpe batunaki ye: ‘Yo ozali nani? Moto nyonso alingi koyeba.’ Yoane alobaki na bango ete: ‘Nazali mongongo oyo ezali kobeleva na esobe, oyo ezali komema bato epai ya Yehova, ndenge kaka Yisaya asakolaki.’

Bato basepelaki na makambo oyo Yoane ateyaki bango. Mingi bamitunaki soki Yoane azali Masiya. Kasi ayebisaki bango ete: ‘Moto oyo aleki ngai azali koya. Nabongi kofungola ata sandale na ye te. Nazali kobatisa na mai, kasi ye akobatisa na elimo santu.’

Mituna: Mpo na nini Yehova atindelaki bato Yoane? Bato basalaki nini ntango bayokaki nsango na ye?

Matai 3:1-11; Marko 1:1-8; Luka 3:1-18; Yoane 1:19-28; Yisaya 40:3

12

Yesu ateyaki bato makambo oyo etali Bokonzi ya likoló. Ateyaki bango mpe bábondelaka ete nkombo ya Nzambe esantisama, Bokonzi ya Nzambe, mpe mokano ya Nzambe esalema na mabele. Soki ozali moboti, limbolelá mwana na yo ntina ya libondeli yango mpo na biso. Yesu aboyaki Satana abebisa bosembo na ye. Aponaki bantoma na ye, mpe bakómaki bato ya liboso oyo baponamaki mpo na koyangela na kati ya Bokonzi yango. Monisá ye ndenge Yesu azalaki na molende mpo na losambo ya solo. Yesu alingaki mpenza kosalisa bato, yango wana abikisaki bato ya maladi, aleisaki bato ya nzala, mpe asekwisaki ata bakufi. Yesu asalaki makamwisi nyonso wana, mpo na komonisa makambo oyo Bokonzi ekosalela bato.

LITEYA

- Yesu apesaki bayekoli na ye mosala ya kosakola Bokonzi mpe ya kokómisa bato bayekoli
- Bondeláká mpo na makambo ya Yehova liboso ya makambo na yo moko
- Limbisáká na motema moko, mpe saleláká baninga makambo ndenge olingaka ete básalela yo

74 Yesu akómi Masiya

Yoane asakolaki boye: ‘Moto oyo aleki ngai azali koya.’ Ntango Yesu azalaki na mbula soki 30, autaki na Galile mpe akendaki na Ebale ya Yordani, epai Yoane azalaki kobatisa bato. Yesu alingaki Yoane abatisa ye, kasi Yoane ayebisaki ye ete: ‘Nakoki kobatisa yo te. Yo nde osengeli kobatisa ngai.’ Yesu alobaki na Yoane: ‘Yehova alingi obatisa ngai.’ Na yango, bakotaki na Ebale ya Yordani, mpe Yoane azindisaki Yesu na mai.

Ntango Yesu abimaki na mai, abondelaki. Na mbala moko, likoló efungwamaki, mpe elimo ya Nzambe ekitelaki ye lokola ebenga. Na nsima, Yehova alobaki uta na likoló ete: “Yo ozali Mwana na ngai ya bolingo; nandimi yo.”

Ntango elimo ya Yehova ekitelaki Yesu, akómaki Kristo to Masiya. Ntango ekokaki mpo abanda mosala oyo Yehova atindaki ye asala awa na mabele.

Mbala moko nsima ya batisimo na ye, Yesu akendaki na esobe mpe asalaki kuna mikolo 40. Ntango azongaki, akendaki kotala Yoane. Wana azalaki kopusana pene na Yoane, Yoane alobaki boye: ‘Talá, Mwana-Mpate ya Nzambe oyo akolongola lisumu ya mokili.’ Yoane alobaki bongo mpo asalisa bato báyebe ete Yesu azali Masiya. Oyebi nini ekómelaki Yesu ntango azalaki na esobe? Tokolobela yango.

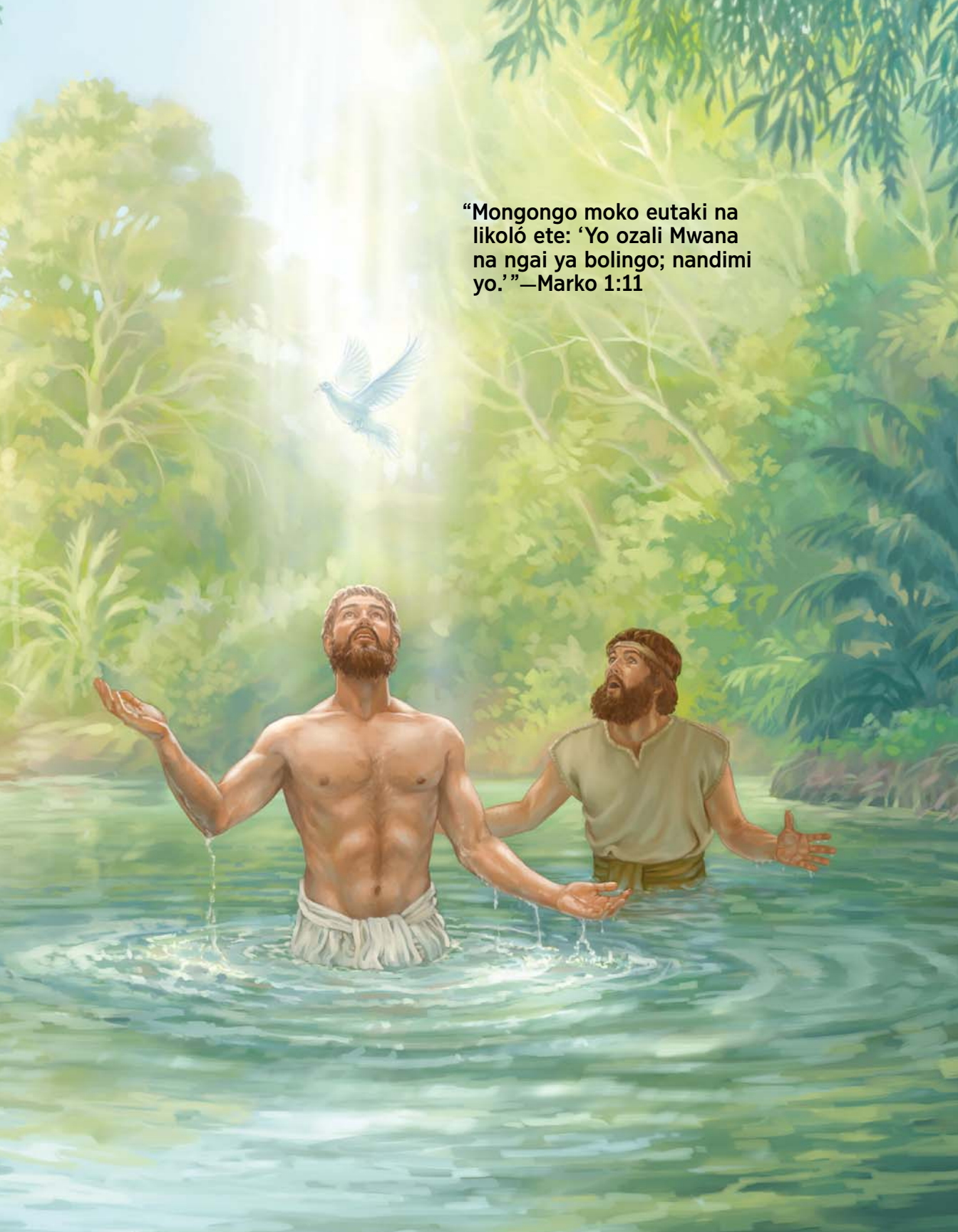
Mituna: Mpo na nini Yesu azwaki batisimo?

Mpo na nini Yoane alobaki ete Yesu azali Mwana-Mpate ya Nzambe?

Matai 3:13-17; Marko 1:9-11; Luka 3:21-23; Yoane 1:29-34;

Yisaya 42:1; Baebre 10:7-9

**“Mongongo moko eutaki na
likoló ete: ‘Yo ozali Mwana
na ngai ya bolingo; nandimi
yo.’”—Marko 1:11**

75 Zabolo ameki Yesu

Nsima ya kozwa batisimo, elimo santu ememaki Yesu na esobe. Alyaki te mikolo 40 mpe ayokaki nzala makasi. Na yango, Zabolo ayaki komeka Yesu mpe alobaki na ye: ‘Soki ozali mpenza Mwana ya Nzambe, yebisá mabanga oyo ekóma mampa.’ Kasi Yesu atángelaki ye Makomami mpo na kopesa ye eyano; alobaki na Zabolo ete: ‘Ekomamá ete moto asengeli kobika kaka na limpa te. Kasi asengeli koyoka liloba nyonso oyo Yehova alobi.’

Ya mibale, Zabolo amekaki lisusu Yesu na maloba oyo: ‘Soki ozali mpenza Mwana ya Nzambe, mibwaká longwa na nsonge ya tempelo tii na nse. Ekomamá ete Nzambe akotinda baanzelu na ye báyamba yo.’ Kasi Yesu atángelaki ye lisusu Makomami; alobaki boye: ‘Ekomamá ete osengeli kotya Yehova na komekama te.’

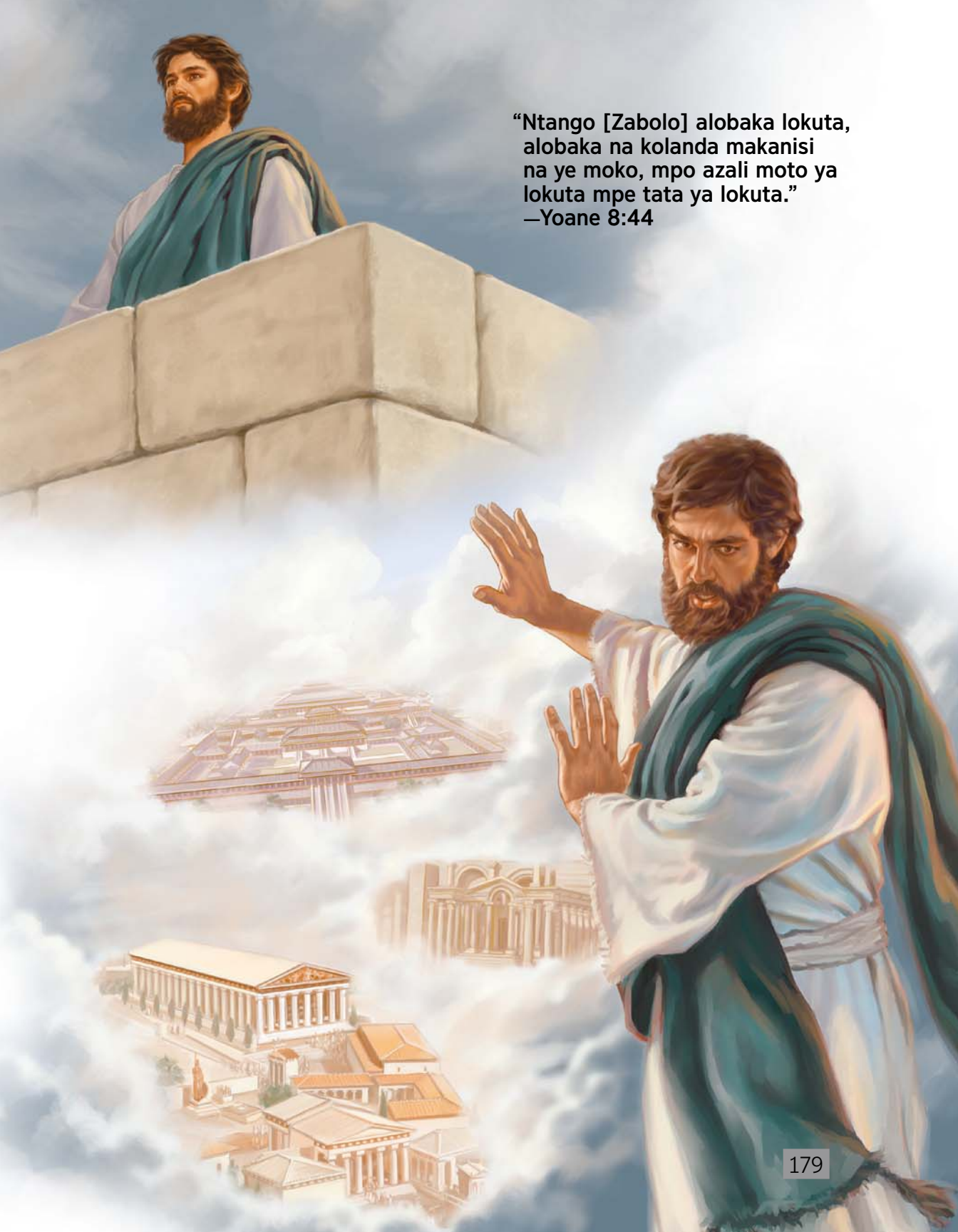
Ya misato, Satana alakisaki Yesu makonzi nyonso ya mokili, bozwi na yango ná nkembo na yango mpe ayebisaki ye ete: ‘Nakopesa yo makonzi nyonso oyo mpe nkembo na yango soki osambeli ngai kaka mbala moko.’ Kasi Yesu azongisaki: ‘Longwá, Satana! Ekomamá ete osengeli kosambela kaka Yehova.’

Na yango, Zabolo atikaki ye, mpe baanzelu bayaki mpe bapesaki ye bilei. Banda wana, Yesu akómaki kosakola nsango malamumu ya Bokonzi. Nzambe atindaki ye na mabele mpo na mosala yango. Bato basepelaki na mateya ya Yesu, mpe bazalaki kolanda ye bipai nyonso azalaki kokende.

Mituna: Na makambo nini misato Zabolo amekaki Yesu? Biyano nini Yesu apesaki Zabolo?

Matai 4:1-11; Marko 1:12, 13; Luka 4:1-15;
Kolimbola Mibeko 6:13, 16; 8:3; Yakobo 4:7

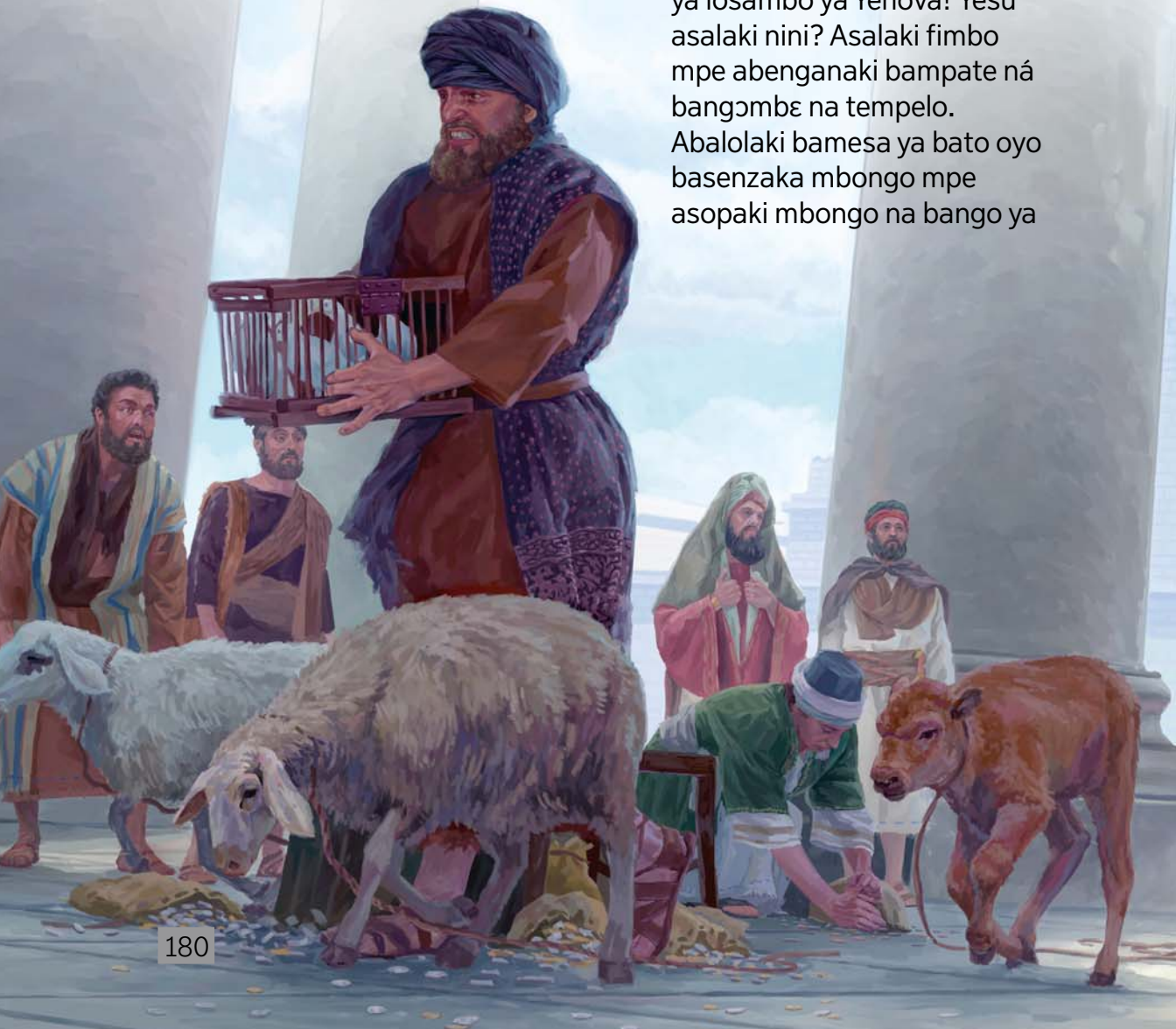
“Ntango [Zabolo] alobaka lokuta,
alobaka na kolanda makanisi
na ye moko, mpo azali moto ya
lokuta mpe tata ya lokuta.”
—Yoane 8:44

76 Yesu apetoli tempelo

Na eleko ya prenta ya mobu 30 ya ntango na biso, Yesu akendaki na Yerusaleme. Bato mingi bayaki na engumba yango mpo na Elekeli. Na feti yango, bazalaki kotumba banyama mpo na kopesa mbeka na tempelo. Bato mosusu bazalaki koya na banyama na bango, bato mosusu bazalaki kosomba yango na Yerusaleme.

Ntango Yesu akómaki na tempelo, amonaki bato bazali koteka banyama kuna. Bazalaki kosala mombongo wana na ndako

ya losambo ya Yehova! Yesu asalaki nini? Asalaki fimbo mpe abenganaki bampate ná bangombe na tempelo. Abalolaki bamesa ya bato oyo basenzaka mbongo mpe asopaki mbongo na bango ya

bibende na mabele. Yesu alobaki na baoyo bazalaki koteka bibenga ete: 'Bólongola biloko oyo awa! Bókómisa ndako ya Tata na ngai esika ya mombongo te!'

Bato oyo bazalaki na tempelo bakamwaki makambo oyo Yesu asalaki. Bayekoli na ye bakanisaki esakweli oyo elobaki mpo na Masiya ete: 'Nakotonda na molende mpo na ndako ya Yehova.'

Na nsima, na mobu 33 ya ntango na biso, Yesu apetolaki tempelo mpo na mbala ya mibale. Alingaki moto moko te asambwisa ndako ya Tata na ye.

Mituna: Yesu asalaki nini ntango amonaki bato bazali koteka banyama na tempelo? Mpo na nini asalaki bongo?

Matai 21:12, 13; Marko 11:15-17; Luka 19:45, 46; Yoane 2:13-17; Nzembo 69:9

**"Bokoki te kozala
baombo ya Nzambe
mpe ya Bomengo."
—Luka 16:13**

77 Mwasi moko na liziba ya mai

Nsima ya fëti ya Elekeli, Yesu ná bayekoli na ye balekaki na Samaria mpo na kozonga na Galile. Pene na engumba Sikare, Yesu atelelaki na esika babengi liziba ya Yakobo. Ntango azalaki kopema wana, bayekoli na ye bakendaki na engumba mpo na kosomba biloko ya kolya.

Mwasi moko ayaki kotoka mai na liziba yango. Yesu alobaki na ye: “Pesá ngai mai ya komela.” Mwasi yango azongisaki ete: ‘Mpo na nini ozali kosolola na ngai? Nazali mwasi Mosamaria. Bayuda basololaka na Basamaria te.’ Yesu alobaki na ye: ‘Soki oyebaki ngai, olingaki kosenga ngai mai ya komela mpe ngai nalingaki kopesa yo mai ya bomoi.’ Mwasi yango ayebisaki ye: ‘Olingi koloba nini? Ozali ata na katini te.’ Yesu alobaki: ‘Moto nyonso oyo akomela mai oyo nakopesa ye akoyoka lisusu mposa ya mai te.’ Mwasi yango alobaki na ye ete: “Tata, pesá ngai mai yango.”

“Yaká!’ Mpe tiká moto nyonso oyo azali na mposa ya mai aya; tiká moto nyonso oyo alingi, akamata mai ya bomoi ofele.”—Emoniseli 22:17

Na nsima, Yesu ayebisaki ye: ‘Yaká na mobali na yo awa na liziba.’ Mwasi yango alobaki: ‘Nazali na mobali te.’ Yesu azongisaki: ‘Olobi solo. Obalá mbala mitano, mpe sikoyo ozali kofanda na mobali oyo bobalani na ye te.’ Mwasi yango alobaki: ‘Namoni ete ozali mosakoli. Bato ya ekólo na ngai bandimaka ete tokoki kosambela Nzambe na ngomba oyo, kasi Bayuda balobaka ete tosengeli kosambela kaka na Yerusaleme. Nandimaka ete ntango Masiya akoya, akoteya biso ndenge ya kosambela.’ Na nsima, Yesu ayebisaki mwasi yango likambo

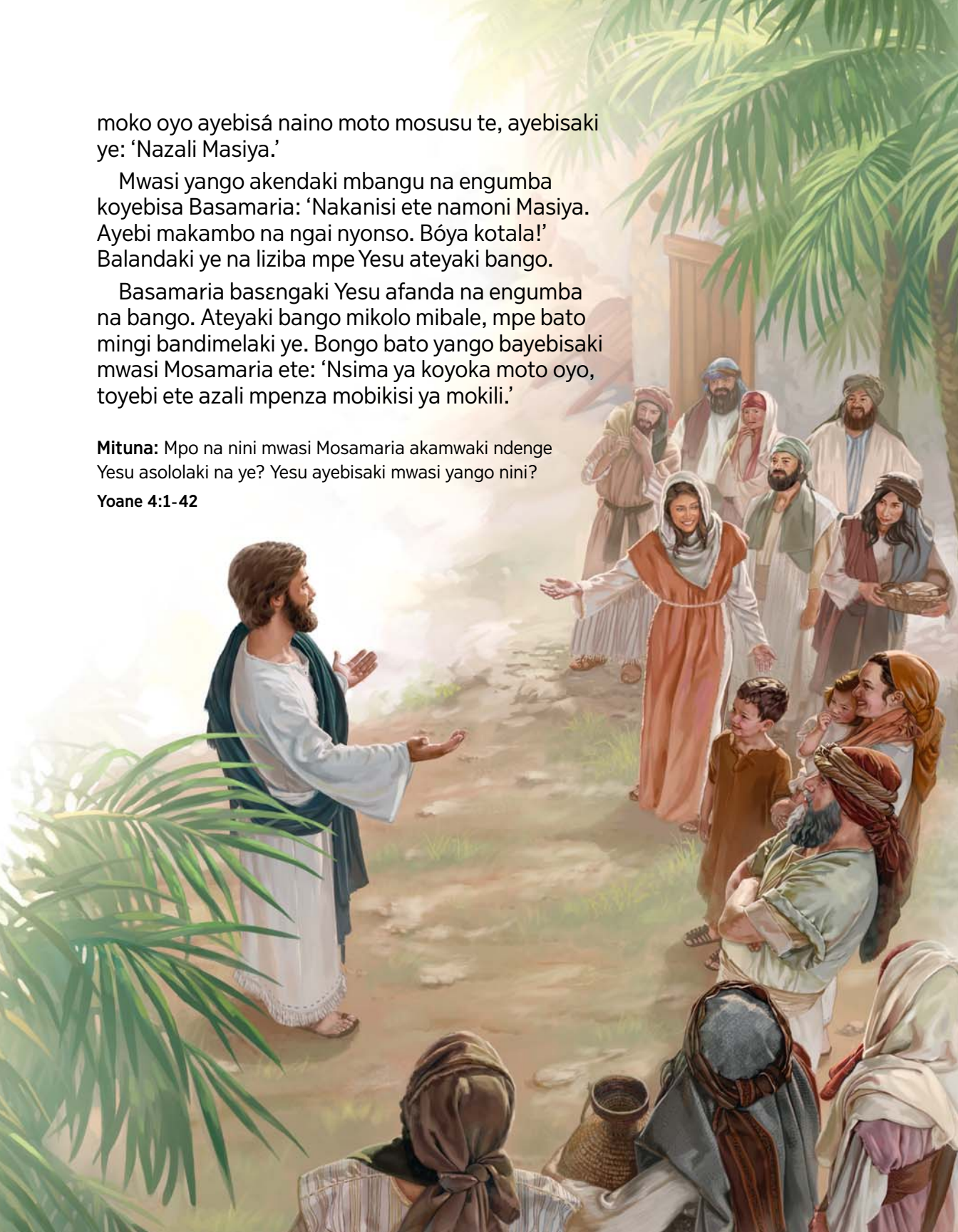
moko oyo ayebisá naino moto mosusu te, ayebisaki ye: ‘Nazali Masiya.’

Mwasi yango akendaki mbangu na engumba koyebisa Basamaria: ‘Nakanisi ete namoni Masiya. Ayebi makambo na ngai nyonso. Bóya kotala!’ Balandaki ye na liziba mpe Yesu ateyaki bango.

Basamaria basengaki Yesu afanda na engumba na bango. Ateyaki bango mikolo mibale, mpe bato mingi bandimelaki ye. Bongo bato yango bayebisaki mwasi Mosamaria ete: ‘Nsima ya koyoka moto oyo, toyebi ete azali mpenza mobikisi ya mokili.’

Mituna: Mpo na nini mwasi Mosamaria akamwaki ndenge Yesu asololaki na ye? Yesu ayebisaki mwasi yango nini?

Yoane 4:1-42

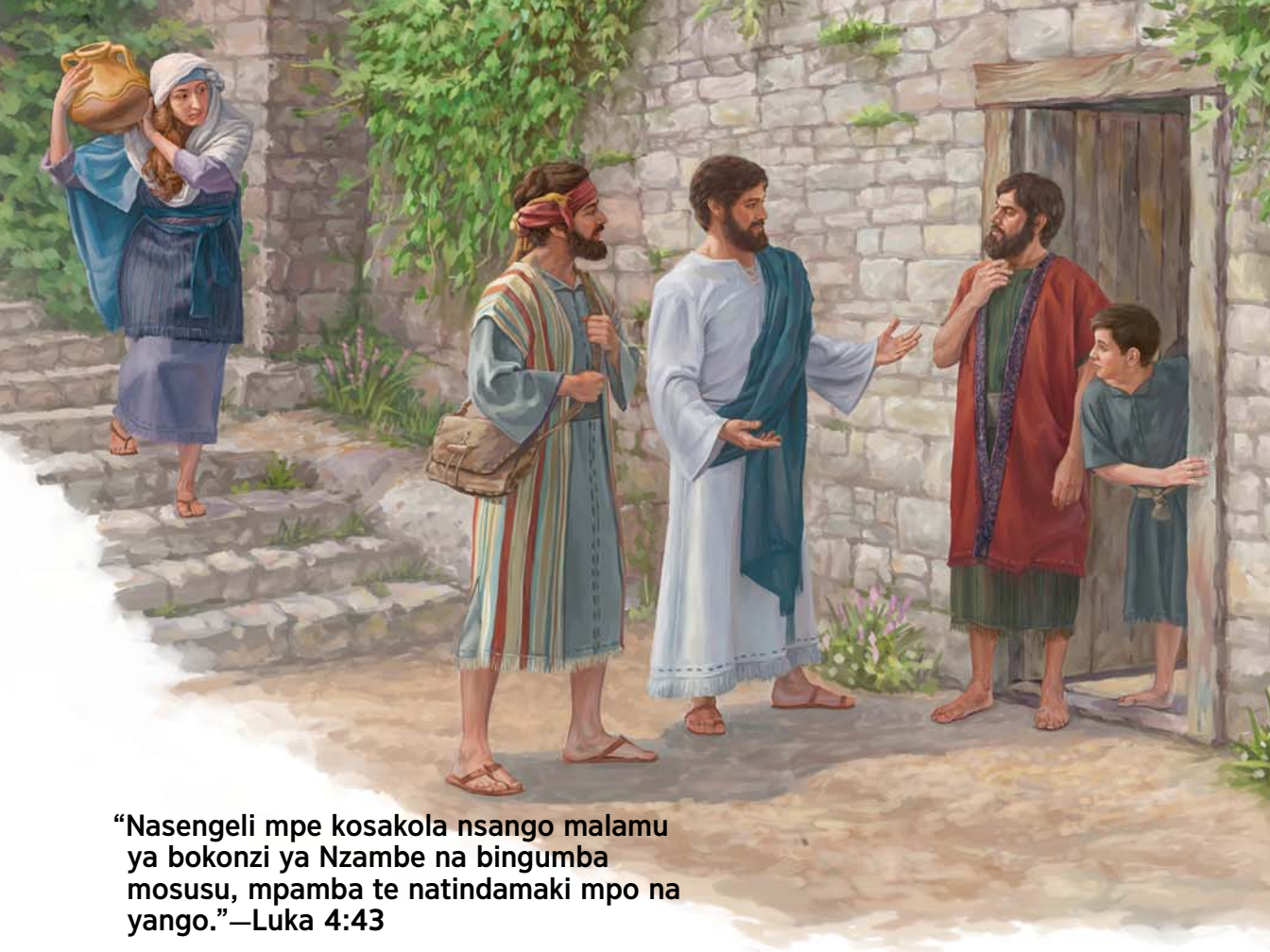
78 Yesu asakoli nsango ya Bokonzi

Mwa moke nsima ya kobatisama, Yesu abandaki kosakola ete: ‘Bokonzi ya Nzambe ekómi pene.’ Bayekoli bazalaki kolanda ye ntango azalaki kotambola na Galile mpe na Yudea. Ntango azongaki na mboka na ye na Nazarete, akendaki na sinagoga, afungolaki rulo ya mosakoli Yisaya, mpe atángaki na mongongo makasi ete: ‘Yehova apesi ngai elimo santu mpo nasakola nsango malamú.’ Yango elingaki koloba nini? Elingaki koloba ete, atako bato bazalaki kosepela komona ndenge Yesu azalaki kosala makamwisi, ntina ya libosoliboso oyo azwaki elimo santu ezalaki nde ya kosakola nsango malamú. Na nsima, ayebisaki bato oyo bazalaki koyoka ye ete: ‘Lelo esakweli oyo ekokisami.’

Na nsima, Yesu akendaki na mbu ya Galile, epai akutanaki na bayekoli na ye minei, oyo bazalaki baluki-mbisi. Abengaki bango mpe alobaki: ‘Bóya epai na ngai, nakokómisa bino baluki-bato.’ Bayekoli yango ezalaki Petro, Andre, Yakobo ná Yoane. Na mbala moko, batikaki mosala na bango ya koluka mbisi mpe balandaki ye. Batambolaki Galile mobimba kosakola Bokonzi ya Yehova. Basakolaki na basinagoga, na bazando, mpe na babalabala. Ebele ya bato bazalaki kolanda bango bipai nyonso bazalaki kokende. Nsango ya Yesu epalanganaki bipai nyonso, ata mpe na Siri.

Na nsima, Yesu apesaki bayekoli na ye mosusu nguya ya kobikisa bato ya maladi mpe ya kobengana bademo. Bayekoli mosusu bazalaki kotambola elongo na ye ntango azalaki kosakola na bingumba mpe na bamboka. Basi mosusu ya sembo, na ndakisa, Maria Magdalena, Yoana, Suzana, mpe basi mosusu bazalaki kosalisa Yesu ná bayekoli na ye.

Nsima ya kopesa bayekoli na ye formasyo, Yesu atindaki bango bákende kosakola. Lokola bazalaki kotambola na Galile mobimba, bato mingi bakómaki bayekoli mpe bazwaki batisimo. Bato mingi balingaki kokóma bayekoli; yango wana, Yesu alobaki ete bazali lokola elanga oyo mbuma eteli, oyo ekómi pene bábuka yango. Alobaki boye: ‘Bóbondela Yehova atinda basali ebele na mosala ya kobuka mbuma.’ Na nsima, aponaki bayekoli 70 mpe atindaki

“Nasengeli mpe kosakola nsango malamuru ya bokonzi ya Nzambe na bingumba mosusu, mpamba te natindamaki mpo na yango.”—Luka 4:43

bango mibalemibale bákende kosakola na Yudea mobimba. Bateyaki bato ya lolenge nyonso na ntina etali Bokonzi. Ntango bayekoli bazongaki, bazalaki na esengo makasi ya koyebisa Yesu makambo oyo esalemaki. Zabolo akokaki kopekisa te mosala ya kosakola.

Yesu asalaki nyonso mpo bayekoli na ye bákoba kosala mosala wana ya ntina mingi ata ntango asengelaki kozonga na likoló. Ayebisaki bango ete: ‘Bósakola nsango malamuru na mabele mobimba. Bóteya bato Liloba ya Nzambe mpe bóbatisa bango.’

Mituna: Mosala nini Yesu atindaki bayekoli na ye básala?
Bayekoli ya Yesu bayokaki ndenge nini mpo na mosala na bango?

Matai 4:17-25; 9:35-38; 28:19, 20;
Marko 1:14-20; Luka 4:14-21; 8:1-3; 10:1-22

79 Yesu asali makamwisi ebele

Yesu ayaki awa na mabele mpo na kosakola nsango malamuru ya Bokonzi ya Nzambe. Yehova apesaki Yesu elimo santu mpo asala makamwisi mpo na komonisa makambo oyo Yesu akosala ntango akokóma mokonzi. Azalaki kobikisa maladi ya ndenge nyonso. Esika nyonso oyo azalaki kokende, bato ya maladi bazalaki koya epai na ye mpo asalisa bango, mpe azalaki kobikisa bango nyonso. Bato oyo bakufá miso bakómaki komona, bato oyo bakufá matoi bakómaki koyoka, bato oyo batambolaka te bakómaki kotambola, mpe bato oyo bazalaki na bademo, bademo batikaki bango. Bazalaki kobika, ata soki basimbi kaka nsonge ya elamba na ye. Bato bazalaki kolanda Yesu bipai nyonso oyo azalaki kokende. Na bantango mosusu Yesu azalaki na mposa ya kozala kaka ye moko, kasi soki bato balandi ye, azalaki kobengana bango te.

Mokolo moko Yesu azalaki na ndako moko mpe bayelaki ye moto moko oyo atambolaka te. Kasi ndako yango etondaki na bato, bakokaki kokota te. Na yango, batobolaki ndako yango na likoló mpe bakitiselaki Yesu moto yango. Bongo Yesu alobaki na moto yango ete: ‘Telemá mpe tambolá.’ Ntango atambolaki, bato bakamwaki.

“Nzambe atyaki ye mafuta na elimo santu mpe na nguya, mpe akatisaki mokili yango mobimba, azalaki kosala malamuru mpe kobikisa baoyo nyonso banyokwami na Zabolo; mpo Nzambe azalaki elongo na ye.”
—Misala 10:38

Mokolo mosusu, ntango Yesu azalaki kokota na mboka moko, bato zomi ya maba batelemaki mosika, babandaki kobelesa: ‘Yesu, salisá biso!’ Na ntango wana, bato ya maba basengelaki kopusana pene ya bato mosusu te. Yesu ayebisaki bato yango bákende na tempelo, ndenge mobeko ya Yehova ezalaki kosenga bato ya maba básala soki babikisami. Ntango bazalaki kokende,

babikaki. Ntango moko na bango amonaki ete abiki; azongaki mpo na kopesa Yesu matondi mpe kokumisa Nzambe. Na kati ya bato yango zomi, kaka moko nde apesaki Yesu matondi.

Mwasi moko oyo aumelaki na maladi mbula 12 azalaki na elikya ya kobika te. Alandaki Yesu nsimansima na kati ya ebele ya bato mpe asimbaki nsonge ya elamba na ye ya likoló. Na mbala moko, abikaki. Ntango likambo yango esalemaki, Yesu atunaki: “Nani asimbi ngai?” Mwasi yango abangaki, mpe ayaki liboso ya Yesu mpe alobaki ete ye moto asimbi ye. Yesu alendisaki ye na maloba oyo: ‘Mwana na ngai, kende na kimya.’

Mokonzi moko ya basoda na nkombo Yairuse abondelaki Yesu ete: ‘Yaká na ndako na ngai! Mwana na ngai ya mwasi ya moke azali kobela makasi.’ Kasi liboso Yesu akóma na ndako ya Yairuse, mwana yango akufaki. Ntango Yesu akómaki, amonaki bato ebele oyo bayaki kolela elongo na libota wana. Yesu ayebisaki bango: ‘Bólela te; alali nde mpongi.’ Na nsima, asimbaki mwana yango na loboko mpe alobaki na ye: ‘Mwana, telemá!’ Na mbala moko mwana yango atelemaki, mpe Yesu alobaki na baboti na ye bápesa ye biloko ya kolya. Baboti na ye bayokaki mpenza esengo makasi!

Mituna: Mpo na nini Yesu azalaki na likoki ya kobikisa maladi ya ndenge nyonso? Likambo nini ekómelaki mwana mwasi ya Yairuse?

Matai 9:18-26; 14:36; Marko 2:1-12; 5:21-43; 6:55, 56; Luka 6:19; 8:41-56; 17:11-19

80 Yesu aponi bantoma zomi na mibale

Nsima ya kosakola soki mbula moko na ndambo, Yesu asengelaki kozwa ekateli moko monene mpenza. Akopona banani mpo basalaka elongo na ye? Akopesa banani formasyo mpo na kokamba lisangá ya bokristo? Mpo Yesu azwa bikateli yango, alingaki Yehova asalisa ye. Yango wana, akendaki na ngomba moko, epai azalaki kaka ye moko, mpe abondelaki Nzambe butu mobimba. Na ntongo, Yesu abengaki bayekoli na ye mosusu mpe aponaki bantoma 12 na kati na bango. Oyebi bankombo na bango? Bankombo na bango yango oyo: Petro, Andre, Yakobo, Yoane, Filipe, Bartelemi, Toma, Matai, Yakobo mwana ya Alfe, Tade, Simo, mpe Yudasí Mokeriota.

Bantoma yango zomi na mibale nde bazalaki kotambola elongo na Yesu. Nsima ya kopesa bango formasyo, atindaki bango bákende kosakola. Yehova apesaki bango nguya ya kobengana bademo mpe ya kobikisa bato ya maladi.

Yesu abengaki bantoma yango zomi na mibale baninga, mpe atyelaki bango motema. Bafarisai bazalaki kokanisa ete bantoma

Andre

Petro

Yakobo

Yoane

Filipe

batángaki kelasi te mpe bazalaki bato mpamba. Nzokande, Yesu apesaki bango formasyo ya mosala ya kosakola. Balekisaki na Yesu ntango moko ya ntina mingi, liboso akufa mpe nsima ya lisekwa na ye. Yesu azalaki moto ya Galile, mingi ya bantoma na ye bazalaki mpe bato ya Galile. Basusu babalaki.

Bantoma bazalaki bato ya kozanga kokoka mpe bazalaki kosala mabunga. Ntango mosusu bazalaki koloba liboso ya kokanisa mpe bazalaki kozwa bikateli ya mabe. Na bantango mosusu, bazalaki mitema mokuse. Bazalaki kutu kowelana mpo na koyeba nani aleki baninga. Atako bongo, bazalaki bato malamumu, balingaki Yehova. Bango nde babongisamaki mpo na kobandisa lisangá ya bokristo nsima ya liwa ya Yesu.

Mituna: Yesu aponaki banani mpo bázála bantoma na ye 12?
Yesu atindaki bantoma na ye básala nini?

Matai 10:1-10; Marko 3:13-19; 10:35-40; Luka 6:12-16; Yoane 15:15; 20:24, 25;
Misala 2:7; 4:13; 1 Bakorinti 9:5; Baefese 2:20-22

“Nabengi bino baninga, mpo makambo nyonso oyo nayoki epai ya Tata na ngai, nayebisi bino yango.”—Yoane 15:15

81 Lisolo Likoló ya Ngomba

Nsima ya kopona bantoma 12, Yesu akitaki na ngomba mpe akendaki esika bato ebele basanganaki. Bato yango bautaki na Galile, na Tire, na Sidone, na Siri, mpe na ngámbo mosusu ya Yordani. Bayaki na bato oyo bazalaki na maladi ndenge na ndenge mpe oyo bazalaki konyokwama na bademo. Yesu abikisaki bango nyonso. Na nsima, afandaki pene ya ngomba mpe abandaki koloba. Amonisaki makambo oyo tosengeli kosala soki tolingi kozala baninga ya Nzambe. Tosengeli koyeba ete tozali na mposa ya litambwisi ya Yehova mpe ya koyekola kolinga ye. Kasi tokoki kolinga Nzambe te soki tozali kolinga bato te. Tosengeli kosalela moto nyonso makambo na boboto mpe na bosembo, ezala mpe banguna na biso.

Yesu alobaki boye: ‘Tosengeli kosuka kaka te na kolinga baninga na biso. Tosengeli mpe kolinga banguna na biso mpe kolimbisa bazalani na biso na motema moko. Soki moto moko asilikeli yo, kende mbala moko epai na ye mpe sengá ye bolimbisi. Saleláká bato mosusu makambo ndenge olingaka básalela yo.’

Yesu apesaki mpe bato toli ya malamumu na ndenge ya kotalela biloko ya mokili. Alobaki ete: ‘Ezali na ntina mingi kozala moninga ya Yehova na esika ya kozala na mbongo mingi. Moyibi akoki koyiba yo mbongo, kasi moto moko te akoki koyiba boyokani na yo na Yehova. Na yango, bótika komitungisa mpo na oyo bokolya, oyo bokomela, to oyo bokolata. Bótala bandeké. Nzambe asalaka ete bázunga eloko ya kolya te. Komitungisa ekobakisa bolai ya bomoi na bino te. Bóbosana te, Yehova ayebi oyo bosengeli na yango.’

Ebele ya bato wana bayoká naino moto azali koloba lokola Yesu te. Bakonzi ya mangomba na bango bateyá bango naino makambo wana te. Mpo na nini Yesu azalaki moteyi monene boye? Mpo makambo nyonso oyo azalaki koteya ezalaki kouta epai ya Yehova.

Mituna: Tosengeli kosala nini mpo tókóma baninga ya Yehova? Yehova alingi tósalelaka bato makambo ndenge nini?

Matai 4:24–5:48; 6:19–34; 7:28, 29; Luka 6:17–31

“Bókamata ekanganeli na ngai likoló na bino mpe bóyekola epai na ngai, mpo ngai nazali na ezaleli ya boboto mpe na komikitisa na motema, mpe milimo na bino ekopema.”
—Matai 11:29

82 Yesu ateyi bayekoli na ye ndenge ya kobondela

Bafarisai bazalaki kosala makambo nyonso kaka mpo na komilakisa. Soki basali likambo ya malamumu, ezalaki kaka mpo bato bámona bango. Bazalaki kobondela na esika ya bato nyonso mpo bámona bango. Bafarisai bakangaki mabondeli ya milaimilai na motó mpe bazalaki kozongela yango na basinagoga mpe na bisika banzela ekutaná mpo bato báyoka bango. Na yango, bato bakamwaki ntango Yesu alobaki na bango ete: ‘Bóbondelaka te lokola Bafarisai. Bazali kokanisa ete bakokamwisa Nzambe na ebele ya maloba na bango, kasi ezali bongo te. Libondeli ezali likambo ya moto ná Yehova. Esengeli kozongela kaka maloba wana mbala na mbala te. Yehova alingi ete oyebisa ye makambo oyo ezali mpenza na kati ya motema na yo.’

Yesu ateyaki boye: ‘Talá ndenge bosengeli kobondela: “Tata na biso na likoló, nkombo na yo esantisama. Bokonzi na yo eya. Mokano na yo esalema, lokola na likoló, ndenge moko mpe na mabele.”’ Yesu alobaki mpe na bango ete basengeli kobondela mpo na bilei ya mokolo, mpo na bolimbisi ya masumu na bango, mpe mpo na makambo na bango moko.

Yesu alobaki boye: ‘Bótika kobondela te. Bókoba kosenga Tata na bino, Yehova, mpo apesa bino biloko ya malamumu. Moboti nyonso alingaka kopesa mwana na ye biloko ya malamumu. Soki mwana na yo asengi yo limpa, okopesa ye libanga? Soki asengi yo mbisi, okopesa ye nyoka?’

Na nsima, Yesu alimbolaki liteya yango: ‘Soki bino bopesaka bana na bino biloko ya malamumu, bongo Tata na bino, Yehova, akopesa bino elimo santu koleka te? Bino bósenga ye kaka.’ Olandaka toli ya Yesu? Obondelaka mpo na makambo nini?

Mituna: Yesu alobaki nini mpo na koteya bayekoli na ye ndenge ya kobondela? Obondelaka mpo na makambo oyo ezali na ntina na miso na yo?

Matai 6:2-18; 7:7-11; Luka 11:13

**“Bókoba kosenga, mpe bakopesa bino; bókoba koluka, mpe bokomona; bókoba kobeta kókoko, mpe bakofungolela bino.”
—Matai 7:7**

83 Yesu aleisi bankóto ya bato

Mwa moke liboso ya Elekeli ya mobu 32 ya ntango na biso, bantoma bautaki na mosala ya kosakola. Balembaki. Na yango, Yesu amatisaki bango na masuwa mpo bákende na Betesaida epai bakokaki kopema. Kasi ntango masuwa ekómaki pene na libongo, Yesu amonaki ebele mpenza ya bato bazali kolanda bango kuna. Atako Yesu alingaki kozala kaka ye ná bantoma na ye, ayambaki bato yango na boboto. Abikisaki baoyo bazalaki kobela mpe abandaki koteya bango. Mokolo mobimba, Yesu ateyaki bango makambo ya Bokonzi ya Nzambe. Ntango mpokwa ekómaki, bantoma bayaki epai na ye mpe bayebisaki ye: ‘Bato oyo bazali na nzala. Tiká bango bákende koluka mwa eloko ya kolya.’

Yesu azongisaki ete: ‘Bakokende te. Bópesa bango mwa biloko ya kolya.’ Bantoma batunaki ye: ‘Olingi tókende kosombela bango mampa?’ Filipe, moko ya bantoma, alobaki: ‘Ata soki tozali na mbongo ebele, tokokoka kosomba mampa mpo na ebele ya bato nyonso oyo te.’

Yesu atunaki bango: ‘Bozali na biloko nini?’ Andre azongisaki: ‘Tozali na mampa mitano ná mwa mbisi mibale. Ekokoka bango te.’ Bongo Yesu alobaki: ‘Bóyela ngai limpa ná mbisi.’ Ayebisaki bato báfanda na matiti, etuluku moko bato 50 to bato 100. Yesu akamataki mampa ná mbisi, atalaki likoló, mpe abondelaki. Na nsima, apesaki bantoma na ye, mpe bango bapesaki bato. Mibali 5 000, ná basi mpe bana balyaki tii batondaki. Na nsima,

bantoma basangisaki biloko oyo etikalaki, mpo eloko moko te ebeba. Batondisaki kitunga 12. Yango ezalaki likamwisi ya monene!

Bato bakamwaki mingi, yango wana balingaki bátya Yesu mokonzi na bango. Kasi Yesu ayebaki ete yango ezalaki te ntango oyo Yehova atyaki mpo azala mokonzi. Na yango, azongisaki bato yango mpe ayebisaki bantoma bákende na ngámbo mosusu ya Mbu ya Galile. Bamataki na masuwa na bango, mpe Yesu amataki na ngomba kaka ye moko. Mpo na nini? Mpo alingaki azwa ntango ya kobondela Tata na ye. Ata soki Yesu azalaki na makambo mingi ya kosala, azalaki kaka kozwa ntango mpo na kobondela.

“Bósalaka mosala, ezala te mpo na bilei oyo ebebaka, kasi mpo na bilei oyo eumelaka mpo na bomoi ya seko, oyo Mwana ya moto akopesa bino.”
—Yoane 6:27

Mituna: Ndenge nini Yesu amonisaki ete azalaki komitya na esika ya bato? Yango eteyi biso nini mpo na Yehova?

Matai 14:14-22; Luka 9:10-17;
Yoane 6:1-15

84 Yesu atamboli likoló ya mai

Yesu asukaki kaka te na kobikisa bato ya maladi mpe kosekwise bakufi, kasi azalaki mpe na bokonzi likoló ya mopepe ná mbula. Nsima ya kobondela likoló ya ngomba, Yesu atalaki na Mbu ya Galile mpe amonaki mopepe ya makasi. Bayekoli na ye bazalaki na kati ya masuwa na bango, bazalaki kobundana na mopepe. Yesu akitaki na mbu mpe abandaki kotambola likoló ya mai, kokende esika masuwa ya bantoma ezalaki. Ntango bantoma bamonaki moto moko azali kotambola likoló ya mai, babangaki makasi. Kasi Yesu alobaki na bango: ‘Ezali ngai. Bóbanga te.’

Bongo Petro alobaki na ye: ‘Nkolo, soki ezali mpenza yo, yebisá ngai naya esika ozali.’ Yesu ayebisaki ye: ‘Yaká.’ Petro akitaki na katikati ya mopepe makasi wana, mpe atambolaki likoló ya mai, azalaki kokende epai ya Yesu. Kasi ntango Petro akómaki pene na Yesu, amonaki mopepe ya makasi mpe akómaki kobanga. Abandaki kozinda. Petro abelelaki: “Nkolo, bikisá ngai!” Yesu asimbaki ye na loboko mpe alobaki na ye: ‘Mpo na nini obandaki kotya ntembe? Wapi kondima na yo?’

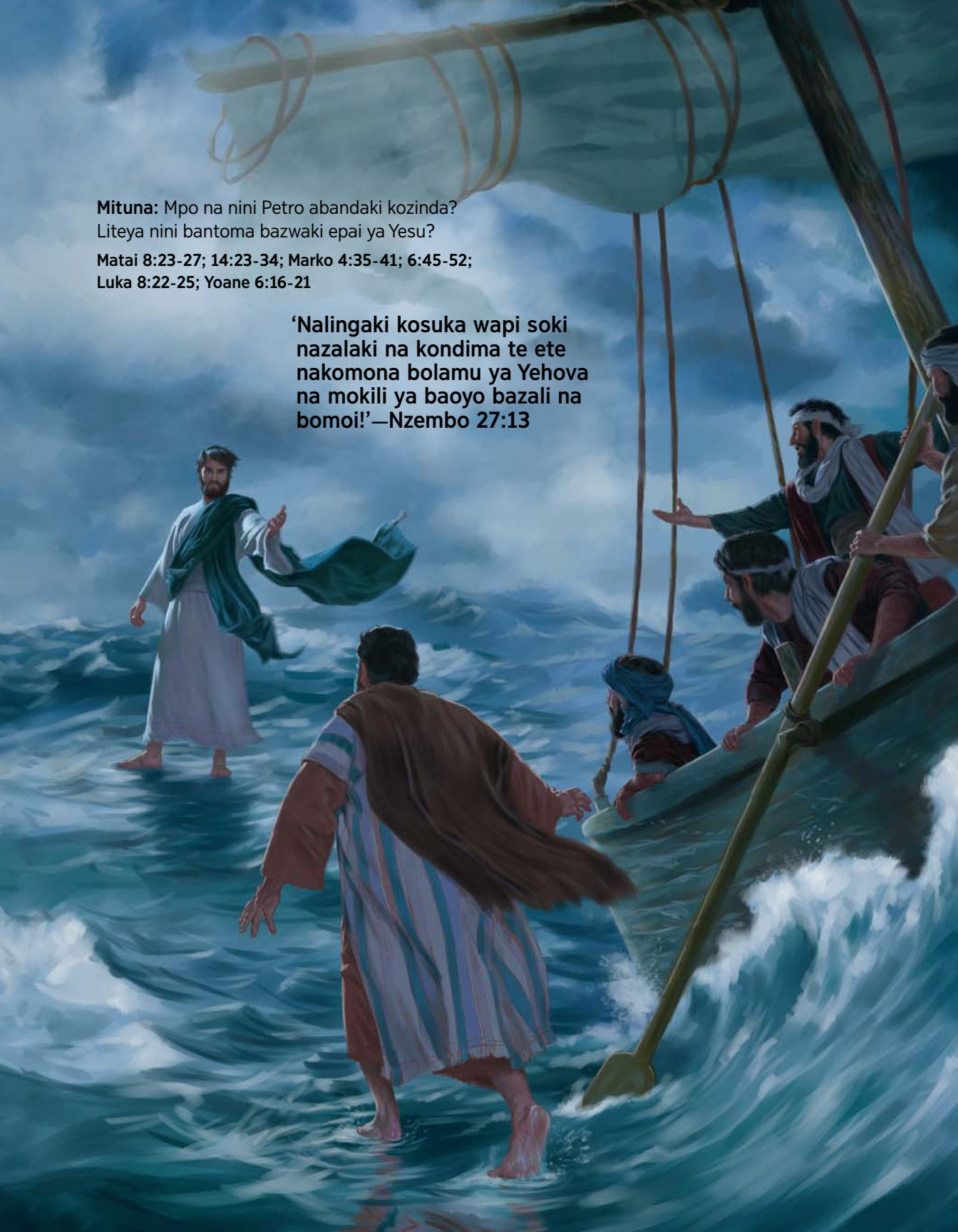
Yesu ná Petro bamataki na masuwa, mpe na mbala moko, mopepe esilaki. Bantoma bayokaki ndenge nini? Bayebisaki Yesu boye: “Ozali mpenza Mwana ya Nzambe.”

Yesu apekisaki mopepe kaka mbala moko wana te. Mokolo mosusu, ntango Yesu ná bantoma na ye bazalaki kokatisa mbu, Yesu alalaki na nsima ya masuwa. Ntango azalaki kolala, mopepe ya makasi eyaki. Mai ya mbonge ebandaki kokota na masuwa mpe masuwa yango etondaki na mai. Bantoma balamusaki ye mpe babelaki ete: ‘Moteyi, tolingi tókufa! Bikisá biso!’ Yesu alamukaki mpe alobaki na mbu ete: “Fandá nyee!” Na mbala moko, mopepe esilaki mpe mbu ekómaki kimya. Yesu atunaki bantoma na ye boye: ‘Wapi kondima na bino?’ Babandaki kolobana na kati na bango: ‘Ata mopepe ná mbu etosi ye.’ Bantoma bamonaki ete soki batyeli Yesu motema mobimba, bakoki kobanga eloko te.

Mituna: Mpo na nini Petro abandaki kozinda?
Liteya nini bantoma bazwaki epai ya Yesu?

Matai 8:23-27; 14:23-34; Marko 4:35-41; 6:45-52;
Luka 8:22-25; Yoane 6:16-21

**‘Nalingaki kosuka wapi soki
nazalaki na kondima te ete
nakomona bolamu ya Yehova
na mokili ya baoyo bazali na
bomoi!’—Nzembo 27:13**

85 Yesu abikisi moto mokolo ya Sabata

Bafarisai bazalaki koyina Yesu, mpe bazalaki kolukela ye likambo mpo bákanga ye. Balobaki ete asengelaki te kobikisa bato ya maladi na mokolo ya Sabata. Na mokolo moko ya Sabata, Yesu amonaki moto moko oyo akufá miso azali kosengasenga na balabala. Ayebisaki bayekoli na ye ete: ‘Bótala ndenge nguya ya Nzambe ekobikisa moto oyo.’ Yesu asangisaki nsoi na ye ná putulu mpe esalaki pɔtɔpɔtɔ, na nsima apakolaki moto yango na miso. Yesu alobaki na ye boye: ‘Kende kosukola miso na yo na pisini ya Siloame.’ Mobali yango akendaki kosukola miso na ye, mpe yango nde ezalaki mbala ya liboso amona na bomoi na ye.

**“Bozali na libunga, mpo boyebi Makomami te mpe nguya ya Nzambe te.”
—Matai 22:29**

Bato bakamwaki. Balobaki: ‘Oyo ezali mobali oyo azalaki kofanda mpe kosengasenga awa, to ezali nde moto moko oyo akokani na ye?’ Mobali yango alobaki na bango ete: ‘Ngai nde moto nabotamaki miso ekufá!’ Bongo bato batunaki ye: ‘Ndenge nini okómi komona?’ Ntango

ayebisaki bango makambo oyo esalemaki, bakendaki na ye epai ya Bafarisai.

Mobali yango ayebisaki Bafarisai ete: ‘Yesu atyaki ngai pɔtɔpɔtɔ ya mabele na miso mpe ayebisaki ngai nakende kosukola yango na mai. Nakendaki kosukola, mpe sikoyo nakómi komona.’ Bafarisai babandaki koloba: ‘Soki Yesu abikisi mokolo ya Sabata, nguya na ye euti epai ya Nzambe te.’ Basusu balobaki: ‘Soki nguya na ye euti epai ya Nzambe te, mbele akoki kobikisa te.’

Bafarisai babengaki baboti ya mobali yango mpe batunaki bango boye: ‘Ndenge nini

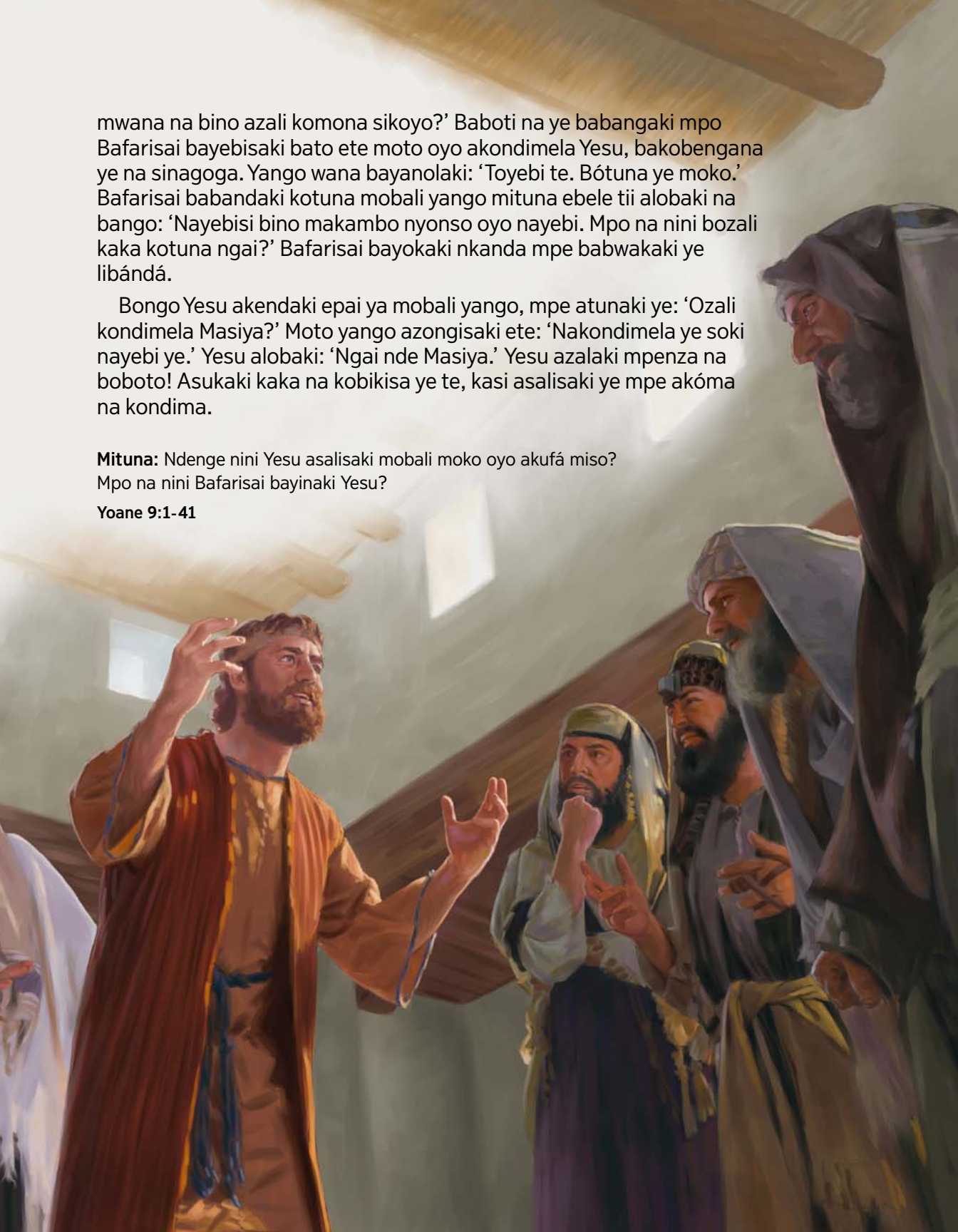

mwana na bino azali komona sikoyo?’ Baboti na ye babangaki mpo Bafarisai bayebisaki bato ete moto oyo akondimela Yesu, bakobengana ye na sinagoga. Yango wana bayanolaki: ‘Toyebi te. Bótuna ye moko.’ Bafarisai babandaki kotuna mobali yango mituna ebele tii alobaki na bango: ‘Nayebisi bino makambo nyonso oyo nayebi. Mpo na nini bozali kaka kotuna ngai?’ Bafarisai bayokaki nkanda mpe babwakaki ye libándá.

Bongo Yesu akendaki epai ya mobali yango, mpe atunaki ye: ‘Ozali kondimela Masiya?’ Moto yango azongisaki ete: ‘Nakondimela ye soki nayebi ye.’ Yesu alobaki: ‘Ngai nde Masiya.’ Yesu azalaki mpenza na boboto! Asukaki kaka na kobikisa ye te, kasi asalisaki ye mpe akóma na kondima.

Mituna: Ndenge nini Yesu asalisaki mobali moko oyo akufá miso? Mpo na nini Bafarisai bayinaki Yesu?

Yoane 9:1-41

86 Yesu asekwisi Lazare

Yesu azalaki na baninga misato ya motema oyo bazalaki kofanda na Betania. Banninga yango ezalaki Lazare ná bandeko na ye ya basi mibale, Maria ná Marta. Mokolo moko, ntango Yesu azalaki na ngámbo mosusu ya Yordani, Maria ná Marta batindelaki ye nsango ya mbalakaka: ‘Lazare azali kobela makasi. Tobondeli yo, yaká noki!’ Kasi Yesu akendaki mbala moko te. Azelaki mikolo mibale mobimba, na nsima ayebisaki bayekoli na ye boye: ‘Tókende na Betania. Lazare alali, mpe nakei kolamusa ye.’ Bantoma balobaki na ye ete: ‘Soki Lazare alali, yango ekosalisa ye ayoka malamú.’ Bongo Yesu ayebisaki bango polele: ‘Lazare akufi.’

Ntango Yesu akómaki na Betania, mikolo minei elekaki banda bakundaki Lazare. Bato ebele bayaki kobondisa Marta ná Maria. Ntango Marta ayokaki ete Yesu akómi, akendaki mbangu kokutana na ye. Alobaki na ye: “Nkolo, soki ozalaki awa, mbele ndeko na ngai akufaki te.” Yesu azongiselaki ye: ‘Ndeko na yo akozonga na bomoi. Marta, ondimi yango?’ Marta alobaki: ‘Nandimi ete akosekwa.’ Yesu azongiselaki ye ete: “Ngai nazali lisekwa mpe bomoi.”

Na nsima, Marta akendaki epai ya Maria mpe ayebisaki ye ete: ‘Yesu azali awa.’ Maria akendaki mbangu epai ya Yesu mpe bato ebele balandaki ye. Akweaki na makolo ya Yesu mpe azalaki kaka kolela. Ayebisaki Yesu ete: ‘Nkolo, soki ozalaki awa, mbele ndeko na biso akufi te!’ Yesu amonaki ndenge azalaki konyokwama, ye mpe abandaki kolela. Ntango ebele yango ya bato bamonaki ye na mai ya miso, balobaki: ‘Ya solo, Yesu alingaki Lazare mingi.’ Kasi bato mosusu bamitunaki: ‘Mpo na nini abikisaki moninga na ye te?’ Yesu akosala nini?

Yesu akendaki na lilita mpe libanga ya monene ezipaki monoko na yango. Alobaki na bato: ‘Bólongola libanga.’ Marta ayebisaki ye: ‘Esali mikolo minei! Nzoto na ye esengeli kolumba nsolo.’ Atako bongo, balongolaki libanga, mpe Yesu abondelaki ete: ‘Tata, matondi mpo oyokaka ngai. Nayebi ete oyokaka ngai ntango nyonso, kasi nazali koloba makasi mpo bato oyo báyebe ete yo

moto otindi ngai.’ Na nsima, abelelaki:
“Lazare, bimá!” Likambo moko ya kokamwa
esalemaki: Lazare abimaki na lilita, bilamba
ya lini ezingaki ye nzoto mobimba. Yesu
alobaki: “Bófungola ye mpe bótika ye
akende.”

**“Nzambe ya solo azali Nzambe
ya misala ya kobikisa; mpe
banzela ya kolongwa na liwa
ezali ya Yehova Nkolo
Mokonzi-Oyo-Aleki-Nyonso.”
—Nzembo 68:20**

Bato mingi oyo bamonaki likambo yango, bandimelaki Yesu.
Kasi bato mosusu bakendaki koyebisa Bafarisai. Banda mokolo
wana, Bafarisai bazalaki koluka koboma Lazare ná Yesu. Yudasi
Mokeriota, moko ya bantoma na ye 12, akendaki na mayele epai
ya Bafarisai mpe atunaki bango: ‘Bokopesa ngai mbongo boni
soki nasalisi bino bózwa Yesu?’ Bayokanaki bápesa ye shekele ya
palata 30, mpe Yudasi abandaki koluka libaku ya kokaba Yesu epai
ya Bafarisai.

Mituna: Lobelá ndenge Lazare asekwisamaki. Bafarisai bakanaki kosala nini ntango
bayokaki makambo ya Lazare?

Matai 26:14-16; Yoane 11:1-53; 12:10

13

Yesu ayaki awa na mabele mpo na kopesa bomoi na ye mpo na bato ya kozanga kokoka. Atako akufaki, alongaki mokili. Yehova azalaki sembo epai ya Mwana na ye mpe azongisaki ye na bomoi. Tii na liwa, Yesu asalelaki bato makambo na komikitisa mpe azalaki kolimbisa bango ntango bazalaki kosala mabunga. Nsima ya lisekwa na ye, Yesu abimelaki bayekoli na ye. Alakisaki bango ndenge ya kosala mosala ya ntina mingi oyo apesaki bango. Soki ozali moboti, salisá mwana na yo ayeba ete biso mpe tosengeli kosala mosala yango.

LITEYA

- Ezali ata na likambo moko te oyo Yehova akokoka te kosilisa
- Sepeláká kosalela bato mpe salisáká bango ndenge Yesu asalaki
- Bakristo ya solo bakoyebana na ndenge bazali kolingana

87 Elekeli ya nsuka ya Yesu

Mbula na mbula, Bayuda bazalaki kosala Elekeli na mokolo ya 14 ya sanza ya Nisana. Yango ezalaki kosalisa bango bákanisa ndenge Yehova alongolaki bango na boombo na Ezipito mpe ndenge amemaki bango na Mokili ya Ndaka. Na mobu 33 ya ntango na biso, Yesu ná bantoma na ye basalaki Elekeli na shambre moko ya likoló na Yerusaleme. Ntango bazalaki kolya, Yesu alobaki na bango: ‘Moko na bino akokaba ngai.’ Esalaki bantoma mpasi, mpe batunaki Yesu boye: ‘Nani akokaba yo?’ Yesu azongiselaki bango ete: ‘Ezali moto oyo ngai nakopesa limpa oyo.’ Na nsima, apesaki Yudasí Mokeriota eteni ya limpa. Na mbala moko, Yudasí atelelaki mpe akendaki.

Na nsima, Yesu abondelaki, abukaki mampa bitenibiteni, mpe apesaki yango bantoma oyo batikalaki. Alobaki na bango: ‘Bólya limpa oyo. Yango elakisi nzoto na ngai, oyo nakopesa yango mpo na bino.’ Abondelaki mpe mpo na vinyo, mpe apesaki yango bantoma. Ayebisaki bango ete: ‘Bómela vinyo oyo. Yango elakisi makila na ngai, oyo nakopesa mpo masumu elimbisama. Napesi bino elaka ete bokozala bakonzi elongo na ngai na likoló. Bósalaka yango mbula na mbula mpo na kokanisa ngai.’ Bayekoli ya Yesu bayanganaka mbula na mbula na mpokwa wana. Likita yango ebengamaka Bilei ya Mpokwa ya Nkolo.

**“Bóbanga te, etonga moke, mpo
Tata na bino andimi kopesa bino
bokonzi.”—Luka 12:32**

Nsima ya kolya, bantoma babandaki kowelana mpo na koyeba nani aleki baninga. Kasi Yesu ayebisaki bango ete: ‘Oyo aleki monene na kati na bino ezali oyo azali komimona ete azali mwana moke mpenza, moto oyo azali na ntina te.’

‘Bozali baninga na ngai. Nazali koyebisa bino makambo nyonso oyo Tata na ngai alingi naye bisa bino. Etikali moke nakende epai ya Tata na ngai na likoló. Bino bokotikala, mpe bato bakoyeba ete bozali bayekoli na ngai soki bozali kolingana. Bosengeli kolingana ndenge ngai nalingi bino.’

Na nsuka, Yesu abondelaki, asengaki Yehova abatela bayekoli na ye nyonso. Asengaki Yehova asalisa bango básalaka elongo na kimya. Abondelaki ete nkombo ya Yehova esantisama. Na nsima, Yesu ná bantoma na ye bayembaki loyembo mpo na kokumisa Yehova mpe babimaki. Ngonga oyo Yesu asengelaki kokangama ekómaki pene.

Mituna: Elaka nini Yesu apesaki bantoma na ye? Wapi mateya ya ntina mingi oyo Yesu ateyaki bantoma na ye na Elekeli ya nsuka oyo balyaki elongo?

Matai 26:20-30; Luka 22:14-26; Yoane 13:1, 2, 26, 30, 34, 35; 15:12-19; 17:3-26

88 Bakangi Yesu

Yesu ná bantoma na ye bakatisaki lobwaku ya Kidrone, mpe bakendaki na Ngomba ya Olive. Midi ya butu esilaki koleka, mpe sanza ezalaki komonana mobimba. Ntango bakómaki na elanga ya Getesemane, Yesu alobaki na bango boye: “Bótikala awa mpe bósenzela.” Na nsima, Yesu akendaki mwa mosika na kati ya elanga mpe afukamaki. Atako azalaki koyoka mawa mingi, abondelaki Yehova ete: “Mokano na yo esalema.” Na nsima, Yehova atindaki anzelu moko mpo na kolendisa ye. Ntango Yesu azongaki esika bantoma bazalaki, akutaki misato na bango balali. Alobaki na bango: ‘Bólamuka! Oyo ezali ntango ya kolala te! Ngonga oyo esengeli napesama epai ya banguna na ngai ekoki.’

Na ntango yango, Yudasi akómaki, ayaki na ebele ya bato basimbi mipanga ná banzete. Ayebaki esika ya kozwa Yesu mpo bazalaki koya na elanga yango mbala na mbala. Yudasi ayebisaki basoda ete akopesa bango elembo ya koyeba Yesu. Akendaki mbala moko epai ya Yesu mpe alobaki: ‘Mbote, Moteyi,’ mpe apesaki ye lipwεpwe. Yesu alobaki na ye: ‘Yudasi, ozali kokaba mwana ya moto na lipwεpwe.’

Yesu apusanaki epai bato yango bazalaki mpe atunaki bango: “Bozali koluka nani?” Bazongiselaki ye ete: “Yesu Monazarete.” Bongo alobaki na bango: ‘Ngai oyo,’ mpe bato yango bazongaki nsima mpe bakweaki na mabele. Yesu atunaki bango lisusu: “Bozali koluka nani?” Bayanolaki lisusu: “Yesu Monazarete.” Yesu alobaki na bango ete: ‘Nayebisi bino ete ngai oyo. Bótika mibali oyo bákende.’

Ntango Petro amonaki makambo oyo ezali kosalema, abimisaki mopanga mpe akataki litoi ya Malakusi, moombo ya nganga-nzambe monene. Kasi Yesu asimbaki litoi ya mobali yango mpe azongisaki yango. Na nsima, alobaki na Petro boye: ‘Zongisá mopanga na yo. Soki ozali kobunda na mopanga, okokufa na mopanga.’ Basoda bakamataki Yesu,

bakangaki ye bansinga na maboko, mpe bantoma bakimaki. Na nsima, bato yango bakendaki na Yesu epai ya Anasi, nganga-nzambe mokonzi. Anasi atunaki Yesu mituna mpe atindaki ye epai ya Kaifa, nganga-nzambe monene. Kasi likambo nini ekómelaki bantoma?

Mituna: Likambo nini esalemaki na elanga ya Getesemane? Liteya nini ozwi na likambo Yesu asalaki na butu wana?

Matai 26:36-57; Marko 14:32-50; Luka 22:39-54; Yoane 18:1-14, 19-24

“Na mokili bozali na bolózi, kasi bózala na mpiko! Ngai nalongi mokili.”—Yoane 16:33

89 Petro awangani Yesu

Ntango Yesu ná bantoma na ye bazalaki na shambre ya likoló, alobaki na bango ete: ‘Na butu ya lelo, bino nyonso bokusundola ngai.’ Petro alobaki: ‘Ngai te! Ata soki basusu batiki yo, ngai nakotika yo te.’ Bongo Yesu alobaki na Petro ete: ‘Liboso nsoso elela, okowangana ngai mbala misato.’

Ntango basoda bakendaki na Yesu na ndako ya Kaifa, mingi ya bantoma yango bakimaki. Kasi mibale na kati na bango bazalaki kolanda na kati ya ebele ya bato. Moko na bango ezalaki Petro. Akotaki na lopango ya Kaifa mpe azalaki koyota moto. Lokola moto ezalaki kongengisa pole, mosaleli moko ya mwasi amonaki elongi ya Petro mpe alobaki ete: ‘Nayebi yo! Ozalaki na Yesu!’

Petro alobaki: ‘Te, ngai te! Nayebi makambo ozali koloba te.’

Akendaki na porte. Kasi, eumelaki te mosaleli mosusu ya mwasi amonaki ye mpe ayebisaki bato ete: ‘Mobali oyo azalaki elongo na Yesu!’ Petro alobaki lisusu ete: ‘Nayebi ata Yesu yango te.’ Mobali moko oyo azalaki wana alobaki na ye: ‘Yo ozali moko na bango! Ata elobeli na yo ezali komonisa ete ozali moto ya Galile, lokola Yesu.’ Kasi Petro alapaki ndai ete: ‘Nayebi ye te!’

**“Ngonga . . . esili koya,
wana bokopanzana moto
na moto na ndako na ye
mpe bokotika ngai kaka
ngai moko; nzokande nazali
kaka ngai moko te, mpo
Tata azali elongo na ngai.”
—Yoane 16:32**

Na ntango yango, nsoso elelaki. Petro amonaki ndenge Yesu abalukaki mpe atalaki ye. Akanisaki maloba oyo Yesu ayebisaki ye; abimaki libándá mpe abandaki kolela makasi.

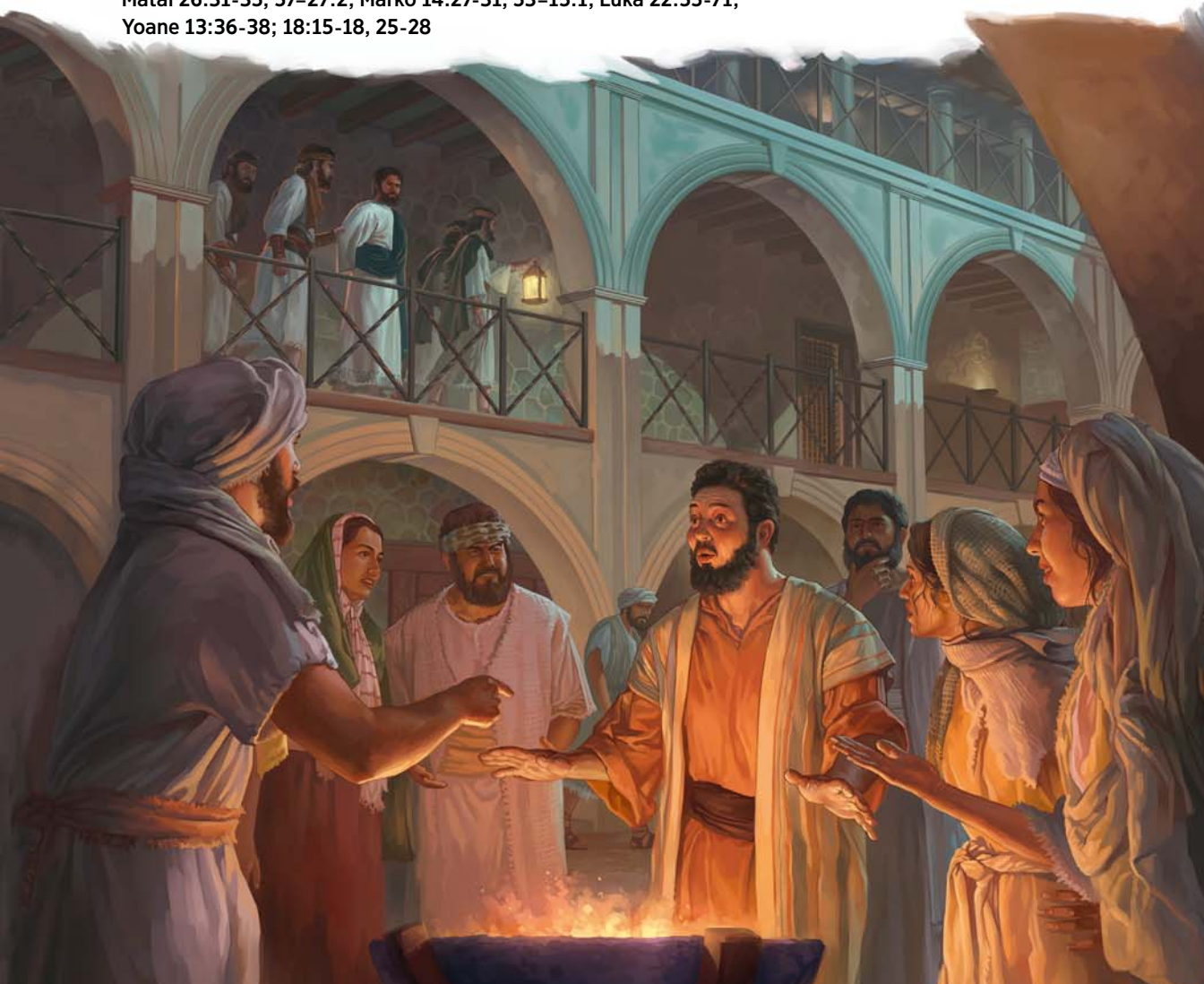
Na ntango yango, Sanedrina eyokanaki ete básambisa Yesu na kati ya ndako ya Kaifa. Basilaki koyokana báboma Yesu, kasi bazalaki nde koluka ntina oyo bakoboma ye. Kasi bazwaki ye ata na likambo moko te. Nsukansuka, Kaifa atunaki Yesu mbala moko ete: ‘Yo ozali Mwana ya Nzambe?’ Yesu andimaki: ‘Eε.’ Kaifa alobaki: ‘Tosengeli koluka ntina mosusu te. Afingi Nzambe!’ Sanedrina mobimba elobaki ete: ‘Moto oyo asengeli kokufa.’ Babetaki ye bambata, babwakelaki ye nsoi na elongi, bakangaki ye miso,

babetakibetaki ye, mpe balobaki na ye boye: ‘Soki ozali mosakoli, lobá nani abeti yo!’

Ntango ntongo etanaki, bakendaki na Yesu na Sanedrina mpe babandaki kotuna ye lisusu: ‘Yo ozali Mwana ya Nzambe?’ Yesu azongisaki ete: ‘Bino moko bozali koloba ete nazali Mwana ya Nzambe.’ Na yango, bamonaki ete afiti Nzambe mpe bakendaki na ye epai ya Ponse Pilate, guverneri ya Roma oyo azalaki koyangela wana. Likambo yango ekosuka ndenge nini? Tokoyeba yango na lisolo oyo elandi.

Mituna: Likambo nini esalemaki na ndako ya Kaifa?
Sanedrini ezwaki mokano ya koboma Yesu mpo na likambo nini?

**Matai 26:31-35, 57-27:2; Marko 14:27-31, 53-15:1; Luka 22:55-71;
Yoane 13:36-38; 18:15-18, 25-28**

90 Yesu akufi na Golgota

Banganga-nzambe bakonzi bamemaki Yesu na ndako ya guvèrnè. Pilate atunaki bango: ‘Bozali kofunda mobali oyo na likambo nini?’ Bazongiselaki ye: ‘Alobi ete azali mokonzi!’ Pilate atunaki Yesu: “Ozali Mokonzi ya Bayuda?” Yesu alobaki na ye: “Bokonzi na ngai ezali ya mokili oyo te.”

Na nsima, Pilate atindaki Yesu epai ya Erode, mokambi ya Galile, mpo aluka soki akozwa likambo ya kofunda Yesu. Erode azwaki Yesu na mabe moko te mpe azongisaki ye epai ya Pilate. Na nsima, Pilate alobaki na bato ete: ‘Ezala ngai ezala Erode tozwi moto oyo na mabe te. Nalingi natika ye akende.’ Ebele ya bato bagangaki: ‘Bomá ye! Bomá ye!’ Basoda babetaki Yesu fimbo, babwakelaki ye nsoi, mpe babetaki ye makofi. Balatisaki ye motole ya nzube na motó mpe batyolaki ye na maloba oyo: ‘Mbote, Mokonzi ya Bayuda.’ Pilate alobaki lisusu na ebele ya bato: ‘Nazwi mobali oyo na mabe te.’ Kasi bagangaki: “Abakama na nzete!” Na yango, Pilate atikaki báboma Yesu.

Bamemaki Yesu na esika babengi Golgota, babakaki ye na nzete. Yesu abondelaki boye: ‘Tata, limbisá bango, mpo bayebi te makambo bazali kosala.’ Bato babandaki koseka Yesu, mpe koloba: ‘Soki ozali Mwana ya Nzambe, kitá na nzete! Omibikisa.’

Moko ya bato mabe oyo babakaki na nzete pembeni ya Yesu, alobaki na ye: “Kanisé ngai ntango okokota na bokonzi na yo.” Yesu alobaki na ye: “Okozala na ngai na Paradiso.” Na nsima ya midi, molili ekotaki na mokili yango ngonga misato. Bayekoli mosusu, ná Maria mama ya Yesu, batelémaki pene na nzete oyo babakaki ye. Yesu ayebisaki Yoane azwa Maria mpo abatela ye lokola mama na ye moko.

Na nsuka, Yesu alobaki: “Ekokisami!” Agumbaki motó mpe akataki motema. Na ntango yango, mabele eninganaki makasi mpenza. Na tempelo, rido ya kilo oyo ekabolaki Esika Mosantu

ná Esika oyo eleki Bosantu epasukaki na mibale. Mokonzi moko ya basoda alobaki boye: ‘Ya solo oyo azalaki mwana ya Nzambe.’

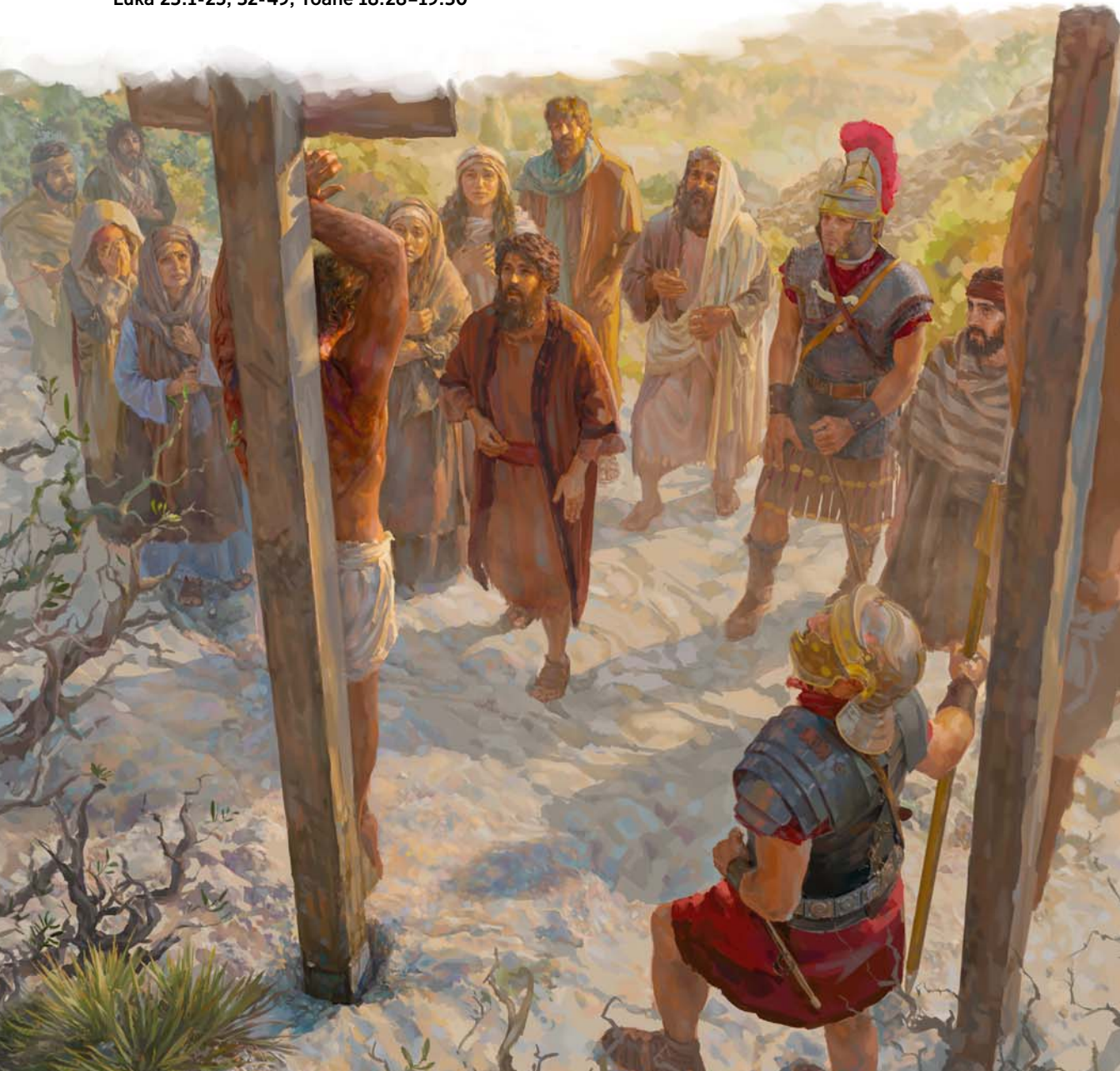
“Ata soki bilaka ya Nzambe ezali ebele boni, ekómi $\Xi\epsilon$ na nzela na ye.”
—2 Bakorinti 1:20

Mituna: Mpo na nini Pilate atindaki báboma Yesu?

Ndenge nini Yesu amonisaki ete azalaki libosoliboso koluka bolamu ya basusu?

Matai 27:11-14, 22-31, 38-56; Marko 15:2-5, 12-18, 25, 29-33, 37-39;

Luka 23:1-25, 32-49; Yoane 18:28-19:30

91 Yesu asekwi

Nsima ya liwa ya Yesu, moto moko ya bozwi na nkombo Yozefe asengaki Pilate apesa ye nzela akitisa nzoto ya Yesu na nzete. Yozefe alingaki nzoto yango na elamba kitoko ya lini, atyaki yango matiti ya nsolo kitoko mpe alalisaki yango na lilita moko ya sika. Atyaki libanga moko ya kilo na porte ya lilita yango. Banganga-nzambe bakonzi balobaki na Pilate ete: 'Tozali kobanga ete bayekoli mosusu ya Yesu bakoki kozwa nzoto na ye bongo báloba ete azongi na bomoi.' Pilate alobaki na bango boye: 'Bókanga lilita yango mpe bótya bakengeli.'

Mikolo misato na nsima, na ntongontongo, mwa basi bakendaki na lilita yango mpe bakutaki libanga elongwe. Na kati ya lilita, bamonaki anzelu moko mpe alobaki na bango: 'Bóbanga te. Yesu asekwi. Bókende koyebisa bayekoli na ye bákende kokutana na ye na Galile.'

Maria Magdalena akendaki mbangu koluka Petro ná Yoane. Ayebisaki bango ete: 'Moto moko alongoli nzoto ya Yesu!' Petro ná Yoane bazongaki mbangu na lilita. Ntango bamonaki yango ezali polele, bazongaki na bandako na bango.

Ntango Maria azongaki na lilita, amonaki baanzelu mibale mpe alobaki na bango ete: 'Nayebi te esika batye Nkolo na ngai.' Na nsima, amonaki mobali moko, mpe akanisaki ete azali mosali-bilanga; alobaki na mobali yango: 'Nabondeli yo tata, yebisá ngai esika otye ye.' Kasi ntango moto yango abengaki ye, "Maria!" Maria ayebaki mbala moko ete ezalaki Yesu. Maria abandaki koganga ete: "Moteyi!" mpe asimbaki ye na nzoto. Yesu alobaki na ye: 'Kende koyebisa bandeko na ngai ete omoni ngai.' Maria akendaki mbangu mbala moko epai ya bayekoli mpe ayebisaki bango ete amoni Yesu.

Na nsima, kaka na mokolo yango, bayekoli mibale balongwaki Yerusaleme mpe bazalaki kokende na Emausi. Mobali moko ayaki pembeni na bango na nzela mpe atunaki bango soki bazali kolobela nini. Bazongiselaki ye: 'Oyoki nsango te? Eleki mikolo misato, banganga-nzambe bakonzi babomaki Yesu. Sikoyo basi mosusu bazali koloba ete azali na bomoi!' Moto yango atunaki bango: 'Bino bondimelaka basakoli te? Balobaki ete Kristo asengelaki kokufa

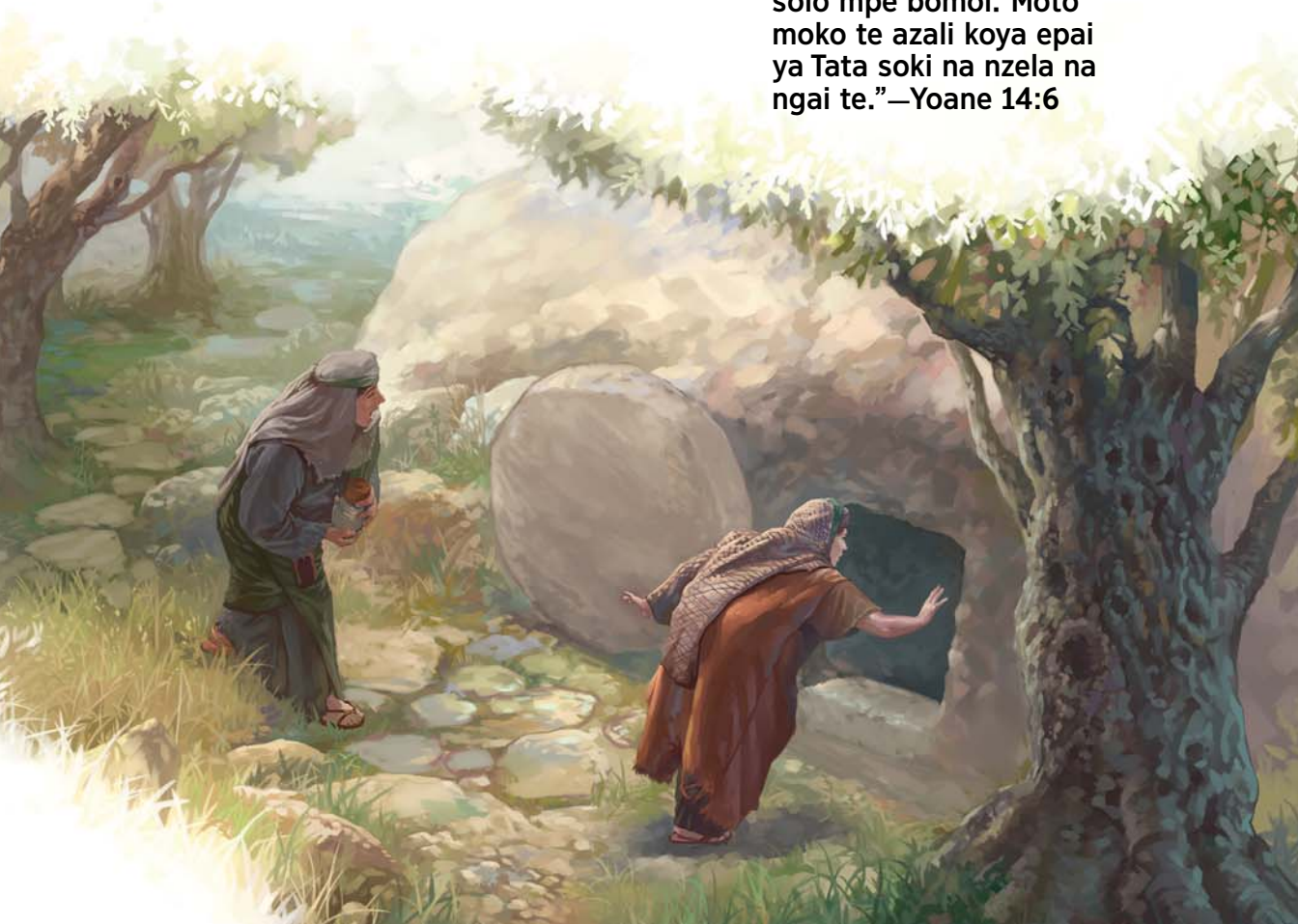
mpe na nsima kosekwa.’ Azalaki kaka kolimbwela bango Makomami. Ntango bakómaki pene na Emausi, bayekoli yango basengaki mobali yango aya elongo na bango. Ntango abondelaki mpo na mampa liboso bálya, bato yango bayebaki ete ezalaki Yesu. Na nsima, alimwaki.

Bayekoli yango mibale bazongaki mbangu na Yerusaleme epai bantoma bayanganaki mpe bayebisaki bango makambo oyo esalemaki. Ntango bazalaki naino kuna, na kati ya ndako, Yesu abimelaki bango nyonso. Liboso, bantoma bazalaki kondima te ete ezalaki Yesu. Na nsima, alobaki na bango: ‘Bótala maboko na ngai; bósimba ngai. Ekomamaki ete Kristo akosekwa uta na bakufi.’

Mituna: Nini esalemaki ntango basi bakendaki na lilita ya Yesu?
Nini esalemaki na nzela ya Emausi?

Matai 27:57–28:10; Marko 15:42–16:8;
Luka 23:50–24:43; Yoane 19:38–20:23

“Ngai nazali nzela mpe solo mpe bomoi. Moto moko te azali koya epai ya Tata soki na nzela na ngai te.”—Yoane 14:6

92 Yesu abimeli mibali oyo bazalaki koboma mbisi

Mwa mikolo nsima ya ntango oyo Yesu abimelaki bantoma, Petro amonaki malamuni akende koboma mbisi na Mbu ya Galile. Toma, Yakobo, Yoane, mpe bayekoli mosusu bakendaki elongo na ye. Balukaki mbisi butu mobimba kasi bazwaki eloko te.

Na ntongontongo, bamonaki mobali moko afandi na libongo. Atunaki bango na mosika ete: 'Bozwi ata mbisi moko te?' Bazongiselaki ye ete: "Te!" Mobali yango alobaki na bango: "Bóbwaka monyama na loboko ya mobali ya masuwa." Ntango basalaki yango, monyama etondaki na mbisi ebele, mpe bakokaki kotombola yango te. Na mbala moko, Yoane ayebaki ete mobali yango ezalaki Yesu mpe alobaki: "Ezali Nkolo!" Petro amibwakaki na mai mpe abetaki mai tii na libongo. Bayekoli mosusu balandaki na masuwa.

“[Yesu] alobaki na bango: ‘Bólanda ngai, mpe nakokómisa bino baluki-bato.’ Na mbala moko basundolaki minyama mpe balandaki ye.”—Matai 4:19, 20

Ntango bakómaki na mokili, bamonaki mampa mpe mbisi na môtô ya makala. Yesu ayebisaki bango bábakisa mbisi mosusu mpo bálya. Na nsima, ayebisaki bango: ‘Bóya kolya.’

Ntango basilisaki kolya, Yesu atunaki Petro boye: ‘Olingaka ngai koleka mosala ya koboma mbisi?’ Petro azongiselaki ye: ‘Εε, Nkolo, oyebi ete nalingaka yo. Yesu ayebisaki ye: ‘Boye, oleisa bana-mpate na ngai.’ Yesu atunaki lisusu: ‘Petro, olingaka ngai?’ Petro ayanolaki: ‘Nkolo, oyebi ete nalingaka yo.’ Yesu alobaki na ye: “Batelá bampate na ngai ya mike.” Yesu atunaki lisusu Petro mbala ya misato. Petro ayokaki mawa. Alobaki: ‘Nkolo, oyebi makambo nyonso. Oyebi ete nalingaka yo.’ Yesu alobaki na ye: “Leisá bampate na ngai ya mike.” Na nsima, ayebisaki Petro: “Kobá kolanda ngai.”

Mituna: Likamwisi nini Yesu asalaki mpo na babomi-mbisi?
Okanisi mpo na nini Yesu atunaki Petro mbala misato ete: “Olingaka ngai?”

Yoane 21:1-19, 25; Misala 1:1-3

93 Yesu azongi na likoló

Yesu akutanaki na bayekoli na ye na Galile. Apesaki bango malako ya ntina mingi: ‘Bókende mpe bókómisa bato bayekoli na mikili nyonso. Bóteya bango makambo nyonso oyo nateyaki bino, mpe bóbatisa bango.’ Na nsima, apesaki bango elaka oyo: ‘Nakozala elongo na bino ntango nyonso.’

Na boumeli ya mikolo 40 nsima ya lisekwa na ye, Yesu abimelaki bayekoli na ye ebele, na Galile mpe na Yerusaleme. Ateyaki bango makambo ya ntina mingi mpe asalaki makamwisi ebele. Na nsima, Yesu akutanaki na bantoma na ye mbala ya nsuka, na Ngomba ya Olive. Ayebisaki bango boye: ‘Bólongwa na Yerusaleme te. Bókoba kozela eloko oyo Tata alakaki.’

Bantoma bayebaki te soki alingi koloba nini. Batunaki ye: ‘Sikoyo nde okokóma Mokonzi ya Yisraele?’ Yesu ayebisaki bango: ‘Ntango oyo Yehova atyá mpo nakóma Mokonzi ekoki naino te. Mosika te, bokozwa nguya ya elimo santu, mpe bokozala batatoli na ngai. Bókende kosakola na Yerusaleme, na Yudea, na Samaria, mpe na bisika eleki mosika na mabele.’

Na nsima, Yesu atombwanaki na likoló mpe lipata moko ezipaki ye. Bayekoli na ye bazalaki kaka kotala, kasi azalaki lisusu te.

Bayekoli balongwaki na Ngomba ya Olive mpe bakendaki na Yerusaleme. Bazalaki kokutana mbala na mbala na shambre moko ya likoló mpo na kobondela. Bazalaki kozela Yesu apesa bango malako mosusu.

Mituna: Etinda nini Yesu apesaki bayekoli na ye?
Nini esalemaki na Ngomba ya Olive?

Matai 28:16-20; Luka 24:49-53; Yoane 20:30, 31; Misala 1:2-14; 1 Bakorinti 15:3-6

**“Nsango malamumu oyo ya bokonzi
ekosakolama na mabele mobimba esika
bato bafandi mpo ezala litatoli na bikólo
nyonso; bongo nsuka ekoya.”—Matai 24:14**

14

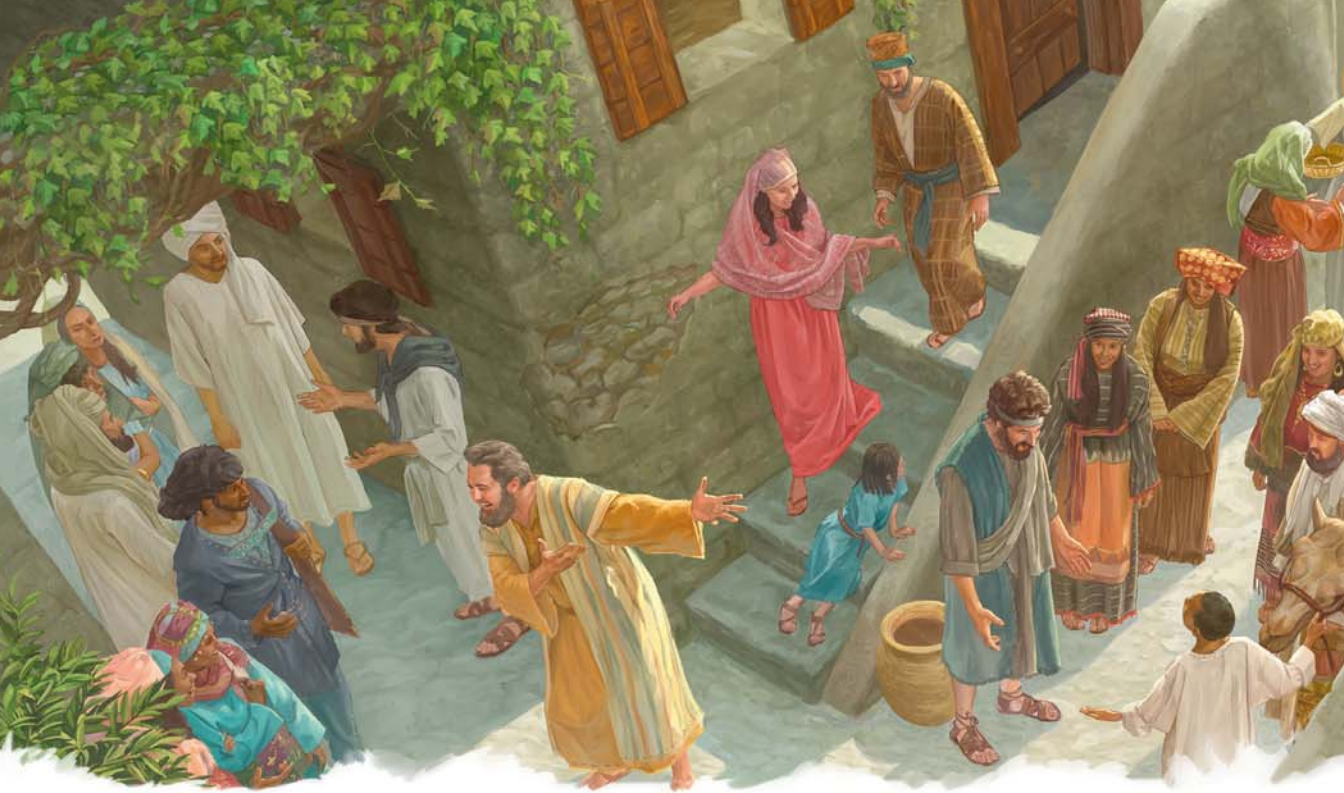
Bakristo ya siekle ya liboso bapalanganisaki nsango malamumu ya Bokonzi tii na bisika eleki mpenza mosika na mabele. Yesu atambwisaki bango bisika basengelaki kosakola mpe na ndenge ya likamwisi apesaki bango likoki ya koteya bato na minoko na bango moko. Yehova apesaki bango mpiko mpe nguya ya kolonga mikakatano ya makasi.

Na emonaneli moko, Yesu alakisaki ntoma Yoane nkembo ya Yehova. Na emonaneli mosusu, ntoma Yoane amonaki Bokonzi ya likoló elongi Satana mpe esukisi boyangeli na ye libela. Yoane amonaki Yesu azali koyangela elongo na bato 144 000. Yoane amonaki mpe mabele mobimba ekómi paradiso esika bato nyonso bazali kosambela Yehova na kimya mpe na bomoko.

LITEYA

- Kosala mosala oyo Yehova apesi biso ememelaka ye nkembo
- Mipesá na Yehova mpe monisá ete olingi Bokonzi na ye etambwisa yo
- Zalá moninga ya motema ya Yehova

94 Bayekoli bazwi elimo santu

Mikolo zomi nsima ya kozonga ya Yesu na likoló, bayekoli na ye bazwaki elimo santu. Ezalaki na Pantekote ya mobu 33 T.B., mpe bato ya bisika ndenge na ndenge bayaki na Yerusaleme mpo na feti yango. Bayekoli soki 120 bayanganaki na shambre ya likoló. Na mbala moko, likambo moko ya kokamwa esalemaki. Eloko moko, elingi koloba ndemo lokola nde ya moto emonanaki na motó ya moyekoli mokomoko, mpe bango nyonso babandaki koloba na minoko mosusu. Mopepe moko ya makasi etondaki na ndako yango.

Bapaya ya mikili mosusu oyo bayaki na Yerusaleme bayokaki makela yango mpe bakimaki mbangu na ndako yango kotala likambo oyo esalemaki. Bakamwaki koyoka bayekoli bazali koloba na minoko mosusu. Bazalaki koloba: 'Bato oyo bazali bato ya Galile. Ndenge nini bazali koloba minoko ya mboka na biso?'

Na nsima, Petro ná bayekoli mosusu batalemaki liboso ya ebele ya bato. Petro ayebisaki bato yango ndenge Yesu abomamaki

mpe ndenge Yehova asekwisaki ye. Petro ayebisaki bango boye: ‘Sikoyo Yesu azali na likoló na loboko ya mobali ya Nzambe, mpe asopeli biso elimo santu oyo alakaki biso. Yango wana boyoki mpe bomoni makamwisi oyo.’

“Soki ozali kosakola polele ‘liloba wana na monoko na yo mpenza,’ ete Yesu azali Nkolo, mpe ozali kondima na motema na yo ete Nzambe alamwisaki ye uta na bakufi, okobika.”—Baroma 10:9

Maloba ya Petro esimbaki mpenza mitema ya bato, mpe batunaki boye: “Tosengeli kosala nini?” Azongiselaki bango ete: ‘Bótika masumu mpe bózwa batisimo na nkombo ya Yehova. Bokoza likabo ya elimo santu.’ Na mokolo yango, bato soki 3 000 bazwaki batisimo. Banda wana, motángo ya bayekoli ekómaki kobakisama se kobakisama na Yerusaleme. Elimo santu esalisaki bantoma báfungola masangá mosusu ebele mpo báteya bayekoli ya sika makambo nyonso oyo Yesu apesaki bango etinda.

Mituna: Nini esalemaki na Pantekote ya mobu 33 T.B.? Mpo na nini bato ebele bazwaki batisimo?

Misala 1:15; 2:1-42; 4:4; Yoane 15:26

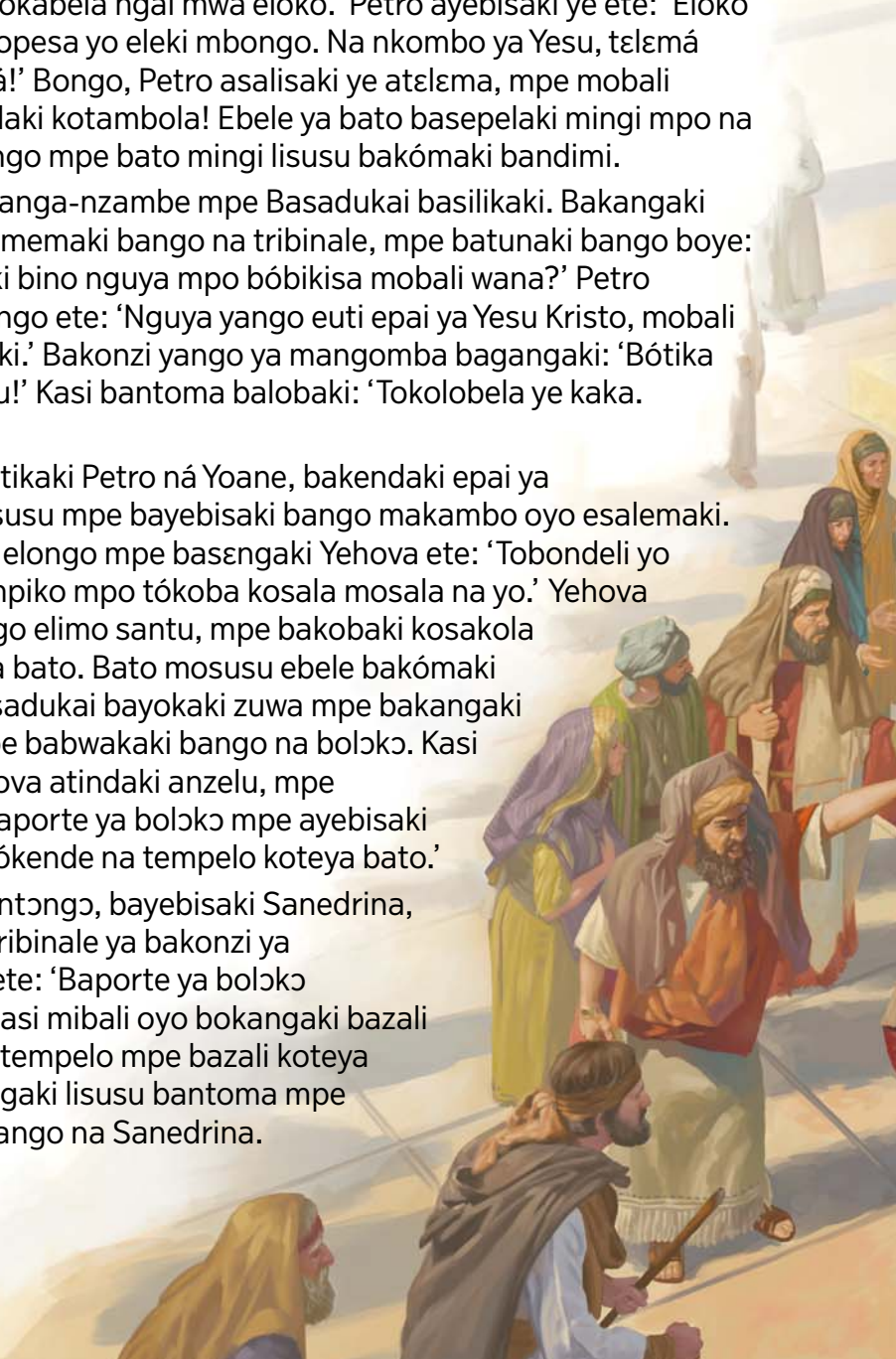
95 Eloko moko te ekokaki kopekisa bango

Mokolo na mokolo, mobali moko oyo azalaki makolo ebukaná azalaki kofanda na porte ya tempelo mpo na kosenga. Mokolo moko nsima ya midi, amonaki Petro ná Yoane bayei na tempelo. Alobaki na bango: 'Bókabela ngai mwa eloko.' Petro ayebisaki ye ete: 'Eloko oyo nakoki kopesa yo eleki mbongo. Na nkombo ya Yesu, telema mpe tambolá!' Bongo, Petro asalisaki ye ateama, mpe mobali yango abandaki kotambola! Ebele ya bato basepelaki mingi mpo na likamwisi yango mpe bato mingi lisusu bakómaki bandimi.

Kasi, banganga-nzambe mpe Basadukai basilikaki. Bakangaki bantoma, bamemaki bango na tribunale, mpe batunaki bango boye: 'Nani apesaki bino nguya mpo bóbikisa mobali wana?' Petro ayebisaki bango ete: 'Nguya yango euti epai ya Yesu Kristo, mobali oyo bobomaki.' Bakonzi yango ya mangomba bagangaki: 'Bótika kolobela Yesu!' Kasi bantoma balobaki: 'Tokolobela ye kaka. Tokotika te.'

Ntango batikaki Petro ná Yoane, bakendaki epai ya bayekoli mosusu mpe bayebisaki bango makambo oyo esalemaki. Babondelaki elongo mpe basengaki Yehova ete: 'Tobondeli yo opesa biso mpiko mpo tókoba kosala mosala na yo.' Yehova apesaki bango elimo santu, mpe bakobaki kosakola mpe kobikisa bato. Bato mosusu ebele bakómaki bandimi. Basadukai bayokaki zuwa mpe bakangaki bantoma mpe babwakaki bango na boloko. Kasi na butu, Yehova atindaki anzelu, mpe afungolaki baporte ya boloko mpe ayebisaki bantoma: 'Bókende na tempelo koteya bato.'

Na ntongontongo, bayebisaki Sanedrina, oyo ezalaki tribunale ya bakonzi ya mangomba ete: 'Baporte ya boloko ekangamá, kasi mibali oyo bokangaki bazali te! Bazali na tempelo mpe bazali koteya bato!' Bakangaki lisusu bantoma mpe bamemaki bango na Sanedrina.

Nganga-nzambe monene alobaki na bango:
‘Topekisaki bino bólobela Yesu!’ Kasi Petro
alobaki: “Tosengeli kotosa Nzambe mpo azali
mokonzi na esika ya kotosa bato.”

**“Tosengeli kotosa
Nzambe mpo azali
mokonzi na esika
ya kotosa bato.”
—Misala 5:29**

Bakonzi ya mangomba basilikaki makasi mpe balingaki
koboma bantoma. Kasi, Mofarisai moko na nkombo Gamaliele
atelemaiki mpe alobaki: ‘Bókeba! Ntango mosusu Nzambe azali na
mibali oyo. Bolingi mpenza kobundisa Nzambe?’ Bayokaki toli na
ye. Nsima ya kobeta bantoma fimbo, bapesaki bango mitindo lisusu
ete bátika kosakola, mpe batikaki bango bákende. Kasi, likambo
wana epekisaki bantoma te. Bakobaki kosakola nsango malamumu na
mpiko, na tempelo mpe na ndako na ndako.

Mituna: Mpo na nini bantoma batikaki kosakola te?
Ndenge nini Yehova asalisaki bango?

Misala 3:1–4:31; 5:12–42

96 Yesu aponi Saulo

Saulo azalaki Moroma mpo abotamaki na engumba Tarse. Azalaki Mofarisai, ayebaki Mibeko ya Bayuda malamumu mpenza, mpe azalaki koyina bakristo. Azalaki kokota na ndako ya bakristo ya basi mpe ya mibali mpo na kobimisa bango mpe kobwaka bango na boloko. Kutu, azalaki wana mpo na kotala ndenge bato oyo basilikaki bazalaki kobamba moyekoli Stefano mabanga mpo na koboma ye.

Kasi Saulo alingaki kosuka kaka na kokanga bakristo ya Yerusaleme te. Asengaki nganga-nzambe monene atinda ye na engumba Damasi mpo akende konyokola mpe bakristo ya kuna. Ntango Saulo akómaki pene na engumba yango, pole moko makasi ebimelaki ye, mpe akweaki na nse. Ayokaki mongongo moko ezali koloba na ye: 'Saulo, mpo na nini ozali konyokola ngai?' Saulo atunaki: 'Yo nani?' Mpe eyano ezalaki: 'Ngai Yesu. Kende na Damasi, mpe bakoyebisa yo makambo oyo osengeli kosala.' Na mbala moko, miso ya Saulo ekufaki, mpe moto mosusu asimlaki ye na boloko mpo na komema ye na Damasi.

Kuna, ezalaki na mokristo moko ya sembo na nkombo Ananiasi. Na emonaneli, Yesu ayebisaki ye: 'Kende na ndako ya Yudas na balabala oyo ebengami Alima, mpe luká Saulo.' Ananiasi alobaki: 'Nkolo, nayebi moto yango malamumu! Azali kobwaka bayekoli na yo na boloko!' Kasi Yesu alobaki: 'Kende epai na ye. Naponi ye mpo asakola nsango malamumu na bikólo ebele.'

Ntango Ananiasi amonaki Saulo, alobaki na ye: 'Saulo, ndeko, Yesu atindi ngai nafungola miso na yo.' Na mbala moko, Saulo abandaki lisusu komona. Ayekolaki makambo ya Yesu mpe akómaki moyekoli na ye. Lokola Saulo azwaki batisimo mpe akómaki mokristo, abandaki koteya na basinagoga, elongo na bakristo mosusu. Bayuda bayokaki

mabe mpenza ntango bazalaki komona Saulo azali koteya bato makambo ya Yesu! Balobaki: ‘Mobali oyo, ye te nde azalaki konyokola bayekoli ya Yesu?’

“Yesu ayaki na mokili mpo na kobikisa basumuki. Na kati na bango ngai moto ya liboso mpenza.”
—1 Timote 1:15

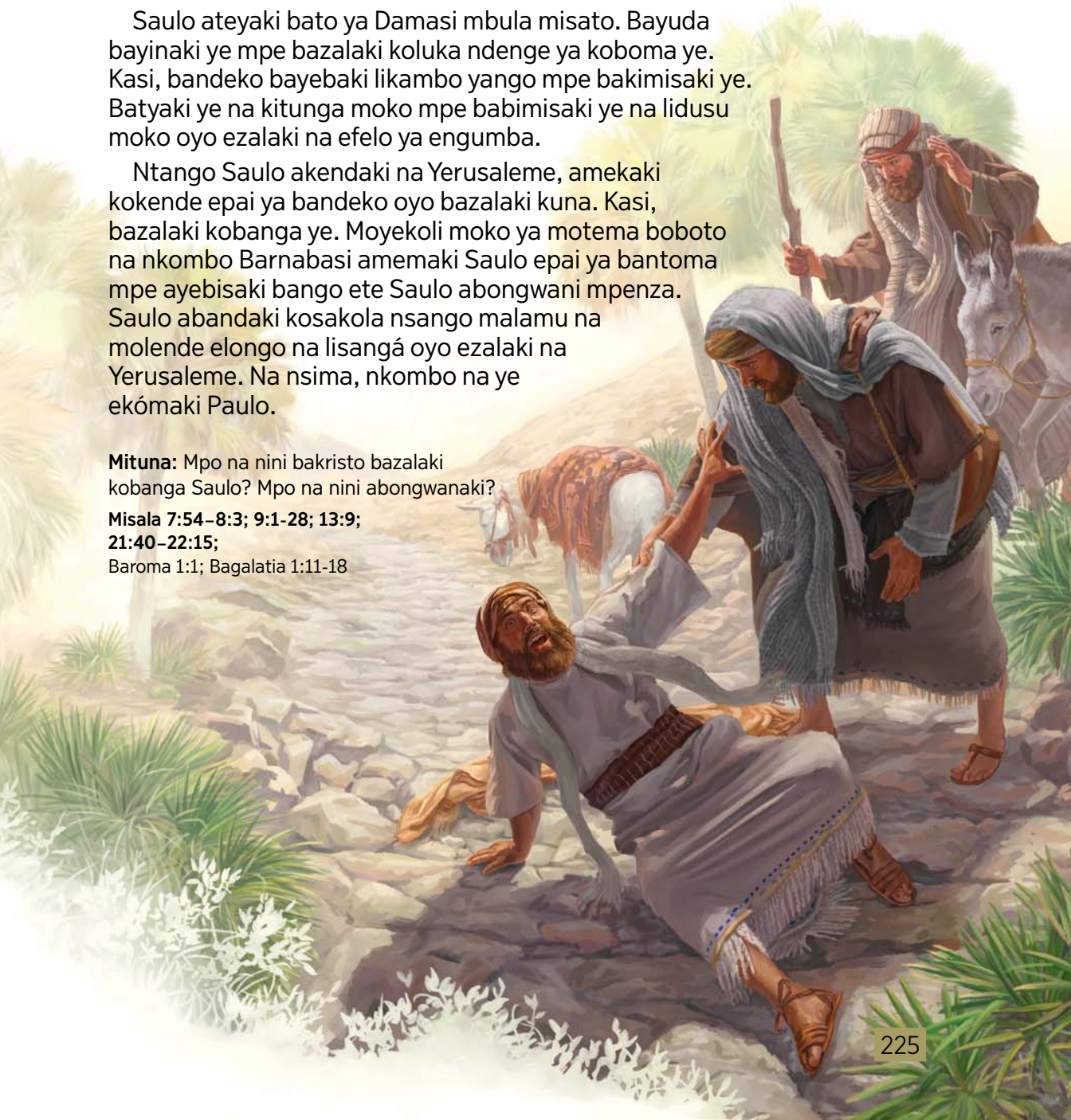
Saulo ateyaki bato ya Damasi mbula misato. Bayuda bayinaki ye mpe bazalaki koluka ndenge ya koboma ye. Kasi, bandeko bayebaki likambo yango mpe bakimisaki ye. Batyaki ye na kitunga moko mpe babimisaki ye na lidusu moko oyo ezalaki na efelo ya engumba.

Ntango Saulo akendaki na Yerusaleme, amekaki kokende epai ya bandeko oyo bazalaki kuna. Kasi, bazalaki kobanga ye. Moyekoli moko ya motema boboto na nkombo Barnabasi amemaki Saulo epai ya bantoma mpe ayebisaki bango ete Saulo abongwani mpenza. Saulo abandaki kosakola nsango malamumu na molende elongo na lisangá oyo ezalaki na Yerusaleme. Na nsima, nkombo na ye ekómaki Paulo.

Mituna: Mpo na nini bakristo bazalaki kobanga Saulo? Mpo na nini abongwanaki?

Misala 7:54–8:3; 9:1–28; 13:9; 21:40–22:15;

Baroma 1:1; Bagalatia 1:11–18

97 Korneyi azwi elimo santu

Na Kaisaria, moto moko na nkombo Korneyi azalaki mokonzi moko monene ya limpinga ya basoda ya Roma. Azalaki Moyuda te, kasi Bayuda bazalaki komemya ye. Azalaki kosalisa babola mpe bato oyo bazangá. Korneyi azalaki kondimela Yehova mpe kobondela ye ntango nyonso. Mokolo moko, anzelu moko abimelaki ye mpe alobaki na ye: ‘Nzambe ayoki mabondeli na yo. Sikoyo tindá mibali na engumba Yope, esika Petro afandi, mpe bengá ye aya epai na yo.’ Na mbala moko, Korneyi atindaki mibali misato na Yope, oyo ezali mosika na bakilometre soki 50 na sudi.

Na ntango yango, na Yope, Petro amonaki emonaneli moko. Amonaki nyama oyo Bayuda bazalaki kolya te, mpe ayokaki mongongo moko eyebisi ye alya yango. Petro aboyaki mpe alobaki: ‘Nalyá naino nyama ata moko te ya mbindo.’ Na nsima, mongongo yango eyebisaki ye: ‘Tiká kobenga nyama yango mbindo. Nzambe apetoli yango.’ Mongongo yango elobaki lisusu na Petro ete: ‘Mibali misato bazali na porte ya ndako na yo. Kende elongo na bango.’ Petro akendaki na porte mpe atunaki mibali yango ntina oyo bayei wana. Bayanolaki: ‘Korneyi, mokonzi moko ya limpinga ya basoda ya Roma, nde atindi biso. Abengisi yo na ndako na ye na Kaisaria.’ Petro

ayebisaki bango bálala na butu wana na ndako na ye. Mokolo oyo elandaki, Petro elongo na bandeko mosusu balongwaki na Yo pe mpe bakendaki na Kaisaria.

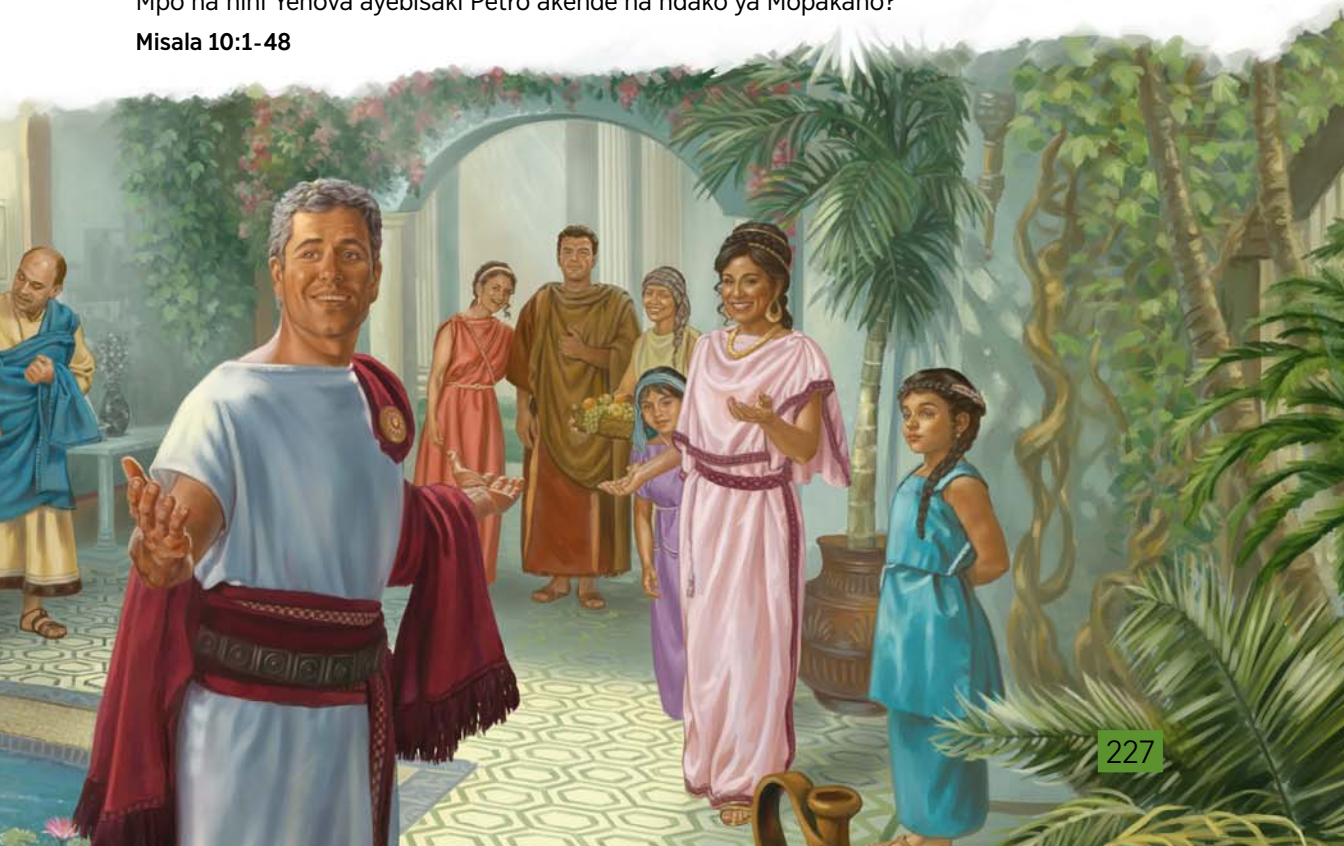
**“Na ekólo nyonso moto oyo azali kobanga ye mpe azali kosala makambo ya boyengebene andimami na ye.”
—Misala 10:35**

Nsukansuka, ntango Korneyi amonaki Petro, Korneyi akweaki na nse na makolo na ye. Kasi Petro ayebisaki ye: ‘Telemá! Nazali kaka moto lokola yo. Nzambe ayebisaki ngai naya na ndako na yo, atako epekisami na Bayuda bakende na ndako ya Bapakano. Sikoyo yebisá ngai ntina oyo obengi ngai.’

Korneyi alobaki na Petro boye: ‘Esali sikoyo mikolo minei nazalaki kobondela Nzambe, mpe anzelu moko ayebisaki ngai natinda bato bábenga yo. Nabondeli yo teyá biso maloba ya Yehova.’ Petro ayebisaki ye: ‘Namoni ete Nzambe aponaka bilongi te. Andimaka moto nyonso oyo alingi kosambela ye.’ Petro ateyaki bango makambo mingi oyo etali Yesu. Na nsima, elimo santu ekitelaki Korneyi ná bato nyonso oyo bazalaki na ndako na ye, mpe bango nyonso bazwaki batisimo.

Mituna: Mpo na nini Petro aboyaki kolya nyama ya mbindo?
Mpo na nini Yehova ayebisaki Petro akende na ndako ya Mopakano?

Misala 10:1-48

98 **Bokristo ekoti na bikólo ebele**

Bantoma batosaki etinda oyo Yesu apesaki bango ete básakola nsango malamú na mabele mobimba. Na mobu 47 T.B., bandeko ya Antiokia batindaki Paulo ná Barnabasi bákende kosakola. Basakoli yango mibale ya molende basalaki mobembo na Azia Moke mobimba mpe bakendaki na bisika lokola Derbe, Listra, mpe na Ikoniumu.

Paulo ná Barnabasi bazalaki koteya bato nyonso, ezala babola, bazwi, bilenge, mpe mikóló. Bato mingi bandimaki solo etali Kristo. Ntango Paulo ná Barnabasi bazalaki koteya Sergiusi Paulusi, guvèrnèrè ya Shipre, nganga-nkisi moko alukaki kopekisa bango. Paulo ayebisaki nganga-nkisi yango boye: ‘Yehova atemeli yo.’ Na mbala moko, nganga-nkisi yango akufaki miso. Ntango Guvèrnèrè Paulusi amonaki likambo yango, akómaki mondimi.

Paulo ná Barnabasi bazalaki koteya na bisika nyonso, na ndako na ndako, na bazando, na nzela mpe na basinagoga. Ntango babikisaki motengumi moko na Listra, bato oyo bamonaki likamwisi yango bakanisaki ete bazali banzambe mpe balukaki kosambela bango. Kasi, Paulo ná Barnabasi bapekisaki bango, bayebisaki bato yango ete: ‘Basambelaka kaka Nzambe! Biso tozali kaka bato.’ Na nsima, Bayuda mosusu bayaki mpe batindaki ebele ya bato básilikela Paulo. Bato yango babambaki ye mabanga, babimisaki ye na engumba, mpe batikaki ye wana mpo bakanisaki akufi. Nzokande, Paulo azalaki kaka na bomoi! Na mbala moko, bandeko bakendaki kosalisa ye mpe bakotisaki ye lisusu na engumba. Na nsima, Paulo azongaki na Antiokia.

Na mobu 49 T.B., Paulo asalaki lisusu mibembo mpo na kosakola. Ntango azongaki kotala bandeko na Azia Moke, akendaki kosakola

**“Yango wana, bókende mpe
bókómisa bato bayekoli na
bikólo nyonso.”—Matai 28:19**

nsango malamú mosika koleka, na Mpoto. Akendaki na Atene, Efese, Filipi, Tesaloniki, mpe na bisika mosusu. Paulo akobaki na mobembo yango elongo na Silasi, Luka, ná elenge mobali moko na nkombo Timote. Basalaki elongo mpo na kofungola masangá mpe basalisaki yango ekóma makasi. Paulo atikalaki na Korinti mbula moko ná ndambo mpo na kolendisa bandeko. Asakolaki, ateyaki, mpe akomelaki masangá mikanda ebele. Azalaki mpe kosala bahema. Na nsima, Paulo azongaki na Antiokia.

Na mobu 52 T.B., Paulo asalaki mobembo ya mbala ya misato mpo na kosakola, kobanda na Azia Moke. Akendaki mosika na nördi, na Filipi tii akitaki na Korinti. Paulo alekisaki mbula ebele na Efese mpo na koteya, kobikisa bato, mpe kosalisa masangá. Azalaki mpe kosala badiskur mokolo na mokolo na ndako ya eteyelo moko. Bato mingi bayokaki Paulo mpe babongolaki bizaleli na bango. Nsukansuka, nsima ya kosakola nsango malamú na mikili ebele, Paulo azongaki na Yerusaleme.

Mituna: Na lisalisi ya eteni 17 ya *Mwa buku mpo na koyekola Liloba ya Nzambe*, okoki kolakisa bisika oyo Paulo asalaki mibembo mpo na kosakola?

Misala 13:1–23:35

99 Mokɛngeli moko ya bolɔko akómi mondimi

Na engumba Filipi, elenge moko ya mwasi azalaki na demo. Demo yango azalaki kotinda ye asakola makambo ekoya mpe elenge mwasi yango azalaki kokotisela bankolo na ye mbongo mingi na mosala yango. Ntango Paulo ná Silasi bakómaki na Filipi, elenge mwasi yango alandaki bango mikolo mingi. Demo yango azalaki kotinda ye aganga ete: “Bato oyo bazali baombo ya Nzambe Oyo-Aleki-Likoló.” Nsukansuka, Paulo alobaki na demo yango: ‘Na nkombo ya Yesu, bimá na nzoto na ye!’ Demo yango atikaki elenge mwasi yango.

Ntango bankolo ya mwasi yango bamonaki ete akokotisela bango lisusu mbongo te, basilikaki makasi. Bamemaki Paulo ná Silasi epai ya bakambi-mboka mpe balobaki: ‘Bato oyo bazali kobuka mobeko mpe bazali kokotisa mobulu na engumba mobimba!’ Bakambi-mboka bapesaki mitindo ete bábeta Paulo ná Silasi mpe bábwaka bango na bolɔko. Mokɛngeli ya bolɔko abwakaki bango na bolɔko ya kati mpenza, ya molili, mpe akangaki makolo na bango na bikanga-makolo.

Paulo ná Silasi bazalaki kosanzola Yehova na nzembo mpe bato ya bolɔko bazalaki koyoka bango. Na mbala moko, na katikati ya butu koningana monene ya mabele esalemaki mpe bolɔko eninganaki makasi. Baporte nyonso efungwamaki, mpe minyɔlɔlɔ mpe bikanga-makolo ya bakangami efungwamaki. Mokɛngeli ya bolɔko akendaki mbangu na kati ya bolɔko mpe amonaki ete baporte na yango efungwami. Lokola akanisaki ete bato nyonso ya bolɔko bakimi, azwaki mopanga mpo amiboma.

Na mbala moko, Paulo abelelaki: ‘Komisala mabe te! Bisó nyonso tozali awa!’ Mokɛngeli ya bolɔko yango akotaki mbangu na kati mpe akweaki liboso ya Paulo ná Silasi. Atunaki bango: “Nasala nini mpo nabika?” Bayebisaki ye: ‘Yo ná bato ya ndako na yo bosengeli kondimela Yesu.’ Na nsima, Paulo ná Silasi bateyaki bango maloba ya Yehova, mpe mokɛngeli ya bolɔko ná bato ya ndako na ye bazwaki batisimo.

Mituna: Mpo na nini babwakaki Paulo ná Silasi na bolɔko?
Ndenge nini mokɛngeli ya bolɔko akómaki mondimi?

Misala 16:16-34

“Bato bakotya bino maboko mpe bakonyokola bino, bakokaba bino na basinagoga mpe na baboloko, bakomema bino na makasi liboso ya bakonzi mpe baguvernere mpo na nkombo na ngai. Ekozala libaku mpo bopesa litatoli.”—Luka 21:12, 13

100 Paulo ná Timote

Elenge Timote azalaki ndeko mobali moko na lisangá ya Listra. Tata na ye azalaki Mogreki mpe mama na ye azalaki Moyuda. Mama na ye Enise mpe nkoko na ye ya mwasi Loisi bateyaki Timote makambo ya Yehova kobanda bomwana na ye.

Ntango Paulo akendaki na Listra na mobembo ya mibale oyo asalaki mpo na kosakola, amonaki ete Timote azalaki mpenza kolinga bandeko mpe azalaki na mposa makasi ya kosalisa bango. Paulo asengaki Timote akende na ye elongo na mobembo. Mokemoke, Paulo asalisaki Timote akóma mosakoli mpe moteyi malamumu ya nsango malamumu.

Elimo santu etambwisaki Paulo ná Timote esika nyonso oyo bakendaki. Na butu moko, Paulo amonaki na emonaneli mobali moko oyo ayebisaki ye aleka na Masedonia mpo na kosalisa bango. Na yango, Paulo, Timote, Silasi ná Luka bakendaki kuna mpo na kosakola mpe kofungola masangá.

Na Tesaloniki, engumba moko ya Masedonia, mibali mpe basi mingi bakómaki Bakristo. Kasi Bayuda mosusu bayokelaki Paulo ná baninga na ye zuwa. Basanganaki elongo na bato mabe mpe bamemaki Paulo ná baninga na ye epai ya bakonzi ya engumba, mpe bagangaki ete: ‘Bato oyo bazali banguna ya guvernema ya Roma!’ Paulo ná Timote bakimaki na Beroya na butu mpo bomoi na bango ezalaki na likama.

Bato ya Beroya bazalaki na mposa makasi ya koyoka nsango malamumu mpe kuna Bagreki ná Bayuda bakómaki bandimi. Kasi, ntango Bayuda mosusu oyo bautaki na Tesaloniki bayaki mpe batyaki mobulu, Paulo akendaki na Atene. Timote ná Silasi batikalaki na Beroya mpo na kolendisala bandeko. Na nsima, Paulo ayebisaki Timote azonga na Tesaloniki mpo na kosalisa bandeko báyika mpiko na minyoko ya makasi oyo bazalaki na yango. Paulo

**“Nazali na moto mosusu te oyo azali na makanisi lokola ya ye, oyo azali komitungisa mpenza mpo na bino. Mpo bamosusu nyonso bazali koluka matomba na bango moko, oyo ya Kristo Yesu te.”
—Bafilipi 2:20, 21**

atindaki mpe Timote na masangá mosusu mpo na kotala bandeko mpe kolendisa bango.

Paulo ayebisaki Timote ete: ‘Baoyo balingi kosalela Yehova bakonyokwama.’ Timote anyokwamaki mpe akotaki boloko mpo na kondima na ye. Azalaki na esengo mpo minyoko yango epesaki ye libaku ya komonisa ete azali sembo epai ya Yehova.

Paulo alobaki na Bafilipi ete: ‘Natindeli bino Timote. Akoteya bino soki kotambola na solo elimboli nini mpe akopesa bino formasyo na mosala ya kosakola.’ Paulo ayebaki ete akoki kotyela Timote motema. Bazalaki baninga mpe basalaki elongo mbula ebele.

Mituna: Timote azalaki nani? Mpo na nini Paulo ná Timote bazalaki baninga ya motema?

Misala 16:1-12; 17:1-15; Bafilipi 2:19-22; 2 Timote 1:1-5; 3:12, 14, 15; Baebre 13:23

101 Batindi ntoma Paulo na Roma

Mobembo ya misato oyo Paulo asalaki mpo na kosakola esukaki na Yerusaleme. Kuna bakangaki ye mpe batyaki ye na boloko. Na butu, Yesu alobaki na ye na emonaneli moko ete: ‘Okokende kosakola na Roma.’ Balongolaki Paulo na Yerusaleme mpe bamemaki ye na Kaisaria, epai asalaki mbula mibale na boloko. Ntango azalaki kosamba liboso ya Guverneri Festusi, Paulo ayebisaki ye ete: ‘Tiká ngai nakende kosamba na Roma epai ya Kaisala.’ Festusi alobaki: “Lokola osengi okende kosamba epai ya Kaisala, okokende epai ya Kaisala.’ Batyaki ntoma Paulo na masuwa moko oyo ezalaki kokende na Roma mpe bandeko mibale, Luka ná Aristarke, bakendaki elongo na ye.

Na mbu, mopepe ya makasi ebetaki mpe eumelaki mikolo ebele. Bato nyonso bakanisaki ete bakokufa. Kasi Paulo alobaki: ‘Mibali, anzeli moko ayebisaki ngai na ndoto ete: “Kobanga te, Paulo. Okokóma na Roma, mpe bato nyonso oyo bazali na masuwa bakobatelama.” Bózala na mpiko! Tokokufa te.’

Mopepe yango esalaki mikolo 14. Nsukansuka, bamonaki mokili. Ezalaki esanga ya Malta. Masuwa ekangamaki na zelo mpe ebukanaki na biteni, kasi bato nyonso 276 oyo bazalaki na masuwa bakómaki na mokili kozanga likama. Bato mosusu babetaki mai mpe basusu bamataki likoló ya biteni mosusu ya masuwa mpe bakendaki tii na libongo. Bato ya Malta basalisaki bango mpe bapeliselaki bango moto mpo báyo.

Sanza misato na nsima, basoda bazwaki ntoma Paulo mpe bamatisaki ye na masuwa mosusu oyo ezalaki kokende na Roma. Ntango akómaki kuna, bandeko bayaki kokutana na ye. Ntango Paulo amonaki bango, apesaki Yehova matóndi mpe azwaki mpiko. Atako azalaki mokangami, bapesaki ye nzela ya kofanda na ndako moko ya kofutela epai soda moko azalaki kokengela ye. Afandaki kuna mbula mibale. Bato bazalaki koya kotala ye, mpe azalaki koteya bango makambo etali Bokonzi ya Nzambe mpe Yesu. Paulo akomaki mikanda mpo na masangá ya Azia Moke mpe ya Yudea. Yehova asalelaki mpenza ntoma Paulo mpo na kopalanganisa nsango malamumu epai ya bato ya bikólo.

Mituna: Mpo na nini Festusi atindaki ntoma Paulo na Roma?
Nini ekómelaki ntoma Paulo ntango azalaki kokende na Roma?

Misala 21:30; 23:11; 25:8-12; 27:1-28:31; Baroma 15:25, 26

**“Na makambo nyonso, tozali kopesa
ndakisa malamuni ete tozali basaleli
ya Nzambe, na ezaleli ya koyika
mpiko na makambo mingi, na malózi,
na bosenga, na mikakatano.”
—2 Bakorinti 6:4**

102 Emoniseli epai ya Yoane

Ntango ntoma Yoane azalaki na boloko na esanga ya Patimosi, Yesu amonisaki ye bimonaneli 16, to bililingi, ya mikolo ekoya. Bimonaneli yango emonisaki ndenge nkombo ya Yehova ekosantisama, Bokonzi na ye ekoya mpe ndenge mokano na ye ekosalema na mabele ndenge esalemaka na likoló.

Na emonaneli moko, Yoane amonaki Yehova afandi na kiti na ye ya bokonzi oyo etondi na nkembo na likoló mpe bankulutu 24 oyo balati bilamba ya mpembe ná motole ya wolo na mitó na bango bazingi ye. Mikalikali mpe makelele ya bankake eutaki na kiti ya bokonzi yango. Bankulutu yango 24 bakweaki liboso ya Yehova mpe basambelaki ye. Na emonaneli mosusu, Yoane amonaki ebele mpenza ya bato oyo bauti na bikólo nyonso, mikili nyonso mpe minoko nyonso bazali kosambela Yehova. Mwana-mpate, elingi koloba Yesu, azali kokamba bango mpe komema bango na mai ya bomoi. Na nsima, na emonaneli mosusu, Yesu abandi koyangela na likoló elongo na bankulutu 24. Na emonaneli oyo elandaki, Yoane amonaki Yesu azali kobunda na drago, elingi koloba Satana ná bademo na ye. Yesu abwakaki bango na mabele.

“Nakotya bonguna kati na yo ná mwasi mpe kati na momboto na yo ná momboto na ye. Ye akopanza motó na yo mpe yo okozokisa ye na litindi.”—Ebandeli 3:15

Na nsima, Yoane amonaki elilingi moko kitoko ya mwana-mpate ná bato 144 000 batelēmi likoló ya Ngomba Siona. Amonaki mpe anzelu moko azali kopumbwa zingazinga ya mabele; azali koyebisa bato bábangá Nzambe mpe bápesa Ye nkembo.

Na emonaneli mosusu, amonaki etumba ya Armagedone. Na etumba yango, Yesu ná limpinga na ye babomi mokili mabe ya Satana. Na emonaneli ya nsuka, Yoane amonaki likoló ná mabele ekómi na boyokani makasi. Satana ná momboto na ye babomami. Ekelamu nyonso na likoló mpe na mabele ezali kosantisa nkombo ya Yehova mpe kosambela kaka ye.

Mituna: Yoane amonaki bimonaneli boni?
Yesu akosala nini na etumba ya Armagedone?

**Emoniseli 1:1-3; 4:1-11; 7:4, 9-17;
11:15-18; 12:5-12; 14:6, 7; 16:14, 16; 21:5**

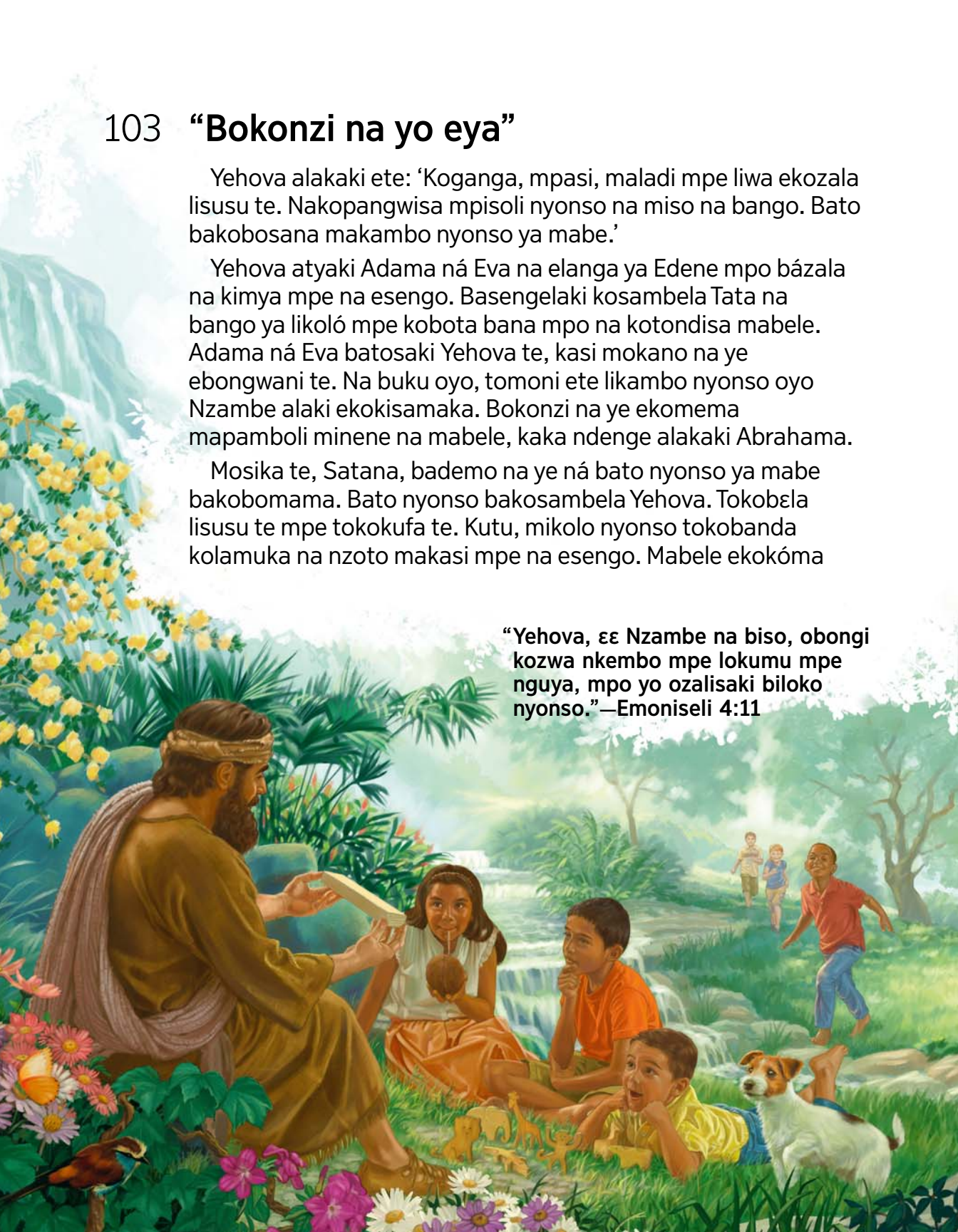
103 “Bokonzi na yo eya”

Yehova alakaki ete: ‘Koganga, mpasi, maladi mpe liwa ekozala lisusu te. Nakopangwisa mpisoli nyonso na miso na bango. Bato bakobosana makambo nyonso ya mabe.’

Yehova atyaki Adama ná Eva na elanga ya Edene mpo bázala na kimya mpe na esengo. Basengelaki kosambela Tata na bango ya likoló mpe kobota bana mpo na kotondisa mabele. Adama ná Eva batosaki Yehova te, kasi mokano na ye ebongwani te. Na buku oyo, tomoni ete likambo nyonso oyo Nzambe alaki ekokisamaka. Bokonzi na ye ekomema mapamboli minene na mabele, kaka ndenge alakaki Abrahama.

Mosika te, Satana, bademo na ye ná bato nyonso ya mabe bakobomama. Bato nyonso bakosambela Yehova. Tokobela lisusu te mpe tokokufa te. Kutu, mikolo nyonso tokobanda kolamuka na nzoto makasi mpe na esengo. Mabele ekokóma

“Yehova, εε Nzambe na biso, obongi kozwa nkembo mpe lokumu mpe nguya, mpo yo ozalisaki biloko nyonso.”—Emoniseli 4:11

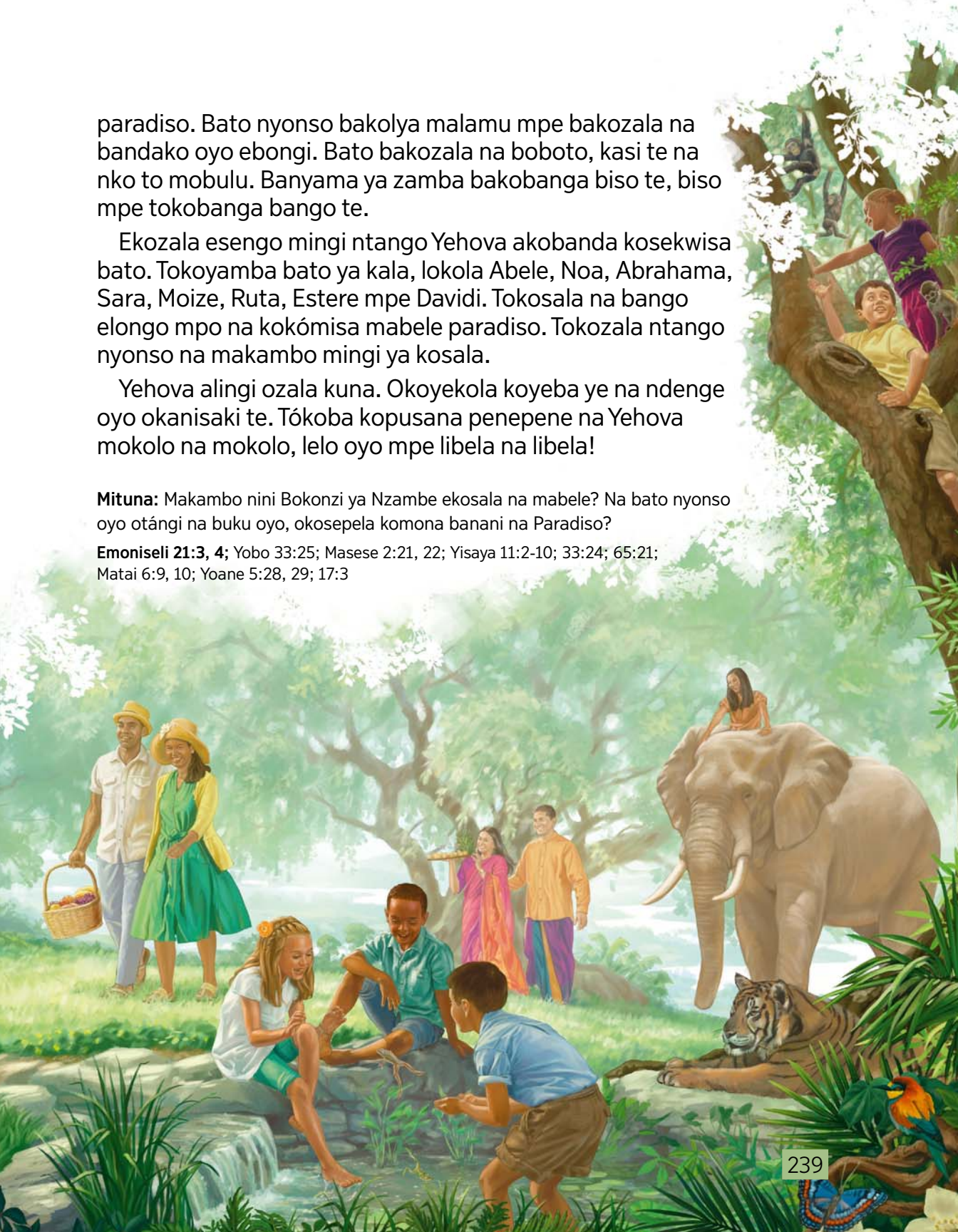
paradiso. Bato nyonso bakolya malamu mpe bakozala na bandako oyo ebongi. Bato bakozala na boboto, kasi te na nko to mobulu. Banyama ya zamba bakobanga biso te, biso mpe tokobanga bango te.

Ekozala esengo mingi ntango Yehova akobanda kosekwisa bato. Tokoyamba bato ya kala, lokola Abele, Noa, Abrahama, Sara, Moize, Ruta, Estere mpe Davidi. Tokosala na bango elongo mpo na kokómisa mabele paradiso. Tokozala ntango nyonso na makambo mingi ya kosala.

Yehova alingi ozala kuna. Okoyekola koyeba ye na ndenge oyo okanisaki te. Tókoba kopusana penepene na Yehova mokolo na mokolo, lelo oyo mpe libela na libela!

Mituna: Makambo nini Bokonzi ya Nzambe ekosala na mabele? Na bato nyonso oyo otángi na buku oyo, okosepela komona banani na Paradiso?

Emoniseli 21:3, 4; Yobo 33:25; Masese 2:21, 22; Yisaya 11:2-10; 33:24; 65:21; Matai 6:9, 10; Yoane 5:28, 29; 17:3

“Banda bomwana na yo mpenza oyebi makomi mosantu,
oyo ekoki kokómisa yo moto ya bwanya mpo na lobiko.”

—2 TIMOTE 3:15

